

MADENİN POLİTİK HARİTASI

Maden İşyerlerinin Politika Haritalama Yöntemiyle Analizi

Şükrü Anıl TOYGAR

ÇİZGİ | e-Kitap

MADENİN POLİTİK HARİTASI

Maden İşyerlerinin Politika Haritalama Yöntemiyle Analizi

Şükrü Anıl TOYGAR

ÇİZGİ
K İ T A B E V İ

"Bu eser Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Sağlık Kurumları Yönetimi Anabilim Dalı'nda Doktora tezi olarak hazırlanmış ve jüri üyeleri Prof. Dr. Emine ORHANER (Danışman), Prof. Dr. Nurettin PARILTI (Üye), Prof. Dr. Mustafa Necmi İLHAN (Üye), Prof. Dr. Hakkı Okan YELOĞLU (Üye), Prof. Dr. Dilaver TENGİLİMOĞLU (Üye) önünde 03.02.2017 tarihinde savunularak oybirliği ile kabul edilmiştir. Tezde ileri sürülen görüşler yazarına ait olup, Enstitü bu görüşlerden dolayı hiçbir sorumluluk kabul etmez."

Çizgi Kitabevi Yayınları
Araştırma İnceleme

Genel Yayın Yönetmeni
Mahmut Arlı

©Çizgi Kitabevi
Mayıs 2020

ISBN: 978-605-196-422-5
Yayıncı Sertifika No:17536

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
- Cataloging in Publication Data (CIP) -

TOYGAR, Şükrü Anıl

MADENİN POLİTİK HARİTASI

Maden İşyerlerinin Politika Haritalama Yöntemiyle Analizi

ÇİZGİ KİTABEVİ

Sahibiata Mah.
M. Muzaffer Cad. No:41/1
Meram/**Konya**

Alemdar Mah.
Çatalçeşme Sk. No:42/2
Cağaloğlu/**İstanbul**

Gazi Üniversitesi
Eğitim Fakültesi No:6/31
Yeni Mahalle/**Ankara**

(0332) 353 62 65 - 66 - (0212) 514 82 93

www.cizgikitabevi.com

   / cizgikitabevi

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın yapılmasında ve bugüne ulaşmasında birçok kişinin desteği olmuştur. Öncelikle hayatımın her aşamasında yanımda olan ve bana desteğini esirgemeyen değerli annem Fatma GÜLER ve sevgili eşim Ezgi TOYGAR'a minnettarım. Akademik olarak bu çalışmanın olgunlaşmasında bana yol gösteren danışmanım Emine ORHANER'e, iş sağlığı ve güvenliği politikaları alanında çok değerli önerileri ve yönlendirmeleri için Gazi Üniversitesi İş ve Meslek Hastalıkları Bilim Dalı öğretim üyesi Mustafa Necmi İLHAN'a, araştırma metodolojisi ile ilgili görüş ve önerileri için Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi öğretim üyesi Yasemin AKBULUT'a, Politika Haritalama Yöntemi konusundaki deneyimlerini benimle paylaşan Ankara Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğretim üyesi Perihan ŞENEL TEKİN'e, saha araştırması aşamasındaki yardımlarından ötürü Özgür BOZKURT'a, araştırmanın gerçekleştirilmesindeki desteklerinden ötürü Soma'da Ethem AKDOĞAN'a, Zonguldak'ta Bülent Ecevit Üniversitesi'nde Özgür Nuri AYDIN'a, İstanbul'da Uğur Şahin UMMAN'a, TMMOB Maden Mühendisleri Odası Başkanı Ayhan YÜKSEL'e teşekkürü bir borç bilirim. Doktora eğitimim sırasında yoğun desteğini gördüğüm, akademik bilgi ve birikimiyle beni yönlendiren ve bu alanda yetişmeme büyük katkısı olduğunu düşündüğüm Atılım Üniversitesi öğretim üyesi Dilaver TENGİLİMOĞLU'na, bir meslektaşın çok ötesinde sevgili dostum, arkadaşım Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi öğretim üyesi Çağdaş Erkan AKYÜREK'e teşekkür ederim. Bu çalışma, Türkiye'deki tüm maden emekçilerine ve çalışmanın tamamlanma aşamasında kaybettiğim sevgili babam Selahattin TOYGAR'ın aziz hatırasına adanmıştır.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	- 3 -
ÇİZELGELERİN LİSTESİ	- 7 -
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	- 9 -
KISALTMALAR	- 10 -
1. GİRİŞ	- 14 -
2. İŞ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİNE İLİŞKİN KAVRAMLAR	- 17 -
2.1. İş Sağlığı Kavramı	- 17 -
2.2. İş Güvenliği Kavramı	- 18 -
2.3. İş Kazası Kavramı	- 19 -
2.3.1. İş kazasının oluş nedenleri ve iş kazası sayılma koşulları	- 20 -
2.3.1.1. İş kazalarının nedenleri	- 20 -
2.3.1.2. İş kazası sayılma koşulları	- 22 -
2.4. Meslek Hastalığı Kavramı	- 23 -
3. İŞ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ	- 26 -
3.1. İş Sağlığı ve İş Güvenliğine İlişkin Mevzuat	- 26 -
3.1.1. Uluslararası mevzuat	- 26 -
3.1.1.1. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) sözleşmeleri ve tavsiye kararları	- 26 -
3.1.1.2. Avrupa Birliği (AB) direktifleri ve Türkiye ilerleme raporları	- 30 -
3.1.1.3. Amerika Birleşik Devletleri	- 32 -
3.1.1.4. Çin Halk Cumhuriyeti	- 33 -
3.1.1.5. Almanya Federal Cumhuriyeti	- 34 -
3.1.1.6. Avustralya Milletler Topluluğu	- 34 -
3.1.2. Türkiye’de iş sağlığı ve iş güvenliği	- 35 -
3.1.2.1. Osmanlı imparatorluğu dönemi	- 35 -
3.1.2.2. Kurtuluş Savaşı dönemi	- 37 -
3.1.2.3. 1923-1946 dönemi	- 38 -
3.1.2.4. 1946-1960 dönemi	- 40 -
3.1.2.5. 1960-1980 dönemi	- 41 -
3.1.2.6. 1980-2002 dönemi	- 42 -
3.1.2.7. 2002-2016 dönemi	- 42 -
3.2. İş Sağlığı ve İş Güvenliği İstatistikleri	- 46 -
3.2.1. Dünya’da iş sağlığı ve iş güvenliği istatistikleri	- 46 -

3.2.1.1. Amerika Birleşik Devletleri'nde iş sağlığı ve güvenliği istatistikleri.....	- 47 -
3.2.1.2. Almanya Federal Cumhuriyeti iş sağlığı ve güvenliği istatistikleri	- 49 -
3.2.1.3. Avustralya milletler topluluğu iş sağlığı ve güvenliği istatistikleri.....	- 50 -
3.2.1.4. Çin Halk Cumhuriyeti iş sağlığı ve güvenliği istatistikleri.....	- 51 -
3.2.1.5. Kanada iş sağlığı ve güvenliği istatistikleri	- 51 -
3.2.1.6. Polonya federasyonu iş sağlığı ve güvenliği istatistikleri	- 52 -
3.2.1.7. Rusya federasyonu iş sağlığı ve güvenliği istatistikleri	- 53 -
3.2.1.8. Ukrayna iş sağlığı ve güvenliği istatistikleri.....	- 54 -
3.2.2. Türkiye'de iş sağlığı ve iş güvenliği istatistikleri	- 55 -
3.2.2.1. Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) istatistikleri.....	- 55 -
3.2.2.2. Türkiye Kömür İşletmeleri (TKİ) istatistikleri	- 61 -
3.2.2.3. Türkiye İstatistik Kurumu istatistikleri.....	- 63 -
3.2.2.4. Sosyal Güvenlik Kurumu istatistikleri	- 67 -
3.2.2.5. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi istatistikleri.....	- 77 -
4. KAMU SAĞLIK POLİTİKALARINDA GÜNDEMİ BELİRLEYENLER.....	- 83 -
4.1. Resmi Aktörler.....	- 84 -
4.1.1. Parlamento.....	- 84 -
4.1.2. Bürokrasi	- 85 -
4.1.3. Yargı.....	- 86 -
4.2. Sivil Aktörler.....	- 86 -
4.2.1. Siyasi partiler	- 87 -
4.2.2. Baskı grupları.....	- 87 -
4.2.3. Medya	- 89 -
4.3. Uluslararası Aktörler	- 89 -
5. TÜRKİYE'DEKİ MADEN İŞYERLERİNDEKİ İŞ SAĞLIĞI ve İŞ GÜVENLİĞİ POLİTİKASININ POLİTİKA HARİTALAMA YÖNTEMİ İLE ANALİZ EDİLMESİ	- 91 -
5.1. Araştırmanın Amacı.....	- 91 -
5.2. Materyal ve Yöntem	- 91 -
5.3. Araştırma Soruları	- 94 -
5.4. Araştırmanın Evreni.....	- 94 -
5.5. Sınırlılıklar	- 95 -
5.6. Veri Toplama Aracı	- 96 -
5.7. Verilerin Toplanması	- 96 -
5.8. Verilerin Analizi	- 97 -
5.9. Bulgular	- 97 -
5.9.1. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikası	- 97 -
5.9.2. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasına ilişkin görüşme bulguları	- 98 -
5.9.2.1. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasının altyapısına ilişkin görüşler	- 98 -
5.9.2.2. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasının sonuçlarına ilişkin görüşler	- 102 -
5.9.2.2.1. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasının finansal etkilerine ilişkin görüşler.....	- 102 -

5.9.2.2.2. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasının yönetsel etkilerine ilişkin görüşler	104 -
5.9.2.2.3. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasından faydalananlar	105 -
5.9.2.2.4. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasından zarar görenler	107 -
5.9.2.2.5. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasından dolayı olarak etkilenebilecek üçüncü taraflar	110 -
5.9.2.2.6. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve iş güvenliği politikasının coğrafi sonuçları	110 -
5.9.2.2.7. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasının sembolik sonuçları	114 -
5.9.2.3. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasının tarafları.....	117 -
5.9.2.3.1. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasını destekleyenler	122 -
5.9.2.3.2. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasına karşıt olanlar	139 -
5.9.2.3.3. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasına karşı tarafsız olanlar	156 -
5.9.2.4. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasına ilişkin senaryolar	159 -
5.9.2.5. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikası için stratejiler teklif etme	171 -
6. TARTIŞMA	186 -
7. SONUÇ VE ÖNERİLER	192 -

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge 3.1. Türkiye, ABD ve Çin'in kömür madenlerindeki toplam ve üretilen milyon ton kömür başına ölüm sayıları	- 46 -
Çizelge 3.2. ABD'de iş kazası sonucu yaralanmalar	- 47 -
Çizelge 3.3. ABD'de iş kazası sonucu ölümler	- 47 -
Çizelge 3.4. ABD'de eyaletlere ve yıllara göre tüm madenlerde ölüm sayıları	- 48 -
Çizelge 3.5. Almanya'da 2006-2014 yılları arasında iş kazası sonucu yaralanmalar	- 49 -
Çizelge 3.6. Almanya'da 2006-2014 yılları arasında yaşanan iş kazası sonucu ölümler	- 49 -
Çizelge 3.7. Avustralya'da iş kazası sonucu yaralanmalar	- 50 -
Çizelge 3.8. Avustralya'da iş kazası sonucu ölümler	- 50 -
Çizelge 3.9. Çin'deki kömür madenlerinde yaşanan ölüm sayıları ve üretilen milyon ton kömür başına ölüm oranları	- 51 -
Çizelge 3.10. Kanada'da iş kazası sonucu yaralanmalar	- 52 -
Çizelge 3.11. Kanada'da iş kazası sonucu ölümler	- 52 -
Çizelge 3.12. Polonya'da iş kazası sonucu yaralanmalar	- 53 -
Çizelge 3.13. Polonya'da iş kazası sonucu ölümler	- 53 -
Çizelge 3.14. Rusya'daki iş kazası sonucu yaralanmalar	- 54 -
Çizelge 3.15. Rusya'daki iş kazası sonucu ölümler	- 54 -
Çizelge 3.16. Ukrayna'daki iş kazası sonucu yaralanmalar	- 55 -
Çizelge 3.17. Ukrayna'daki iş kazası sonucu ölümler	- 55 -
Çizelge 3.18. TTK 2000-2013 yılları arasında işletmelere göre meydana gelen iş kazaları sonucu ölüm ve yaralanma sayıları	- 56 -
Çizelge 3.19. TTK 2015 yılı işletmelere göre meydana gelen iş kazaları sonucu ölüm ve yaralanma sayıları	- 57 -
Çizelge 3.20. TTK 2014 yılı işletmelere göre meydana gelen iş kazaları sonucu ölüm ve yaralanma sayıları	- 57 -
Çizelge 3.21. TTK 2013 yılı iş kazaları	- 58 -
Çizelge 3.22. TTK 2012 yılı iş kazaları	- 59 -
Çizelge 3.23. TTK 2011 yılı iş kazaları	- 59 -
Çizelge 3.24. TTK 2010 yılı iş kazaları	- 60 -
Çizelge 3.25. Zonguldak kömür havzasında meydana gelen ölümlü kazalar	- 61 -
Çizelge 3.26. TKİ yıllara göre ölüm ve yaralanmalı iş kazaları	- 62 -
Çizelge 3.27. TKİ aylara göre 2015 yılı ölüm ve yaralanmalı iş kazaları	- 62 -
Çizelge 3.28. Son 12 ay içerisinde istihdam edilenlerden iş kazası geçirenler, 2007 – 2013	- 63 -
Çizelge 3.29. 5510 sayılı Kanunun 4-1/a maddesi kapsamında iş kazası geçiren sigortalı sayılarının ekonomik faaliyet sınıflaması	- 67 -

Çizelge 3.30. 5510 sayılı Kanunun 4-1/a maddesi kapsamında iş kazası geçiren sigortalı sayılarının şehir ve yıllara göre dağılımı	- 70 -
Çizelge 3.31. 5510 sayılı Kanunun 4-1/a maddesi kapsamında iş kazası geçiren sigortalı sayılarının yıllara göre yaş dağılımları	- 71 -
Çizelge 3.32. 5510 sayılı Kanunun 4-1/a maddesi kapsamında iş kazası geçiren sigortalı sayılarının aylara göre dağılımı	- 71 -
Çizelge 3.33. 5510 sayılı Kanunun 4-1/a maddesi kapsamındaki sigortalılardan iş kazası sonucu ölenlerin ekonomik faaliyet sınıflaması ve yıllara göre dağılımı	- 72 -
Çizelge 3.34. 5510 sayılı Kanunun 4-1/a maddesi kapsamında iş kazası sonucu ölen sigortalı sayılarının illere göre dağılımı	- 75 -
Çizelge 3.35. 5510 sayılı Kanunun 4-1/a maddesi kapsamında iş kazası Sonucu ölen sigortalı sayılarının yaş gruplarına göre dağılımı	- 76 -
Çizelge 3.36. 5510 sayılı Kanunun 4-1/a maddesi kapsamında iş kazası sonucu ölen sigortalı sayılarının ay ve yıllara göre dağılımı.....	- 76 -
Çizelge 3.37. İSG Meclisi yıllara ve yaş gruplarına göre ölüm sayıları.....	- 77 -
Çizelge 3.38. İSG Meclisi yıllara ve cinsiyete göre ölüm sayıları	- 77 -
Çizelge 3.39. İSG Meclisi yıllara ve şehirlere göre ölüm sayıları	- 78 -
Çizelge 3.40. 2012 yılı işçilerin işkollarına göre ölüm nedenleri	- 79 -
Çizelge 3.41. 2013 yılı işçilerin işkollarına göre ölüm nedenleri	- 80 -
Çizelge 3.42. 2014 yılı işçilerin işkollarına göre ölüm nedenleri	- 81 -
Çizelge 3.43. 2015 yılı işçilerin işkollarına göre ölüm nedenleri	- 82 -
Çizelge 3.44. 2004-2008 yılları arasında haftalık kayıtdışı çalışma saatleri.....	- 82 -
Çizelge 5.1. Aktörlerin seviye, sektör, pozisyon ve güçleri	- 118 -
Çizelge 5.2. Senaryo 1'e göre aktörlerinin pozisyon ve güçlerine göre dağılımı.....	- 160 -
Çizelge 5.3. Senaryo 2'ye göre aktörlerinin pozisyon ve güçlerine göre dağılımı	- 164 -
Çizelge 5.4. Senaryo 3'e göre aktörlerinin pozisyon ve güçlerine göre dağılımı.....	- 168 -
Çizelge 5. 5.Çalışma Kapsamında Geliştirilen Stratejiler.....	- 172 -

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil 2.1. İş kazası oluşma nedenleri.....	- 21 -
Şekil 2.2. İş kazaları temel nedenleri diyagramı	- 22 -
Şekil 3.1. Sektörlere göre iş kazası geçirenlerin oranı, 2007-2013	- 64 -
Şekil 3.2. Eğitim durumlarına göre iş kazası geçirenlerin oranı, 2007-2013	- 64 -
Şekil 3.3. Yaş gruplarına göre iş kazası geçirenlerin oranı, 2007-2013	- 65 -
Şekil 3.4. İşteki durumlarına göre iş kazası geçirenlerin oranı, 2007-2013.....	- 65 -
Şekil 3.5. Meslek gruplarına göre iş kazası geçirenlerin oranı, 2007-2013	- 66 -
Şekil 3.6. İşyeri büyüklüğüne göre iş kazası geçirenlerin oranı, 2007-2013.....	- 66 -
Şekil 5.1. Politika haritalamanın altı adımı.....	- 93 -
Şekil 5.2. Aktörlerin etki, güç ve pozisyonlarına göre dağılımı	- 119 -
Şekil 5.3. Politika aktörlerinin koalisyon haritası	- 121 -
Şekil 5.4. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikanın uygulanabilirliği	- 122 -
Şekil 5.5. Aktörlerin etki, güç ve pozisyonlarına göre dağılımı	- 162 -
Şekil 5.6. Senaryo 1'e göre politikanın uygulanabilirliği	- 163 -
Şekil 5.7. Senaryo 2'ye göre aktörlerin etki, güç ve pozisyonlarına göre dağılımı	- 166 -
Şekil 5.8. Senaryo 2'ye göre politikanın uygulanabilirliği	- 167 -
Şekil 5.9. Senaryo 3'e göre aktörlerin etki, güç ve pozisyonlarına göre dağılımı	- 170 -
Şekil 5.10. Senaryo 3'e göre aktörlerin etki, güç ve pozisyonlarına göre dağılımı	- 171 -

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
Ak Parti	Adalet ve Kalkınma Partisi
AMD	Altın Madencileri Derneği
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
CB	Cumhurbaşkanı
CEO	Chief Executive Officer (İcra Kurulu Başkanı)
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
ÇED	Çevresel Etki Değerlendirme
ÇEKO	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
ÇHC	Çin Halk Cumhuriyeti
ÇHD	Çağdaş Hukukçular Derneği
ÇMAH	Çevresel ve Mesleki Akciğer Hastalıkları
ÇSGB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
Dev Maden-Sen	Türkiye Devrimci Maden Arama ve İşletme İşçileri Sendikası
Dev Sağlık-İş	Devrimci Sağlık İşçileri Sendikası
DİSK	Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
EEC	European Economic Community (Avrupa Ekonomik Topluluğu)
ELİ	Ege Linyit İşletmeleri
EMO	Elektrik Mühendisleri Odası
Enerji Bir-Sen	Enerji, Sanayi ve Madencilik Hizmetleri Çalışanları Birliği Sendikası

Enerji-İş	Enerji, Sanayi ve Madencilik Hizmet Kolu İşyerleri Kamu Çalışanları Sendikası
EPDK	Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu
ESM	Enerji, Sanayi ve Maden Kamu Emekçileri Sendikası
Eti Maden	Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü
ETKB	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
G	Görüşmeci
Genel Maden-İş	Genel Maden İşçileri Sendikası
Genel Sağlık-İş	Genel Sağlık ve Sosyal Hizmet Kolu Kamu Çalışanları Sendikası
GLİ	Garp Linyit İşletmeleri
Hak-İş	Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu
HASUDER	Halk Sağlığı Uzmanları Derneği
HDP	Halkların Demokratik Partisi
HEMA	Hattat Enerji ve Maden Anonim Şirketi
ILO	International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
İG	İş Güvenliği
İSAG	İş Sağlığı ve Güvenliği Profesyonelleri Derneği
İSG	İş Sağlığı ve Güvenliği
İSGB	İş Sağlığı ve Güvenliği Birimi
İSGÜM	İş Sağlığı ve Güvenliği Enstitüsü Müdürlüğü
İSİG	İş Sağlığı ve Güvenliği Meclisi
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
JMO	Jeoloji Mühendisleri Odası
Kamu-İş	Kamu İşletmeleri İşverenleri Sendikası
KESK	Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
Kİ	Key Informant (Kilit Görüşmeci)
KOAH	Kronik Obstruktif Akciğer Hastalığı
Kömür-Der	Kömür Üreticileri Derneği

Maden-İş	Türkiye Maden İşçileri Sendikası
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
Memur-Sen	Memur Sendikaları Konfederasyonu
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
MİGEM	Maden İşleri Genel Müdürlüğü
MMD	Maden Mühendisleri Derneği
MMO	Maden Mühendisleri Odası
MSGİ	Madenlerde Sağlık ve Güvenlik İdaresi
MTA	Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
MYK	Mesleki Yeterlilik Kurumu
OSGB	Ortak Sağlık Güvenlik Birimi
Öz Maden-İş	Maden İşçileri Sendikası
Öz Sağlık-İş	Sağlık ve Sosyal Hizmet İşçileri Sendikası
Pak Maden-İş	Pak Maden İşçileri Sendikası
Pak Sağlık-İş	Pak Sağlık İşçileri Sendikası
PHY	Politika Haritalama Yöntemi
Sağlık-Sen	Sağlık ve Sosyal Hizmet Çalışanları Sendikası
SASAM	Sağlık-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi
SED	Sağlık Etki Değerlendirmesi
SES	Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SHD	Sosyal Haklar Derneği
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TAPDK	Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurulu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TEPAV	Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TKİ	Türkiye Kömür İşletmeleri
TL	Türk Lirası
TMMOB	Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları Birliği

TTB	Türk Tabipleri Birliği
TTD	Türk Toraks Derneği
TTK	Türkiye Taşkömürü Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
Türk Enerji-Sen	Türkiye Enerji, Sanayi Ve Madencilik, Hizmetkolu Kamu Çalışanları Sendikası
Türk Sağlık-Sen	Türkiye Sağlık ve Sosyal Hizmetleri Kamu Görevlileri Sendikası
UY	Ulusal Yeterlilikler
WHO	World Health Organization
YMGV	Yurt Madenciliğini Geliştirme Vakfı
YÖK	Yüksek Öğretim Kurumu

1. GİRİŞ

Maden işyerleri, gelişen teknolojiye rağmen halen dünyada en yüksek ölümlü ve yaralanmalı iş kazalarının yaşandığı sektörlerin başında gelmektedir. Türkiye’de de iş kazaları incelendiğinde, kaza başına en fazla ölümün maden işyerlerinde gerçekleştiği, yaşanan bu kazalar sonucunda da gerek politikalar üzerinde, gerekse toplum üzerinde büyük sosyolojik, ekonomik etki bıraktığı gözlenmektedir. Bu çalışmanın konusunu yüksek ölümlü ve yaralanmalı iş kazalarının yaşandığı bu maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikaları oluşturmaktadır. Uygulanmakta olan maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasının aktörlerinin kimler olduğu, bu aktörlerden hangilerinin desteklediği ve muhalefet ettiği, aralarındaki ilişki ağının nasıl olduğu, etki güçleri ve biçimlerinin ortaya çıkarılması bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda araştırmada Türkiye’de maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikalarının, politika analiz yöntemlerinden birisi olan Politika Haritalama Yöntemi ile analiz edilmesi amaçlanmıştır. Politika Haritalama Yöntemi vasıtasıyla politikanın aktörleri, politikanın destekçileri ve muhalifleri ile tarafsız aktörlerin pozisyonlarının, politika üzerindeki etki ve güçleri, bu politika ile ilgili menfaatleri ve/veya muhalefet etme nedenleri ve politikanın uygulanabilirliği sınanmaktadır. Bununla birlikte literatürden ve görüşme bulgularından elde edilecek bulgulara dayalı olarak senaryolar geliştirilerek, senaryo doğrultusunda oluşturulacak politikanın uygulanabilirliği sınanmaktadır. Araştırmanın başarı ve etkililiğini geliştirilebilmesi için yine literatür ve görüşme bulgularına dayalı olarak stratejiler geliştirilmekte ve bu stratejiler gerekçe, yöntem ve uygulanabilirlikleri ile birlikte değerlendirilmektedir.

Politika Haritalama Yöntemi, politika sonuçları, pozisyon haritası, çıkar grubu (stakeholder) analizi, politika ağ haritası, geçiş sürecinin değerlendirilmesi ve değişim stratejileri teklif etme olmak üzere toplam altı boyut ve 28 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Politika Haritalama Yöntemi nitel araştırma yöntemlerini gerekli kılmaktadır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikalarının tarafları olduğu düşünülen toplam 81 kişi ve taraf tespit edilmiştir. Bu kişi ve taraflar mecliste grubu bulunan siyasi partiler, maden ve sağlık işkolunda faaliyet gösteren işçi, memur ve işveren sendikaları, dernek ve vakıf ve meslek örgütlerinden oluşmaktadır. Çalışmada araştırmaya katılmayı kabul eden ya

da cevapları yeterli görülen 65 kişi ve taraf yer almaktadır. Çalışma Zonguldak, İstanbul, Ankara ve Soma (Manisa) illerine gidilerek maden işçileri, işverenler, bürokratlar, milletvekilleri ve meslek örgütü ile sivil toplum örgütleri ile yüzyüze görüşmeler yapılarak gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu görüşmeler ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmış, ses kaydını kabul etmeyen taraflarla yapılan görüşmeler ise not alınarak kayıt altına alınmış, bunu da kabul etmeyen taraflara ise görüşme formu ulaştırılarak elektrik ortamda doldurmaları istenmiştir. Görüşmelerden elde edilen ses kayıtları önce deşifre edilmiş sonrada online olarak PolicyMaker 5.0 programına girilmiştir. PolicyMaker programı, kamu politikasını analiz etme ve yönetmeye yönelik hızlı bir değerlendirme yöntemi olarak ifade edilmektedir. Bu yöntem karar mekanizmalarının politikalarının politik elverişliliğinin artırılmasına yardım eder. PolicyMaker beş ana analitik adım ile gerçekleştirilmekte ve politika içeriğini, aktörleri, faydalanılabilecek imkanlar ve karşılaşılabilecek engeller, stratejiler ve bu stratejilerin etkilerini açıklamamıza yardımcı olmaktadır.

Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasını analiz etmek amacıyla yapılan bu araştırma toplam yedi bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünün ardından, genel olarak iş sağlığı ve iş güvenliğine ilişkin olarak ortaya konan kaza, iş kazası, iş sağlığı ve meslek hastalıklarına ilişkin öğreti ve kavramlar açıklanarak iş kazasının oluşma nedenleri ve iş kazası sayılma koşulları açıklanmaktadır. Bir sonraki bölümde iş sağlığı ve güvenliğinin tarihsel gelişimi mevzuat açısından anlatılmaktadır. İş sağlığı ve güvenliğinin tarihsel gelişimi mevzuat boyutunda açıklanmaktadır. İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin uluslararası mevzuat, ILO sözleşmeleri ve AB direktifleri kapsamında anlatıldıktan sonra Türkiye’de bu alandaki gelişmeler cumhuriyet öncesi dönemi de içerisinde alacak şekilde dönemler halinde günümüze kadar açıklanmakta, sonrasında ise dünyanın önemli madencilik ülkeleri olan ABD, Çin, Almanya ve Avustralya’daki mevzuat ele alınmaktadır. Tarihsel gelişim yalnızca mevzuat olarak ele alınmayarak Türkiye’deki iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin istatistiki veriler de yine bu bölümde yer almaktadır. Türkiye’ye ilişkin istatistiki veriler TKİ, TTK, TÜİK, SGK ve İŞİG Meclisi verileri birarada verilerek bu alanda Türkiye’de yaşanan istatistiki veri uyumsuzluğu ortaya konulmaktadır. Dünya genelindeki istatistikler ise ABD, Almanya, Avustralya, Çin, Kanada, Polonya, Rusya ve Ukrayna örnekleri ile sunulmaktadır. Dördüncü bölümde bir kamu politikası olarak maden işyerlerinde gündemi belirleyen aktörler siyaset bilimi literatürü üzerinden resmi, sivil ve uluslararası aktörler olarak üçe ayrılarak açıklanmaktadır. Parlamento, Bürokrasi ve Yargı resmi aktörleri oluştururken, siyasi partiler, baskı grupları ve medya ise sivil aktörleri oluşturmaktadır. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasında gündemi belirleyen uluslararası aktörler ise ILO ve AB olarak çalışmada değerlendirilmiştir. Çalışmanın araştırma bölümünü oluşturan beşinci bölümde araştırmanın amacı, araştırmada kullanılan materyal ve yöntem, araştırmada ce-

vabı aranan sorular, araştırmanın gerçekleştirildiği evren, araştırmada kullanılan veri toplama aracı ve elde edilen verilerin nasıl analiz edildiği ayrıntılı olarak açıklanarak, araştırmanın bulguları ile üretilen senaryo ve stratejilere ayrıntılı olarak yer verilmektedir. Çalışmanın altıncı bölümünü oluşturan tartışma bölümünde ise ilgili literatür, maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği alanında yapılan benzer çalışmalar ve görüşme bulguları ışığında tartışılmaktadır. Son bölümde ise araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara ilişkin olarak üretilen öneriler yer almaktadır.

2. İŞ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİNE İLİŞKİN KAVRAMLAR

İş kazaları ve meslek hastalıkları, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin tedbirlerin alınmamasından kaynaklı olarak ortaya çıkan ve büyük bir oranda önlenebilen kazalar ve hastalıklardır. Bu bölümde iş kazası ve bununla ilişkili kavramlar anlatıldıktan sonra, iş kazası sayılma nedenleri ve koşulları açıklandıktan sonra iş kazalarının sınıflandırılmasına yer verilecektir. Son olarak da iş kazalarının tarihsel gelişimine dünya ve Türkiye perspektifinden bakılacaktır.

2.1. İş Sağlığı Kavramı

Literatürde iş sağlığı ve işçi sağlığı kavramlarının hangisinin kullanılacağına ilişkin çeşitli görüşler bulunmaktadır. Özellikle 1970’li yılların politik atmosferi ve güçlü sendikal hareketlerin etkisiyle “işçi sağlığı” esas alınırken, 1974 yılında yürürlüğe koyulan yasal düzenleme “İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü” olarak adlandırılmıştır. 2000’li yıllardan itibaren ise “İş Sağlığı” kavramı kullanılmaya başlanmış ve 4857 sayılı İş Kanunu’nda da bu şekliyle yer almıştır (Özgümüş, 2013:35). Buna ek olarak 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası’nın adı, içeriği ve ekleri “iş” kavramını temel alırken, insanı/çalışanı işin herhangi bir unsuru olarak değerlendirdiği belirtilerek, sağlık ve güvenlikle ilgili tüm düzenlemelerin esas olarak insanı/çalışanı temel alması gerektiği ifade edilmektedir (Oğan, 2014:7).

Yukarıda açıklanan düşüncedeki ve terminolojideki bu uyumsuzluk hedefte ve süreçte önemli sorunlara yol açmaktadır. Çünkü işveren için tehlike, sahip olduğu “mal” (üretim, makine-teçhizat, bina vd.) kaybı iken, çalışan için tehlike doğrudan yerine konamayacak olan sağlığının veya emek gücünün kaybıdır. İşçi sağlığı ve iş güvenliğinin ise bundan farklı olarak esasen çalışanın sağlığına yönelik koruyucu bir sağlık hizmeti olduğu ve tedavi ya da tazmin hizmetlerinin ise ikincil bir hizmet durumu olduğu ifade edilmektedir (Oğan, 2014:7). Bununla birlikte günümüzde artık iş sağlığı kavramı kullanılsa da tanım iş değil işçi/çalışan odaklı olarak yapılmaktadır. ILO ve DSÖ’nün ortak komitesi tarafından 1951 yılında İş sağlığı kavramı “*bütün mesleklerde çalışanların bedensel, ruhsal ve sosyal yönden iyilik hallerini en üst düzeyde sür-*

dürme ve daha üst düzeylere çıkarma çalışmalarıdır” şeklinde tanımlanmaktadır. Bunun için risklerin kontrolünün yanı sıra işin insana, çalışanın da kendi işine uyumunun sağlanması gerektiği (Bilir ve Yıldız, 2014:4-20) ve dolayısıyla "işçi sağlığı" yerine "iş sağlığı" olarak kullanmanın öncelikle işyerindeki sağlık ve güvenlik faaliyetlerinin öznesini sakladığı söylenebilir (Özgümüş, 2013:35).

İşçi sağlığı ve iş güvenliği sanayi devrimi sonrası gelişen çalışma ilişkilerinin doğurduğu bir kavram olarak tanımlanabilir (Özveri, 2015:17). İşçi sağlığı ve iş güvenliği esas olarak çalışanın sağlığına yönelik koruyucu bir sağlık hizmeti olarak tanımlanmakta ve tedavi ya da tazmin hizmetleri ise ikincil bir hizmet durumu olarak düşünülmektedir (Oğan, 2014:7). İş sağlığı ve güvenliği (İSG), genel olarak, çevredeki topluluklar ve genel çevre üzerindeki olası etkileri de göz önüne alarak, işçilerin sağlığını ve esenliğini bozabilecek, işyerinde ortaya çıkan tehlikelerin öngörülmesi, tanınması, değerlendirilmesi ve kontrol edilmesi bilimi olarak tanımlanmaktadır (Alli, 2008:7).

2.2. İş Güvenliği Kavramı

İş güvenliği kavramı sıklıkla işçi sağlığı kavramı ile birlikte ve birbirini tamamlayan bir nitelikte kullanılmaktadır. İş kazaları ile meslek hastalıklarının neden oldukları kayıpları en aza indirmek amacıyla, bilimsel araştırmalara dayalı güvenlik önlemlerinin saptanması ve uygulanması doğrultusundaki çalışmalar kısaca “iş güvenliği” terimi içinde toplanmaktadır (Özkılıç, 2005:8).

Genel olarak iş güvenliği kavramı çalışanların, işletmenin ve üretimin her türlü tehlike ve zararlardan korunmasını içermektedir. İnsan hayatının öncelik taşıması nedeniyle, işletme ve üretim güvenliği konularının ikinci planda kaldığı ve uluslar arası alanda iş güvenliği kavramıyla genel olarak çalışanların güvenliğinin ifade edildiği görülmektedir (Özkılıç, 2005:8).

ILO, DSÖ ve diğer bir çok kuruluşun önerileri çerçevesinde işçi sağlığı ve iş güvenliği hizmetlerinin amaçları aşağıdaki ana başlıklar altında toplanmaktadır (Oğan, 2014:8):

- Çalışanların sağlık kapasitelerini (fiziksel, ruhsal, tıbbi) en yüksek düzeye çıkarmak,
- Her çalışanı fiziksel ve ruhsal yeteneklerine uygun işlerde çalıştırmak, işe uyum sağlamalarını hızlandırmak,
- Çalışmanın olumsuz koşulları nedeni ile çalışan sağlığının bozulmasını önlemek,

- İş ile çalışan arasında uyum sağlayarak, asgari yorgunlukla optimal verim elde etmek,
- İşyerindeki sağlığa zararlı etkenleri, sağlıklı koruma tedbirleri ile ortadan kaldırmak,
- Ortaya çıkan sağlık zararlarını, meslekten kaynaklı zehirlenmeleri, meslek hastalıklarını tespit etmek ve tedavilerini sağlamak,
- Uğradıkları iş kazası veya meslek hastalığı sonucu zarar gören çalışanların tekrar çalışabilmelerine olanak sağlamak,
- Meydana gelen zararların derecelerini objektif, bilimsel ve etik yollarla tespit etmek ve değerlendirmek.

2.3. İş Kazası Kavramı

Kaza, "Türk Dil Kurumu Sözlüğüne göre; "can ve mal kaybına, zararına neden olan kötü olay" olarak tanımlanmıştır. Kaza, niteliği itibarıyla doktrinin tanımladığı gibi ani olarak meydana gelen bir olaydır. Örneğin, işyerinde yenilen yemekten zehirlenen işçiler için kaza, yemek yedikleri sırada gerçekleşmiştir. Ancak, kazanın sonucu olan netice, zehirlenme belirtilerinin ortaya çıkması ile anlaşılmıştır. Burada, tam anlamıyla ani bir olay söz konusu değil ise de olay iş kazası olarak tanımlanmaktadır (Balcı, 2008:61).

Kaza kavramının biri geniş, diğeri dar olmak üzere iki anlamı bulunmaktadır. Geniş anlamda kaza; ani bir şekilde ve istenilmeyerek bir zararın doğumuna etkili olan sebepler bütünü olarak tanımlanırken, dar anlamda kaza ise insanın zarar görmesi, yani ölüm veya vücut bütünlüğünün zarar görmesi olarak ifade edilebilir. İş kazalarında, sadece dar anlamda kaza kavramı önem taşımaktadır (Günay, 2010:433). İş yerindeki bir kaza, iş esnasında fiziksel ya da zihinsel bir hasara yol açan ayrı bir olay olarak tanımlanmıştır (ESAW, 2001:12). İş kazaları, çalışma hayatına özgü sağlık ve güvenlik konularıdır. Bir başka deyişle, kişinin o işte çalışmadığı durumda bu sağlık sorunu ile karşılaşmayacağı ifade edilebilir (Bilir ve Yıldız, 2014:351). Bir başka tanıma göre iş kazası, sigortalının işverenin otoritesi altında bulunduğu bir sırada gördüğü iş veya işin gereği dolayısıyla aniden ve dıştan meydana gelen bir etkenle sigortalıyı bedence ya da ruhça zarara uğratan bir olay olarak tanımlanabilir (Kurt, 2004:549). Genel kabul gören bir başka tanıma göre iş kazası, "işçinin, işverenin otoritesi (hakimiyeti), altında bulunduğu bir sırada, onun için ifa ettiği işten veya iş dolayısıyla dış bir sebeple ve aniden meydana gelen bir olay sonucu uğramış olduğu kazadır" (Tozan, 2011:3). Özkılıç ise iş kazası kavramını biraz daha genele yayarak sadece işyerinde çalışırken, işe giderken değil iş ile ilgili eğitim alın-

dığı sırada da çalışanın zarar görmesi, malda hasar oluşturan, süreçte yavaşlamaya neden olan ve ürün kaybına sebep olan istenmedik olaylar şeklinde tanımlamıştır (Özkılıç, 2005:10).

İş kazası genel olarak önceden planlanmamış, çoğu kez kişisel yaralanmalara, makinelerin, araç ve gereçlerin hasara uğramasına ve üretimin bir süre durmasına yol açan olay olarak tanımlanmaktadır. İş kazasının en bilinen tanımı, Sosyal Sigortalar Yasası'nda verilen tanımıdır. Bu tanım ile Sosyal Güvenlik Kurumu'nun (SGK) iş kazasına uğrayan işçilere hangi koşullarda ekonomik destek vereceği ve sağlık yardımlarından yararlandırılacağı belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle tanım "iş" in kapsamında olmayan ve 'işveren'in sorumluluk alanına girmeyen bazı durumları da kapsayabilmektedir (Demir, 2011:5). Çıkarılan 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 11. Maddesine göre iş kazası:

"Sigortalının iş yerinde bulunduğu sırada; işveren tarafından yürütülmekte olan iş dolayısıyla; sigortalının, işveren tarafından görev ile başka bir yere gönderilmesi yüzünden asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda; emzikli kadın sigortalının çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda veya sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere toplu olarak götürülüp getirilmeleri sırasında meydana gelen ve sigortalıyı hemen ve sonradan bedence veya ruhca arızaya uğratan olaylardır."

Çıkarılan 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 3. Maddesinin g bendinde ise iş kazası "İşyerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenlen engelli hâle getiren olay" olarak tanımlanmaktadır.

2.3.1. İş kazasının oluş nedenleri ve iş kazası sayılma koşulları

Bu bölümde bir kazanın iş kazası olarak değerlendirilebilmesi için gerekli olan koşullar ve iş kazasının gerçekleşme nedenleri hakkında bilgi verilecektir.

2.3.1.1. İş kazalarının nedenleri

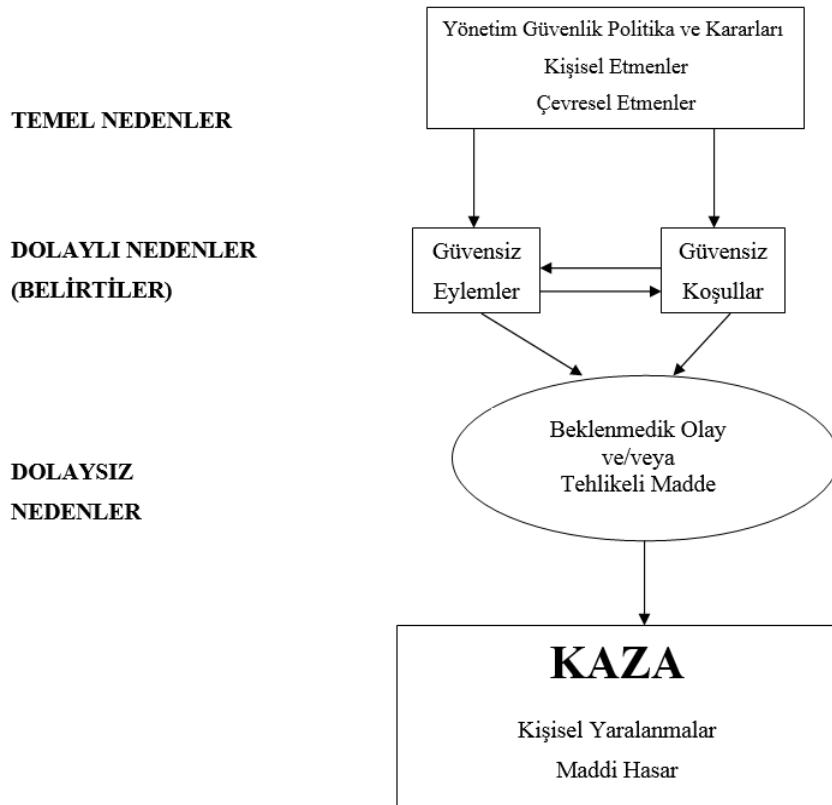
İş kazaları ve meslek hastalıklarının kökeninde ekonomik, sosyal, psikolojik ve çevresel bir dizi etken rol oynamaktadır (Güzel vd., 2008:1). İş kazalarının oluşumundaki temel nedenler işçi sağlığı ve iş güvenliği uygulamalarının tam olarak yerine getirilmemesi, uygulamaların kalıcılığının sağlanmaması ve denetimlerin yeterince gerçekleştirilmemesidir (Oğan, 2014:22). Türkiye'de ekonominin tarımsal niteliği ve sanayileşme temellerinin henüz yeni atılmakta oluşu, kazaların en önemli hazırlayıcılarından biri olarak görülebilir. Sanayileşme çabaları, tarım kesiminden sanayi

kesimine işgücü kaydırılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu durum, çok sayıda niteliksiz işçinin üretim sürecine katılmasına yol açmaktadır. Öte yandan ülkemizde küçük ve orta boyutlu işletmelerin, iş güvenliği, işçi eğitimi ve denetimi konularına yeterli önemi vermemesi, bu işlere yönelik finansman kaynaklarının sınırlı olması, iş kazalarını arttırıcı bir etki yaratmaktadır (Güzel vd., 2008:1-2).

İş kazalarının meydana gelişi, yalnızca iş yeri koşulları ile sınırlı görülmemekte, iş kazaları tüm yaşamın bir yansıması olarak ele alınmaktadır. ILO'nun sınıflandırmasına göre iş kazalarının nedenleri insan faktörü, makine-malzeme faktörü ve sosyal-teknik olmak üzere üç ana başlık altında toplanmıştır (Tufan, 1994:31).

İş kazalarının oluşma nedenleri ise Şekil 1'de gösterilmiştir. Buna göre iş kazalarının oluş nedenleri temel nedenler, dolaylı nedenler ve dolaysız nedenler olmak üzere üç başlık altında incelenebilir.

Şekil 2.1. İş kazası oluşma nedenleri

Kaynak: U.S. Department of Labor, Mine Safety and Health Administration Safety Manual No. 10, Revised 1990.

İş kazalarının temel nedenlerini gösteren diyagram ise Şekil 2'de gösterilmiştir. Afet ve Acil Durum Başkanlığı (AFAD) tarafından hazırlanan dökümanda yer alan diyagrama göre fiziksel ve kişisel nedenler ilk basamağı oluştururken, uygun olmayan ekipman, çalışma yöntemi ve çevre, yönetim ve insan hatası fiziksel ve kişisel

nedenlerin üzerinde kazaya yol açan ikincil etmenlerdir. Tüm bu faktörler uygun insan, makine ve ortam ile karşılaştığında ise kaza meydana gelmektedir.

Şekil 2.2. İş kazaları temel nedenleri diyagramı

Kaynak: AFAD, 2014a:44

2.3.1.2. İş kazası sayılma koşulları

İş kazası kavramı, kazanın tamamen çalışma yaşamından doğan halini oluşturmakta olup mesleki risklerin başında gelmektedir. İş güvenliği açısından bir olayın iş kazası olarak tanımlanabilmesi için her şeyden önce olayın işyeri ve istihdamla bağlantılı olması gerekmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılan araştırmalar incelendiğinde, bir iş yerinde ya da iş esnasında meydana gelen ve bir yaralanmayla sonuçlanan tüm kazalar iş kazası olarak kabul edilmektedir (TÜİK, 2008:1).

Bir kazanın, 5510 sayılı kanun kapsamında iş kazası olarak kabul edilebilmesi için söz konusu olayın 5510 sayılı kanunun 13. Maddesi hükümlerinde belirtilen hal ve durumlardan birinde meydana gelmesi gerekmekte ve olay sırasında bedence veya ruhça bir zarara uğranılması/engelli hale gelinmesi tek başına yeterli görülmemektedir. Zira iş kazasının varlığını kabul, ancak iş kazasının belirli özelliklerinin yeterli ölçüde bir arada mevcudiyetiyle mümkün olabilmektedir (Topaloğlu ve Çinkı. 2014:41). Sosyal güvenlik açısından bir olayın iş kazası sayılması için öncelikle

kazaya maruz kalan kişinin sigortalı olması, olayın kanunda belirtilen hallerden birinde vuku bulması ve sigortalının olay sonucunda hemen veya sonradan bir arızaya uğramış olması gerekmektedir (Karakaş, 2011:23-34).

İşçinin işi ile kaza arasında uygun nedensellik bağı bulunması gerekmektedir. Literatürde iş kazasında bulunması gereken nedensellik bağı konusunda değişik görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüş iş kazasından söz edebilmek için kaza ile zarar arasında uygun nedensellik bağı olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu görüşe göre ortaya çıkan zarar ile kaza arasında uygun nedensellik bağı olup olmadığı belirlenirken zarar veren olayın “işverenin otoritesi” altında iken gerçekleşmiş olup olmadığı ölçüt olarak kullanılabilir. Ancak bu görüşü savunan yazarlar bu ölçütün her olaya uygulanabilecek nitelikte olmadığını, her somut olayın özelliğine göre değerlendirme yapılarak olayın iş kazası sayılıp sayılmayacağına karar verilmesi gerektiğini de ileri sürmektedirler. Nedensellik bağı konusunda ileri sürülen diğer görüş ise kaza ile zarar arasında uygun nedensellik bağının yanı sıra işin yürütümü ile kaza arasında da uygun nedensellik bağının olması gerektiği yolundadır (Seratlı, 2003:32).

Bir olayın iş kazası olarak tanımlanabilmesi için, kazanın aşağıdaki durumlarda gerçekleşmesi gerekmektedir (Tozan, 2011:28):

- a) Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada,
- b) İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle;
- c) Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda,
- d) Sigortalı işçi kadına iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda,
- e) Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında.

2.4. Meslek Hastalığı Kavramı

Çalışma hayatının sağlık alanında iki temel göstergesi iş kazalarıyla birlikte meslek hastalıkları olarak gösterilmektedir (Bilir ve Yıldız, 2014:189). Hastalık, organizmada birtakım değişikliklerin ortaya çıkmasıyla sağlığın bozulması durumunu ifade etmektedir (Gürüz ve Gürel, 2006:264). Meslek hastalıkları, işyeri ortamında bulunan faktörlerin etkisi ile meydana gelen hastalıkların ortak adı olarak ifade edilebilir (Oğan, 2014: 25). Meslek hastalıkları belirli mesleklere özgü hastalıklar olarak tanımlanmaktadır. Bu hastalıklarda yapılan iş ile hastalık arasında doğrudan nedensel bir ilişki söz konusudur (Bilir ve Yıldız, 2014:189). Örgütsel bağlamda ele alındı-

ğında, işveren tarafından kendisine verilen bir işi yerine getirmesi sırasında iş görenin sağlığının olumsuz etkilenmesi ve zarar görmesi durumu meslek hastalığı olarak adlandırılmaktadır (Gürüz ve Gürel, 2006:264). Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 11. Maddesinde ise meslek hastalığı, *“sigortalının çalıştırıldığı için niteliğine göre tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, sakatlık veya ruhi arıza halleridir”* şeklinde tanımlanmıştır. 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunununda ise meslek hastalığı *“mesleki risklere maruziyet sonucu ortaya çıkan hastalığı ifade eder”* şeklinde ifade edilmektedir (Topaloğlu ve Çınkı, 2014:121). İşçiler, çalıştığı veya yaptığı işin niteliği ve işyeri koşullarından kaynaklanan nedenlerle işyerinde daima meslek hastalıkları riskiyle karşı karşıyadır (Güneren, 2010: 510).

Meslek hastalığı bir kişinin, çalışma hayatında karşılaştığı etkenler nedeniyle meydana gelen hastalıktır. Meslek hastalıkları belirli mesleklere özgü hastalıklardır. Bu hastalıklarda yapılan iş ile hastalık arasında doğrudan nedensel bir ilişki söz konusudur. Bu ilişki öyle boyuttadır ki kişi söz konusu işte çalışmıyor olsa bu hastalık meydana gelmeyecektir. Örnek olarak kurşun zehirlenmesi düşünüldüğünde, bu hastalık ancak kurşun kullanılan işlerde çalışan kimselerde meydana gelebilir. Meslek nedeniyle kurşun etkilenmesi olmayan bir kişide kurşun zehirlenmesi (nadir haller dışında) görülemeyeceği gibi, tozlu yerlerde çalışmayanlarda da pnömokonyoz meydana gelmez (Bilir ve Yıldız, 2014:189).

Mesleki bir faaliyetin yürütümü ya da bazı işlerde sürekli çalışma, kişide bu faaliyetlerle doğrudan bağlantılı hastalıklara yol açabilir. İşte, meslek hastalıklarının sosyal güvenlik sistemlerince iş kazaları gibi sosyal bir risk olarak kabul edilmesinin başlıca nedeni budur. Meslek hastalığı, çalışma hayatında iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin alınmaması nedeniyle ya da yapılan işin niteliğinden dolayı ortaya çıkan ve sigortalının (işçinin) maruz kaldığı geçici ve sürekli hastalık, sakatlık veya ruhi arıza halleri olarak tanımlanabilir (Kurt, 2004:573; Yücesoy ve Demir, 2011:6). 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 14.maddesinin 1. fıkrasında meslek hastalığı, sigortalının çalıştığı veya yaptığı işin niteliğinden dolayı tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, bedensel veya ruhsal özrürlülük halleri olarak tanımlanmıştır. Madde metninin tetkikinden de anlaşılacağı üzere, meslek hastalığı işin niteliğine göre tekrarlanan bir sebeple meydana gelen veya işin yürütüm şartları yüzünden uğranılan hastalık, bedensel veya ruhsal hastalık halleri olarak tanımlanmıştır (Karakaş, 2011:12).

Kömür madenlerinde çalışan sigortalıların tutuldukları, *“pnömokonyoz”* ve *“antrekosis”* mermer ocakları veya kot taşılama işyerlerinde çalışan sigortalıların yakalandıkları *“Silikozis”*, tütün işletmelerinde çalışan sigortalıların yakalandıkları *“Tabakoz”* gibi hastalıklar, işin niteliğine göre tekrarlanan bir sebeple meydana gelen

meslek hastalıklarındandır. Buna karşılık, sıtma savaş işlerinde çalışan sigortalıların, bataklıkların kurutulması işinde çalıştıkları sırada yakalandıkları “Sıtma” hastalığı veya hayvanlarla ilgili işte çalışanların yakalandıkları “Şarbon” hastalığı, işin yürütüm şartları yüzünden meydana gelen meslek hastalıklarından sayılmaktadır (Canbolat, 2010:24).

3. İŞ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Bu bölümde iş sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili olarak gerek dünyadaki gerekse Türkiye’deki iş sağlığı ve iş güvenliği alanındaki yasal gelişmeler, ILO ve Avrupa Birliği (AB) gibi uluslararası örgütler tarafından yayınlanan mevzuat ile iş koluna ve diğer değişkenlere göre gerek dünyadaki gerekse Türkiye’deki iş kazalarına ilişkin istatistikler verilecektir.

3.1. İş Sağlığı ve İş Güvenliğine İlişkin Mevzuat

Bu bölümde dünyanın belirli bölgelerinde; Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Rusya, Çin, Avustralya ve Avrupa Birliği bölgesi ve Türkiye’deki iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin politikaların tarihsel geçmişinden bahsedilecektir.

3.1.1. Uluslararası mevzuat

Bu bölümde maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği alanını düzenleyen uluslararası düzenlemeler ve maden işyerlerinde önde gelen ülkelerin mevzuatları açıklanacaktır.

3.1.1.1. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) sözleşmeleri ve tavsiye kararları

ILO 1919 yılında Versay Antlaşması kapsamında 1919 yılında kurulan ILO; 1946 yılında Birleşmiş Milletler’in ilk uzmanlaşmış kuruluşu olmuştur. ILO’nun özgün ve en önemli görevi uluslararası çalışma standartlarının düzenlenmesi, geliştirilmesi ve izlenmesidir. Bugüne kadar organizasyon, çalışma koşullarını düzenleyen, küresel düzlemde uygulanabilir ve hukuken bağlayıcı 189 sözleşme ve hukuki olarak bağlayıcı olmayan 202 tavsiye kararı çıkarmıştır (Sengenberger, 2013/2016:9). Bu bölümde ILO tarafından yayınlanan bildirge, sözleşmeler açıklanacaktır.

ILO Anayasası: İş sağlığı ve iş güvenliği konusu ILO’nun anayasasının başlangıç kısmında kendisine yer bulmuştur. ILO Anayasası’nda İş sağlığı ve iş güvenliği “...

işçilerin genel ve mesleki hastalıklara ve iş sırasında meydana gelen kazalara karşı korunması... amacıyla hareket eden Yüksek Akit Taraflar Uluslararası Çalışma Örgütü'nün işbu Anayasasını onaylarlar." şeklinde ifade edilmiştir (ILO, 2016). ILO anayasası, hem hükümetlerin hem de işverenler ile çalışanların idari organlarında müştereken temsil edilmesine olanak sağlayan ve türünün tek örneğini teşkil eden üçlü bir teşkilatlanma öngörmüştür (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2015:15).

Filedelfiya Bildirgesi: ILO'nun amaç ve hedeflerine ilişkin bildirge de olarak bilinen Filedelfiya Bildirgesi Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 26. Toplantısında 10.05.1944 tarihinde kabul edilmiştir. Bilgirgenin 3(g) maddesi iş sağlığı ve iş güvenliğine ilişkin olup sonrasında yayınlanacak bildirge ve sözleşmelere kaynaklık teşkil etmiştir. İş sağlığı ve iş güvenliğine ilişkin bu maddede "Bütün işlerdeki işçilerin hayat ve sağlıklarının uygun bir biçimde korunması"nın ILO için önemli bir yükümlülük olduğu kabul edilmiştir (ILO, 2016).

112 Sayılı Tavsiye Kararı: ILO 1953 yılında yayınladığı 112 sayılı tavsiye kararında aşağıdaki hükümler ile işçi sağlığının temel unsurlarını ele alarak meslek hastalıkları ve iş kazalarının en aza indirilmesini amaçlamıştır (Tufan, 1994:29-30):

-çalışanların iş yerlerinde ya da işin yapıldığı şartlardan kaynaklanabilecek her türlü zarardan korunması,

-işin işçiye uygun hale getirilmesi ve işçilerin ruhsal ve fiziksel yönden uygun oldukları işlerde çalışmaları,

-işçilerin mümkün olabilen en yüksek düzeyde iyi halinin temini ve bu durumun sürekliliğinin sağlanması.

155 No'lu İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin Sözleşme: ILO'nun 67. oturumunda İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin Sözleşme 03.06.1981 tarihinde kabul edilmiştir. Sözleşmenin Ulusal Politika İlkelerini belirleyen ikinci bölümünün dördüncü maddesinde politikanın amacı "*işle bağlantılı olan veya işin yürütümü sırasında ortaya çıkan kaza ve yaralanmaları, çalışma ortamında bulunan tehlike nedenlerini mümkün olduğu ölçüde asgariye indirerek önlemek*" olarak ifade edilmiştir. Türkiye bu sözleşmeyi 13.01.2004 tarih ve 25.345 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5038 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin 155 Sayılı Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun ile uygun bularak kabul etmiştir (ILO, 2016).

Bu sözleşmeyle ulusal politika ilkeleri, ulusal düzeyde eylem ve işletme düzeyinde eylemlerin neler olacağı tanımlanarak, bu eylemlerin boyutları ve içerikleri hakkında üye ülkelerin alması gereken sorumluluklar ve yapılması gereken düzenlemeler hakkında bilgi verilmiştir. Bu sözleşme ile işle bağlantılı olan veya işin yürütümü sırasında ortaya çıkan kaza ve yaralanmaları, çalışma ortamında bulunan teh-

like nedenlerini mümkün olduğu ölçüde asgariye indirmek için iş sağlığı ve güvenliği ve çalışma ortamına ilişkin olarak her üye ülkenin tutarlı bir ulusal politika geliştirerek uygulamasını ve periyodik olarak gözden geçirmesini amaçlamaktadır (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2015:18).

161 No'lu Sağlık Hizmetlerine İlişkin Sözleşme: ILO'nun 71. oturumunda Sağlık Hizmetlerine İlişkin Sözleşme 07.06.1985 tarihinde kabul edilmiştir. Türkiye bu sözleşmeyi, 155 No'lu sözleşmeyi kabul ettiği tarihte, 13.01.2004 tarih ve 25.345 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5039 Sayılı İş Sağlığı Hizmetlerine İlişkin 161 Sayılı Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun ile uygun bularak kabul etmiştir (ILO, 2016).

Sözleşmenin dördüncü maddesinde politikanın amacı, işle bağlantılı olan veya işin yürütümü sırasında ortaya çıkan kaza ve yaralanmaları, çalışma ortamında bulunan tehlike nedenlerini mümkün olduğu ölçüde asgariye indirerek önlemek olarak ifade edilmiştir (ILO, 2016). Bu sözleşmeyle ulusal politikanın prensipleri, yapılacak görevler, örgütlenmenin nasıl yapılacağı ve çalışma koşullarına ilişkin yapılması gerekenler tanımlanarak, bu faaliyetlerin içerikleri hakkında üye ülkelerin alması gereken sorumluluklar ve yapılması gereken düzenlemeler belirtilmiştir.

176 No'lu Madenlerde Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesi: Uluslararası Çalışma Örgütü Genel Konferansı'nın 82. oturumunda ele alınan Madenlerde Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesi 06.06.1995 tarihinde kabul edilmiş, 05.06.1998 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşme 6580 Sayılı 176 Sayılı Maden İşyerlerinde Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, 11.12.2014 tarih ve 29.203 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu sözleşmeyle işverenlere yönelik olarak kazaları önlemek için her türlü önemi alma, işçileri bilgilendirme ve eğitme yükümlülüğü getirilmiştir. Ayrıca işverenlere riski kaynağında bertaraf etmek, güvenli çalışma sistemleri tasarlamak, kaza riskleriyle ilgili işçileri bilgilendirmek ve kaza olduğunda gerekli tıbbi yardıma ulaşmalarını sağlama sorumluluğu getirilmiştir.

Siyasi otorite tarafına bakıldığında, teknik kılavuzların hazırlanması, denetimlerin düzenlenmesi, denetimlere ilişkin gerekli yasal düzenlemelerin sağlanması ve kazaların etkili soruşturulması hükümetlerin görevleri olarak sayılmaktadır. Çalışanlar açısından bakıldığında ise çalışanlar ve temsilcilere; kazaları, riskli durumları bildirmek, güvenlik ve sağlıklarına ilişkin koşullara dair bilgi edinmek, güvenlik ve sağlık önlemlerinin karar süreçlerine katılmak gibi hak ve yükümlülükler getirilmiştir.

187 No'lu İş Sağlığı ve Güvenliğini Geliştirme Çerçeve Sözleşmesi: ILO'nun 95. Oturumunda İş Sağlığı ve Güvenliğini Geliştirme Çerçeve Sözleşmesi kabul edilmiş ve

sözleşme 20.02.2009 tarihinde ise yürürlüğe konulmuştur. Türkiye bu sözleşmeye 29.05.2013 tarih ve 28.661 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6485 Sayılı 187 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliğini Geliştirme Çerçeve Sözleşmesine Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun ile katılmıştır (ILO, 2016).

Bu sözleşmenin üçüncü bölümünü oluşturan Ulusal Politika’ya ilişkin üç maddede:

“Her üye, ulusal bir politika belirleyerek, güvenli ve sağlıklı bir çalışma ortamı geliştirecektir.

Her üye, işçilerin güvenli ve sağlıklı bir çalışma ortamı hakkını, ilgili her seviyede geliştirecek ve ilerletecektir.

Her üye, ulusal politikasını belirlerken, ulusal şartların ve uygulamanın ışığında ve en fazla temsil kabiliyetine sahip işveren ve işçi kuruluşlarına danışarak, iş risklerini ya da tehlikelerini değerlendirmek; iş riskleri ya da tehlikeleri ile kaynağında mücadele etmek; bilgilendirme, danışma ve eğitimi içeren ulusal önleyici güvenlik ve sağlık kültürünü oluşturmak gibi temel ilkeleri geliştirecektir.” denilmektedir.

Bu sözleşmeyle ulusal politika, iş sağlığı ve güvenliği ulusal sistemi ya da ulusal sistem, iş sağlığı ve güvenliği ulusal programı ya da ulusal program, ulusal önleyici sağlık ve güvenlik kültürü kavramları tanımlanarak bu kavramların, boyutları ve içerikleri hakkında üye ülkelerin alması gereken sorumluluklar ve yapılması gereken düzenlemeler hakkında bilgi verilmiştir.

Yeraltı Kömür Madenlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulama Rehberi: Bu rehber, ILO’nun 2005 yılında yapılan 292. Toplantısında alınan karar uyarınca kömür madenlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin önceki uygulamalarını yenilemek amacıyla 2006 yılında kabul edilen rehber niteliğinde bir belgedir (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2015:25).

Rehberin şu hususlara katkıda bulunduğu ifade edilmektedir (Pınar, 2009/2011:7):

a. yeraltı kömür madenlerinde çalışan işçilerin işyeri tehlikelerine karşı korunması ve işle ilgili yaralanma ve hastalıkların sağlık sorunlarının ve olaylarının azaltılması;

b. işyerinde iş sağlığı ve güvenliği yönetiminin iyileştirilmesi hususlarına yardımcı olmak ve kolaylaştırmak;

c. yeraltı kömür madenlerinden kömür çıkarılması çalışmalarında iş sağlığı ve güvenliğinin iyileştirilmesi için hükümetler, işverenler, işçiler ve işçi örgütleri arasındaki etkili istişare ve işbirliğini teşvik etmek.

3.1.1.2. Avrupa Birliği (AB) direktifleri ve Türkiye ilerleme raporları

Bu bölümde AB tarafından yayınlanmış direktifler ve Türkiye ile yürütülen tam üyelik müzakere sürecinde yıllık olarak yayınlanan ilerleme raporlarından maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikalarına ilişkin bölümler açıklanacaktır. Direktifler AB hukukunun kaynakları arasında ikinci mevzuat içerisinde değerlendirilmekte olup üye ülkelerin iç hukukunu AB müktesebatına uyarlamaları için düzenlenen bağlayıcı nitelikli metinlerdir (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2015:26).

89/391/EEC Sayılı Direktif: Tam adı İşde Çalışanların Sağlık Ve Güvenliklerini İyileştirmeye Yönelik Tedbirler Alınmasına İlişkin 12 Haziran 1989 Tarih Ve 89/391/Eec Sayılı Konsey Direktifi olan ve dört kısım ondokuz maddeden oluşan direktifin birinci maddesinde amaç; *“işde işçilerin sağlık ve güvenliklerinin iyileştirilmesi için önlemler almaktır. Bu nedenle; mesleki tehlikelerin önlenmesi, sağlık ve güvenliğin korunması, kaza ve tehlike faktörleri, bilgilendirme, danışma, yönetime katılma, işçi ve temsilcilerinin eğitimi konusunda genel prensipleri içerir.”* Direktifin maddeleri incelendiğinde işverenin genel yükümlülükleri, koruyucu ve önleyici hizmetler, ilk yardım, yangın söndürme, işçilerin tahliyesi ve ciddi ve ani tehlikeler, işverenin muhtelif yükümlülükleri, çalışanların bilgilendirilmesi, çalışanlarla istişare ve yönetime katılmaları, çalışanların eğitimi, çalışanların yükümlülükleri, sağlık gözetimi, risk gruplarını açıkladığı görülmektedir. Bu direktifin 16. maddesinde *“Konsey, Roma Antlaşmasının 118a maddesine dayanarak Komisyondan gelecek tekliflere göre ekli listede verilen konularla ilgili tek tek Direktifler çıkaracaktır”* ifadesi yer almaktadır.

92/91/EEC Sayılı Direktif: Tam adı Kıyılarda ve Açık Denizlerde Sondaj Yoluyla Maden Çıkaran Endüstrilerde Çalışanların Güvenlik ve Sağlık Korumalarının İyileştirilmesi ile İlgili Asgari Gereksinimler Hakkında 03.12.1992 tarih ve 92/91/EEC Sayılı Direktif olan bu direktif 89/391/EEC sayılı direktifin 16. maddesi uyarınca çıkarılmıştır.

92/104/EEC Sayılı Direktif: Tam adı Yerüstü Ve Yer Altı Maden İşyerlerinde Çalışan İşçilerin Sağlığının Korunması ve İş Güvenliğinin İyileştirilmesine İlişkin Asgari Şartlar Hakkındaki 03.12.1992 tarih ve 92/104/EEC Sayılı Direktif olan bu direktif 89/391/EEC sayılı direktifin 16. maddesi uyarınca çıkarılmıştır ve toplam 14 maddeden oluşmaktadır. Direktifte genel yükümlülükler dışında yangın ve patlama durumunda korunma tedbirleri ve sağlığı tehdit eden atmosferden korunma, kaçış ve kurtarma araçları, haberleşme, uyarı ve alarm sistemi, işçilerin bilgilendirilmesi, koruyucu tıbbi gözetim, işçilerin dinlenilmesi ve katılımı, güvenlik ve sağlığı koruma asgari hükümleri düzenlenmektedir.

AB Türkiye 2014 İlerleme Raporu: Sosyal Politika ve İstihdam başlıklı 19. Fasılda Türkiye'nin, alt işverenlik ve geçici iş ilişkisi gibi diğer istihdam türlerini AB mükte-

sebatına uygun şekilde düzenlemesi gerektiği ifade edilmiştir. Türkiye'nin 2014 İlerleme Raporunda, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 187 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği'ni Geliştirme Çerçeve Sözleşmesini onayladığı, yeni İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'na bağlı bütün yönetmeliklerin kabul ettiği ancak Kanunun halen tam olarak uygulanabilir olmadığı vurgulanmıştır. Kanun'un bütünüyle yürürlüğe konması ve etkin önleme ve denetim konusundaki ciddi açıkların, sosyal ortaklar ve meslek örgütleriyle işbirliği içinde kapatılmasına yönelik ilerlemeye ihtiyaç duyulduğu ifade edilerek, Soma maden faciasında da görüldüğü üzere maden ve taş ocağı sektörü ile inşaat sektörünün hâlâ en riskli sektörlerden olduğu ilerleme raporunda yer almıştır. Eylül 2014'te, madencilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi amacıyla ilgili Kanun'da yeni hükümler kabul edildiği, resmi olmayan rakamların, resmi istatistiklerden daha yüksek olduğu göz önüne alındığında, ölümcül işyeri kazalarının izlenmesi konusunda daha fazla şeffaflığa ihtiyaç duyulduğu raporda ifade edilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2014:39-40).

Sosyal politika ve istihdam faslının sonuç bölümünde ise kayıtdışı istihdam oranının azaldığı, bazı ilerlemeler kaydedildiği ancak hâlâ önemli boşluklar söz konusu olduğu vurgulanmıştır. İş Kanunu'nun işgücünün tamamını kapsayacak şekilde düzenlenmesi ve uygulanması gerektiği; iş sağlığı ve güvenliği konusu dahil olmak üzere, çalışma koşullarının daha fazla iyileştirilmesine ihtiyaç bulunduğu raporun sonuç bölümünde yer bulmaktadır. Sonuç olarak, bu alandaki mevzuat uyumunun nispeten ileri düzeyde olduğu ifade edilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2014:41).

AB Türkiye 2015 İlerleme Raporu: Sosyal Politika ve İstihdam başlıklı 19. fasılda Türkiye'nin kısmen hazırlıklı olduğu belirtilerek, iş sağlığı ve güvenliği alanına ilişkin olarak iş sağlığı ve güvenliği mevzuatının daha etkin biçimde uygulanmasını sağlaması gerektiği vurgulanmıştır (Avrupa Komisyonu, 2015:55).

İş sağlığı ve güvenliği alanında AB müktesebatına uyum sağlamayı amaçlayan İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, AB Çerçeve Direktifi'ne uyum sağlanmasına ilişkin esas Kanun maddelerinin, 2016'da uygulanacak olması nedeniyle, hâlâ tam olarak uygulanabilir olmadığı ve iş kazalarının ciddi bir endişe kaynağı olduğu ifade edilmiştir. Resmi olmayan rakamlara göre kayıpların %40 oranında daha fazla olduğu göz önüne alındığında, iş kazalarının raporlanması konusunda daha fazla şeffaflığa ihtiyaç bulunduğu, iş kazalarının ve meslek hastalıklarının olduğundan daha az raporlanması ve iş teftişindeki eksikliklerin ele alınması gerekliliği vurgulanmıştır (Avrupa Komisyonu, 2015:55).

AB Türkiye 2016 İlerleme Raporu: Sosyal Politika ve İstihdam başlıklı 19. fasılda Türkiye'nin iş sağlığı ve güvenliği konusunda müktesebat ile uyumlaştırmak için kanunun yürürlüğe girmesinin bir kez daha, Temmuz 2017'ye ertelendiği ifade edilerek, madencilik sektöründe kaza risklerini azaltmak için önleyici tedbirlerin güçlen-

dirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. İş kazalarının ciddi bir endişe olmaya devam ettiği 2014 yılında, 1.626 kişinin hayatını kaybettiği ve çocuk işçilerin ölümcül kazaların kurbanı olmayı sürdürdüğü ifade edilmiştir.

3.1.1.3. Amerika Birleşik Devletleri

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) dünyanın en önemli madencilik ülkelerinin başında gelmektedir ve ilgili mevzuatı da oldukça eskilere dayanmaktadır. Madenlerin sevk ve idaresi ABD’de anayasa tarafından Kongre’ye verilmiştir. Maden haklarının elde edilmesi, federal kanunlar ya da eyalet kanunlarından hangisine tabi olursa olsun arazinin mülkiyetine göre değişmektedir. Federal araziler, eyalet arazileri ve özel (şahıs) arazileri olmak üzere üç farklı arazi türü bulunmaktadır. Bütün federal arazilerdeki madenlerin idaresi federal hükümet ve “İşçileri Bakanlığı’nın Arazi Yönetimi Bürosu”nun sorumluluğundadır. Bu arazilerdeki madenler, eyalet meclislerinin çıkardığı madenlerin geliştirilmesi hakkındaki kanunlara tabidir Özel kişilerin sahip olduğu araziler ise bulundukları eyaletin kanunlarına göre yönetilmektedir (Turhan, 2014:7-9).

Madencilikle ilgili ilk federal düzenlemenin 1872 yılında yapıldığı ifade edilse de (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2015:37) ABD’deki ilk maden düzenlemesi 1866 tarihli Genel Maden Kanunudur. Bu kanun ile devletin sahip olduğu arazilerdeki madenlerin müracaat ve aramalara açık olması, bununla birlikte yerel kanunlarla elde edilen hakların tanınması ve belirli kanuni işlemlerin tamamlanması kaydıyla herkes maden yataklarına sahip olabilmekteydi. Bu kanunda tespitler 1872 yılındaki Maden Arama Kanunu ile düzenlenmiştir (Turhan, 2014:9). Bu kanunları takip eden diğer yasal düzenlemeler kronolojik olarak aşağıda sunulmuştur (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2015:37-38; Turhan, 2014:8):

- 1920 Tarihli Maden İşletme Kanunu
- 1946 Reorganizasyon Kanunu
- 1947 Atıkların Atılması Hakkında Kanun
- 1953 Dış Kıt’a Sahar Arazileri Kanunu
- 1955 Çok Yönlü Yüzey Kaynakları Kanunu
- 1970 Yüzey Madenciliği Denetim ve Islah Kanunu
- 1976 Federal Toprak Politikası ve Yönetimi Kanunu

Yukarıda sayılan kanunlara ek olarak maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliğini düzenleyen 1977 tarihli Federal Maden Güvenliği Kanunu aynı yıl yaşanan bir maden kazasında 242 işçinin ölümünü müteakip olarak çıkarılmıştır. Federal Maden

Güvenliği Kanunu çıkarıldıktan hemen sonra 1978 yılında Madenlerde Sağlık ve Güvenlik İdaresi (MSGİ) de kurulmuş ve yapılan düzenlemelerin yayınlanması ve uygulanmasından sorumlu hale getirilmiştir. MSGİ kurulduğu tarihten itibaren maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin bütün istatistikler de tutmaktadır. Kurum yeraltı maden işletmelerinde yılda dört, yerüstü maden işletmelerinde ise yılda üç kez denetim yapmaktadır (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2015:38).

3.1.1.4. Çin Halk Cumhuriyeti

Dünyanın en büyük kömür üreticisi olan Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) ölümlü iş kazaları sayılarında da dünyanın bir numarasıdır. Madenlerin devlete ait olduğu ÇHC’de madenlerin yönetildiği kanun, 1986 yılında yürürlüğe giren Maden Kaynakları Kanunudur. Toplam 52 maddeden oluşan bu kanun ana ilkeleri belirlemektedir ve uygulamaya ilişkin yönetmelikler aşağıda sunulmuştur (Turhan, 2014:100-101):

- Maden Kaynakları Kanunu ile İlgili Yönetmelikler
- Madenlerden Devlet Hakkı Alınması Hakkındaki Yönetmelik
- Madenlerde Çevre Koruma İdaresi Yönetmeliği
- Maden Yatakları İçin “Blok Sistemi” Kullanılarak Maden Arama Ruhsatı Tescil Yönetmeliği
- Maden Arama ve İşletme Lisans veya Ruhsatlarının Devir Yönetmeliği
- Maden İşletme Ruhsatı Tescil Yönetmeliği
- Maden Yatakları Yönetmeliği
- Ç.H.C. Maden Kaynakları Vergisi Kanunu
- Ç.H.C. Gelir Vergisi Kanunu
- Ç.H.C. Katma Değer Vergisi Kanunu (1994)
- Ç.H.C. Kurumlar Vergisi Kanunu (1994)
- Yabancı Şirketler ile İlgili Kurumlar Vergisi Kanunu (1991)
- Çevre Koruma Kanunu
- Su Kirliliği Koruma ve Kontrol Kanunu
- Arazi Yönetimi Kanunu

Ulusal Halk Kongresi tarafından 2002 yılında onaylanarak yürürlüğe giren ÇHC İş Güvenliği Kanunu toplam 97 maddeden oluşmaktadır. Kanunun genel hükümleri, üretim ve iş birimlerinde iş güvenliğinin sağlanmasını, çalışanların hak ve görevlerini, iş güvenliği ile ilgili denetim ve kontrolü, kaza durumunda yapılması gereken

kurtarma çalışmalarını, yapılacak soruşturma ve incelemeler ile yasal sorumlulukları düzenlemektedir (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2015:46).

3.1.1.5. Almanya Federal Cumhuriyeti

Almanya'nın madencilik mevzuatında en önemli yasa 1980 tarihli Federal Maden Kanunudur (Turhan, 2014:170). Bu kanuna göre eyalet kurumları tarafından verilen arama ruhsatı, üretim ruhsatı ve madencilik mal sahipliği ruhsatı olmak üzere üç tip madencilik ruhsatı bulunmaktadır (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2015:49). Yayınlanan bir çok yönetmeliğin içerisinde 1995 tarihli Genel Federal Madencilik Yönetmeliği ve 1991 tarihli Madencilikte Sağlık ve Güvenlik Yönetmeliği ön plana çıkmaktadır. Bu iki yönetmelik 1990 tarihli Madencilik Projelerinde Çevre Etki Değerlendirmesi (ÇED) Yönetmeliği ile beraber bütün önemli doğal kaynaklar için sağlık ve güvenliği de içeren detaylı hükümler içermektedir ve her eyalette tek bir makam tarafından yönetilmektedir (Turhan, 2014:170).

3.1.1.6. Avustralya Milletler Topluluğu

Avustralya, kömür, demir, opal, altın, elmas, çinko, kömür, nikel gibi bir çok madenin dünyadaki en önemli üretici ve ihracatçılarından başında gelmektedir. İlk Avustralya Maden Kanunu 1851 yılında çıkarılmıştır. Bu tarihe kadar madenlerin ve petrolün mülkiyeti Avustralya Genel Valisi tarafından (Kraliyete ait madenler dışında) arazi sahiplerine bırakılmıştı. Koloni parlamentoları 1855 yılından itibaren madenlerin devletin mülkiyetinde olması için kanunlar çıkarmış ve bu durum hemen bütün madenleri kapsayacak şekilde tüm Avustralya'ya yayılmıştır (Turhan, 2014: 30-31).

Avustralya'nın madencilik mevzuatı şu düzenlemeleri içermektedir (Turhan, 2014: 37):

- 1978 Tarihli Maden Kanunu (Karalar üzerindeki Maden arama hakkını almak için)
- 1986 Tarihli Çevre Koruma Kanunu (Madenin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi onayını almak için)
- 1997 Tarihli Arazi Yönetim Kanunu (Devlete ait arazileri kullanma hakkını almak için)
- 1993 Tarihli Yerlilerin Mülkiyet Hakkı Kanunu (Gerekli onayın alınması için)

3.1.2. Türkiye’de iş sağlığı ve iş güvenliği

Bu bölümde geç Osmanlı döneminden başlayarak dönemler halinde günümüze kadar özellikle maden işyerlerinde olmak üzere iş sağlığı ve iş güvenliği alanında yasal düzenlemeler kapsamında yaşanan gelişmeler anlatılacaktır.

3.1.2.1. Osmanlı imparatorluğu dönemi

Osmanlı döneminde iş sağlığı ve iş güvenliği konusundaki ilk düzenlemeler maden sektöründe olmuştur. Maden sektörünün kritik önemi, maden üretimin devamlılığının sağlanmasının zorunluluğu, bu alanda düzenleme yapılmasında temel nedenlerdir (Özveri, 2015:25).

Osmanlı’da kanunların oluşma sürecinde önemli hususlardan birisi padişah emirleri olarak ifade edilmektedir. İkinci Beyazıt ve Kanuni dönemlerinde yeni fethedilen ülkelerde mevcut madenlerde eskiden uygulana gelmekte olan Saksonya maden kanunları, Osmanlı şartlarına göre yeniden gözden geçirilerek uygulamaya devam ettirilmiştir. Bunların ilki 1525 yılında ikincisi ise 1536 yılında ufak değişikliklerle uygulamaya koyulan maden kanunlarıdır ve Kanuni Sultan Süleyman’ın verdiği emir ile uygulamaya koyulmuştur (Tızlak, 1997:6).

Bu bölümde geç dönem Osmanlı İmparatorluğunda uygulanan kanun ve nizamnameler açıklanacaktır.

19 Mayıs 1861 Tarihli Maden Nizamnamesi: Maadin-i Hümayun Meclisi 1842 yılında kurulmuş ve görevi Osmanlı ülkesindeki madenlerin en iyi şekilde işletilmesini sağlayıcı ve buradaki faaliyetlere sekte vurmayacak yeni kuralların ve esasların belirlenmesini sağlamak olarak ifade edilmiştir (Çatma, 2006:253-256). Beş bölüm ve elli dört maddeden oluşan nizamnâmenin girişinde madenler iki sınıfa ayrılmıştır. Yeraltı ya da yerüstü olarak ayrılmadan altın, gümüş, kurşun, bakır, kalay, nikel, cıva, çinko, manganez, krom, kükürt, kobalt, zımpara, şap, maden kömürü ve kaya tuzu *Mevadd-ı Madeniye* olarak adlandırılan ilk grubu oluşturmaktadır. Mermer, çakmak ve alçı taşı, kireç, porselen toprağı, kum, kil, lüle yapımında kullanılan topraklar ve taş çeşitleri ise *Mevadd-ı Gayr-ı Madeniye* olarak ikinci grubu oluşturmaktadır. Buna ilaveten nizamnâmenin ilk on bir maddesi maden arama ve keşif çalışmalarını tarif etmektedir (Keskin, 2011:128).

1861 Maden Nizamnâmesi’nin en önemli noktalarından biri yabancılara ilk defa maden ihalelerine hissedâr olarak katılabilme imkanını tanıması olarak ifade edilmektedir (Keskin, 2011:129). 25. maddesinde zorla çalıştırmanın yasaklandığı nizamname, Zonguldak taşkömürü havzasında etkili olamamış, bunun üzerine havzaya

özgü Dilaverpaşa Nizamnamesi 1865 yılında yürürlüğe girmiştir. (Çatma, 2006:253-256).

1867 Dilaver Paşa Nizamnamesi: Gerçek adı Ereğli Madeni Hümayunu Teamülnamesi olan nizamname Ereğli Livası Kaymakamı ve Madeni Hümayun Nazırı Dilaverpaşa'nın adıyla anılmaktadır (Çatma, 2006:270). Kİ4'e göre "İş kazaları kömür üretimini aksatacak boyutlara ulaştığı zaman Dilaver Paşa Nizamnamesi çıkıyor. Kömür üretimini aksattığı için Ereğli kömür havasına ilişkin savaş koşullarında kurtuluş savaşı koşullarında meclis yasal düzenleme yapmak gereği duyuyor." Yeterli kömür elde etmekte sürekli olarak başarısızlık yaşanması, İstanbul'dan bir heyet görevlendirilmesine neden olmuş, bu heyet iki yıl süreyle kömür havzasını dolaşarak yaptığı çalışmaların sonrasında Dilaver Paşa Nizamnamesi yayınlanmıştır (Quataert, 2009:95). Nizamname toplam sekiz fasıl ve 100 maddeden oluşmaktadır (Karahasan, 1978:239). Temelde kömür üretimini artırmak amacıyla çıkarılan (Güzel ve Okur, 1994:30) nizamname, ücretler, çalışma süreleri, işçilerin barınma ihtiyaçları, işçilere tıbbi hizmet ve ilaç sağlanması vb. konularda, koruyucu olmakla birlikte özellikle iş sağlığı ve iş güvenliği gibi temel bazı konularda koruyucu hiçbir kural içermemekteydi (Makal, 1999:322). Nizamnamenin bir çok maddesi işçiyi koruyucuyu olmaktan çok, kömür üretimini artırma amacını gerçekleştirmeye yöneliktir (Gülmez, 1991:288). Bununla birlikte işçiler için bazı haklar tanınmış ve işçi sağlığı konusunda düzenlemeler yapılmış, önlemler alınmıştır (Çatma, 2014:23). Bu nizamname ile birlikte sınırları tanımlı bir kömür havzası kurulmuş ve havzadaki on dört kazada yaşayan 13 ila 50 yaş arasındaki bütün erkekler "maden-i mezkûr ocaklarında istihdamı lazım gelen sunuf-ı amele" adıyla sınıflandırılarak kayıt altına alınmıştır. 1861 yılında yayınlanan Maden kanunu ile yasaklanan zorunlu çalıştırma Dilaverpaşa Nizamnamesi ile birlikte ihlal edilmiştir (Çatma, 2006:256). Bu nizamnameye göre maden işi için seçildikleri takdirde işçiler, dönüşümlü olarak her yılın belirlenmiş birkaç günü hizmet vermek zorundaydılar (Quataert, 2009:95). Birinci mükellefiyet dönemi olarak anılan bu dönemde zorla işçi çalıştırma yöntemi uygulanmıştır (Çatma, 2014:22). Dilaverpaşa Nizamnamesiyle tanımlanan bu mükellefiyet sistemi 1921 yılına kadar aralıksız olarak devam etmiştir (Quataert, 2009:95).

Dilaverpaşa Nizamnamesinin en büyük özelliği 26 Nisan 1867 tarihinde yayınlanmasına rağmen Devlet Şûrası (Danıştay) ve bakanlar kurulundan geçirilerek Paşahın imzası ile onaylanmamış olmasıdır (Çatma, 1998:80). Bu durumda nizamname, yöresel bir özellik taşımış (Çatma, 1998:80) ve Egerli Kömür Havzası'nda uygulanmıştır (Gülmez, 1991:288).

1869 Maden Nizamnamesi: 1810 tarihli Fransız Maden Kanunu esas alınarak hazırlanan bu nizamname (Keskin, 2011:131). Dilaver Paşa Nizamnamesi'nden farklı olarak, İmparatorluğun diğer bölgelerinde de uygulanmış ve bazı yeni önlemlerle

madencilik kesimindeki koruyuculuk düzeyini yükseltmiştir. Bunların başında daha önceki nizamnamede yokluğu gözlenen iş sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili önlemler gelmektedir. (Makal, 1999:322). Örneğin madende kaza olasılığının bulunması durumunda gerekli önlemlerin alınması, kazanın hemen o yerdeki memura ya da maden mühendisine bildirilmesi, maden mültezimlerinde, madenlerde, bir eczane ve doktor bulundurulması ve iş kazasına uğrayan işçilere ve ailelerine mahkemece kararlaştırılacak bir tazminat ve yardım parası ödenmesi gibi konular bu nizamnamede kendisine yer bulmuştur (Gülmez, 1991:288). Nizamnamenin dikkat çeken bir noktası da, 1861’de “*müddet-i münâsibe*” ifadesiyle muğlak şekilde bırakılan imtiyaz süresini doksan dokuz yıl olarak belirlemesidir (Keskin, 2011:131).

1887 Maden Nizamnamesi: Madenciligi içinde bulunduğu durumdan daha iyi konuma getirmek ve madenlerden alınan vergileri artırmak amacıyla çıkartılan 'bir nizamnamedir (Kartalkanat, 1990:68). Bununla birlikte bu nizamname ile taş ocakları, madenlerden ayrılarak ayrı hükümlere tabi tutulmuş ve aynı tarihli taş ocakları nizamnamesi yürürlüğe konulmuştur (Bayartan, 2008:138).

1906 Maden Nizamnamesi: Nizamnameye göre kişilerin kendi arazilerinde maden aramaları ilmühaber ile; başkasına ait arazide ya da arazi sahibinin karşı çıkması durumunda ancak arama ruhsatnamesi ile olanaklı olmaktadır (Kartalkanat, 1990:68). Bununla birlikte imtiyaz için bürokratik işlemler bir yıl ile sınırlandırılmıştır. Yeni hüküm özellikle yabancı müteşebbislerin imtiyaz işlemlerinin uzun sürmesi yolundaki kronik şikayetlerini ortadan kaldırmaya yönelik önemli bir adım olarak ifade edilebilir (Keskin, 2011:136). İstanbul ili sınırları içinde ve boğazın iki yakasında maden arama ruhsatı verilmeyeceği özellikle belirtilmiş olması nizamnamenin dikkat çeken maddelerinden bir tanesidir (Kartalkanat, 1990:68).

3.1.2.2. Kurtuluş Savaşı dönemi

Türkiye’de ilk sosyal politika düzenlemelerinin, sınırlı bir biçimde de olsa madencilik kesimine yönelik olarak gerçekleştirildiği ifade edilebilir (Makal, 1999:320). Cumhuriyetin ilanından önceki Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti döneminde (1921-1923), henüz Kurtuluş Savaşı devam ederken kalabalık bir işçi kitlesinin çok ağır çalışma koşulları içinde bulunduğu Zonguldak ve Ereğli Kömür bölgesinde uygulanmak üzere iki yasa çıkarılmıştır (Güzel ve Okur, 1994:31). Bu bölümde bu düzenlemeler açıklanacaktır.

28.4.1921 Tarih ve 114 Sayılı Zonguldak ve Ereğli Havza-i Fahmiyesinde Mevcut Kömür Tozlarının Amele Menafi-i Umumiyesine Olarak Furuhtuna Dair Kanun: Türkiye’de maden işçileri için çıkarılan ilk sosyal kanun olma özelliğine sahip (Karahasan, 1978:243) bu kanunla, Zonguldak ve Ereğli Kömür bölgesinde üretim sırasında orta-

ya çıkan ve işletmece terk edilmiş kömür tozlarının açık arttırma yoluyla satılarak elde edilen paraların işçiler lehine kullanılması sağlanmıştır (Güzel ve Okur, 1994:31). Bununla birlikte yasaya karşı çıkan bazı vekiller, görüşmeler sırasında aralarında İktisat Vekili Mahmut Celal Bey (Bayar) ve Tunalı Hilmi Bey'in de bulunduğu bazı vekilleri "bolşevik" olmakla suçlayarak (Gülmez, 1982:80), kömür tozlarının ameleye ya da hükümete değil, maden sahiplerine ait olduğu itirazında bulunmuşlardır. Yasa 3 Mart 1954 tarihli ve 6309 sayılı Maden Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır (Makal, 1999:324).

10.09.1921 Tarih ve 151 Sayılı Ereğli Havza-i Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukuna Müteallik Kanun: Amele Birliği Kanunu olarak da bilinen ve (Çatma, 1998:117) alan olarak Ereğli Havza-i Fahmiyesi, faaliyet alanı olarak da madencilik ile sınırlandırılan bu yasa (Makal, 1999:324) uygulama alanı ve işçilere tanıdığı haklar yönünden, sınırlı da olsa, dönemin koşullarına göre, sosyal politika açısından önemli bir adımın başlangıcı olmuştur. Sadece bireysel iş ilişkileri konusunda değil, sosyal sigortalarla ilgili bazı önemli kurallara da yer vermiştir (Güzel ve Okur, 1994:31). Yasanın en önemli özelliklerinden birisinin madenlerde zorunlu çalışmaya (angaryaya) son vermiş olması gösterilmektedir (Makal, 1999:327). Türkiye'de çıkarılan "ilk gerçek iş yasası" olarak değerlendirilen 1921 yasının-ki Makal'a göre (1999:328) yasanın geçerlilik alanının coğrafi olarak tek bir bölgeyle ve faaliyet alanının da sadece madencilik ile sınırlandırılması bu görüşe katılınmasını zorlaştırmaktadır- çıkarılmasında, büyük bir çoğunluğu yabancı sermaye elinde bulunan Ereğli bölgesi madenlerindeki işçilerin karşı karşıya bulunduğu çalışma koşullarının ağırlık ve çekilmezliğinin temel etken olduğu ifade edilmektedir (Gülmez, 1991:281). Çalışma süreleri günlük sekiz saat ile sınırlandırılmakta ve bunun üzerindeki çalışmalar gönüllülük esasına bağlanmaktadır. (Makal, 1999:327-328). Söz konusu yasa, tümüyle uygulanarak çalışma yaşamına aktarılamamıştır (Gülmez, 1991:284). Bununla birlikte Amele Birliği'ne bağlı teknik heyetin maden ocaklarında denetleme yapması, iş güvenliği açısından belirli bir takım önlemler alınmasını sağlamakla birlikte dağınık ocakların tek merkezden denetlenmesinin güçlüğü gibi nedenlerle maden işletenlerin gerekli kurallara uymasını sağlayamamıştır (Çatma, 1998: 117).

3.1.2.3. 1923-1946 dönemi

Cumhuriyetin ilanını takip eden bu dönemin en belirgin özelliği, genel bir yaal çerçeve oluşturmaya yönelik bir dizi girişimin (1924-1925, 1927, 1929, 1932 iş yasa tasarıları) gerçekleşmiş olmasıdır. Tüm bu girişimler tasarı aşamasında kalmış ve uygulamaya geçemeden kadükleşmiştir. 1934 yılında hazırlanan tasarı ise 1936 yılında 3008 Sayılı İş Yasası olarak yürürlüğe girmiştir (Gülmez, 1991:208-278). İşçi sağlığı

ve iş güvenliği alanına ilişkin tek parti döneminde yapılan yasal düzenlemeler aşağıda açıklanmıştır.

22.4.1926 Tarih ve 818 Sayılı Borçlar Kanunu: Dolaylı da olsa, işçiler için kimi risklere karşı koruma önlemleri içeren yasaların başında gelmektedir (Güzel ve Okur, 1994:33). Buna örnek olarak yasanın işverenin işçinin yaşam ve sağlığını korunması için gerekli önlemlerin alınmasını düzenleyen 332. maddesi, kendi kusuru dışında bir hastalık dolayısıyla kısa bir süre işini yerine getiremeyen işçiye ücret ödenmesini düzenleyen 328. maddesi örnek olarak verilebilir (Süzek, 1991:14; Gülmez, 1991:293). Böylece, işveren iş kazalarına karşı gerekli önlemleri almaya yöneltilmektedir (Makal, 1999: 422).

24.4.1930 Tarih ve 1593 Sayılı Umumi Hıfzısıhha Yasası: Halk sağlığıyla ilgili düzenlemeler yapan bu yasayla (Makal, 2007:331) çocuk ve kadın işçiler için ilk kez koruyucu hükümlere yer verilmiştir (Güzel ve Okur, 1994:33). Gülmez'e göre, bu kural-
ların en çok 180. maddesi tartışılmıştır. Bu maddeye göre, sürekli olarak 50 işçi çalıştıran tüm işverenlerin, işçilerinin sağlık durumuna bakmak üzere bir ya da birden çok doktorun sağlık denetimini sağlaması ve hastalarını tedavi ettirmesi zorunludur. Büyük kurumlarda ya da kaza olasılığı çok olan işlerde ise, doktorun sürekli olarak işyerlerinde ya da civarında bulunması gerekmektedir (Gülmez, 1991:296).

15.6.1936 Tarih ve 3008 Sayılı İş Kanunu: 8.6.2016 tarihli meclis oturumunda kabul edilip 15.6.1936 tarihli 3330 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan kanun, 146. Madde-
sindeki hüküm gereği bir yıl sonra 15.6.1937 tarihinde yürürlüğe girmiştir (İş Kanunu, 1936). Sadece ilk iş yasası olduğu için değil, yasalaştığı dönemin hem Türkiye hem dünya açısından özgünlüğü, bu özgün dönemin yasaya yansıyan yanları, yasanın işçi hakları ve özel olarak iş sağlığı iş güvenliğini şekillendiren bir yasa olması açısından önemli olduğu ifade edilmektedir (Özveri, 2015:45). Geçmiş dönemlere nazaran işçilere bir çok hak ve menfaatler getirmiş olmakla birlikte, sendikalara ilişkin hiçbir hüküm bulunmamakta ve sendika kurma ve grev hakkı yasaklanmaktadır (Karahasan, 1978:204-205). Yasanın 100. maddesinde “iş kazaları ve meslek hastalıkları, analık, yaşlılık, işten çıkma, hastalık ve ölüm” sosyal koruma sağlanacak riskler olarak belirlenmiştir (Güzel ve Okur, 1994:34). Yasanın “İşçilerin Sağlığını Koruma ve İş Emniyeti” isimli üçüncü bölümünde yer alan düzenlemelere göre, her işveren , işyerinde işçilerin sağlığını korumak ve iş emniyetini temin etmek için gerekli tedbirleri almakla ve bu husustaki şartları ve tertibatı noksansız bulundurmakla yükümlü tutulmuştur. Aynı şekilde işçiler açısından da bu yoldaki usul ve şartlara uymayacak hareketler ve hallerde bulunmama mecburiyeti getirilmiştir (Makal, 1999:398). Yasanın yürürlüğe girdiği 1937 yılından, işçi sağlığı iş güvenliğinin özel bir yasayla düzenlenerek 6331 sayılı Yasa'nın kabul edildiği 2012 yılına kadar geçen süre, işçi sağlı-

ğı iş güvenliğine ilişkin mevzuatın sürekli geliştiğı, buna karşın iş kazalarının artmaya devam ettiğı bir zaman dilimi olduğı ifade edilebilir (Özveri, 2015: 478).

Çatma (1998:144) İkinci Dünya Savaşı sırasında, 1940 yılında çıkartılan Milli Korumaya Kanunu ile zorunlu çalışmanın ve üretim zorlamasının iş kazaları açısından etkili olduğı ifade edilmektedir. Çatma bu dönemi Zonguldak Taşkömürü Havzasında 'kara yıllar' olarak ifade etmektedir.

Yukarıda açıklanan bu kanunlara ek olarak 5.2.1941 tarihli *İşçilerin Sağlığını Korumaya Ve İş Emniyeti Nizamnamesi* ve 11.8.1942 tarihli *Ereğli Kömür Havzası Maden Ocaklarında Çalışan İşçilerin Sıhhi İhtiyaçlarının Teminine Dair Nizamname* de iş sağlığı ve iş güvenliği alanına ilişkin bu dönemde yapılan yasal düzenlemeler olarak ifade edilebilir.

3.1.2.4. 1946-1960 dönemi

Türkiye'de 1940'lı yılların ortalarından itibaren önemli değişimler yaşanmaya başlamıştır. Bu değişimlerin temel çizgisi, siyasal alanda tek partili yaşamdan çok partili yaşama geçiş olarak belirlenmekle birlikte, ekonomik, sosyal ve çalışma yaşamında da radikal değişimlerin gözlendiğı bir dönem olmuştur (Makal, 1999:455). Bu bölümde çok partili siyasi yaşama geçilmesinden 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesine kadar olan dönemde iş sağlığı ve iş güvenliği alanında yaşanan yasal gelişmeler incelenecektir.

27.06.1945 Tarih ve 4772 Sayılı *İş Kazalarıyla Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortaları Kanunu*: İş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı nitelikli bir korumanın, sosyal güvenlik kapsamına alınması ilk kez bu kanun ile söz konusu olmuştur (Güzel ve Okur, 1994:165). Bu kanun aynı zamanda aşama aşama gerçekleştirilecek olan sigorta kollarına da bir başlangıç teşkil etme özelliğindedir (Makal, 1999:425). Bu kanunla eş zamanlı olarak 4792 sayılı yasayla İşçi Sigortaları Kurumu da kurulmuş (Özveri, 2015: 52) ve Kanunda "İşçi Sigortası İdaresi'nin işverenlerden alacağı primler, çalıştırdıkları sigortalılara verdikleri ücretlerin yıllık tutarına ve her işyerinin kaza ve hastalık bakımından gösterdiği tehlike derecesine göre değişir" denilmektedir (Koçak, 2012:27).

Çok partili hayata geçiş sonrasında iş sağlığı ve güvenliği alanı ile ilgili olarak yapılan çalışmalar aşağıda verilmiştir:

- 22. 7. 1948 Tarih ve 3/7896 sayılı *Ağır ve Tehlikeli İşler Tüzüğü*: Sigorta primleriyle esasen kadın ve çocukların korunması ve ağır işlerde çalışma saatinin sınırlandırılması gibi konuları düzenlemektedir (Koçak, 2012:28).
- 24.7.1948 Tarih ve 3-7900 Sayılı İş kazası ve Meslek Hastalığı Sonucu Malûl-lüklerin Meslekte Kazanma Gücünü Ne Nisbette Azaltacağı Hakkında Tüzük

- 12.8.1952 Tarih ve 3/15556 sayılı Parlayıcı Tehlikeli ve Zararlı Maddelerle Çalışılan İşyerlerinde Alınacak Tedbirler Hakkında Tüzük
- 28.5.1953 tarih ve 4/922 sayılı Maden İşletmelerinde Alınacak Emniyet Tedbirleri Hakkında Tüzük

3.1.2.5. 1960-1980 dönemi

Türkiye’de 27 Mayıs 1960 tarihindeki askeri müdahaleyi takip eden dönemde yürürlüğe konulan 1961 Anayasası, çalışma hayatı ile ilgili olarak bir çok düzenlemeyi de beraberinde getirmiştir. Bu bölümde 1960 askeri müdahalesi ile 12 Eylül 1980 askeri müdahalesi arasındaki dönemde yürürlüğe sokulan iş sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili gelişmelere değinilecektir.

931 Sayılı Kanun: 28.7.1967 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 931 sayılı İş Kanunu 3008 sayılı iş kanununa nazaran köklü bir değişiklik içermektedir. Bununla birlikte eski kanuna göre bir geriye gidiş de söz konusu değildir. Bu kanunun çıkarılmasındaki amaç, 3008 sayılı Kanundan sonra çıkarılan çeşitli kanunlarla düzenlenen hükümlerin tek kanun metni içerisinde toplanması olmuştur. Diğer bir amacı da 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu ile 3008 sayılı kanunun bazı hükümlerinin kaldırılması dolayısıyla kanunun maddeleri arasında bozulan silsilenin düzeltilmesi ve iş kanunu kapsamının genişletilmesi olarak ifade edilmektedir (Oğuzman, 1967:217-218).

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu: 1964 yılında yürürlüğe giren 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu işçilere çeşitli risklere karşı güvenceler getirmiştir. Bu Kanun 2003 yılında çıkarılan 4958 sayılı Kanun değiştirilmiştir.

1475 sayılı İş Kanunu: Kabul tarihi 25.08.1971 olan kanun, 931 sayılı Kanun, Anayasa Mahkemesince biçim yönünden iptal edilince yürürlüğe girmiştir. 1475 sayılı İş Kanununun 13. maddesine göre, işveren, süresi belirli olmayan sürekli hizmet akdi ile çalışan işçinin, işyerindeki çalışma süresine (kıdemine) göre iki ile sekiz hafta arasında değişen bildirim sürelerine uymak şartıyla, iş akdini feshedebilmektedir. Kanunun en önemli özelliğinin çalışanlara kıdem tazminatı hakkı tanıyan 14. maddesi olduğu ifade edilebilir.

2172 Sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun: Bu kanun 4.10.1978 tarihinde kabul edilmiş ve 14.10.1978 günlü Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. 2172 sayılı Kanun, Devletçe işletilecek madenlerle ilgili olarak daha önce özel kişilere verilmiş arama ruhsatnameleri ve işletme haklarının geri alınması usulünü düzenleyen bir genel kanun niteliğindedir. Kanun dört bölüm ve 30 maddeden oluşmaktadır (Dündar, 1980:406).

3.1.2.6. 1980-2002 dönemi

3213 Sayılı Maden Kanunu: Ülkemizde madencilik sektörüne yönelik önemli mevzuat değişikliklerinden ilkinin 22 Kasım 1984 tarihli ve 18553 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan “Maden ve Taş Ocakları İşletmelerinde ve Tünel Yapımında Alınacak İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Önlemlerine İlişkin Tüzük”te yapılan düzenlemeler olduğu ifade edilebilir. Bu düzenleme ile madencilik sektörüne yönelik önemli bir mevzuat değişikliği yapılmıştır. (Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, 2014: 3).

Madenlerin aranması, işletilmesi, üzerinde hak sahibi olunması ve terk edilmesi ile ilgili esas ve usulleri düzenlemek amacıyla çıkarılan 3213 sayılı Maden Kanunu 15.06.1985 tarih ve 18785 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2015: 3).

3.1.2.7. 2002-2016 dönemi

İşçi sağlığı ve iş güvenliğine ilişkin olarak birden çok bakanlık tarafından birbirini tamamlayan ya da biri diğerinin yürürlüğünü ortadan kaldıran bir çok yasa, tüzük ve yönetmelikler yayınlanmış ve yayınlanmaya da devam etmektedir.

Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi; kuruluş amacına uygun olarak, 2006-2008 yıllarını kapsayan I. Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Politika Belgesi, 2009-2013 yıllarını kapsayan II. Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Politika Belgesi yayımlanmıştır. Bu dönemde 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve 6485 sayılı Kanun çıkarılmıştır. Son olarak da gelecek döneme ilişkin iş sağlığı ve güvenliği alanında ulaşılmak istenen hedeflerin, bu hedeflere ulaşma doğrultusunda gerçekleştirilecek eylemlerin yer aldığı 2014-2018 yıllarını kapsayan III Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Politika Belgesi yayımlanmıştır.

Türkiye’de son dönemde iş sağlığı ve güvenliği alanına ilişkin olarak düzenlenen bir çok uluslararası sözleşme kabul edilmiştir. Bunlardan birincisi olan ve ILO’nun 03.06.1981 tarihinde yayınlamış olduğu “155 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin Sözleşmesi” 7 Haziran 2004 tarihli ve 5038 sayılı Kanunla onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

Türkiye sadece ILO sözleşmelerini kendi iç hukukunda yasalaştırarak yürürlüğe almamaktadır. Bunun bir örneği de aday ülke olduğu Avrupa Birliği’nin (AB) 03 Aralık 1992 tarihli 92/104/EEC sayılı direktifi esas alınarak hazırlanan, 21 Şubat 2004 tarih ve 25380 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan “Yeraltı ve Yerüstü Maden İşletmelerinde Sağlık ve Güvenlik Şartları Yönetmeliği”dir (Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, 2014: 3).

Türkiye’de, ILO tarafından 07.06. 1985 tarihinde yayınlanan “161 sayılı İş Sağlığı Hizmetlerine İlişkin Sözleşmesi” 13.01. 2004 tarihli ve 5039 sayılı Kanunla onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Kabul edilen son uluslararası düzenleme ise yine ILO tarafından yürürlüğe konulan 187 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliğini Geliştirme Çerçeve Sözleşmesidir. Bu sözleşme, 29 Mayıs 2013 tarihli ve 6485 sayılı Kanunla onaylanmıştır.

Yasalaşan 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun ardından, ikincil mevzuat çalışmaları olan 36 yönetmelik ve dört tebliğ yayımlanarak Türkiye’de önleyici yaklaşımı esas alan bir iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı oluşturulmuştur. Bu ikincil mevzuat çalışmalarından en önemlisi 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun 21. Maddesine dayanılarak yayımlanan Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi Yönetmeliğidir. Yönetmeliğin 4. maddesinin 1. bendinde Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi’nin kuruluş amacı ile ilgili olarak şöyle denilmektedir: “Konsey, ülke genelinde iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili politika ve stratejilerin belirlenmesi için tavsiyelerde bulunmak üzere kurulmuştur. Konsey, çalışmalarında ulusal ve uluslararası gelişmeleri ve ülke koşullarını göz önünde bulundurur. Çalışma hayatının iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili mevcut şartlarının iyileştirilmesi ve güvenlik kültürünün ülke genelinde yaygınlaştırılması amacıyla üyelerin işbirliği içinde çalışmasını esas alır. İş sağlığı ve güvenliği alanında ülke politikalarını oluşturmada tarafların görüş ve düşüncelerinin alınmasını sağlar.”

Kalkınma Bakanlığı’nın 2014-2018 Dönemi Onuncu Kalkınma Planında, “İstihdam ve Çalışma Hayatı” başlığı altında iş sağlığı ve güvenliği şartlarının iyileştirilmesi temel amaçlardan biri olarak belirlenmiştir.

İş kazalarına ilişkin olarak yayınlanan yönetmelikler, esas olarak 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile 4857 Sayılı İş Kanununun uygulama ve işleyişlerini düzenlemek amacıyla çıkarılmıştır.

6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’nun çeşitli iş kollarında uygulanmasına ilişkin yayınlanmış olan yönetmelikler aşağıda verilmiştir:

- Maden İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Çalışanların Patlayıcı Ortamların Tehlikelerinden Korunması Hakkında Yönetmelik
- İş Sağlığı Güvenliği Hizmetlerinin Desteklenmesi Hakkında Yönetmelik
- İşyeri Bina ve Eklentilerinde Alınacak Sağlık ve Güvenlik Önlemlerine İlişkin Yönetmelik
- Tozla Mücadele Yönetmeliği
- İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

- Yapı İşlerinde İş Sağlığı Güvenliği Yönetmeliği
- Maden İşyerlerinde İş Sağlığı Güvenliği Yönetmeliği
- Sağlık ve Güvenlik İşaretleri Yönetmeliği
- Sağlık ve Güvenlik İşaretleri Yönetmeliği Eki
- İş Sağlığı Güvenliği İle İlgili Çalışan Temsilcisinin Nitelikleri ve Seçilme Usul ve Esaslarına İlişkin Tebliğ
- Geçici veya Belirli Süreli İşlerde İş Sağlığı Güvenliği Hakkında Yönetmelik
- Çalışanların Titreşimle İlgili Risklerden Korunmalarına Dair Yönetmelik
- Balıkçı Gemilerinde Yapılan Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik
- İş Hijyeni Ölçüm, Test ve Analizi Yapan Laboratuvarlar Hakkında Yönetmelik
- İş Hijyeni Ölçüm, Test ve Analizi Yapan Laboratuvarlar Hakkında Yönetmelik Eki
- Askeri İşyerleri ile Yurt Güvenliği İçin Gerekli Maddeler Üretilen İşyerlerinin Denetimi, Teftişi ve Bu İşyerlerinde İşin Durdurulması Hakkında Yönetmelik
- Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik
- Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik-Eki
- Kimyasal Maddelerle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik
- Kanserojen veya Mutajen Maddelerle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik
- Çalışanların Gürültü ile İlgili Risklerden Korunmalarına Dair Yönetmelik
- Elle Taşıma İşleri Yönetmeliği
- Sağlık Kuralları Bakımından Günde Azami Yedi Buçuk saat veya Daha Az Çalışması Gereken İşler Hakkında Yönetmelik
- Tehlikeli ve Çok Tehlikeli Sınıfta Yer Alan İşlerde Çalıştırılacakların Mesleki Eğitimlerine Dair Yönetmelik
- İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik – Eki

- İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik
- İşyerlerinde Acil Durumlar Hakkında Yönetmelik
- Biyolojik Etkenlere Maruziyet Risklerinin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik
- Kişisel Koruyucu Donanımların İşyerlerinde Kullanılması Hakkında Yönetmelik
- İş Sağlığı Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliği
- İş Sağlığı Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliği Eki
- Çalışanların İş Sağlığı Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
- İş Ekipmanlarının Kullanımında Sağlık ve Güvenlik Şartları Yönetmeliği
- Ekranlı Araçlarla Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik
- İşyerlerinde Acil Durumlar Hakkında Yönetmelik Taslağı
- İşyerlerinde İşin Durdurulmasına Dair Yönetmelik
- İş Sağlığı Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ Eki
- İş Sağlığı Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ
- İş Sağlığı Güvenliği Kurulları Hakkında Yönetmelik
- Ulusal İş Sağlığı Güvenliği Konseyi Yönetmeliği
- İş Sağlığı Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği
- İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik Eki
- İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik
- Asbestle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik
- İş Sağlığı Güvenliği Hizmetleri Yönetmeliği eki
- İş Sağlığı Güvenliği Hizmetleri Yönetmeliği
- İş Sağlığı Güvenliği Hizmetleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ve Eki

4857 Sayılı İş Kanunu'nun uygulanmasına ilişkin olarak da Tarım ve Ormandan Sayılan İşlerde Çalışanların Çalışma Koşullarına İlişkin Yönetmelik yayınlanmıştır.

3.2. İş Sağlığı ve İş Güvenliği İstatistikleri

Bu bölümde iş sağlığı ve iş güvenliği alanına ilişkin olarak dünya genelinde ve Türkiye'de iş kazalarına ilişkin olarak çeşitli kurumlar tarafından hazırlanan istatistikler birlikte sunulacaktır.

3.2.1. Dünya'da iş sağlığı ve iş güvenliği istatistikleri

Bu bölümde dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşanan iş kazalarına ilişkin istatistiki veriler sunulacaktır. Maden sektörü, dünyada ölüm ve yaralanmayla sonuçlanan iş kazaları açısından birinci sırada yer almasa da yaşanan kazaların büyüklüğü ve toplumlar ve politikalar üzerinde yarattığı etki açısından oldukça önemli bir konumda bulunmaktadır. Dolayısıyla bu bölümde ölüm ve yaralanmayla sonuçlanan iş kazaları maden sektöründeki kaza istatistikleriyle birlikte yer almaktadır.

Maden kazaları ya da madenden kaynaklanan meslek hastalıkları çok büyük oranda kömür ocaklarında gerçekleşmektedir. Çizelge 3.1'de dünyanın en önemli kömür üreticileri olan Çin ve ABD, milyon ton kömür üretimi başına ölüm oranları açısından Türkiye ile karşılaştırılmıştır.

Çizelge 3.1. Türkiye, ABD ve Çin'in kömür madenlerindeki toplam ve üretilen milyon ton kömür başına ölüm sayıları

Kömür Madenlerindeki Ölüm Sayıları				Milyon Ton Başına Düşen Ölüm		
Yıllar	ABD	Çin	Türkiye	ABD	Çin	Türkiye
2001	42	5670	61	0.041	5.070	0.967
2002	27	6995	39	0.028	4.940	0.710
2003	30	6702	53	0.031	4.170	1.026
2004	28	6027	38	0.028	3.080	0.869
2005	23	5938	77	0.022	2.840	1.259
2006	47	4746	35	0.045	2.040	0.527
2007	34	3786	38	0.033	1.480	0.513
2008	30	3215	30	0.028	1.180	0.346
2009	18	2631	3	0.018	0.890	0.033
2010	48	2433	86	0.049	0.800	1.016
2011	21	1973	55	0.021	0.560	0.647
2012	20	1374	20	0.022	0.370	0.246
2013	20	1049	49			

Kaynak: Bilim, N. (2015). Kömür Madenlerinde Meydana Gelen İş Kazalarının İstatistiksel Değerlendirilmesi.

Madencilik Türkiye, 79.

3.2.1.1. Amerika Birleşik Devletleri'nde iş sağlığı ve güvenliği istatistikleri

Bu bölümde ABD'de 2006-2012 yılları arasında tüm sektörlerde ve madencilik sektöründe yaşanan yaralanmayla ve ölümle sonuçlanan iş kazaları cinsiyetlere göre sınıflandırılarak verilmiştir.

ABD'de 2006-2012 yılları arasında yaşanan iş kazaları sonucu yaralanmalar Çizelge 3.2'de verilmiştir. Elde edilen bu veriler ILO'nun uluslararası, kurumsal, federal verilerden derleyerek oluşturduğu verilerdir. Buna göre ABD'de yaşanan iş kazaları sonucu yaralanmaların yaklaşık %1'den daha az kısmı maden sektöründe gerçekleşmekte ve büyük oranda erkekler bu yaralanmalara maruz kalmaktadır.

Çizelge 3.2. ABD'de iş kazası sonucu yaralanmalar

Cinsiyet	2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012	
	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T
Erkek	9.180	775.900	9.670	744.860	10.390	688.790	7.680	754.910	6.800	712.080	6.920	718.130	7.260	702.250
Kadın	230	403.740	250	409.040	240	384.930	160	477.620	120	472.520	140	458.250	160	447.020
Toplam	9.410	1.183.500	9.920	1.158.870	10.630	1.078.140	7.840	1.238.490	6.910	1.191.100	7.060	1.181.290	7.420	1.149.270

Kaynak: www.ilo.org

M: Maden Sektörü

T: Toplam

ABD'de 2006-2012 yılları arasında yaşanan iş kazaları sonucu meydana gelen ölüm sayıları ise Çizelge 3.3'de verilmiştir. Buna göre ABD'de yaşanan iş kazaları sonucu ölümlerin yaklaşık %3-4'lük bir kısmı maden sektöründe gerçekleşmekte ve istisnai durumlar haricinde erkek işçiler hayatını kaybetmektedir.

Çizelge 3.3. Abd'de iş kazası sonucu ölümler

Cinsiyet	2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013		2014	
	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T
Erkek	191	5.396	183	5.228	175	4.827	98	4.216	170	4.192	154	4.308	177	4.277	152	4.266	183	4.457
Kadın	1	444	0	429	1	387	1	335	2	355	1	385	4	351	3	319	0	361
Toplam	192	5.840	183	5.657	176	5.214	99	4.551	172	4.547	155	4.693	181	4.628	155	4.585	183	4.818

Kaynak: www.ilo.org

Çizelge 3.4'de ABD'de eyaletlere göre 2004-2016 yılları arasında kömür ve metal madenlerinde meydana gelen iş kazalarında yaşanan ölüm sayıları verilmiştir. Buna göre 12 yıllık dönemde madenlerde toplam 622 ölüm meydana gelmiştir. West Virginia eyaleti 126 ölümlle en fazla ölümlü kazanın olduğu eyalet konumundadır. Ölümlü kazanın yaşanmadığı eyaletler ise Connecticut, Delaware, Havai, Maine, Rhode Island olarak tespit edilmiştir. En çok ölümlü maden kazası 2006 yılında, en az ölümlü maden kazası ise 2016 yılında yaşanmıştır. Bununla birlikte bu ölümlerin 323'i kömür madenlerinde gerçekleşmiştir (<http://arlweb.msha.gov/stats/charts/coalbystates.pdf>).

Çizelge 3.4. ABD’de eyaletlere ve yıllara göre tüm madenlerde ölüm sayıları

STATE	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	TOTAL
ALABAMA	2	5	2	3	2	3	3		4	1	1	1		27
ALASKA			2	3				2						7
ARIZONA		2	2	2	2	1	2	1	1	1	1		1	16
ARKANSAS				2		1							1	4
CALIFORNIA			2	3	2	1	2		1	2		1		14
COLORADO		2		1				1	1	2				7
CONNECTICUT														0
DELAWARE														0
FLORIDA		2	1				1	1	2		1	1	1	10
GEORGIA	1				1	1	1			2		1		7
HAWAII														0
IDAHO							1	2			1			4
ILLINOIS					1	2	2		1	4	2	2	1	15
INDIANA	3		1	4	1		1		1	1	2			14
IOWA	1				2	1		1			1	1	1	8
KANSAS					1		2			1	1			5
KENTUCKY	6	11	17	2	9	8	7	8	5	6	3	2	3	87
LOUISIANA			1	1		2				1	1			6
MAINE														0
MARYLAND			1	2			1		1					5
MASSACHUSETTS			1									1		2
MICHIGAN	2	1	3											6
MINNESOTA		1	3	2			1	2						9
MISSISSIPPI		2											2	4
MISSOURI	2	1		2	2	2				2	2	2		15
MONTANA		1	1	1			1	1	2		2			9
NEBRASKA		1		1					1			1		4
NEVADA	4	3		2	3	1	2	1	1	2	2	3	1	25
NEW HAMPSHIRE				1								1		2
NEW JERSEY		1												1
NEW MEXICO	1	2		1	1	1		1		1				8
NEW YORK	1				1		1	1	3	1	2			10
NORTH CAROLINA	1			1				1	1				1	5
NORTH DAKOTA												1		1
OHIO		3		2				3	1	1	1	1		12
OKLAHOMA	2	1		1			3		1					8
OREGON	2	1	1	1										5
PENNSYLVANIA	3	5	3	1	7	2		1		3	2	4	1	32
PUERTO RICO			1	1		1								3
RHODE ISLAND														0
SOUTH CAROLINA	1	1									2			4
SOUTH DAKOTA														0
TENNESSEE	2	1	2	1		2	1		1	1			1	12
TEXAS	3	2	1	3	4	2	2			1	5	1	2	26
UTAH	2		2	10	1		1	1		1	3		1	22
VERMONT														0
VIRGINIA	3	1	2	1	2	1		1	1		4	2	1	19
WASHINGTON		1	1	1			1	1						5
WEST VIRGINIA	12	4	23	10	9	3	35	6	7	6	5	2	4	126
WISCONSIN		1			1									2
WYOMING	1	2		1	1					2	2			9
TOTAL	55	58	73	67	53	35	71	36	36	42	46	28	22	622

Kaynak: <http://arlweb.msha.gov/stats/charts/allstates.pdf>

3.2.1.2. Almanya Federal Cumhuriyeti iş sağlığı ve güvenliği istatistikleri

Bu bölümde Almanya’da 2006-2014 yılları arasında tüm sektörlerde ve madencilik sektöründe yaşanan yaralanmayla ve ölümle sonuçlanan iş kazaları cinsiyetlere göre sınıflandırılarak verilmiştir. Elde edilen bu veriler sigortalı çalışanları kapsamaktadır.

Çizelge 3.5 incelendiğinde Almanya Federal Cumhuriyetinde yıllar içerisinde yaralanmayla sonuçlanan kazaların azaldığı görülmektedir. Aynı şekilde yaralanmayla sonuçlanan iş kazalarında maden sektörünün payı da giderek azalmaktadır. Yaralanmayla sonuçlanan iş kazalarına çok büyük bir oranda erkek işçiler maruz kalmaktadır.

Çizelge 3.5. Almanya’da 2006-2014 yılları arasında iş kazası sonucu yaralanmalar

Cinsiyet	2006		2007		2008		2009		2010		2011		2013		2014	
	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T
Erkek	3.569	801.667	3.240	813.825	2.866	813.761	2.733	730.229	2.786	780.748	2.736	761.520	2.226	703.785	1.427	702.593
Kadın	135	244.908	16	241.159	92	249.389	140	243.791	85	264.394	75	245.680	31	254.752	72	252.687
Toplam	3.704	1.046.575	3.256	1.054.984	2.958	1.063.150	2.873	974.020	2.871	1.045.142	2.811	1.007.200	2.257	958.537	1.499	955.280

Kaynak: www.ilo.org

Almanya’da yaşanan iş kazaları sonucu gerçekleşen ölümler Çizelge 3.6’da verilmiştir. Veriler incelendiğinde sadece 2014 yılında 1 kadın işçi ölümü dışında 2006-2014 yılları arasında kadın işçi ölümü yaşanmamıştır. Toplam ölümler incelendiğinde de maden sektöründeki ölümler oldukça düşüktür.

Çizelge 3.6. Almanya’da 2006-2014 yılları arasında yaşanan iş kazası sonucu ölümler

Cinsiyet	2006		2007		2008		2009		2010		2011		2013		2014	
	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T
Erkek	7	872	6	757	10	694		567	5	616	11	616	6	557	2	571
Kadın	0	69	0	55	0	71	0	55	0	58	0	48	0	49	1	68
Toplam	7	941	6	812	10	765		622	5	674	11	664	6	606	3	639

Kaynak: www.ilo.org

Yukarıda sunulan tabloların ışığında G17’nin Almanya’daki madencilik sektörü üzerine söyledikleri dikkat çekicidir:

“En iyilerden birisi Almanya’dır ki çok geçmiş bir madencilik kültürü vardır ki ülkeyi ayağa kaldıran madenciliğidir, çok ciddi kömürleri vardır. Almanya 2. Dünya savaşı sonrası ayağa kalkmışsa madencilik sayesinde kalkmıştır. Bunu şöyle söyleyeyim ülkemizde başka işkollarında hakimlik, savcılık ciddi bir meslek

olarak görülür, doktorluk ha keza aynı şekilde ama Almanya'da birincil işkolu madendir. En çok saygı duyulan alan son ana kadar -ki şu anda işletmelerini kapatıyorlar ama- en çok saygı duyulan meslek madenciliktir."

3.2.1.3. Avustralya milletler topluluğu iş sağlığı ve güvenliği istatistikleri

Bu bölümde Avustralya'nın 2006-2015 yılları arasında madencilik ve tüm sektörlerde yaşanan yaralanmayla ve ölümlerle sonuçlanan iş kazaları cinsiyetlere göre sınıflandırılarak verilmiştir. Elde edilen bu veriler sigortalı çalışanları kapsamaktadır. Veriler incelendiğinde yaşanan iş kazalarından kaynaklanan yaralanmaların yaklaşık %2'lik bir kısmının madenlerde gerçekleştiği görülmektedir.

Çizelge 3.7. Avustralya'da iş kazası sonucu yaralanmalar

Cinsiyet	2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013		2014		2015	
	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T
Erkek	1.830	66.680	1.990	67.740	2.050	67.890	1.410	65.825	1.340	61.640	1.530	62.834	2.050	68.050	2.205	69.045	2.055	63.815	1.710	68.836
Kadın	70	29.200	100	30.080	100	30.850	110	31.640	75	30.665	100	31.875	160	37.475	220	38.175	130	35.165	135	38.517
Toplam	1.900	95.880	2.090	97.820	2.150	98.740	1.520	97.475	1.415	92.300	1.635	94.714	2.210	105.525	2.425	107.220	2.180	98.980	1.845	107.355

Kaynak: <http://www.ilo.org>

Avustralya'nın 2006-2015 yılları arasında yaşanan iş kazalarında yaşanan ölümlere ilişkin veriler Çizelge 3.8'de verilmiştir. Veriler incelendiğinde Avustralya meydana gelen ölümlü iş kazalarının %3-7'sinin madenlerde gerçekleştiği görülmektedir.

Çizelge 3.8. Avustralya'da iş kazası sonucu ölümler

Cinsiyet	2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013		2014		2015	
	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T
Erkek	13	179	6	172	7	194	10	267	5	204	4	208	4	217	6	181	9	176	9	187
Kadın	0	13	0	21	0	13	1	22	0	12	1	17	0	12	1	16	0	12	0	8
Toplam	13	192	6	193	7	207	11	289	5	216	5	225	4	229	7	197	9	188	9	195

Kaynak: <http://www.ilo.org>

3.2.1.4. Çin Halk Cumhuriyeti iş sağlığı ve güvenliği istatistikleri

Çin dünyanın en büyük enerji ve kömür üreticisi, aynı zamanda da enerji tüketicisi konumundadır (<http://www.eia.gov/beta/international/>). Bununla birlikte 2003-2012 arasında Çin'in yıllık kömür üretimi neredeyse %100 artarken, madenci ölüm rakamları % 75 düşmüştür (Kaymaz ve Kızılca, 2014:10).

Çizelge 3.9. Çin'deki kömür madenlerinde yaşanan ölüm sayıları ve üretilen milyon ton kömür başına ölüm oranları

Yıllar	Ölüm Sayıları	Üretilen Milyon Ton Kömür Başına Ölüm Oranları
2000	5.798	4,95
2001	5.670	4,38
2002	6.995	5,27
2003	6.434	4,28
2004	6.027	3,08
2005	5.986	2,72
2006	4.746	2
2007	3.786	1,5
2008	3.215	1,27
2009	2.631	0,892
2010	2.433	0,749
2011	1.973	-
2012	1.384	0,374
2013	1.049	-

Kaynak: Kamu Denetçiliği Kurumu, 2015:49

3.2.1.5. Kanada iş sağlığı ve güvenliği istatistikleri

Bu bölümde Kanada'nın 2006-2014 yılları arasında madencilik ve tüm sektörlerde yaşanan yaralanma ve ölümle sonuçlanan iş kazaları cinsiyetlere göre sınıflandırılarak verilmiştir. Elde edilen bu veriler sigortalı çalışanları kapsamaktadır. Buna göre Çizelge 3.10 incelendiğinde iş kazalarından kaynaklanan yaralanmaların yaklaşık %1'lik bir kısmının madenlerde gerçekleştiği görülmektedir. Toplam yaralanmalar hem maden sektöründe hem de genelde düzenli olarak azalmaktadır.

Çizelge 3.10. Kanada’da iş kazası sonucu yaralanmalar

Cinsiyet	2006		2007		2008		2009		2010		2011		2013		2014	
	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T
Erkek	2.671	188.117	2.614	178.111	2.508	169.332	1415	143.880	1.865	135.909	2.202	137.284	1.695	134.181	1.725	131.939
Kadın	83	92.575	114	91.130	134	90.627	74	81.082	84	77.921	115	77.933	121	79.493	122	79.709
Toplam	2.777	281.522	2.752	270.116	2.650	260.097	1.491	225.129	1.952	214.057	2.325	215.551	1.817	213.742	1.853	211.660

Kaynak: <http://www.ilo.org>

Buna göre Çizelge 3.11’de Kanada’da 2006-2014 yılları arasında yaşanan iş kazalarında ölen işçi sayıları verilmiştir. Buna göre söz konusu dönemde maden sektöründeki ölümler tüm iş kazalarında meydana gelen ölümlerin %5-8’ini oluşturmaktadır. Ölüm vakalarının tamamına yakını erkek işçiler olup söz konusu dönemde sadece toplam iki kadın işçi hayatını kaybetmiştir.

Çizelge 3.11. Kanada’da iş kazası sonucu ölümler

Cinsiyet	2006		2007		2008		2009		2010		2011		2013		2014	
	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T
Erkek	36	417	19	360	38	433	21	337	24	360	18	339	17	328	18	331
Kadın	0	25	1	32	0	31	1	20	0	21	0	23	0	34	0	22
Toplam	36	442	20	392	38	465	22	357	24	381	18	361	17	362	18	353

Kaynak: <http://www.ilo.org>

3.2.1.6. Polonya federasyonu iş sağlığı ve güvenliği istatistikleri

Polonya’da 2006-2015 yılları arasında madencilik ve tüm sektörlerde yaşanan yaralanma ve ölüm sayıları cinsiyetlere göre sınıflandırılarak verilmiştir. Elde edilen bu veriler sigortalı çalışanları kapsamaktadır. Buna göre Çizelge 3.12’e bakıldığında iş kazalarından kaynaklanan yaralanmaların yaklaşık %3’lük bir kısmının madenlerde gerçekleştiği görülmektedir.

Çizelge 3.12. Polonya’da iş kazası sonucu yaralanmalar

Cinsiyet	2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012		2015	
	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T
Erkek	2.801	65.500	2.870	67.917	2.875	70.597	2.988	57.092	3.085	60.589	2.812	61.466	2.539	55.915	2.225	51.165
Kadın	60	24.201	52	24.907	32	26.795	28	23.394	39	26.347	43	27.564	37	26.267	28	26.622
Toplam	2.861	89.701	2.922	92.824	2.907	97.392	3.016	80.486	3.124	86.936	2.855	89.030	2.576	82.182	2.253	77.787

Kaynak: <http://www.ilo.org>

Çizelge 3.13’te Polonya’da iş kazası sonucu gerçekleşen ölümler verilmiştir. Maden sektöründeki ölümler 2009 ve 2015 yıllarında toplam iş kazalarındaki ölümlerin %10’u düzeyinde gerçekleşmiş, diğer yıllarda ise %6-7 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Çizelge 3.13. Polonya’da iş kazası sonucu ölümler

Cinsiyet	2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012		2015	
	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T
Erkek	32	467	25	447	31	495	41	387	26	421	27	388	26	326	24	250
Kadın	0	26	1	32	0	25	0	19	0	25	2	16	0	22	1	13
Toplam	32	493	26	479	31	520	41	406	26	446	29	404	26	348	25	263

Kaynak: <http://www.ilo.org>

3.2.1.7. Rusya federasyonu iş sağlığı ve güvenliği istatistikleri

Rusya’da 2006-2014 yılları arasında tüm sektörlerde, 2009-2014 yılları arasında da hem maden hem de tüm sektörlerde yaşanan yaralanma ve ölüm sayıları cinsiyetlere göre sınıflandırılarak verilmiştir. Elde edilen bu veriler sigortalı çalışanları kapsamaktadır. Buna göre Çizelge 3.14’de bakıldığında iş kazalarının sürekli olarak bir düşüş eğilimi göstermektedir.

Çizelge 3.14. Rusya'daki iş kazası sonucu yaralanmalar

Cinsiyet	2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013		2014	
	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T
Erkek		49.030		45.000		39.280	2.250	30.393	2.362	31.518	2.041	28.987	1.870	26.898	1.739	23.362	1.455	20.623
Kadın		18.780		18.060		16.480	224	13.718	180	14.200	174	12.783	166	11.655	149	10.526	117	9.257
Toplam		67.810		63.070		55.760	2.474	44.111	2.542	45.718	2.215	41.770	2.036	38.553	1.888	33.888	1.572	29.880

Kaynak: <http://www.ilo.org>

Rusya'da iş kazalarında yaşanan ölümlere bakıldığında 2006-2014 döneminde tüm sektörlerde yaşanan ölümler yarı yarıya azalmıştır.

Çizelge 3.15. Rusya'daki iş kazası sonucu ölümler

Cinsiyet	2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013		2014	
	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T
Erkek		2.680		2.820		2.360	173	1.805	255	1.889	157	1.696	187	1.672	175	1.573	148	1.349
Kadın		220		170		190	10	162	5	115	4	128	11	148	4	126	6	107
Toplam		2.900		2.990		2.550	183	1.967	260	2.004	161	1.824	198	1.820	179	1.699	154	1.456

Kaynak: <http://www.ilo.org>

3.2.1.8. Ukrayna iş sağlığı ve güvenliği istatistikleri

Rusya'da 2006-2015 yılları arasında tüm sektörlerde 2009-2015 yılları arasında da hem maden hem de tüm sektörlerde yaşanan yaralanma ve ölüm sayıları cinsiyetlere göre sınıflandırılarak verilmiştir. Elde edilen bu veriler sigortalı çalışanları kapsamaktadır. Buna göre Çizelge 3.16'ya bakıldığında iş kazalarının 18.769 düzeyinden 4.119 düzeyine kadar azalış göstermiştir.

Çizelge 3.16. Ukrayna'daki iş kazası sonucu yaralanmalar

Cinsiyet	2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013		2014		2015	
	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T
Erkek		14.791		14.164		12.294	4.937	9.674	4.560	9.081	3.974	8.233	3.329	7.360	3.072	6.339	914	3.461	923	2.986
Kadın		3.978		3.545		3.270	259	2.491	267	2.573	193	2.084	200	2.120	152	1.725	59	1.128	65	1.133
Toplam		18.769		17.709		15.564	5.196	12.165	4.827	11.654	4.167	10.317	3.529	9.480	3.224	8.064	973	4.589	988	4.119

Kaynak: <http://www.ilo.org>

Çizelge 3.17'de Ukrayna'da gerçekleşen iş kazalarında meydana gelen ölümler sunulmuştur. Ukrayna'da iş kazası sonucu ölümler 972 düzeyinden 2015 yılında 31 sayısına kadar gerilemiştir.

Çizelge 3.17. Ukrayna'daki iş kazası sonucu ölümler

Cinsiyet	2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013		2014		2015	
	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T
Erkek		897		982		860	163	554	129	549	149	553	124	547	117	436	35	341	30	296
Kadın		75		87		67	5	41	0	31	9	44	1	40	4	38	1	43	1	29
Toplam		972		1069		927	168	595	129	580	158	597	125	587	121	474	36	384	31	325

Kaynak: <http://www.ilo.org>

3.2.2. Türkiye'de iş sağlığı ve iş güvenliği istatistikleri

Türkiye'de iş kazalarına ilişkin olarak tutulan istatistiki veriler ulusal ve uluslararası, kamu ve özel kuruluşlara göre farklılık gösterebilmektedir. Bu bölümde Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği (İSİG) Meclisi gibi kuruluşların Türkiye istatistikleri birlikte verilecektir.

3.2.2.1. Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) istatistikleri

Bu bölümde Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) tarafından yayınlanmış istatistikler çeşitli değişkenlere göre verilmiştir.

Çizelge 3.18’de 2000-2013 yılları arasında TTK’ye bağlı işletmelerde iş kazalarına bağlı ölüm ve yaralanma vakaları işletme ve yıllara göre ayrıntılı olarak verilmiştir.

Çizelge 3.18. TTK 2000-2013 yılları arasında işletmelere göre meydana gelen iş kazaları sonucu ölüm ve yaralanma sayıları

YIL	YARALI						YARALI Toplam	ÖLÜM						ÖLÜM Toplam
	GENEL MÜDÜRLÜK	ARMUTÇUK	AMASRA	ÜZÜLMEZ	KARADON	KOZLU		GENEL MÜDÜRLÜK	ARMUTÇUK	AMASRA	ÜZÜLMEZ	KARADON	KOZLU	
2000	5	304	562	772	1.423	970	4.036				1			1
2001	10	322	560	901	1.543	895	4.231				1			1
2002	23	253	422	451	928	580	2.657			1	3	3		7
2003	17	251	314	477	896	526	2.481	1			2	2	2	7
2004	12	279	228	448	799	450	2.216			2		2		4
2005	13	187	213	375	667	385	1.840		1			6	3	10
2006	14	169	177	289	669	358	1.676				2	1		3
2007	9	248	140	288	972	412	2.069				1	2	2	5
2008	8	186	140	343	965	279	1.921		1		3	2	1	7
2009	12	232	212	471	1.903	621	3.451	1				4	2	7
2010	9	304	267	463	1.724	600	3.367				2	2	1	5
2011	7	337	251	555	1.164	491	2.805				3	1		4
2012	6	351	194	505	1.160	492	2.708		1	1	1	1	2	6
2013	8	276	224	423	1.179	349	2.459			1	1	1		3
Genel Toplam	153	3.699	3.904	6.761	15.992	7.408	37.917	2	3	5	20	27	13	70

Kaynak: ttk 2014 yılı iş kazası istatistikleri

Buna göre 2000-2013 yılları arasında toplam 70 ölüm, 37.917 de yaralanmayla sonuçlanan iş kazası meydana gelmiştir. En fazla ölüm vakası 2006 yılında (10) ve toplamda da Karadon işletmesinde (27) gerçekleştiği görülmektedir. En fazla yaralanma vakasının gerçekleştiği yıl ise toplam 4.231 yaralanmayla 2001 yılı, toplamda en fazla yaralanmanın gerçekleştiği işletme ise Karadon işletmesi (15.992) olmuştur.

Çizelge 3.19’da 2015 yılında TTK’ye bağlı işletmelerde iş kazalarına bağlı ölüm ve yaralanma vakaları işletme ve yıllara göre ayrıntılı olarak verilmiştir.

Çizelge 3.19. TTK 2015 yılı işletmelere göre meydana gelen iş kazaları sonucu ölüm ve yaralanma sayıları

YIL	AY_ADI	YARALI						YARALI Toplam	ÖLÜM			ÖLÜM Toplam
		GENEL MÜDÜRLÜK	ARMUTÇUK	AMASRA	ÜZÜLMEZ	KARADON	KOZLU		ARMUTÇUK	KARADON	KOZLU	
2015	OCAK	2	22	10	40	72	29	175				
2015	ŞUBAT	2	21	10	45	95	17	190				
2015	MART	2	21	11	33	90	20	177	1			1
2015	NİSAN	4	13	15	26	86	16	160				
2015	MAYIS		16	21	25	51	6	119				
2015	HAZİRAN	2	9	16	40	75	31	173				
2015	TEMMUZ	1	22	12	70	66	37	208				
2015	AĞUSTOS	5	19	11	42	58	50	185		1		1
2015	EYLÜL	3	15	13	39	36	30	136				
2015	EKİM	1	18	13	39	59	40	170	1			1
2015	KASIM	2	14	9	58	52	68	203				
2015	ARALIK	3	11	10	79	57	66	226			1	1
Genel Toplam		27	201	151	536	797	410	2.122	2	1	1	4

Kaynak: TTK 2015 Yılı Kaza İstatistikleri

Buna göre 2015 yılında toplam dört ölüm, 2.122 de yaralanmayla sonuçlanan iş kazası meydana gelmiştir. Ölüm vakaları Armutçuk (2), Karadon ve Kozlu İşletmelerinde görülmüştür. Ez az yaralanma vakası Genel Müdürlük, en çok yaralanmalı kaza ise Karadon işletmesinde gerçekleşmiştir.

Çizelge 3.20’de TTK’ye ait işletmelerde 2014 yılında aylara göre meydana gelen yaralanmayla sonuçlanan iş kazaları verilmiştir.

Çizelge 3.20. TTK 2014 yılı işletmelere göre meydana gelen iş kazaları sonucu ölüm ve yaralanma sayıları

AYLAR	YARALI						YARALI Toplam	ÖLÜM						ÖLÜM Toplam
	GENEL MÜDÜRLÜK	ARMUTÇUK	AMASRA	ÜZÜLMEZ	KARADON	KOZLU		GENEL MÜDÜRLÜK	ARMUTÇUK	AMASRA	ÜZÜLMEZ	KARADON	KOZLU	
OCAK		26	17	48	78	27	196							
SUBAT	1	23	13	39	71	24	171		1					1
MART	1	13	9	55	68	25	171							
NISAN	2	22	10	42	94	27	197							
MAYIS	1	30	9	50	81	26	197							
HAZİRAN	1	19	17	56	86	32	211							
TEMMUZ	3	17	10	46	77	24	177							
AĞUSTOS	2	19	10	46	76	24	177							
EYLÜL	3	18	12	42	73	30	178							
EKİM		16	7	28	66	20	137							
KASIM		22	12	44	75	18	171							
ARALIK	1	17	10	50	72	29	179							
Genel Toplam	15	242	136	546	917	306	2.162	0	1	0	0	0	0	1

Buna göre 2014 yılında TTK bünyesindeki işletmelerde şubat ayında Armutçuk işletmesinde meydana gelen iş kazalarında bir ölüm gerçekleşmiştir. Bununla birlikte 2014 yılında meydana gelen iş kazalarında toplamda 2.162 yaralanma vakası gerçekleşmiştir. En az ölümle yada yaralanmayla sonuçlanan iş kazası genel müdürlükte, en çok Karadon işletmesinde meydana gelmiştir. Karadon işletmesini sırasıyla Üzülmaz ve Kozlu işletmeleri takip etmektedir

Çizelge 3.21’de 2013 yılında aylar ve işletmelere göre gerçekleşen ölümlü ve yaralanmalı iş kazalarının sayıları verilmiştir.

Çizelge 3.21. TTK 2013 yılı iş kazaları

	YARALI						YARALI Toplam	ÖLÜM						ÖLÜM Toplam
	GENEL MÜDÜRLÜK	ARMUTÇUK	AMASRA	ÜZÜLMEZ	KARADON	KOZLU		GENEL MÜDÜRLÜK	ARMUTÇUK	AMASRA	ÜZÜLMEZ	KARADON	KOZLU	
OCAK	1	21	19	25	83	34	183							
SUBAT		27	25	37	88	37	214							
MART	1	19	19	25	110	41	215							
NİSAN	1	22	22	30	85	29	189							
MAYIS	1	30	17	35	113	35	231							
HAZİRAN	1	20	15	30	103	37	206							
TEMMUZ	1	36	16	37	141	23	254							
AĞUSTOS		23	11	30	94	20	178							
EYLÜL	1	28	19	39	96	21	204							
EKİM		10	11	31	68	22	142							
KASIM		16	27	50	105	23	221			1	1			2
ARALIK	1	23	23	54	93	27	221					1		1
Toplam	8	275	224	423	1.179	349	2.458	0	0	1	1	1	0	3

Kaynak: TTK 2013 Yılı Kaza İstatistikleri

Buna göre 2013 yılında TTK’ye bağlı işletmelerde meydana gelen iş kazalarında toplam üç ölüm, 2.458 de yaralanma olayı gerçekleşmiştir. Ölüm olayları Kasım ve Aralık aylarında Amasra, Üzülmaz ve Karadon işletmelerinde meydana gelmiştir. En fazla yaralanma olayının gerçekleştiği işletme ise Karadon işletmesidir. En az yaralanma ve ölümün genel müdürlükte gerçekleştiği görülmektedir. En fazla yaralanma ile sonuçlanan iş kazası Temmuz ayında gerçekleşmiştir.

Çizelge 3.22’de 2012 yılında aylar ve işletmelere göre gerçekleşen ölümlü ya da yaralanmalı iş kazalarının sayıları verilmiştir.

Çizelge 3.22. TTK 2012 yılı iş kazaları

YIL	AYLAR	YARALI						YARALI TOPLAM	ÖLÜM						ÖLÜM TOPLAM
		GENEL MÜDÜRLÜK	ARMUTÇUK	AMASRA	ÜZÜLMEZ	KARADON	KOZLU		GENEL MÜDÜRLÜK	ARMUTÇUK	AMASRA	ÜZÜLMEZ	KARADON	KOZLU	
2012	OCAK		50	21	47	83	40	241						1	1
	SUBAT		27	18	53	76	50	224							
	MART		25	24	52	94	39	234				1			1
	NISAN	3	30	21	31	102	39	226						1	1
	MAYIS	1	27	13	54	119	46	260							
	HAZİRAN		39	10	47	114	45	255			1				1
	TEMMUZ		32	18	38	101	46	235							
	AĞUSTOS		23	11	29	106	35	204							
	EYLÜL		28	12	38	100	37	215							
	EKİM		16	10	32	93	37	188							
	KASIM	1	29	11	48	87	39	215		1					1
	ARALIK	1	25	25	36	85	39	211					1		1
TOPLAM		6	351	194	505	1.160	492	2.708		1	1	1	1	2	6

Kaynak: TTK 2012 Yılı Kaza İstatistikleri

Buna göre 2012 yılında TTK'ye bağlı işletmelerde meydana gelen iş kazalarında toplam altı ölüm, 2.708 de yaralanma olayı gerçekleşmiştir. Ölüm olayı sadece Genel Müdürlük bünyesinde meydana gelmemiş, TTK'ye bağlı diğer tüm işletmelerde birer ölüm vakası gerçekleşmiştir. En fazla yaralanma olayının gerçekleştiği işletme ise Karadon, en az yaralanma ise genel müdürlük bünyesinde yaşanmıştır.

Çizelge 3.23'de 2011 yılında aylar ve işletmelere göre gerçekleşen ölümlü ya da yaralanmalı iş kazalarının sayıları verilmiştir.

Çizelge 3.23. TTK 2011 yılı iş kazaları

YIL	AYLAR	YARALI						YARALI TOPLAM	ÖLÜM		ÖLÜM TOPLAM
		ARMUTÇUK	KOZLU	ÜZÜLMEZ	KARADON	AMASRA	GENEL MÜDÜRLÜK		ÜZÜLMEZ	KARADON	
2011	OCAK	32	51	38	116	21	2	260	0	0	0
	SUBAT	23	41	54	107	18	0	243	0	0	0
	MART	20	42	44	124	30	0	260	1	1	2
	NISAN	19	43	45	99	23	0	229	0	0	0
	MAYIS	33	59	59	99	22	1	273	0	0	0
	HAZİRAN	33	46	48	103	21	2	253	0	0	0
	TEMMUZ	42	47	44	96	26	0	255	0	0	0
	AĞUSTOS	20	25	42	89	19	0	195	1	0	1
	EYLÜL	15	29	48	75	18	0	185	0	0	0
	EKİM	33	31	37	96	10	0	207	0	0	0
	KASIM	21	26	38	63	17	0	165	1	0	1
	ARALIK	46	52	59	96	26	2	281	0	0	0
TOPLAM		337	491	555	1.164	251	7	2.805	3	1	4

Kaynak: TTK 2011 Yılı Kaza İstatistikleri

Buna göre 2011 yılında TTK'ye bağlı işletmelerde meydana gelen iş kazalarında toplam dört ölüm meydana gelmiş, bu ölümlerin üç tanesi Üzülmüş, bir tanesi de Karadon işletmesinde meydana gelmiştir. 2011 yılında 2.805 de yaralanma olayı gerçekleşmiştir. En az yaralanma ve ölümün genel müdürlükte gerçekleşirken, en fazla yaralanma olayının gerçekleştiği işletme ise Karadon işletmesidir. En fazla yaralanma ile sonuçlanan iş kazası Aralık ayında gerçekleşmiştir.

Çizelge 3.24'de 2010 yılında aylar ve işletmelere göre gerçekleşen ölümlü ya da yaralanmalı iş kazalarının sayıları verilmiştir.

Çizelge 3.24. TTK 2010 yılı iş kazaları

YIL	AYLAR	YARALI						YARALI TOPLAM	ÖLÜM			ÖLÜM TOPLAM
		ARMUTÇUK	KOZLU	ÜZÜLMÜŞ	KARADON	AMASRA	GENEL MÜDÜRLÜK		KOZLU	ÜZÜLMÜŞ	KARADON	
2010	OCAK	27	58	32	165	25	1	308				
	SUBAT	33	60	42	154	25		314				
	MART	35	68	37	177	23	1	341				
	NISAN	28	51	35	154	23	1	292				
	MAYIS	16	46	30	137	15	1	245				
	HAZİRAN	32	63	40	169	22	2	328	1	1		2
	TEMMUZ	28	60	49	143	29	1	310				
	AĞUSTOS	29	37	48	137	33	1	285			1	1
	EYLÜL	19	43	39	111	14		226		1	1	2
	EKİM	15	36	40	122	21		234				
	KASIM	15	30	34	112	14		205				
	ARALIK	27	48	37	143	23	1	279				
TOPLAM		304	600	463	1724	267	9	3367	1	2	2	5

Kaynak: TTK 2010 Yılı Kaza İstatistikleri

Buna göre 2010 yılında TTK'ye bağlı işletmelerde meydana gelen iş kazalarında toplam beş ölüm, 3.367 de yaralanma olayı gerçekleşmiştir. Ölüm olayları Haziran, Ağustos ve Eylül aylarında Kozlu, Üzülmüş ve Karadon işletmelerinde meydana gelmiştir. En fazla yaralanma olayının gerçekleştiği işletme ise Karadon işletmesi , ay ise Mart ayıdır. En az yaralanmanın genel müdürlükte gerçekleştiği görülmektedir. 2010-2014 yıllarını kapsayan beş yıllık döneme bakıldığında yaralanma ile sonuçlanan kazaların her yıl giderek arttığı ve en fazla ölüm ve yaralanma olayının yaşandığı TTK işletmesinin de Karadon işletmesi olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.25'de TMMOB Maden Mühendisleri Odası Zonguldak Şubesi tarafından hazırlanmış ve Zonguldak kömür havzasında 1993-2013 yılları arasında yaşanan ölümlü kazalar TTK, özel sektör ve kaçak ocak olmak üzere üretim, ölümlü kaza adedi ve 100.000 ton üretime isabet eden ölüm oranları ayrıntılı olarak gösterilmiştir. Bu tablonun en önemli özelliği ise özel sektör tarafından işletilen sahalarda açılan kaçak ocaklarda meydana gelen ölümlü kaza sayılarını da içermesidir. Bu tür ocaklarda 20 yılda toplam 113 ölüm olayı yaşanmıştır. Bu sayı taşeron ve rödövanlı saha-

larda meydana gelen ölümlü kazaların 2/3'ü düzeyindedir. Çizelge 3.25'den elde edilecek önemli bir bulgu da rödövanlı, taşeron ve kaçak ocaklarda toplum 100.000 ton üretime isabet eden ölüm oranının TTK'nın işlettiği sahalardaki ölüm oranının yaklaşık 11 katı olmasıdır. Bu oran 2003 yılında bu sahalarda üretimin de azalmasıyla 40.58, 2004 yılında ise 43.87 olarak oldukça yüksek bir seviyede gerçekleşmiştir.

Çizelge 3.25. Zonguldak kömür havzasında meydana gelen ölümlü kazalar*

ZONGULDAK KÖMÜR HAVZASINDA MEYDANA GELEN ÖLÜMLÜ KAZALAR 1993-2013								
YIL	ÜRETİM (TON/YIL)		ÖLÜMLÜ KAZA ADETLERİ				100.000 TON ÜRETIME İSABET EDEN ÖLÜM ORANI	
	TTK	ÖZEL SEKTÖR	TTK	ÖZEL SEKTÖR (Rödövanlı-Taşeron)	KAÇAK OCAK	TOPLAM	TTK	ÖZEL SEKTÖR
1993	4.608.668	35.332	17	3	0	3	0,37	8,49
1994	4.210.780	78.171	14	2	0	2	0,33	2,56
1995	3.251.570	81.059	15	6	0	6	0,46	7,40
1996	3.320.122	223.670	7	8	7	15	0,21	6,71
1997	3.118.688	510.620	27	6	0	6	0,87	1,18
1998	2.865.838	206.145	11	8	8	16	0,38	7,76
1999	2.601.175	125.875	4	4	8	12	0,15	9,53
2000	3.196.971	141.456	11	1	11	12	0,34	8,48
2001	3.492.105	149.479	5	5	10	15	0,14	10,03
2002	3.246.627	68.183	9	3	5	8	0,28	11,73
2003	2.954.334	44.361	8	12	6	18	0,27	40,58
2004	2.804.244	38.750	5	12	5	17	0,18	43,87
2005	2.620.712	336.925	10	2	8	10	0,38	2,97
2006	2.296.892	783.945	3	4	3	7	0,13	0,89
2007	2.423.719	816.230	5	9	7	16	0,21	1,96
2008	2.335.457	950.570	7	11	9	20	0,30	2,10
2009	2.833.243	883.186	7	5	8	13	0,25	1,47
2010	2.727.414	882.813	6	38	5	43	0,22	4,87
2011	2.607.182	1.026.732	4	8	3	11	0,15	1,07
2012	2.441.270	793.946	6	9	4	13	0,25	1,64
2013	1.986.826	512.946	3	15	6	21	0,15	4,09
GENEL TOPLAM	61.943.837	8.690.394	184	171	113	284	0,30	3,27

Ölümlü kaza verileri 30 Aralık 2013'dür.

Kaynak: TMMOB Maden Mühendisleri Odası Zonguldak Şubesi

*Bu veri Bülent Ecevit Üniversitesi Maden Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesi Prof.Dr.Nuri Ali Akçın ile yapılan görüşme sırasında kendi arşivinden alınmıştır.

3.2.2.2. Türkiye Kömür İşletmeleri (TKİ) istatistikleri

TKİ'nin Genel Müdürlük dışında Garp Linyit İşletmeleri Müessese Müdürlüğü (GLİ), Ege Linyit İşletmeleri Müessese Müdürlüğü (ELİ), Çan Linyit İşletmeleri Müessese Müdürlüğü (ÇLİ) olmak üzere toplam üç linyit işletmesi bulunmaktadır. Çizelge 3.26'da yıllara göre bu işletmelere ilişkin ölüm ve yaralanmalı iş kazaları sayıları verilmiştir.

Çizelge 3.26. TKİ yıllara göre ölüm ve yaralanmalı iş kazaları

YILLIK KAZA SAYILARI İSTATİSTİK RAPORU										
YIL	YARALI				YARALI Toplam	ÖLÜM				ÖLÜM Toplam
	GENEL MÜDÜRLÜK	GLİ MÜESSESE MÜDÜRLÜĞÜ	ELİ MÜESSESE MÜDÜRLÜĞÜ	ÇLI İŞLETME MÜDÜRLÜĞÜ		GENEL MÜDÜRLÜK	GLİ MÜESSESE MÜDÜRLÜĞÜ	ELİ MÜESSESE MÜDÜRLÜĞÜ	ÇLI İŞLETME MÜDÜRLÜĞÜ	
2000	0	156	355	10	521	0	1	0	0	1
2001	0	175	317	5	497	0	0	0	0	0
2002	0	151	258	5	414	0	1	0	0	1
2003	1	111	256	10	378	0	0	0	0	0
2004	0	96	275	4	375	0	0	0	0	0
2005	0	85	179	3	267	0	0	1	0	1
2006	1	47	90	5	143	0	1	0	0	1
2007	0	57	46	4	107	0	1	1	0	2
2008	0	72	35	10	117	0	0	0	0	0
2009	0	32	32	1	65	0	0	1	0	1
2010	0	20	26	7	53	0	0	1	0	1
2011	0	23	28	3	54	0	0	1	0	1
2012	0	45	23	3	71	0	1	0	0	1
2013	0	51	29	3	83	0	0	1	0	1
2014	2	76	24	3	105	0	0	0	0	0
2015	0	61	59	2	122	0	0	0	0	0

Kaynak: <http://www.tki.gov.tr/Dosyalar/Dosya/iskazasiistatistikleri.pdf>

Buna göre en yüksek yaralanmalı iş kazasının olduğu yıl 521 yaralı ile 2000 yılıdır. En düşük yaralı sayısı ise 2010 yılında gerçekleşmiştir. En çok yaralanmalı iş kazası Genel Müdürlük bünyesinde, en çok ise ELİ'de yaşanmıştır. Kazalardan kaynaklı ölümler incelendiğinde TKİ bünyesinde işletilen ocaklarda 15 yılda yaşanan iş kazalarında toplam 11 ölüm olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.27'de aylara göre 2015 yılı ölüm ve yaralanmalı iş kazaları sayıları verilmiştir.

Çizelge 3.27. TKİ aylara göre 2015 yılı ölüm ve yaralanmalı iş kazaları

2015 YILI AYLARA GÖRE KAZA SAYILARI İSTATİSTİK RAPORU										
	YARALI				YARALI Toplam	ÖLÜM				ÖLÜM Toplam
	GENEL MÜDÜRLÜK	GLİ MÜESSESE MÜDÜRLÜĞÜ	ELİ MÜESSESE MÜDÜRLÜĞÜ	ÇLI İŞLETME MÜDÜRLÜĞÜ		GENEL MÜDÜRLÜK	GLİ MÜESSESE MÜDÜRLÜĞÜ	ELİ MÜESSESE MÜDÜRLÜĞÜ	ÇLI İŞLETME MÜDÜRLÜĞÜ	
OCAK	0	11	8	0	19	0	0	0	0	0
ŞUBAT	0	5	4	0	9	0	0	0	0	0
MART	0	6	1	0	7	0	0	0	0	0
NİSAN	0	2	6	0	8	0	0	0	0	0
MAYIS	0	3	1	0	4	0	0	0	0	0
HAZİRAN	0	6	4	0	10	0	0	0	0	0
TEMMUZ	0	3	7	1	11	0	0	0	0	0
AĞUSTOS	0	5	7	0	12	0	0	0	0	0
EYLÜL	0	6	6	0	12	0	0	0	0	0
EKİM	0	5	9	0	14	0	0	0	0	0
KASIM		9	6	1	15					0
ARALIK					0					0
TOPLAM	0	61	59	2	122	0	0	0	0	0

Kaynak: <http://www.tki.gov.tr/Dosyalar/Dosya/iskazasiistatistikleri.pdf>

3.2.2.3. Türkiye İstatistik Kurumu istatistikleri

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2007 yılından sonra 2013 yılında da “İş Kazaları ve İşe Bağlı Sağlık Problemleri” adıyla Türkiye çapında bir araştırma gerçekleştirmiştir. Bu araştırmanın amacı; Türkiye’de son 12 ay içinde (sürekli ya da değil) istihdamda olanlardan iş kazası geçirenlerin ve istihdamda olanlar ya da geçmişte çalışmış olanlardan işten kaynaklı veya iş nedeniyle kötüleşen hastalık ve sağlık sorunlarına maruz kalanların belirlenmesini sağlamaktadır (TÜİK, 2014:4).

Çizelge 3.28’de son 12 ay içerisinde istihdam edilenler ve bunlardan iş kazası geçirenlerin sayısı ve oranları 2007-2013 yıllarında karşılaştırmalı olarak sunulmuştur. Türkiye genelinde son 12 ay içinde istihdam edilenlerden %2,3’ü bir iş kazası geçirmiştir. Bu oran erkeklerde %2,8 iken, kadınlarda %1,3 olarak tahmin edilmiştir. Toplam iş kazası geçirenlerin %81,6’sını erkekler oluşturmuştur (TÜİK, 2014:5).

Çizelge 3.28. Son 12 ay içerisinde istihdam edilenlerden iş kazası geçirenler,
2007 – 2013

(Bin kişi, 15+ yaş)						
	Son 12 ay içerisinde istihdam edilenler		Son 12 ay içerisinde İŞ KAZASI geçirenler			
	Sayı		Sayı		Oran (%)	
	2007 ⁽¹⁾	2013	2007 ⁽¹⁾	2013	2007 ⁽¹⁾	2013
Toplam	24 470	30 614	725	706	3,0	2,3
Erkek	17 419	20 428	632	576	3,6	2,8
Kadın	7 051	10 187	93	131	1,3	1,3

Tablodaki rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

(1) 2007 sonuçları, 2008 bazlı nüfus projeksiyonuna göre revize edilmiştir.

Kaynak: TÜİK, İş Kazaları ve İşe Bağlı Sağlık Problemleri Araştırma Sonuçları 2013

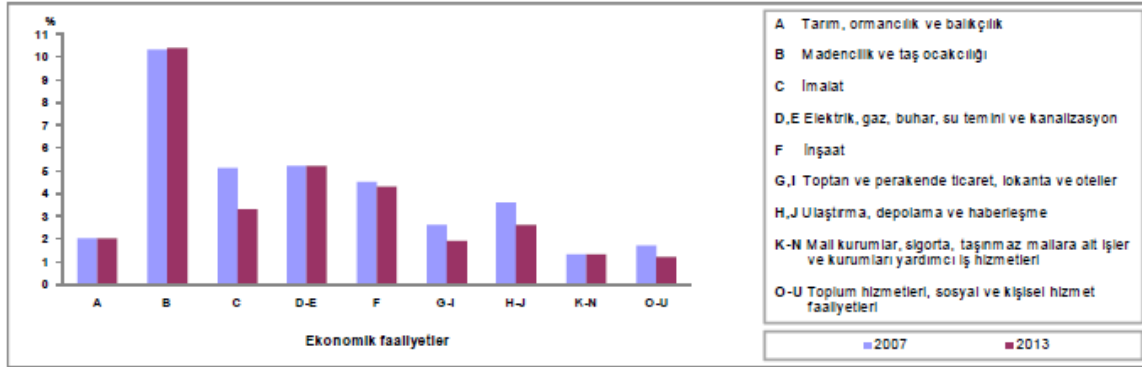
Çizelge 3.28’de iş kazası geçirenlerin oranı cinsiyete göre ve 2007-2013 yıllarında karşılaştırmalı olarak sunulmuştur. Sektörel olarak incelendiğinde (bkz. Şekil 3.1.), madencilik ve taş ocaklığı sektöründe iş kazası geçirenlerin oranı %10,4, elektrik, gaz, buhar, su ve kanalizasyon sektöründe iş kazası geçirenlerin oranı %5,2 iken, inşaat sektöründe iş kazası geçirenlerin oranı %4,3 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2014:6).

Sektör bazındaki sonuçlar, 2007 yılı sonuçları ile karşılaştırıldığında iş kazası geçirenlerin payı madencilik ve taş ocaklığı sektöründe 0,1 puan artarken, inşaat sektöründe 0,2 puan azalmıştır. Elektrik, gaz, buhar, su ve kanalizasyon sektöründe iş kazası geçirenlerin oranında ise bir değişiklik gözlenmemiştir. İş kazası geçiren

sayısında en büyük payı alan imalat sanayi sektöründe ise iş kazası geçirenlerin oranını 1,8 puan azalarak %3,3 olarak gerçekleştirmiştir (TÜİK, 2014:6).

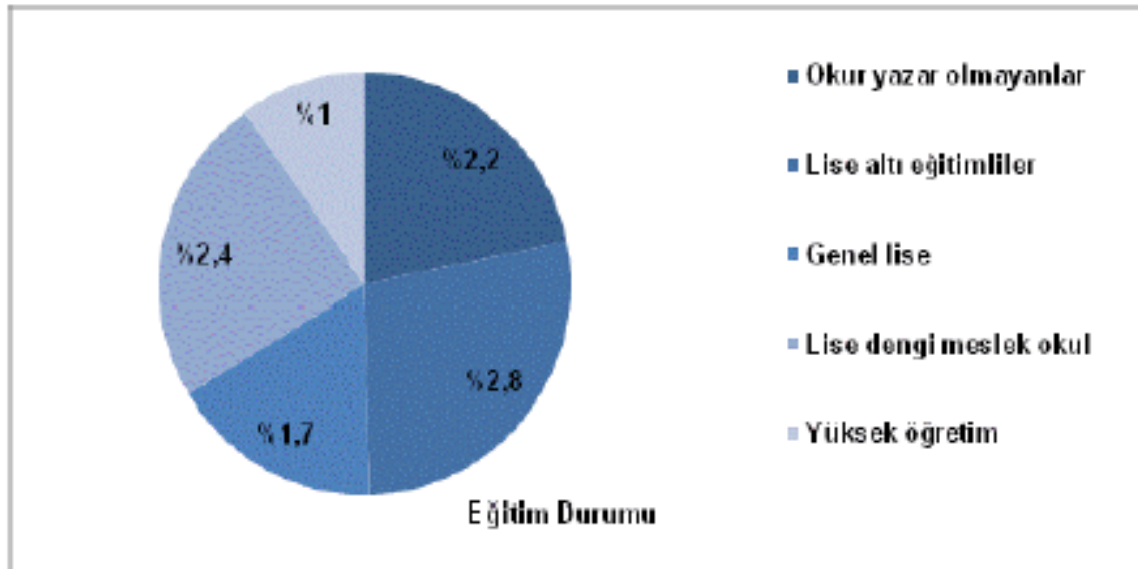
Şekil 3.1. Sektörlere göre iş kazası geçirenlerin oranı, 2007-2013

Kaynak: TÜİK İş Kazaları ve İşe Bağlı Sağlık Problemleri Araştırma Sonuçları 2013

Şekil 3.2’de iş kazası geçirenlerin oranı eğitim durumlarına göre ve 2007-2013 yıllarında karşılaştırmalı olarak sunulmuştur. Eğitim durumuna göre 2013 yılında iş kazası geçirenlerin oranları incelendiğinde; son 12 ay içinde istihdam edilen lise altı eğitimlilerin %2,8’i bir iş kazası geçirirken, genel lise mezunlarında bu oran %1,7, lise dengi meslek okul mezunlarında %2,4, yüksek öğretim mezunlarında ise %1 olarak tahmin edilmiştir (TÜİK, 2014:6).

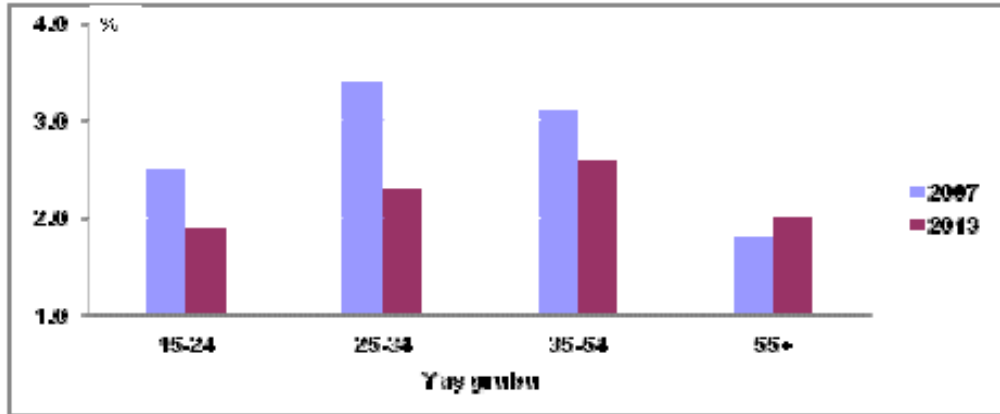
Şekil 3.2. Eğitim durumlarına göre iş kazası geçirenlerin oranı, 2007-2013

Kaynak: TÜİK İş Kazaları ve İşe Bağlı Sağlık Problemleri Araştırma Sonuçları 2013

Şekil 3.3’de iş kazası geçirenlerin oranı yaş gruplarına göre ve 2007-2013 yıllarında karşılaştırmalı olarak sunulmuştur. Son 12 ay içinde istihdam edilen 15-24 yaş grubundaki fertlerde iş kazası geçirenlerin oranı %1,9 iken, 25-34 yaş grubunda bu oran %2,3, 35-54 yaş grubunda %2,6 ve 55 ve daha yukarı yaştakilerde ise %2 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2014:7).

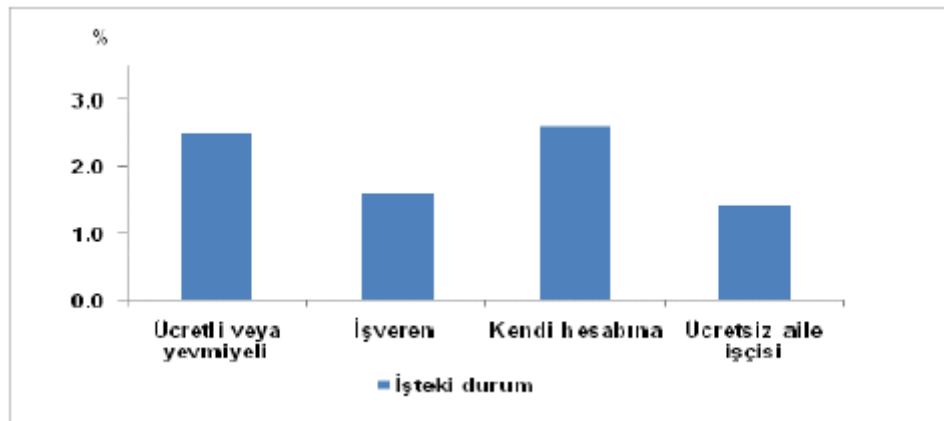
Şekil 3.3. Yaş gruplarına göre iş kazası geçirenlerin oranı, 2007-2013

Kaynak: TÜİK İş Kazaları ve İşe Bağlı Sağlık Problemleri Araştırma Sonuçları 2013

Şekil 3.4’de iş kazası geçirenlerin işteki durumlarına göre ve 2007-2013 yıllarında karşılaştırmalı olarak sunulmuştur. İşteki duruma göre, iş kazası geçirenlerde en yüksek oran %2,6 ile kendi hesabına çalışanlarda gerçekleşirken bunu %2,5 ile ücretli veya yevmiyeli çalışanlar, %1,6 ile işveren olarak çalışanların izlediği görülmüştür. Ücretsiz aile işçisi olarak çalışanlarda iş kazası geçirme oranı ise %1,4 olarak tahmin edilmiştir (TÜİK, 2014:7).

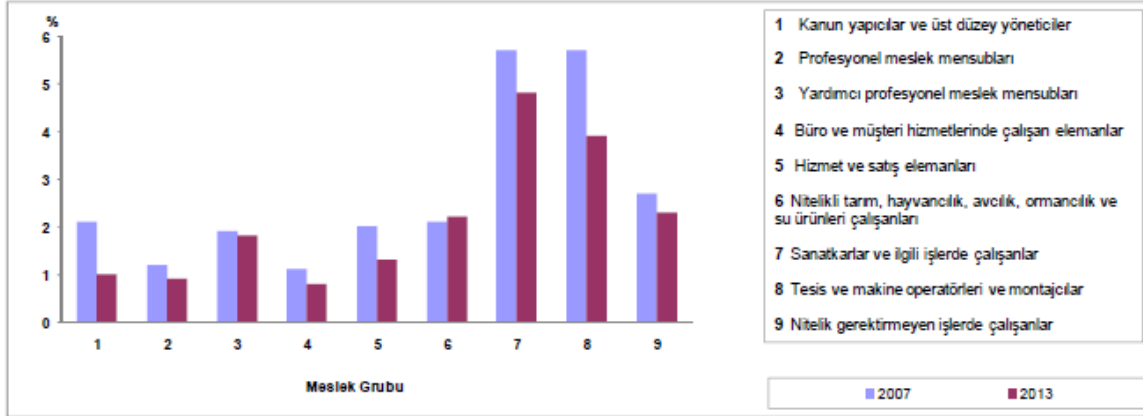
Şekil 3.4. İşteki durumlarına göre iş kazası geçirenlerin oranı, 2007-2013

Kaynak: TÜİK İş Kazaları ve İşe Bağlı Sağlık Problemleri Araştırma Sonuçları 2013

Şekil 3.5’de iş kazası geçirenlerin meslek gruplarına göre ve 2007-2013 yıllarında karşılaştırmalı olarak sunulmuştur. Meslek grupları itibarıyla, “sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar” da iş kazası geçirenlerin oranı %4,8 ile ortalamanın (%2,3) üzerinde gerçekleşmiştir. İş kazalarının en düşük gözlemlendiği grup ise %0,8 ile “büro ve müşteri hizmetleri” olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2014:8).

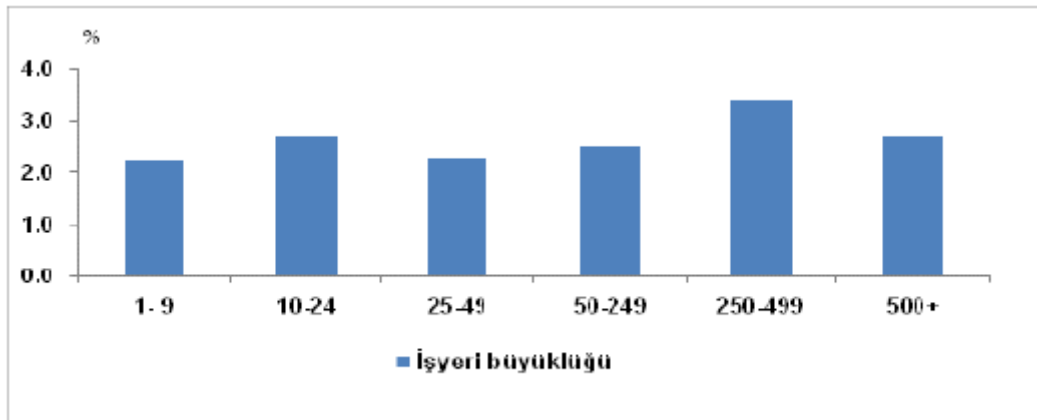
Şekil 3.5. Meslek gruplarına göre iş kazası geçirenlerin oranı, 2007-2013

Kaynak: TÜİK İş Kazaları ve İşe Bağlı Sağlık Problemleri Araştırma Sonuçları 2013

Şekil 3.6’da iş kazası geçirenlerin işyeri büyüklüğüne göre ve 2007-2013 yıllarında karşılaştırmalı olarak sunulmuştur. İşyeri büyüklüğüne göre, son 12 ayda iş kazası geçirenlerin en yüksek olduğu işyeri büyüklüğü %3,4 ile “250-499” çalışana sahip işyerleri olarak tahmin edilmiştir. En fazla istihdama sahip “1- 9” kişi çalıştıran işyerlerinde iş kazası geçirenlerin oranı ise %2,2 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2014:8).

Şekil 3.6. İşyeri büyüklüğüne göre iş kazası geçirenlerin oranı, 2007-2013

Kaynak: TÜİK İş Kazaları ve İşe Bağlı Sağlık Problemleri Araştırma Sonuçları 2013

3.2.2.4. Sosyal Güvenlik Kurumu istatistikleri

Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından her yıl düzenli olarak yayınlanan iş kazaları istatistiklerine bakıldığında, iş kazası geçirenlere ilişkin istatistiklerin 5510 sayılı kanunun 4-1/a maddesi kapsamındaki sigortalılarla sınırlandırılmış olduğu görülür. Dolayısıyla SGK istatistiklerindeki veriler, diğer kurumların istatistiklerinden farklı olarak Türkiye’de iş kazası geçiren tüm bireylere ilişkin veriler olmamakla birlikte, iş gücü kaybı, geçici iş göremezlik süresi (ayaktan tedavi ya da hastanede yatarak), iş göremezlik geliri bağlanması gibi kriterlerle sınırlandırılmıştır.

Çizelge 3.29’da iş kazası geçiren ve bu kazalarda yaralanan sigortalı çalışan sayıları 2012-2015 yılları bazında yapılan ekonomik faaliyet alanına göre sınıflandırılarak verilmiştir. Buna göre iş kazaları 2013 yılında bir önceki yıla göre hemen tüm sektörlerde iki katına kadar artış göstermiştir. Her üç dönemde de yaralanmayla sonuçlanan iş kazaları fabrikasyon metal ürünlerin imalatı, bina inşaatı, tekstil ürünlerinin imalatı, gıda ürünlerinin imalatı, mineral ürünlerin imalatı ve kömür ve linyit çıkarılması alanlarında gerçekleşmektedir. Sağlık hizmetleri sunumunda yaşanan iş kazalarının 2013 yılında bir önceki seneye göre 10 kat artış göstermiş olması dikkat çekicidir. 2015 yılı incelendiğinde iş kazalarında yaralanan kişi sayısının toplamda 2012 yılındaki sayının üç katından fazla olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.29. 5510 sayılı Kanunun 4-1/a maddesi kapsamında iş kazası geçiren sigortalı sayılarının ekonomik faaliyet sınıflaması

Ekonomik Faaliyet Sınıflaması	2012	2013	2014	2015
01-Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	504	1.362	1.678	1.719
02-Ormancılık ve tomrukçuluk	85	192	202	434
03-Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği	62	118	196	300
05-Kömür ve Linyit Çıkartılması	8.828	11.289	10.026	7.429
06-Ham Petrol ve Doğalgaz çıkarımı	44	118	165	84
07-Metal Cevheri Madenciligi	421	1.055	1.030	997
08-Diğer Madencilik ve Taşocakçılığı	569	1.598	1.557	1.639
09-Madenciligi destekleyici hizmet faaliyetleri	101	244	271	271
10-Gıda ürünlerinin imalatı	2.972	9.111	10.971	12.003
11-İçeceklerin imalatı	63	288	333	321
12-Tütün ürünleri imalatı	25	47	88	101
13-Tekstil ürünlerinin imalatı	5.127	10.996	12.128	12.041
14-Giyim eşyalarının imalatı	843	2.307	2.499	3.018
15-Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	172	441	499	448
16-Ağaç. ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç), saz. saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	935	2.271	2.431	2.545
17-Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	635	1.698	1.980	2.188
18-Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	266	721	804	887

Çizelge 3.29. (devam). 5510 sayılı Kanunun 4-1/a maddesi kapsamında iş kazası geçiren sigortalı sayılarının ekonomik faaliyet sınıflaması

Ekonomik Faaliyet Sınıflaması	2012	2013	2014	2015
19-Kök kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	44	89	124	102
20-Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	744	1.860	1.800	1.984
21-Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	32	204	228	368
22-Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	2.311	6.016	6.895	8.176
23-Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	3.733	9.213	10.244	10.242
24-Ana metal sanayii	4.938	12.061	12.357	12.529
25-Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri imalatı	7.045	15.699	18.529	19.221
26-Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	352	726	1.298	882
27-Elektrikli teçhizat imalatı	1.878	4.191	5.229	5.169
28-Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	2.235	5.113	5.415	5.937
29-Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	1.796	5.243	6.375	8.107
30-Diğer ulaşım araçlarının imalatı	439	1.341	1.446	1.613
31-Mobilya imalatı	1.588	4.479	5.183	5.068
32-Diğer imalatlar	109	352	705	650
33-Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	1.045	2.560	3.592	3.920
35-Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtımı	325	795	1.274	1.815
36-Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtılması	68	127	231	219
37-Kanalizasyon	10	51	137	211
38-Atığın toplanması, ıslahı ve bertarafı faaliyetleri, maddelerin geri kazanımı	294	972	1.922	3.583
39-İyileştirme faaliyetleri ve diğer atık yönetimi hizmetleri	11	16	45	44
41-Bina inşaatı	4.511	14.286	13.508	15.065
42-Bina dışı yapıların inşaatı	1.948	5.917	7.675	7.903
43-Özel inşaat faaliyetleri	2.750	6.764	8.516	10.393
45-Toptan ve perakende ticaret ve motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı	270	864	1.217	1.446
46-Toptan ticaret, motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç	1.113	2.953	3.551	4.041
47-Perakende ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	1.667	6.081	7.000	7.843
49-Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı	2.549	7.597	7.287	7.117
50-Su yolu taşımacılığı	266	594	310	235
51-Havayolu taşımacılığı	60	928	1.398	1.705
52-Taşımacılık için depolama ve destekleyici faaliyetler	1.689	6.782	8.079	8.904
53-Posta ve kurye faaliyetleri	75	311	391	530
55-Konaklama	894	4.183	5.019	5.096
56-Yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri	1.310	6.434	8.818	10.458
58-Yayımcılık faaliyetleri	9	34	29	28
59-Sinema filmi, video ve televizyon programları yapımcılığı, ses kaydı ve müzik yayımlama faaliyetleri	10	37	48	42
60-Programcılık ve yayıncılık faaliyetleri	2	15	11	9
61-Telekomünikasyon	3	45	71	100
62-Bilgisayar programlama, danışmanlık ve ilgili faaliyetler	5	38	65	106
63-Bilgi hizmet faaliyetleri	19	55	116	136
64-Sigorta ve emeklilik fonları hariç finansal hizmet faaliyetleri	28	113	165	249
65-Zorunlu sosyal güvenlik hariç sigorta reasürans ve emeklilik fonları	7	19	34	32
66-Finansal hizmetler ile sigorta faaliyetleri için yardımcı faaliyetler	7	58	26	39
68-Gayrimenkul faaliyetleri	11	32	155	293
69-Hukuki ve muhasebe faaliyetleri	42	27	36	38
70-İdare merkezi faaliyetleri, idari danışmanlık faaliyetleri	306	791	784	935

Çizelge 3.29. (devam). 5510 sayılı Kanunun 4-1/a maddesi kapsamında iş kazası geçiren sigortalı sayılarının ekonomik faaliyet sınıflaması

Ekonomik Faaliyet Sınıflaması	2012	2013	2014	2015
71-Mimarlık ve mühendislik faaliyetleri, teknik muayene ve analiz	120	371	755	701
72-Bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetleri	9	37	49	49
73-Reklamcılık ve pazar araştırması	68	258	288	303
74-Diğer mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	16	33	60	70
75-Veterinerlik hizmetleri	17	16	16	57
77-Kiralama ve leasing faaliyetleri	71	218	192	179
78-İstihdam faaliyetleri	22	150	385	654
79-Seyahat acentesi, tur operatörü ve diğer rezervasyon hizmetleri ile ilgili faaliyetler	47	86	125	112
80-Güvenlik ve soruşturma faaliyetleri	260	943	1.499	1.839
81-Binalar ve çevre düzenlemesi faaliyetleri	637	3.082	6.388	8.972
82-Büro yönetimi, büro desteği ve iş destek faaliyetleri	295	1.312	1.925	2.280
84-Kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik	36	128	108	227
85-Eğitim	122	712	924	1.773
86-İnsan sağlığı hizmetleri	131	1.130	2.006	2.939
87-Yatılı bakım faaliyetleri	8	35	55	107
88-Barrnacak yer sağlanmaksızın verilen sosyal hizmetler	14	45	37	38
90-Yaratıcı sanatlar, gösteri sanatları ve eğlence faaliyetleri	10	25	26	32
91-Kütüphaneler, arşivler, müzeler ve diğer kültürel faaliyetler	5	4	9	13
92-Kumar ve müşterek bahis faaliyetleri	137	17	17	18
93-Spor faaliyetleri, eğlence ve dinlence faaliyetleri	81	186	222	249
94-Üye olunan kuruluşların faaliyetleri	8	26	46	46
95-Bilgisayarların ve kişisel ve ev eşyalarının onarımı	404	845	875	738
96-Diğer hizmet faaliyetleri	706	1.769	1.107	1.072
97-Ev içi çalışan personelin işverenleri olarak hane halklarının faaliyetleri	2	16	12	18
98-Hane halkları tarafından kendi kullanımlarına yönelik olarak üretilen ayırım yapılmamış mal ve hizmetler	8	13	34	46
99-Uluslar arası örgütler ve temsilciliklerinin faaliyetleri	2	10	10	7
Bilinmeyen	1.435	0	0	0
Toplam	74.871	191.389	221.366	241.547

Kaynak: SGK İstatistik Yıllıkları (2012-2015)

Çizelge 3.30'da iş kazası geçiren ve bu kazalarda yaralanan sigortalı çalışan sayıları 2012-2015 yılları bazında illere göre sınıflandırılarak verilmiştir. Buna göre en fazla iş kazasından kaynaklanan yaralanmanın yaşandığı iller İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa ve Manisa; en az yaşanan iller ise Ardahan, Iğdır, Bayburt, Tunceli ve Hakkari olarak gerçekleşmiştir. Toplam olarak bakıldığında 2015 yılında 2012'ye göre iş kazaları yaklaşık üç kat artmıştır. Ayrıca 2013 yılından itibaren kaza sebebi belirlemeyen iş kazası yaşanmamaktadır.

Çizelge 3.30. 5510 sayılı Kanunun 4-1/a maddesi kapsamında iş kazası geçiren sigortalı sayılarının şehir ve yıllara göre dağılımı

İl Kodu	Şehir	2012	2013	2014	2015	İl Kodu	Şehir	2012	2013	2014	2015
01	Adana	1.068	2.959	2.968	2.616	42	Konya	983	3.840	4.131	4.670
02	Adıyaman	197	271	279	292	43	Kütahya	1.301	1.922	2.361	2.201
03	Afyonkarahisar	454	627	697	689	44	Malatya	141	513	721	764
04	Ağrı	5	54	80	59	45	Manisa	7.227	10.706	11.283	9.285
05	Amasya	196	440	378	335	46	K.maraş	509	1.047	1.200	1.214
06	Ankara	3.081	12.530	15.595	17.693	47	Mardin	11	115	177	181
07	Antalya	1.568	6.789	8.255	8.100	48	Muğla	805	1.951	2.426	2.545
08	Artvin	328	307	397	283	49	Muş	7	63	87	61
09	Aydın	874	2.294	2.275	2.419	50	Nevşehir	58	222	265	268
10	Balıkesir	947	2.186	2.392	2.575	51	Niğde	78	309	357	436
11	Bilecik	603	2.259	2.414	2.321	52	Ordu	259	671	670	586
12	Bingöl	38	117	136	163	53	Rize	120	255	394	429
13	Bitlis	31	38	71	64	54	Sakarya	409	2.719	3.611	4.279
14	Bolu	516	1.184	1.405	1.390	55	Samsun	539	1.214	1.287	1.515
15	Burdur	112	337	408	446	56	Siirt	3	234	285	200
16	Bursa	9.303	14.368	16.133	17.801	57	Sinop	114	158	151	146
17	Çanakkale	285	843	952	1.175	58	Sivas	226	710	903	880
18	Çankırı	103	245	331	357	59	Tekirdağ	3.133	5.401	6.596	7.183
19	Çorum	0	475	558	680	60	Tokat	148	304	357	412
20	Denizli	2.620	4.793	4.983	5.181	61	Trabzon	364	567	494	278
21	Diyarbakır	154	457	789	766	62	Tunceli	15	30	28	24
22	Edirne	225	758	824	756	63	Şanlıurfa	103	407	439	461
23	Elazığ	510	545	540	590	64	Uşak	646	1.128	1.294	1.303
24	Erzincan	68	155	216	148	65	Van	67	170	161	174
25	Erzurum	401	587	622	636	66	Yozgat	69	372	487	483
26	Eskişehir	881	4.890	4.963	5.301	67	Zonguldak	3.918	4.177	4.163	4.321
27	Gaziantep	964	2.242	2.555	2.976	68	Aksaray	128	443	689	818
28	Giresun	90	264	295	334	69	Bayburt	41	16	19	38
29	Gümüşhane	47	134	100	111	70	Karaman	396	1.195	1.476	1.485
30	Hakkari	0	20	31	28	71	Kırıkkale	150	416	420	830
31	Hatay	605	1.647	1.639	1.793	72	Batman	70	154	212	170
32	Isparta	164	411	556	662	73	Şırnak	2	85	101	114
33	Mersin	510	1.729	1.889	2.511	74	Bartın	271	699	644	711
34	İstanbul	9.450	37.076	46.559	56.623	75	Ardahan	1	25	29	31
35	İzmir	7.596	19.429	20.814	22.572	76	Iğdır	0	34	64	34
36	Kars	17	97	102	78	77	Yalova	321	616	929	1.229
37	Kastamonu	70	283	324	443	78	Karabük	929	1.442	1.532	1.697
38	Kayseri	2.557	6.635	7.304	7.042	79	Kilis	50	38	31	34
39	Kırklareli	337	1.134	1.409	1.535	80	Osmaniye	278	684	756	668
40	Kırşehir	230	572	774	717	81	Düzce	724	1.680	1.824	1.702
41	Kocaeli	3.052	12.476	15.300	17.426		Toplam	74.871	191.389	221.366	241.547

Kaynak: SGK İstatistik Yıllıkları (2012-2015)

Çizelge 3.31’de iş kazası geçiren ve bu kazalarda yaralanan sigortalı çalışan sayıları yaş ve yıllara göre sınıflandırılarak verilmiştir. Buna göre en fazla kaza 25-29 yaş grubunda, en az ise 65 ve üzerindeki yaşlarda gerçekleşmektedir. Yıllar açısından bakıldığında, iş kazaları her sene bir önceki yıla göre artış göstermektedir. Çizelgeden görüleceği gibi, 2015 yılında 65 ve üzerinde kazalanma durumu 2013 yılına göre iki katından daha fazla artış göstermiştir. Bu durum çalışma yaşamında yaşlı nüfusun giderek artması ve yaştan kaynaklı faktörle iş kazasına uğrama ihtimallerinin yüksekliliği ile açıklanabilir.

Çizelge 3.31. 5510 sayılı Kanunun 4-1/a maddesi kapsamında iş kazası geçiren sigortalı sayılarının yıllara göre yaş dağılımları

Yaş	2012	2013	2014	2015
14-17	508	2.844	3.394	4.058
18-24	12.043	40.199	46.671	50.645
25-29	16.185	40.215	44.092	46.222
30-34	16.308	37.660	42.627	44.296
35-39	12.251	28.367	32.834	36.774
40-44	8.920	21.294	25.618	28.213
45-49	5.816	13.219	15.887	18.245
50-54	1.931	4.984	6.815	8.581
55-59	651	1.953	2.556	3.330
60-64	174	528	707	913
65+	84	126	165	270
Toplam	74.871	191.389	221.366	241.547

Kaynak: SGK İstatistik Yıllıkları (2012-2015)

Çizelge 3.32’de geçirdiği iş kazası sonucunda yaralananlar, 2012-2015 yılları arasında aylara göre sınıflandırılarak verilmiştir. Buna göre en fazla artış Mayıs-Ağustos döneminde gerçekleşmektedir. En az iş kazasının yaşandığı dönem ise Ocak-Nisan dönemidir. Bununla birlikte 2012 yılında yaşanan toplam iş kazası 2015 yılının Ocak-Nisan dönemiyle neredeyse aynı seviyededir.

Çizelge 3.32. 5510 sayılı Kanunun 4-1/a maddesi kapsamında iş kazası geçiren sigortalı sayılarının aylara göre dağılımı

Aylar	2012	2013	2014	2015
Ocak-Nisan	25.832	57.124	68.546	72.159
Mayıs-Ağustos	28.639	68.809	79.850	85.126
Eylül-Aralık	20.400	65.456	72.970	84.262
Toplam	74.871	191.389	221.366	241.547

Kaynak: SGK İstatistik Yıllıkları (2012-2015)

Çizelge 3.33’de iş kazası sonucu ölen sigortalı çalışan sayıları, yapılan ekonomik faaliyete göre sınıflandırılarak verilmiştir. Buna göre iş kazaları sonucu ölümler gide-rek artmaktadır. Çizelgeden görüleceği gibi 2013 yılında bir önceki yıla göre iş kazası sonucu ölümlerde iki katına yakın bir artış söz konusudur. En fazla ölümle sonuçla-nan iş kazaları bina inşaatı, kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı ve kömür ve linyit çıkarılması alanlarında gerçekleşmektedir.

Çizelge 3.33. 5510 sayılı Kanunun 4-1/a maddesi kapsamındaki sigortalılardan iş ka-zası sonucu ölenlerin ekonomik faaliyet sınıflaması ve yıllara göre dağılımı

	2012	2013	2014	2015
01-Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	5	13	15	13
02-Ormancılık ve tomrukçuluk	2	7	5	7
03-Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği	2	3	0	1
05-Kömür ve Linyit Çıkartılması	20	36	335	26
06-Ham Petrol ve Doğalgaz çıkarımı	0	3	1	0
07-Metal Cevheri Madenciliği	7	16	7	13
08-Diğer Madencilik ve Taşocaklığı	17	28	38	40
09-Madenciliği destekleyici hizmet faaliyetleri	0	4	1	0
10-Gıda ürünlerinin imalatı	13	35	30	23
11-İçeceklerin imalatı	3	1	0	0
12-Tütün ürünleri imalatı	0	0	0	0
13-Tekstil ürünlerinin imalatı	18	20	17	4
14-Giyim eşyalarının imalatı	0	6	4	11
15-Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	0	3	8	2
16-Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç), saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	4	11	8	9
17-Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	1	1	6	4
18-Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	0	2	3	1
19-Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	0	1	0	1
20-Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	6	9	3	7
21-Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	1	0	1	0
22-Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	2	12	10	8
23-Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	22	48	49	46
24-Ana metal sanayii	10	34	14	21
25-Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri imalatı	25	35	31	37
26-Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	0	2	1	1
27-Elektrikli teçhizat imalatı	2	7	3	6
28-Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	8	11	22	10
29-Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	0	7	5	8
30-Diğer ulaşım araçlarının imalatı	3	7	4	2
31-Mobilya imalatı	4	6	9	13
32-Diğer imalatlar	0	3	2	1
33-Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	14	23	23	16

35-Elektrik. gaz. buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtımı	6	10	15	30
36-Suyun toplanması. arıtılması ve dağıtılması	0	3	1	1
37-Kanalizasyon	0	1	2	4
38-Atığın toplanması. ıslahı ve bertarafı faaliyetleri, maddelerin geri kazanımı	11	8	12	16
39-İyileştirme faaliyetleri ve diğer atık yönetimi hizmetleri	0	0	0	1
41-Bina inşaatı	127	296	260	239
42-Bina dışı yapıların inşaatı	66	121	143	124
43-Özel inşaat faaliyetleri	63	104	98	110
45-Toptan ve perakende ticaret ve motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı	9	12	10	14
46-Toptan ticaret. motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç	23	35	31	24
47-Perakende ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	11	35	38	33
49-Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı	73	183	172	162
50-Su yolu taşımacılığı	5	11	9	3
51-Havayolu taşımacılığı	0	2	1	2

Çizelge 3.33. (devam). 5510 sayılı Kanunun 4-1/a maddesi kapsamındaki sigortalılardan iş kazası sonucu ölenlerin ekonomik faaliyet sınıflaması ve yıllara göre dağılımı

	2012	2013	2014	2015
52-Taşımacılık için depolama ve destekleyici faaliyetler	11	30	29	23
53-Posta ve kurye faaliyetleri	1	4	6	0
55-Konaklama	3	9	14	9
56-Yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri	11	8	14	24
58-Yayıncılık faaliyetleri	3	0	1	0
59-Sinema filmi. video ve televizyon programları yapımcılığı. ses kaydı ve müzik yayımlama faaliyetleri	0	1	0	0
60-Programcılık ve yayıncılık faaliyetleri	0	0	0	0
61-Telekomünikasyon	0	1	3	0
62-Bilgisayar programlama. danışmanlık ve ilgili faaliyetler	0	1	1	1
63-Bilgi hizmet faaliyetleri	0	0	1	0
64-Sigorta ve emeklilik fonları hariç finansal hizmet faaliyetleri	0	0	0	0
65-Zorunlu sosyal güvenlik hariç. sigorta. reasürans ve emeklilik fonları	1	0	1	0
66-Finansal hizmetler ile sigorta faaliyetleri için yardımcı faaliyetler	0	0	2	0
68-Gayrimenkul faaliyetleri	0	1	1	3
69-Hukuki ve muhasebe faaliyetleri	0	2	0	0
70-İdare merkezi faaliyetleri, idari danışmanlık faaliyetleri	3	6	3	6
71-Mimarlık ve mühendislik faaliyetleri, teknik muayene ve analiz	3	9	10	4
72-Bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetleri	0	0	0	0
73-Reklamcılık ve pazar araştırması	0	1	2	0
74-Diğer mesleki. bilimsel ve teknik faaliyetler	0	0	1	1
75-Veterinerlik hizmetleri	0	0	0	0
77-Kiralama ve leasing faaliyetleri	1	2	2	5
78-İstihdam faaliyetleri	0	0	8	4
79-Seyahat acentesi. tur operatörü ve diğer rezervasyon hizmetleri ile ilgili faaliyetler	2	5	2	0

80-Güvenlik ve soruşturma faaliyetleri	5	6	19	6
81-Binalar ve çevre düzenlemesi faaliyetleri	6	11	21	36
82-Büro yönetimi. büro desteği ve iş destek faaliyetleri	6	19	16	16
84-Kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik	0	3	1	1
85-Eğitim	1	3	3	5
86-İnsan sağlığı hizmetleri	0	8	1	6
87-Yatılı bakım faaliyetleri	1	0	0	1
88-Barınacak yer sağlanmaksızın verilen sosyal hizmetler	0	0	0	0
90-Yaratıcı sanatlar. gösteri sanatları ve eğlence faaliyetleri	0	0	0	1
91-Kütüphaneler. arşivler. müzeler ve diğer kültürel faaliyetler	0	0	0	0
92-Kumar ve müşterek bahis faaliyetleri	6	0	0	0
93-Spor faaliyetleri. eğlence ve dinlence faaliyetleri	7	0	1	1
94-Üye olunan kuruluşların faaliyetleri	2	0	0	0
95-Bilgisayarların ve kişisel ve ev eşyalarının onarımı	3	5	5	2
96-Diğer hizmet faaliyetleri	2	8	9	1
97-Ev içi çalışan personelin işverenleri olarak hane halklarının faaliyetleri	0	1	0	1
98-Hane halkları tarafından kendi kullanımlarına yönelik olarak üretilen ayırım yapılmamış mal ve hizmetler	0	0	0	0
99-Uluslar arası örgütler ve temsilciliklerinin faaliyetleri	0	1	2	1
Bilinmeyen	83	0	0	0
Toplam	744	1.360	1.626	1.252

Kaynak: SGK İstatistik Yıllıkları (2012-2015)

Çizelge 3.34’de geçirdiği iş kazasında hayatını kaybeden sigortalı çalışan sayıları illere ve yıllara göre sınıflandırılarak verilmiştir. Buna göre en fazla iş kazasından kaynaklanan ölümün yaşandığı iller Manisa, İstanbul, Ankara ve İzmir olarak gerçekleşmiştir. Manisa’nın 327 ölümle ilk sırada yer almasının nedeni Soma’da yaşanan maden faciası sonucunda 301 kişinin hayatını kaybetmesidir. En az ölümün yaşandığı iller ise Bayburt, Tunceli, Ardahan ve Kilis olarak gerçekleşmiştir.

Çizelge 3.34. 5510 sayılı Kanunun 4-1/a maddesi kapsamında iş kazası sonucu ölen sigortalı sayılarının illere göre dağılımı

İl Kodu	Şehir	2012	2013	2014	2015	İl Kodu	Şehir	2012	2013	2014	2015
01	Adana	19	29	36	32	42	Konya	23	40	36	51
02	Adıyaman	2	7	4	4	43	Kütahya	6	12	11	14
03	Afyonkarahisar	2	7	15	17	44	Malatya	6	10	11	13
04	Ağrı	2	0	7	4	45	Manisa	13	28	327	13
05	Amasya	8	5	4	3	46	K.maraş	17	15	20	17
06	Ankara	52	116	107	104	47	Mardin	3	8	12	15
07	Antalya	16	62	47	39	48	Muğla	10	22	26	10
08	Artvin	5	9	7	3	49	Muş	2	2	5	2
09	Aydın	1	18	18	15	50	Nevşehir	1	15	4	2
10	Balıkesir	4	12	17	19	51	Niğde	5	5	4	4
11	Bilecik	4	11	5	5	52	Ordu	6	7	8	7
12	Bingöl	4	2	0	5	53	Rize	1	2	4	3
13	Bitlis	1	1	3	5	54	Sakarya	10	17	15	6
14	Bolu	2	8	8	15	55	Samsun	11	19	10	15
15	Burdur	4	4	5	10	56	Siirt	4	4	1	4
16	Bursa	30	44	47	61	57	Sinop	4	5	1	9
17	Çanakkale	0	9	8	7	58	Sivas	7	13	5	12
18	Çankırı	3	4	5	4	59	Tekirdağ	12	26	20	18
19	Çorum	5	3	8	7	60	Tokat	2	11	12	5
20	Denizli	10	13	17	20	61	Trabzon	3	10	12	8
21	Diyarbakır	8	18	14	17	62	Tunceli	0	0	1	1
22	Edirne	0	4	1	6	63	Şanlıurfa	7	22	11	11
23	Elazığ	12	13	13	7	64	Uşak	5	7	4	5
24	Erzincan	5	5	2	2	65	Van	9	14	5	8
25	Erzurum	16	13	10	8	66	Yozgat	2	5	2	1
26	Eskişehir	10	19	13	12	67	Zonguldak	14	20	12	17
27	Gaziantep	25	37	33	22	68	Aksaray	2	6	7	10
28	Giresun	4	6	3	4	69	Bayburt	1	0	0	0
29	Gümüşhane	2	3	1	3	70	Karaman	0	7	30	6
30	Hakkari	3	0	2	2	71	Kırıkkale	4	6	3	7
31	Hatay	18	28	22	19	72	Batman	8	6	9	4
32	Isparta	4	5	19	10	73	Şırnak	2	10	15	17
33	Mersin	13	34	34	27	74	Bartın	3	3	6	3
34	İstanbul	147	218	243	241	75	Ardahan	0	2	2	1
35	İzmir	42	82	64	69	76	Iğdır	1	5	5	3
36	Kars	1	5	7	3	77	Yalova	1	2	7	3
37	Kastamonu	5	7	7	4	78	Karabük	3	12	9	3
38	Kayseri	12	37	31	20	79	Kilis	0	2	0	1
39	Kırklareli	0	11	12	6	80	Osmaniye	8	10	4	6
40	Kırşehir	3	4	3	4	81	Düzce	4	4	3	11
41	Kocaeli	20	33	45	41		Toplam	744	1.360	1.626	1.252

Kaynak: SGK İstatistik Yıllıkları (2012-2015)

Çizelge 3.35’de geçirdiği iş kazası sonucunda hayatı kaybetmiş sigortalı çalışan sayıları yaş gruplarına göre sınıflandırılarak verilmiştir. Buna göre en fazla ölüm 30-34 yaş grubunda gerçekleşmektedir. En az ölümün yaşandığı yaş grupları ise 14-17 yaş ve 65 yaş ve üzerindeki yaş grubunda gerçekleşmektedir. Ancak çizelgede dikkat çeken bir noktanın da 65 ve üzerindeki yaşlarda yaşanan ölüm olaylarında artış olmasıdır.

Çizelge 3.35. 5510 sayılı Kanunun 4-1/a maddesi kapsamında iş kazası Sonucu ölen sigortalı sayılarının yaş gruplarına göre dağılımı

Yaş	2012	2013	2014	2015
14-17	3	19	15	12
18-24	43	191	210	157
25-29	96	156	204	124
30-34	124	196	239	143
35-39	122	189	231	150
40-44	110	186	239	189
45-49	139	185	208	157
50-54	68	117	139	151
55-59	19	75	103	110
60-64	18	35	29	36
65+	2	11	9	23
Toplam	744	1360	1626	1.252

Kaynak: SGK İstatistik Yıllıkları (2012-2015)

Çizelge 3.36’da geçirdiği iş kazası sonucunda hayatını kaybedenler aylara göre sınıflandırılarak verilmiştir. SGK 2012 yılına ait istatistikleri aylık dönemler olarak düzenlemediği için paylaşılamamıştır. SGK’nın istatistiklerine göre en fazla ölüm vakası 2013 yılında Eylül-Aralık döneminde, 2014 de ise Mayıs-Ağustos döneminde gerçekleşmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında 2014 yılı Mayıs ayında yaşanan So-ma faciasının etkisi açıktır. 2015 yılı ise diğer yıllara göre daha az ölümün yaşandığı bir yıl olarak gerçekleşmiştir.

Çizelge 3.36. 5510 sayılı Kanunun 4-1/a maddesi kapsamında iş kazası sonucu ölen sigortalı sayılarının ay ve yıllara göre dağılımı

Aylar	2013	2014	2015
Ocak-Nisan	382	384	370
Mayıs-Ağustos	463	756	439
Eylül-Aralık	515	486	443
Toplam	1.360	1.626	1.252

Kaynak: SGK İstatistik Yıllıkları (2013-2015)

3.2.2.5. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi istatistikleri

Bu bölümde İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği (İSİG) Meclisi tarafından kamuoyu ile paylaşılan istatistiklere yer verilecektir. İSİG Meclisi tarafından yayınlanan bu istatistiklerde verilen sayılara ilişkin olarak “en az” ifadesi dikkat çekmektedir. Buna göre ülkemizde iş kazalarına ilişkin tutulan istatistikler hem farklılık göstermektedir hem de her bir iş kazasını kayıt altına almak kesin olarak sağlanamamaktadır. Bu nedenle İSİG Meclisi yayınladığı verilerde “en az” ifadesini kullanmayı uygun görmektedir.

Çizelge 3.37’de İSİG Meclisi tarafından yıllara ve yaş gruplarına göre sınıflandırılmış ölüm sayıları verilmektedir. Buna göre en az ölüm 14 yaş ve altındaki çalışanlarda, en fazla ölüm ise 28-50 yaş aralığında gerçekleşmiştir. 2015 yılında bir önceki yıla göre iş kazasından kaynaklı ölümlerde genel olarak bir azalma olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.37. İSİG Meclisi yıllara ve yaş gruplarına göre ölüm sayıları

Yaş	2012	2013	2014	2015
<14	15	18	19	18
15-17	19	41	35	45
18-27	164	249	297	275
28-50	392	594	905	800
51+	89	189	331	444
Bilinmeyen	199	144	299	148
Toplam	878	1235	1886	1730

Kaynak: İSİG Meclisi İş Cinayetleri Raporları (2012-2015)

Çizelge 3.38’de İSİG Meclisi tarafından yıllara ve cinsiyete göre sınıflandırılmış ölüm sayıları verilmektedir. Buna göre iş kazasından kaynaklı ölümlerin büyük bir çoğunluğunu erkek çalışanlar oluşturmaktadır.

Çizelge 3.38. İSİG Meclisi yıllara ve cinsiyete göre ölüm sayıları

Cinsiyet	2012	2013	2014	2015
Erkek	808	1130	1755	1610
Kadın	61	103	131	120
Bilinmeyen	9	2	-	-
Toplam	878	1235	1886	1730

Kaynak: İSİG Meclisi İş Cinayetleri Raporları (2012-2015)

Çizelge 3.39’da İSİG Meclisi tarafından yıllara ve şehirlere göre sınıflandırılmış ölüm sayıları verilmektedir. En fazla iş kazasından kaynaklanan ölümün yaşandığı şehirler İstanbul, Manisa, İzmir ve Antalya olurken en az ölümün yaşandığı şehirler Bayburt, Tunceli, Muş ve Ardahan olarak gerçekleşmiştir.

Çizelge 3.39. İSİG Meclisi yıllara ve şehirlere göre ölüm sayıları

İl Kodu	Şehir	2012	2013	2014	2015	İl Kodu	Şehir	2012	2013	2014	2015
01	Adana	32	36	43	68	42	Konya	30	29	44	64
02	Adıyaman	5	21	14	13	43	Kütahya	5	12	12	18
03	Afyon	3	12	5	18	44	Malatya	10	20	9	19
04	Ağrı	15	3	8	4	45	Manisa	18	40	343	56
05	Amasya	5	3	5	10	46	K.maraş	17	23	21	17
06	Ankara	34	26	58	44	47	Mardin	7	10	12	25
07	Antalya	23	46	47	75	48	Muğla	23	41	29	30
08	Artvin	7	6	7	4	49	Muş	4	3	4	4
09	Aydın	8	22	27	33	50	Nevşehir	6	9	10	6
10	Balıkesir	12	12	21	35	51	Niğde	8	9	8	10
11	Bilecik	2	10	10	19	52	Ordu	6	17	17	22
12	Bingöl	3	8	7	6	53	Rize	4	12	10	4
13	Bitlis	4	2	3	5	54	Sakarya	14	29	23	29
14	Bolu	5	8	8	22	55	Samsun	17	31	32	36
15	Burdur	2	6	6	15	56	Siirt	5	2	4	7
16	Bursa	28	45	57	77	57	Sinop	6	4	4	10
17	Çanakkale	5	6	13	18	58	Sivas	17	15	23	18
18	Çankırı	7	3	7	4	59	Tekirdağ	13	29	25	18
19	Çorum	8	16	16	12	60	Tokat	4	8	15	7
20	Denizli	9	14	19	28	61	Trabzon	11	12	9	17
21	Diyarbakır	14	12	16	14	62	Tunceli	-	1	3	2
22	Edirne	8	7	18	17	63	Şanlıurfa	17	44	23	40
23	Elazığ	8	8	13	12	64	Uşak	4	5	8	12
24	Erzincan	3	5	1	6	65	Van	6	6	10	10
25	Erzurum	20	12	17	20	66	Yozgat	2	7	6	7
26	Eskişehir	19	14	13	12	67	Zonguldak	19	38	22	23
27	Gaziantep	24	29	29	33	68	Aksaray	-	5	9	9
28	Giresun	9	11	7	4	69	Bayburt	-	-	1	-
29	Gümüşhane	6	1	4	10	70	Karaman	8	8	28	10
30	Hakkari	4	4	3	4	71	Kırıkkale	14	11	5	10
31	Hatay	11	18	29	33	72	Batman	7	6	8	4
32	Isparta	3	4	43	16	73	Şırnak	4	18	13	15
33	Mersin	13	21	39	37	74	Bartın	1	9	12	11
34	İstanbul	103	96	198	142	75	Ardahan	-	5	2	3
35	İzmir	39	53	49	88	76	Iğdır	1	1	6	4
36	Kars	2	5	9	5	77	Yalova	1	3	6	4
37	Kastamonu	9	12	18	19	78	Karabük	4	9	14	16
38	Kayseri	19	21	28	42	79	Kilis	2	1	4	1
39	Kırklareli	2	7	6	6	80	Osmaniye	5	10	10	10
40	Kırşehir	4	1	8	2	81	Düzce	3	6	12	16
41	Kocaeli	16	37	67	55		Yurtdışı	-	4	34	19
							Toplam	878	1235	1886	1730

Kaynak: İSİG Meclisi İş Cinayetleri Raporları (2012-2015)

Çizelge 3.40'da İSİG Meclisi tarafından işkollarına ve iş kazası nedenlerine göre sınıflandırılmış 2012 yılı ölüm sayıları verilmiştir. Buna göre en çok ölüm; maden, inşaat ve yol, tarım ve orman işkollarında gerçekleşmiştir. Ölüm nedenlerine bakıldığında ise en fazla ölümün ezilme ve göçük, trafik/servis, düşme kazası nedenleriyle gerçekleştiği görülmektedir.

Çizelge 3.40. 2012 yılı işçilerin işkollarına göre ölüm nedenleri

Neden										
İşkolu	Düşme	Ezilme Göçük	Patlama Yanma	Elektrik Çarpması	Trafik Servis Kazası	Nesne Çarpması Düşmesi	Kesilip Kopma	Zehirlenme Boğulma	Diğer Nedenler	Sonuç
Tarım Orman	7	15	1	2	46	1	3	6	9	90
Maden	7	37	7	4	8	4	-	9	5	81
Petro-Kimya, Lastik	2	3	6	3	6	-	-	3	-	23
Gıda	4	7	3	3	3	-	-	1	-	21
Şeker	1	-	-	-	2	-	-	-	-	3
Tekstil	2	4	4	1	2	-	-	2	-	15
Deri	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Ağaç	-	3	2	-	-	2	1	-	1	9
Kağıt	-	-	-	-	1	1	-	-	-	2
Basın	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Banka, Sigorta	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Çimento, Cam	3	11	2	3	8	-	3	-	-	30
Metal	10	18	9	8	3	-	1	1	-	50
Gemi, Tersane	2	2	3	1	-	1	-	1	-	10
İnşaat, Yol	120	53	15	16	39	9	3	11	13	279
Enerji	5	12	2	30	13	1	1	21	1	86
Büro, Eğitim, Sinema	2	-	1	-	21	-	-	-	11	35
Nakliye	1	1	2	-	11	-	-	1	4	20
Demiryolu	-	3	-	-	4	-	-	-	-	7
Denizyolu	-	-	-	-	-	-	-	12	1	13
Havayolu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ardıye/Liman	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Haberleşme	1	-	-	2	2	-	-	-	-	5
Sağlık	1	-	-	-	2	-	-	1	5	9
Konaklama	1	1	2	2	4	-	-	1	3	14
Milli Savunma	-	-	4	1	-	-	-	-	-	5
Gazetecilik	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2
Belediye	3	6	-	2	7	-	1	4	2	25
Belirlenemeyen	3	11	-	3	14	1	-	7	1	40
Sonuç	175	189	63	82	197	20	13	81	58	878

Kaynak: İSİG Meclisi İş 2012 Cinayetleri Raporu

Çizelge 3.41’de işkollarına ve iş kazası nedenlerine göre sınıflandırılmış 2013 yılı istatistikleri verilmiştir. Buna göre en çok ölüm taşımacılık, inşaat ve yol, tarım ve orman işkollarında gerçekleşmiştir. Ölüm nedenlerine bakıldığında ise en fazla ölümün ezilme ve göçük, trafik/servis, düşme kazası nedenleriyle gerçekleştiği görülmektedir.

Çizelge 3.41. 2013 yılı işçilerin işkollarına göre ölüm nedenleri

Neden										
İşkolu	Düşme	Ezilme Göçük	Patlama Yanma	Elektrik Çarpması	Trafik Servis Kazası	Nesne Çarpması Düşmesi	Kesilip Kopma	Zehirlenme Boğulma	Diğer Nedenler	Sonuç
Tarım, Orman	9	31	2	9	101	1	3	17	25	198
Gıda, Şeker	3	6	2	1	7	-	1	3	-	23
Madencilik	4	49	15	3	6	5	2	5	4	93
Petro-Kimya, Lastik	2	8	4	1	2	1	-	1	-	19
Tekstil, Deri	2	2	9	3	13	2	-	1	4	36
Ağaç, Kâğıt	2	2	5	2	5	-	1	-	2	19
İletişim	3	-	-	-	1	-	-	-	-	4
Basın, Gazetecilik	-	-	-	-	5	-	-	-	2	7
Ticaret, Büro,										
Eğitim, Sinema	4	6	2	2	51	-	-	1	29	95
Çimento,										
Toprak, Cam	3	9	-	2	5	-	1	2	-	22
Metal	7	27	14	5	11	8	2	-	5	79
İnşaat, Yol	130	53	7	20	55	8	-	5	16	294
Enerji	8	6	1	26	1	1	-	-	1	44
Taşımacılık	1	5	6	-	104	2	-	-	13	131
Gemi, Tersane, Deniz, Liman	1	4	4	-	1	3	1	4	-	18
Sağlık,										
Sosyal Hizmetler	-	1	4	-	7	-	-	-	3	15
Konaklama, Eğlence	3	-	4	-	10	-	-	-	7	24
Savunma, Güvenlik	1	2	-	-	16	-	-	10	7	36
Belediye,										
Genel İşler	4	10	-	5	23	2	-	11	7	62
Belirlenemeyen	2	1	-	-	9	-	-	-	4	16
Ölüm	189	222	79	79	433	33	11	60	129	1235

Kaynak: İŞİG Meclisi İş 2013 Cinayetleri Raporu

Çizelge 3.42’de İSİG Meclisi tarafından işkollarına göre sınıflandırılmış 2014 yılı ölüm istatistikleri verilmektedir. Buna göre en fazla ölüm maden, tarım ve orman, inşaat ve yol işkollarında ve zehirlenme/boğulma, düşme nedenleriyle gerçekleşmiştir.

Çizelge 3.42. 2014 yılı işçilerin işkollarına göre ölüm nedenleri

Neden										
İşkolu	Düşme	Ezilme Göçük	Patlama Yanma	Elektrik Çarpması	Trafik Servis Kazası	Nesne Çarpması Düşmesi	Kesilip Kopma	Zehirlenme Boğulma	Diğer Nedenler	Sonuç
Tarım Orman	11	71	1	21	109	1	3	26	66	309
Maden	2	38	1	2	7	5	-	322	9	386
Petro-Kimya, Lastik	2	6	6	2	5	1	-	2	5	29
Gıda, Şeker	-	4	4	2	4	1	1	1	4	21
Tekstil, Deri	3	6	5	3	10	-	-	3	6	36
Ağaç, Kağıt	2	11	2	1	3	1	-	5	5	30
Basın, Gazetecilik	-	1	-	-	4	-	-	-	3	8
Banka, Finans, Sigorta	-	-	-	-	3	-	-	-	-	3
Çimento, Toprak, Cam	2	16	1	-	6	2	1	-	3	31
Metal	10	18	5	8	26	4	2	1	7	81
Gemi, Tersane, Deniz, Liman	3	10	1	2	-	-	-	14	7	37
İnşaat, Yol	236	78	7	35	22	16	1	8	20	423
Enerji	5	2	2	26	4	3	-	-	1	43
Taşımacılık	3	5	4	-	99	-	-	3	24	138
Gemi, Tersane, Deniz, Liman	3	10	1	2	-	-	-	14	7	37
Sağlık, Sosyal Hizmetler	-	-	-	-	15	-	-	-	13	28
Konaklama, Eğlence	1	-	-	4	10	-	-	1	12	28
Savunma, Güvenlik	-	-	6	-	17	-	1	3	21	48
Belediye, Genel İşler	12	16	2	2	37	-	-	4	14	87
Belirlenemeyen	2	4	-	1	8	1	-	1	8	25
Sonuç	298	289	49	112	421	36	10	395	276	1886

Kaynak: İSİG Meclisi İş 2014 Cinayetleri Raporu

Çizelge 3.43’de İSİG Meclisi tarafından işkollarına göre sınıflandırılmış 2015 yılı ölüm istatistikleri verilmektedir. Buna göre en fazla ölüm; tarım ve orman, inşaat ve yol ve taşımacılık işkolunda gerçekleşirken, en az ölümün yaşandığı iş kolları banka finans sigorta sektörü olarak gerçekleşmiştir.

Çizelge 3.43. 2015 yılı işçilerin işkollarına göre ölüm nedenleri

İşkolu	2015
Tarım Orman	405
Maden	67
Petro-Kimya, Lastik	26
Gıda, Şeker	41
Tekstil, Deri	12
Ağaç, Kağıt	17
Basın, Gazetecilik	6
İletişim	9
Banka, Finans, Sigorta	3
Çimento, Toprak, Cam	22
Metal	61
Gemi, Tersane, Deniz, Liman	25
İnşaat, Yol	426
Enerji	47
Taşımacılık	236
Sağlık, Sosyal Hizmetler	30
Konaklama, Eğlence	33
Savunma, Güvenlik	36
Ticaret, Büro, Eğitim, Sinema	101
Belediye, Genel İşler	93
Belirlenemeyen	34
Toplam	1730

Kaynak: İSİG Meclisi İş 2015 İş Cinayetleri Raporu

Çalışma hayatında en önemli sorunlardan bir tanesi de kayıtdışı çalışma olarak gözlemlenmektedir. Çizelge 3.44’de 2004-2008 yılları arasında Türkiye’deki haftalık kayıtdışı çalışma saatleri gösterilmiştir.

Çizelge 3.44. 2004-2008 yılları arasında haftalık kayıtdışı çalışma saatleri

Sektör	2004	2008
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	57.0	56.0
İmalat	51.8	46.5
Elektrik, gaz ve kanalizasyon	49.6	46.5
İnşaat	51.7	50.6

Kaynak: Tepav, 2015:127.

4. KAMU SAĞLIK POLİTİKALARINDA GÜNDEMİ BELİRLEYENLER

Bu bölümde öncelikle politika ve sağlık politikası kavramları açıklanarak kamu politikalarında gündemi belirleyenler resmi ve sivil aktörler olmak üzere iki başlık altında açıklanacaktır.

Karar verme eyleminin ne ile ilgili olacağına kimin karar vereceği sorusuna verilecek cevap aynı zamanda gündemi kimin belirlediğine de cevap olacaktır. Toplum sorunlarının tanımlanması, alternatif çözümlerin önerilmesi, politika yapım sürecinin en önemli aşamalarından birisidir ve bu aşamaya *gündem belirleme* adı verilmektedir. Bir toplumda problem olarak tanımlanmayan ve çözümleri için alternatif üretilmeyen durumlar hiçbir zaman politika konuları haline gelemeyiz ve karar vericilerin gündemine girmezler. Neyin politika konusu olacağına karar verme yetkisi, politika yapım süreci için oldukça önemlidir (Dye, 2002:335).

Yukarıdaki açıklamaların ışığında politika, niyetler (amaçlar) kadar davranışları da kapsamaktadır ve olumlu bir hareketi içerdiği gibi belirli bir konuda hareketsiz, sessiz kalmayı da içermektedir. Günlük yaşantımızda da kullandığımız bir kavram olan 'politika' sözcüğü Türkçe'de de iki anlamda kullanılmaktadır. Birincisi politika (İngilizce politics), siyaset anlamına gelmektedir (Çevik, 2004:132-134). Bu anlamıyla politika kavramı etimolojik olarak siyaset ile sıkı biçimde bağlıdır (Paton, 2008:3). İkinci olarak politika, tutulan yol, yöntem ve program anlamına gelmekte ve 'policy' kavramının karşılığıdır ve 'sağlık politikası' kavramı bu ikinci anlamda kullanılmaktadır (Çevik, 2004:132).

Sağlık alanı, gerek finansal büyüklüğü, gerekse toplumdaki bireyler üzerindeki doğrudan etkisinden ötürü kamu politikaları içerisinde önemli bir yere sahiptir. Çıktılarını değerlendirmenin güçlüğü ve karmaşıklığı sağlık politikalarını diğer kamu politikalarından ayırmaktadır. Bu açıdan bakıldığında sağlık politikası kavramı, sağlık hizmetleri sunum politikalarından daha fazlasını ifade etmektedir. Artık tüm yönetim kademelerindeki her politikaya sağlık süreci katılır hale gelmiştir (Kickbusch, 2009:4). Sağlık politikası ile sağlık arasındaki ilişkiyi anlamak; günümüzdeki başlıca sağlık sorunlarını ele almamızı ve aynı zamanda ekonomi ve diğer politikaların sağlık üzerindeki etkisini anlamamızı mümkün kılması açısından çok önemlidir. Sağlık politikası, hangi sağlık teknolojilerini geliştirip kullanılacağını, sağlık hizmetlerinin

nasıl organize ve finanse edileceğini ya da hangi ilaçların serbestçe ulaşılabilir olacağı konusundaki tercihlerde yol göstermektedir (Buse vd., 2005:5). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) sağlık politikası kavramını, ele alınan sağlıkla ilgili meselelerde amaç ve hedefler üzerinde bir anlaşma ya da fikir birliği, bu hedefler arasındaki önceliklendirmeler ve bunları gerçekleştirmek için yapılan temel yönlendirmeler şeklinde tanımlamıştır (WHO, 1999:2-3). Bir başka tanıma göre ise sağlık politikası sağlığa ilişkin kaynakların kime ve nasıl dağıtılacağına ilişkin olarak o toplumun değerlerini yansıtmaktadır (Patrick ve Erickson, 1993:419).

Toplumsal sorunlara çözüm üretmek için geliştirilen kamu politikalarının oluşturulması (formülasyonu), uygulanması ve değerlendirilmesi sürecine, politikacılar dan uluslararası örgütlere kadar uzanan çok geniş bir yelpazede bir çok içsel ve dışsal aktör dahil olmaktadır. Bu aktörlerden bir kısmı, doğrudan benimsenecek politikaya dair tercihte bulunma yetkisine sahipken, diğer bir kısmı statülerine bağlı olarak sadece tercihi etkileyebilmektedirler (Yıldız ve Sobacı, 2013:19). Aktörler politika sürecini yerel, ulusal, bölgesel ya da uluslararası düzeyde etkilemeye çalışabilir ve sıklıkla bir ağın parçası olurlar, bazen de tüm bu düzeylerde politika üzerine karar veren ve danışılan partnerler olarak ifade edilirler (Buse vd., 2005:9).

Kamu politikası sürecinin, politikalarla ilgili olarak bir kısım baskı gruplarının devleti etkilemek ve pazarlık yapma amaçlı çabaları söz konusudur. Baskı grupları içinde seçilmiş veya atanmış politikacılar, bürokratlar, siyasal partiler ve sivil toplum kuruluşları vb. sayılabilir. Bu bağlamda kamu politikası sürecinde etkili olan aktörleri resmi ve sivil aktörler olarak iki başlık altında incelemek mümkündür (Çevik ve Demirci:2008:33). Son yıllarda küresel sistemin etkisini artırmasıyla birlikte uluslararası aktörler de üçüncü bir aktör olarak politika sürecine en az resmi ve sivil aktörler kadar etkin olarak katılabilmektedirler.

4.1. Resmi Aktörler

İş kazaları politikaları sürecinde rol oynayan resmi aktörler daha çok devlet içinde bulunan ya da devletle bağı olan kurum ve kişileri ifade etmek için kullanılmaktadır. Kamu politikalarının oluşturulması sürecinde parlamento, yargı kurumları, yürütme (hükümet ile kamu kurumları ve kamu görevlileri) resmi aktörler arasında sayılabilir (Çevik, 2010:111).

4.1.1. Parlamento

İş kazalarına ilişkin politika sürecinin en önemli aktörlerinden biri halkın seçilmiş temsilcilerinden oluşan parlamentodur. Parlamentonun kamu politikası sürecin-

de oynadığı rol, kanun yapıcı olarak politika ve programların veya ilgili politika çerçevesinde yürütülecek projelerin yasal çerçevesini ortaya koymasından ve meşruiyet zeminini tesis etmesinden kaynaklanmaktadır (Yıldız ve Sobacı, 2013:20). Günümüz modern demokrasilerinde parlamenter rejimlerde yürütmenin yasama üzerindeki etkisinin çok fazla olduğu söylenebilir. Meclislerin kamu politikası sürecindeki rolleri sadece formasyon aşamasında değil aynı zamanda uygulama ve değerlendirme aşamasında denetim yoluyla da görülmektedir. Kamu politikası sürecinde resmi aktörlerin daha etkili olduğu ifade edilebilir (Çevik, 2010:111). Türkiye’de maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin politik düzenlemeler meclis tarafından çıkarılmaktadır. Soma faciası örneğinde de görüldüğü gibi meclis, kurulan araştırma ve inceleme komisyonlarında mevcut politikaya ilişkin yerinde incelemelerin yapılması, tarafların dinlenerek eksiklerin tespit edilmesi ve tespit edilen bu eksiklerin giderilmesi için raporlar hazırlanarak öneriler sunulması şeklinde gündeme etki etmektedir. Dolayısıyla Parlamentonun maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikalarında gündem belirleyenlerin başında geldiği ifade edilebilir.

Yukarıda açıklanan durumun en somut örneği olarak madencilik sektöründeki sorunları araştırmak amacıyla kurulan *“Madencilik Sektöründeki Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi”* Meclis Araştırması Komisyonu gösterilebilir. Komisyon 2010 yılı Mayıs ayında raporunu tamamlayarak Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) ve kamuoyuna sunmuştur. Komisyonun çalışmaları ve önerilerini dikkate alan TBMM, 20.06.2012 tarih ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’nu kabul etmiştir. Ayrıca, bu Kanun’a dayanarak ve Avrupa Birliği Direktifleri doğrultusunda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından *“Maden İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği”* yeniden düzenlenerek 19 Eylül 2013 tarihli ve 28770 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, 2014: 3-4). Anılan bu yönetmelik bu çalışma kapsamında yapılan saha araştırmasının da temelini oluşturmaktadır.

4.1.2. Bürokrasi

Bürokrasi, maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikalarının resmi aktörlerinden bir diğeridir. Bürokrasinin kamu politikası sürecine müdahil olmasını sağlayan iki temel unsur, politika oluşturulması aşamasında gereksinim duyulan teknik bilgi ve uzmanlığı elde tutması ve belirlenen politikaları hayata geçirecek temel aktör olması olarak ifade edilebilir (Yıldız ve Sobacı, 2013:20). Kamu politikalarının ortaya çıkış sürecine bakıldığında özellikle toplumsal sorunların gündeme gelme noktasında toplum kadar siyasilerin ve kamu görevlilerinin de önemli katkısı olmaktadır (Çevik, 2010:112).

4.1.3. Yargı

Kamu politikalarının oluşturma sürecinde yasama veya yürütme organı tarafından yasalarla veya yönetmeliklerle programlanan ve şekillendirilen bir kamu politikası yargı tarafından iptal edilmesi durumunda yürürlüğe giremez. Bu nedenle eğer konu yargının önüne intikal ederse ve yargı tarafından düzenleme iptal edilirse ilgili kamu politikası yok sayılmaktadır (Çevik, 2010:111-112). Türkiye’de maden işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin olarak çıkarılan kanun, yönetmelik ve tüzüklerle ilgili İdare Mahkemeleri ve Danıştay tarafından yürütmenin durdurulması kararları verilebilmektedir. Bununla birlikte kaza sonucu ortaya çıkan yaralanma ve ölüm vakalarına ilişkin olarak Asliye Ceza, Ağır Ceza Mahkemeleri ve Yargıtay kararları ilgili politikalar üzerinde oldukça etkin bir rol oynamaktadır. Bu nedenler yargı organlarının, maden işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği politikalarının uygulanması, denetlenmesi, cezai ve idari yaptırımların oluşturulmasında oldukça etkili olduklarını göstermektedir.

Bir hükümet tarafından benimsenen kamu politikalarının, yasa ve yönetmelik gibi hukuksal düzenlemeler ile yaşama geçirilebileceği düşünöldüğünde, söz konusu mahkemelerin bu düzenlemeleri iptal etmesi, bir yandan kamu politikalarının uygulanabilirliği açısından hayati öneme sahip iken, diğer yandan yargıyı kamu politikası sürecinin temel aktörlerinden biri haline dönüştürmektedir (Yıldız ve Sobacı, 2013:20-21).

4.2. Sivil Aktörler

Kamu politikası sürecinde politika oluşturmada, uygulamada ve değerlendirmede resmi kişi ve kurumlar kadar toplumda bulunan devletle herhangi bir bağı olmayan kişi ve kurumlar da rol oynamaktadırlar (Çevik, 2010:113). Kamu politikası sürecinde rol oynayan sivil aktörler olarak siyasal partiler, bireyler (seçmenler-vatandaşlar), baskı grupları-sivil toplum örgütleri ve medya ön plana çıkmaktadır (Çevik ve Demirci, 2008:40). Sivil toplum kuruluşları, iyi yönetim gibi kavramlar doğrultusunda kamu politikaları oluşturma sürecinde giderek artan bir öneme sahip omaktadır. Bununla birlikte bu önem, ülkenin rejimine ve gelişmişlik düzeyine bağlı olarak değişim göstermektedir. Buna ek olarak baskı gruplarının etkisi, üyelerinin büyüklüğüne, maddi kaynaklarına, dayanışma ve önderlik yapabilme yeteneğine göre farklılık göstermektedir (Anderson, 2003:44).

Bu bölümde maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikaları sürecinde etkin rol oynayan sivil aktörler açıklanacaktır.

4.2.1. Siyasi partiler

Kamu politikasının devlet dışı aktörlerinin başında siyasi partiler gelmektedir. Siyasi partiler, halkın desteğini sağlayarak, iktidarın kontrolünü ele geçirmeye veya sürdürmeye çalışan ve bu doğrultuda politika belirleme ve belirlenen politikaları uygulama amacı güden, sürekli ve istikrarlı bir örgüte sahip siyasi topluluklar olarak tanımlanabilir (Yıldız ve Sobacı, 2013:21). Siyasi partilerin, toplumdaki dağınık düşüncelere açıklık kazandırması, kendilerini destekleyen seçmenlerin ve çeşitli sosyal grupların çıkarlarını bağdaştırması, seçimler yolu ile belirli bir görüşü savunan ve iktidara talip olanların seçmenlerce tanınması, siyaset eğitimi, gündem belirleme gibi bir çok işlevi bulunmaktadır (Aydın, 2007:84). Burada en önemli unsur, siyasal iktidarı 'ele geçirmek' veya hiç değilse onu başka partilerle 'paylaşmak' amacıdır. Bütün partilerin ortak hedefini oluşturan bu unsur, onları diğer sosyal gruplardan (özellikle, siyasal iktidarın kullanılışını sadece etkilemeye çalışan baskı gruplarından) ayırt etmeye yarayan başlıca kriterdir (Kapani, 2014:176). Bu çalışma kapsamında siyasi parti olarak mecliste grubu bulunan siyasi partilerin maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin politikaları açıklanacaktır.

4.2.2. Baskı grupları

Günümüzde politika sahnesinin baş aktörleri siyasi partilerdir. Siyasi partilerin dışında başka gruplarında politika sahnesinde faaliyet gösterdikleri ve siyasal kararların alınmasında rol oynadıkları görülmektedir. Bu gruplar 'baskı grupları' olarak adlandırılmaktadır (Kapani, 2014:211).

Demokratik rejimin vazgeçilmez aktörleri olan baskı grupları, kamu politikası sürecinin bir diğer gayri resmi aktörüdür (Yıldız ve Sobacı, 2013:21). Baskı grupları, ortak menfaatler etrafında birleşen ve bunları gerçekleştirmek için siyasi otorite üzerinde etki yapmaya çalışan örgütlenmiş gruplar olarak tanımlanabilir (Kapani, 2014:212). Bir grubun baskı grubu olarak nitelenebilmesi için grup üyelerinin kendilerini ortak çıkarlara sahip bir topluluk olarak algılamaları ve grubun siyasal sisteme yönelik isteklerinin bulunması olmak üzere başlıca iki şartın gerçekleşmesi gerekmektedir. Eğer siyasal sisteme yönelik bir istekleri yoksa bu baskı grubu değil menfaat grubu olarak ifade edilebilir (Dursun, 2008:289).

Devlet faaliyetlerinin hemen her vatandaşın yaşayışını çeşitli yönlerden etkilemesi, siyasi partilerin her grubun sorunları ve talepleriyle yakından ilgilenememesi, daha dar çıkarları temsil eden ve siyasal süreci etkilemeye çalışan baskı gruplarının oluşmasına yol açmıştır. (Turan, 1986:131). Baskı gruplarının yasal özellikleri, üye sayısı, varoluş süresi ve temsil ettiği toplumsal grupla olan ilişkilerinin sıklığına göre sınıflandırılabilmesi mümkündür (Kalaycıoğlu, 1984:318).

Anomik baskı grupları: Herhangi bir örgütsel yapıya sahip olmayan, sürekliliği bulunmayan, beklenmeyen bir anda ortaya çıkan toplulukların oluşturdukları gruplardır. Önceden herhangi bir tasarlama, hazırlık ve çaba olmaksızın bir olay veya uygulamayı protesto etmek, siyasi otoritenin belli kararlar almasını temin etmek amacıyla baskı kurmaya yönelmektedirler (Dursun, 2008:290). Eğer bir örgütlenme sağlanabilirse grup anomik özelliğini kaybeder ve örgütlenmiş baskı grubu özelliği kazanır. Bu grupların bir diğer özelliği de üyelerini birbirine bağlayan bir değerler ve davranış kuralları dizisinin varolmayışıdır (Turan, 1986:135). Bu bilgiler ışığında sosyal medya platformu Twitter üzerinden Soma kazası sonrası gösterilen ilk tepkiler, Artvin Cerattepe’de kurulması düşünülen altın madeni ve Manisa Yırca Köyü’ne kurulması planlanan termik santralle ilgili olarak #Cerattepe ve #Yırca hashtagleri üzerinden ortaya çıkan tepkiler anomik baskı gruplarının güncel örnekleri olarak gösterilebilir.

Örgütlenmemiş baskı grupları: Bir örgüt yapısına sahip olmadığı halde ortak menfaatleri algılayan ve gerçekleştirilmesi için siyasi sisteme yönelik bir baskı oluşturabilme imkanı bulunan kişilerden oluşmuş baskı gruplarıdır (Dursun, 2008:290). Bir başka tanımlamayla uzmanlaşmış bir örgüt yapısına sahip olmayan baskı gruplarıdır (Kalaycıoğlu, 1984:320). Birey, kendi kararına bağlı olmaksızın bazı grupların doğal üyesidir (Turan, 1986: 135). Din, dil, ırk, bölge, aşiret, aile, kabile, soy ve sınıf temelindeki gruplar örgütlenmemiş olmakla birlikte siyasi hayatta etkili olabilmektedir (Dursun, 2008:290). Örgütlenmemiş gruplar geleneksel toplumlarda oldukça yaygındır (Turan, 1986: 135). Maden bölgelerinde kurulması planlanan maden işletmelerine karşı o bölgenin insanları tarafından kurulan köy, belde dayanışma dernekleri örgütlenmemiş baskı grupları olarak ifade edilebilir.

Örgütlenmiş baskı grupları: Üyelerinin çıkarlarını gerçekleştirmek üzere kurulmuş ve düzenli faaliyette bulunan bir örgüt yapısına sahip baskı gruplarıdır (Dursun, 2008:290). Baskı grupları içerisinde hem en kolay gözlemlenebilen hem de siyasal kararları sürekli ve düzenli olarak etkileme yeteneğine sahip olan gruplardır (Kalaycıoğlu, 1984:319). Örgütlü bir topluluk olmaları nedeniyle farklı statü ve bu statülere isabet eden rollerden oluşan bir örgüt yapıları, belirli hedefleri, amaçları gerçekleştirmeye yönelik faaliyetleri organize eden programları, sürekli olarak istihdam ettikleri görevlileri bulunmaktadır (Dursun, 2008:290).

Kurumsal baskı grupları: Toplumsal işlevleri dışında, kendi üyeleri lehine siyasi süreci etkilemek üzere faaliyet göstermeleri dolayısıyla, kurumsal grupların da birer baskı grubu gibi davrandıkları ifade edilebilir (Turan, 1986: 137). Kuruluş amaçları üyelerinin çıkarlarını korumak ve siyasal sisteme baskı yapmak olmamakla birlikte süreç içerisinde gerekirse bu işlevleri de üstlenebilen örgütlerdir (Dursun, 2008: 291). İçinde yer aldıkları örgütsel çevre uzmanlaşmış rollerden oluşmuş ve farklılaşmış yapıdadır (Kalaycıoğlu, 1984:319). Sendikalar, işveren ve meslek kuruluşları kurumsal baskı gruplarının örneklerini oluşturmaktadır (Turan, 1986: 137).

Baskı grupları amaçlarına ulaşabilmek için çeşitli yöntemlerle siyasal sisteme baskı yapmaya çalışmaktadırlar. Baskı gruplarının kullandıkları yöntemler türlerine, amaçlarına, siyasal sisteme, kültür ve geleneklere, kurumsal yapılara, yasal düzenlemelere ve sosyo-ekonomik özelliklere göre farklılık göstermektedir (Dursun, 2008:293).

4.2.3. Medya

Medya, belli programları meşrulaştırabilmekte veya onları zora sokabilmektedir. Medyanın konuları ele alırken aktif ve pasif tutumlar içinde bulunması da gündemi çeşitli şekillerde etkilemektedir. Gerek kamunun gündemi gerekse siyasal gündem hangi olayların, programların ve fikirlerin haber konusu yapılacağı ve hangi perspektiften ele alınacağı noktasındaki kararlardan etkilenebilmektedir (Hawthorne, 1993:82-83). Günümüzde medya, yalnızca haber üretme ve kamuoyunu “haberdar” etme gibi bir rolün çok ötesinde bir *güce* sahip olmuştur. Kuşkusuz iktidarların medyayı politik gündemi manipüle etme aracı olarak kullanmasının bu durumda payının büyük olduğu ifade edilmektedir (Arpat, 2016:83). Bu anlamıyla medya endüstrisi iletişim endüstrisi olarak tanımlanabilecek çok daha geniş bir üretim alanının içinde konumlanmaktadır (Yücesan-Özdemir ve Kaderoğlu Bulut, 2016:85).

Günümüzde yazılı ve görsel medya ile birlikte ve onlardan belki de çok daha etkin ve yoğun bir şekilde sosyal medya kullanılmaktadır. İnternet kullanımının yaygınlaşması ile birlikte kitleler sosyal medya üzerinden haberleşmekte ve organize olabilmektedir. Manisa’nın Yırca köyüne yapılması planlanan termik santralinin iptal edilmesi ve Artvin Cerattepe’deki açılması düşünülen altın madenine ilişkin olarak konunun Türkiye gündemine girmesi ve hükümet tarafından faaliyetin geçici süreliğine de olsa durdurulmasında Youtube üzerinde paylaşılan videoların, Twitter üzerinden paylaşılan twitlerin toplumsal duyarlılığın artmasında ve alınan politika kararının değişmesinde etkisinin büyük olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla Youtube, Facebook, Twitter, Periscope vb. sosyal medya platformları maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikalarını etkileme ve kamuoyunu yönlendirmede oldukça etkin bir rol oynamaktadırlar.

4.3. Uluslararası Aktörler

Günümüzün küreselleşen dünyası, ulusal politikaların oluşturulması sürecine birtakım uluslararası aktörlerin de dahil olmasını gündeme getirmektedir (Yıldız ve Sobacı, 2013:23). Uluslararası aktörlerler sosyal nitelikli kamu politikalarından ekonomi politikalarına, dış politikadan güvenlik politikalarına kadar bütün alanlarda bir

şekilde rol oynamaktadırlar (Çevik ve Demirci, 2008:57). Bu aktörlerin başında, ulus devletlerin üye sıfatıyla bir araya gelerek oluşturdukları uluslararası örgütler gelmektedir. Söz konusu örgütler, gerek ulus devletlerden üye veya aday devlet olmanın gerekliliklerini yerine getirmesini bekleyerek, gerekse verdikleri hibe ve kredileri belirli koşullara bağlayarak, üye veya aday devlet konumundaki ülkelerin çeşitli alanlarda benimseyeceği kamu politikaları üzerinde söz sahibi olma imkanı bulmaktadırlar (Yıldız ve Sobacı, 2013:23). Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikalarına ilişkin çalışmalar yapan uluslararası kuruluşların başında ILO gelmektedir. Çalışma hayatına ilişkin bir çok düzenleme ve sözleşme ILO tarafından yayınlanmıştır. Avrupa Birliği de direktifler yayınlayarak üye ülkelerin maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine ilişkin uygulamalar yapmaktadır.

5. TÜRKİYE'DEKİ MADEN İŞYERLERİNDEKİ İŞ SAĞLIĞI ve İŞ GÜVENLİĞİ POLİTİKASININ POLİTİKA HARİTALAMA YÖNTEMİ İLE ANALİZ EDİLMESİ

5.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de maden işyerlerindeki iş sağlığı ve iş güvenliği politikasının politika haritalama yöntemi ile analiz edilmesidir. Bu kapsamda politikanın aktörleri, politikanın destekçileri, muhalifleri ve henüz bu politika ile ilgili bir taraf olmayanların güçleri ve birbirlerini etkileme biçimleri, amaç ve çıkarları, asgari beklentileri, destekleme ve karşı çıkma nedenleri, maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikalarının geliştirilebilmesi için gerekli stratejilerin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Bu amaçla toplanan veriler PolicyMaker 5 yazılım programı ile analiz edilmiştir.

5.2. Materyal ve Yöntem

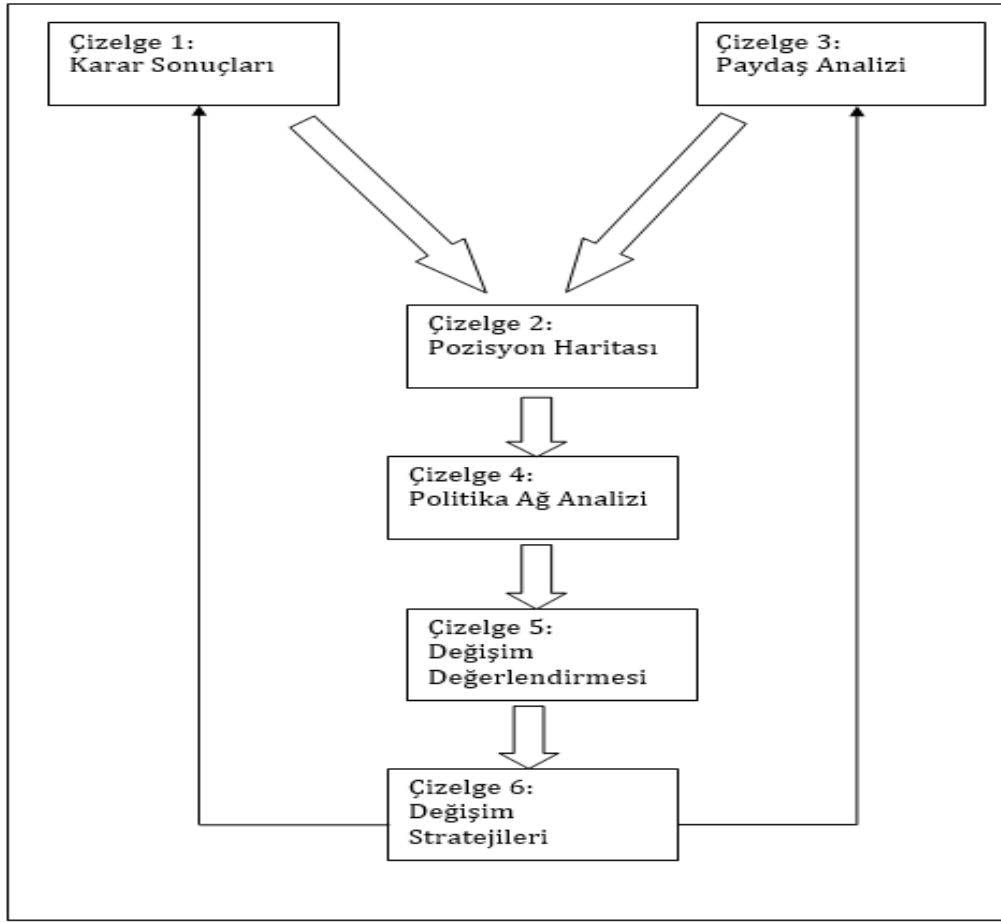
Bu çalışmada maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasının analiz edilmesi amaçlanmıştır. Politika analizine ilişkin çeşitli yöntemler bulunmakta birlikte politika analizi genel olarak, politikanın analizi ve politika için analiz olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Politikanın analizi retrospektiftir ve hedefe ulaşsın veya ulaşmasın geriye dönük ve tanımlayıcıdır. Geriye bakar, politika gündemine neden ya da nasıl girdiğini, neden ya da nasıl olduğuna, hangi politik gündemle oluştuğuna ve içeriğine bakmaktadır. Bu tümel değerlendirme olarak da adlandırılmaktadır (Buse vd., 2005:176).

Politikanın analizinin tersine politika için analiz ise prospektiftir, ileriye dönüktür, politika oluşturmak için analiz yapılmaktadır. Genellikle bir politikanın formülasyonu ile ilgili bilgi sahibi olmak için gerçekleştirilir. Buna biçimlendirici değerlendirme denilmektedir. Buna ilaveten politikanın nasıl etkileri olacağını belirlemek için yapılmaktadır. Tipik olarak politika için analiz; tarafların tutumlarını, beklentilerini değerlendirmek, siyasilerin siyasi değişimle ilgili beklentilerini yönetmek (politika değişikliğinin siyasetini yönetmek) için yapılır veya yaptırılır. Analiz sonucunda zaman zaman politikanın geliştirilmesi için uygun olmadığı da görülebilmektedir (Buse vd., 2005:176).

Politika analizi yapılması için literatürde grup modeli, kurumsal model, elit (seçkinler) modeli, işlevsel (süreç) modeli, sistem (siyasal) modeli gibi bir çok model bulunmaktadır (Çevik ve Demirci, 1998:138). Bu çalışmada, yukarıda bahsedilen politika analizi modellerinden farklı olarak, politika analizi Politika Haritalama Yöntemi (PHY) kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bunun başlıca nedeninin özellikle sağlık politikalarının analiz edilmesi için geliştirilmiş olması ve PHY'nin nitel bir çalışma gerektirmesine rağmen altı boyuttan ve 28 sorudan oluşan bir kılavuz sunması olduğu ifade edilebilir. PHY sağlık politikalarının siyasi boyutlarını analiz etmede ve politik çevreyi yönetmek için eylem planlamada, karar mercilerine yardım etmek için tasarlanmıştır. Yöntem, karar mercilerinin seçtikleri politikayı uygulama olanaklarını geliştirmektedir. Sağlık politikasında yer alan herkes, politikanın, bürokratik politika, çıkar grupları politikası, hayatta kalma politikası ve sembolik politika yoluyla kararların akıbetini etkilediğini ve sıkça belirlediğini kabul etmektedir. Politika haritalama, sağlık politikası kararlarının politik geçerliliğini ilerletecek ve karar mercilerinin istedikleri şeyi elde etmelerine yardımcı olacak pratik bilgiler sağlayacak mantıklı ve resmi bir prosedür elde etmeye yaramaktadır (Reich, 1994:i). Bu açılarından bakıldığında PHY, hem retrospektif özellikler taşıyan bir politika analizi, hem de prospektif senaryo ve stratejilerin değerlendirildiği politika için analiz yöntemi olarak ifade edilebilir.

Politika haritalama aynı zamanda belirli kararlara nasıl ve neden ulaşıldığını açıklamaya yardımcı olmaktadır. Burada bahsedilen haritalama süreci, gerçek dünyanın tek bir modele bağlı kalamayacağını varsayarak pek çok modelin öğelerini içermektedir. Birçok karar farklı politika yapma sürecinin birleşimiyle oluşmuştur. Politika haritalama yönteminin çeşitli vaka çalışmalarına uygulanması, belirli bir ülkedeki karar verme süreçlerine ait modellerin tanımlanmasına yardımcı olmaktadır. Politika haritalama, bu yüzden, bir karar verme modelini diğeriyle test etmek için tasarlanmamıştır (Reich, 1994:1). PHY, politika sonuçları, pozisyon haritası, çıkar grubu (Stakeholder) analizi, politika ağ haritası, geçiş sürecinin değerlendirilmesi, değişim stratejileri teklif etme olmak üzere altı analiz aşamasından oluşmaktadır. PHY'nin bu aşamaları ve aralarındaki ilişki Şekil 5.1'de gösterilmiştir.

Şekil 5.1. Politika haritalamanın altı adımı

Kaynak: Reich, 1994:5.

PHY daha önce sağlık sektöründe aşağıdaki ülkelerde kullanılmıştır: Kenya’da kurumsal ilaç bağışlarının analizinde (Shretta et al, 2001), Uganda’daki sıtma ile mücadele politikalarının analizinde (Kajula et al, 2004), Polonya ulusal sağlık fonu anlayışının politik analizinde (Krawejski-Suida et al, 2008), Dominik Cumhuriyeti sağlık reformunun analiz edilmesinde (Glassman et al, 1999), Güney Afrika’da kapsamlı bir tütün kontrol politikası geliştirilmesinde (Sward and Reddy, 1998), Nijerya’daki ulusal acil sağlık hizmetleri politikasının analizinde (Aliyu, 2002), Macaristan’daki alkol politikasının analiz edilmesinde (Varvasovszky and McKee, 1998), Türkiye’de sağlık sektöründeki kamu-özel ortaklığı politikasının analiz edilmesinde (Şenel Tekin and Çelik, 2011) ve ilaç politikaları üzerinden gelişmekte olan ülkelerde sağlık sektörü reformu politikasının analiz edilmesinde (Reich, 1995).

5.3. Araştırma Soruları

Araştırma kapsamında şu soruların yanıtı aranmaktadır:

Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasını hangi siyasi parti, meslek örgütü ve sivil toplum kuruluşları nasıl ve neden desteklemektedir?

Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasına hangi siyasi parti, meslek örgütü ve sivil toplum kuruluşları nasıl karşı çıkmaktadır?

Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasında hangi siyasi parti, meslek örgütü ve sivil toplum kuruluşları tarafsızdır?

Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasında rol oynayan aktörlerin ilişki ağı nasıldır?

Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasının uygulanabilirliği nasıldır?

Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasının değişen durumlarda uygulanabilirliği nasıldır?

5.4. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evrenini; Türkiye’de maden işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği politikasına ilişkin olarak faaliyet gösteren mecliste grubu bulunan siyasi partiler, kamu kuruluşları, özel sektör temsilcileri, sağlık ve maden işyerlerindeki işçi, memur ve işveren sendikaları, meslek örgütleri, dernekler, sivil toplum kuruluşları, uluslararası örgütler ve basın/sosyal medya oluşturmaktadır. Basın/sosyal medya, maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin olarak yapılan gazete ve internet haberlerini, açıklamaları, röportajlar ve sosyal medya platformları üzerinden yapılmış paylaşımları kapsamaktadır. Bu çalışmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden birisi olan maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde amaç, görece olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013:136). Başka bir deyişle belirli çeşitlilik yelpazesinden durumlar seçilmektedir (Glesne, 2011/2013:61). Maksimum çeşitliliğe dayalı bir örneklem oluşturmada amaç, genelleme yapmak değil, çeşitlilik gösteren durumlar arasında herhangi bir ortak ya da paylaşılan olguların olup olmadığını bulmaya çalışmak ve bu çeşitliliğe göre problemin farklı boyutlarını ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013:136).

Türkiye’de maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikası kapsamında toplam 81 kişi ve taraf ile görüşülmeye çalışılmış, görüşmeyi reddeden ve görüşmeyi

tamamlamak istemeyen ya da eksik tamamlayan 16 kişi ve taraf çalışma dışına alınmış; 65 kişi ve taraftan alınan görüşler çalışmaya dahil edilmiştir.

Görüşleri alınan bu 65 kişi ve taraftan 11 tanesi, herhangi bir politika aktörünü temsil etmeyen, ancak maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasına ilişkin olarak derinlemesine bilgi sahibi olduğu düşünülen kişilerden seçilen kilit görüşmeciler (key informant) olduğu ifade edilebilir. Çalışmada “KG” olarak kodlanan bu kişiler şöyle sıralanabilir:

- Maden kazaları davalarına müdahil olarak katılan bir hukukçu,
- İş kazalarına ilişkin olarak çalışmaları bulunan bir akademisyen-hukukçu,
- Bir maden işçisi,
- Maden sektöründe görev yapmış eski bir üst düzey yönetici,
- Maden mühendisliği ve Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri (ÇEKO) ve iş kazaları ve meslek hastalıkları alanından üç akademisyen,
- Türkiye’deki bir maden havzasının eski bir belediye başkanı,
- Maden sektöründeki uygulamalar ve güncel sorunlar üzerine bir internet sitesinde yazılar yazan ve işletme alanında doktora derecesine sahip bir yüksek maden mühendisi,
- Türkiye’de madenciliğin tarihçesi üzerine çalışmaları olan iki emek tarihçisi.

Geriye kalan 54 aktör, maden ve sağlık alanında politikaya ilişkin etkin rol oynadıkları ya da oynayabilecekleri düşünülen kamu kurumları, mecliste grubu bulunan siyasi partiler, maden ve sağlık işkolunda faaliyet gösteren işçi, memur ve işveren sendikaları, meslek örgütleri ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinden oluşmaktadır ve çalışmada “G” olarak kodlanmıştır. Aktörlere ilişkin olarak sadece görüşme bulgularıyla yetinilmemiş, kurumların internet siteleri, ilgili mevzuat, gazete ve dergiler de taranarak doküman analizi yapılarak veri çeşitliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Çalışmada politikanın tarafları olarak kabul edilen aktörler Ek 1’de, çalışmanın yapılabilmesi için gerekli olan ÇSGB İş Teftiş Kurulu Başkanlığı İzin Yazısı Ek 2, Gazi Üniversitesi Etik Komisyonu izin yazısı ise Ek 3’de yer almaktadır.

5.5. Sınırlılıklar

Bu çalışmada PHY kullanılmıştır. Bu yöntem nitel araştırma yöntemlerini gerekli kılmaktadır. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasının tarafları olduğu düşünülen ve araştırma kapsamında görüşleri alınan Madenciler Dayanışma Derneği, Pak Maden İşçileri Sendikası, Pak Sağlık İşçileri Sendikası 667 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile, Çağdaş Hukukçular Derneği (ÇHD) ise 677 Sayılı

KHK ile kapatılmıştır. Bu nedenle politikaya ilişkin görüşme yapılan bu dernek ve sendikalar araştırma kapsamından çıkartılmıştır. Bu çalışma kapsamında elde edilen veriler, Ankara, İstanbul, Zonguldak, Soma (Manisa)'da yapılan görüşmelerden elde edilmiş olup, Türkiye'yi ve araştırmanın yapıldığı dönemi temsil etmektedir.

5.6. Veri Toplama Aracı

Bu araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak doküman incelemesi ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile de kullanılabilir. Nitel araştırmada doğrudan gözlem ve görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda veya araştırmanın geçerliliğini artırmak amacıyla, görüşme ve gözlem yöntemlerinin yanı sıra, çalışılan araştırma problemiyle ilişkili yazılı ve görsel materyaller de araştırmaya dahil edilebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013:217).

Bu araştırma kapsamında doküman incelemesiyle birlikte görüşme yöntemi de kullanılmıştır. Nitel araştırmaların temel karakteristiği araştırma öznelerinin bakış açılarını, anlam dünyalarını ortaya koymak, dünyayı araştırma öznelerinin gözleriyle görmek olarak ifade edilmektedir (Kuş, 2012:87). Saha görüşmesi, bir araştırmacı ile bir üyenin ortak ürünü olarak da tanımlanmaktadır (Neuman, 2006/2010:585). Yarı yapılandırılmış görüşmede amaç, görüşülen bireylerin verdikleri bilgiler arasındaki paralelliği ve farklılığı saptamak ve buna göre karşılaştırmalar yapmak olarak ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013:148).

Yarı yapılandırılmış soru formu politikayla doğrudan ilgili kişi ve gruplara uygulanmak üzere tasarlanmıştır. Görüşme formunda yer alan sorular Michael R. Reich (1994)'in sağlık politikalarının politika haritalama yöntemi ile analizi için geliştirdiği rehberden alınmıştır. Rehber altı boyutta toplam 28 açık uçlu sorudan oluşmaktadır (Bkz. Ek.4). Görüşme formunda tarafların politikaya ilişkin sadece kendi görüşleri ya da etki gücü ve biçimleri değil diğer tarafların da etki güçleri ve pozisyonları sorulmuş, böylelikle tarafların her birisi hakkında bir ortalama elde edilmiştir.

5.7. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında araştırma evrenini oluşturan taraflarla yüz yüze yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılması ve görüşmelerin ses kayıt cihazına kaydedilmesi yöntemi esas alınmıştır. Yüz yüze görüşmelerde ses kayıt cihazıyla kayıt yapılmasını kabul etmeyen taraflarla ise görüşmenin yazılı olarak not alınması yöntemiyle

veri toplanmıştır. Araştırmaya katılan tarafların bir bölümünden ise yukarıda açıklanan yöntemlerin dışında görüşme formunun bırakılması ve mail yoluyla cevapların ulaştırılması şekliyle cevap alınmıştır. Kilit Görüşmeci olarak görüşlerine başvurulmuş katılımcılarla ise yapılandırılmamış görüşme yöntemiyle mülakatlar yapılmış ve ses kayıt cihazıyla görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler 1 Şubat-1 Temmuz 2016 tarihleri arasında yapılmış ve taraflarla yapılan her bir görüşme yaklaşık 40-45 dakika, kilit görüşmeci olarak belirlenen kişilerle ise 60-70 dakika sürmüştür.

5.8. Verilerin Analizi

Görüşmeler tamamlandıktan sonra hazırlanan veriler PolicyMaker 5 programına <http://dev1.ed-projects.nyu.edu/policymaker/> adresinden online olarak yerleştirilerek analiz edilmiştir.

PolicyMaker, kamu politikasını analiz etme ve yönetmeye yönelik; kamu politikasının politik yönlerinin nasıl yönlendirileceği üzerinde pratik tavsiyelerde bulunan mantıklı, formal ve hızlı bir değerlendirme yöntemi olarak tanımlanmaktadır. Bu yöntem karar mekanizmalarının, politikalarının politik elverişliliğinin artırılmasına yardımcı olmaktadır. Politikanın içeriği, aktörler, imkanlar ve karşılaşılabilecek engeller, stratejiler ve bu stratejilerin etkileri olmak üzere beş ana analitik adım ile gerçekleştirilmektedir. PolicyMaker'daki analizler, politikayla ilgili temel bilgileri sistematik olarak düzenleyen tablolar, haritalar veya şemalar bütünü olarak ortaya koymaktadır (www.polimap.com).

5.9. Bulgular

Bu bölümde araştırma kapsamında yapılan görüşmelerden elde edilen ve PolicyMaker 5 programı ile analiz edilen bulgular açıklanacaktır.

5.9.1. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikası

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'deki maden iş kolundaki iş sağlığı ve güvenliği politikaları Politika Haritalama Yöntemi ile analiz edilmiştir. Bu kapsamda maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasının uygulanmasında ya da gündeme getirilmesinde etkin olan politika aktörleri, bu politikayı destekleyenler ve muhalifler ile henüz taraf olmayanların pozisyonları, etki biçimleri ve güçleri, bu politika ile ilgili temel amaç ve çıkarları, eğer bu politikanın uygulanış şeklinin karşısında iseler karşı çıkış sebepleri, bu politikanın uygulanış biçiminden etkilenecek olan gruplar ve bu grupların özellikleri ile politikanın uygulanabilirliği sınanmıştır. Bununla birlikte meydana gelebilecek değişikliklere göre politikanın uygulanabilirli-

ğinin nasıl etkileneceği ile ilgili senaryolar geliştirilip, analiz bu senaryolara göre tekrar edilmiştir. Araştırmanın son aşamasında bu politikanın başarıyla gerçekleştirilebilmesi için geliştirilebilecek stratejiler gerekçe, yöntem ve uygulanabilirliği açısından değerlendirilmiştir.

5.9.2. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasına ilişkin görüşme bulguları

Bu bölümde maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasına ilişkin araştırma kapsamında elde edilen görüşme bulguları açıklanacaktır.

5.9.2.1. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasının altyapısına ilişkin görüşler

Bu bölümde madenlerde iş sağlığı ve güvenliği politikalarına neden ihtiyaç duyulduğuna ve bu politikanın altyapısına ilişkin görüşme bulgularına yer verilecektir. Madenlerde iş sağlığı ve güvenliği politikalarına neden ihtiyaç duyulduğuna ilişkin KG3'ün görüşü şu şekildedir:

" (...)bazı sektörler, sektörün niteliklerinden kaynaklı riski yüksek sektörler, madencilik bunun en yüksek olduğu sektör ya da inşaat. Dolayısıyla daha yüksek güvenlik ya da yüksek tedbirin gerektirdiği sektörler. İş kazaları tümüyle önlenelirdir; elbette öngörülemeyen şeyler çıkacak ama teknik açıdan bakıldığında önlenemeyen kaza diye bir şey yoktur. Maliyetine katlanırsınız, önlemine katlanırsınız onu minimize edersiniz. Kamu sektöründeki iş kazası ölüm eğilimi nasıl gidiyor, özel ve kaçak ocaklarda nasıl gidiyor ona bakmak lazım toplam bir değerlendirme yapmak açısından ve bunların nedenleri açısından."

Zonguldak havzasında uzun yıllar mühendis olarak da görev yapmış ve havzanın tarihine ilişkin olarak da çalışmaları bulunan KG6 maden işyerlerindeki iş kazası-üretim ilişkisini şu şekilde ifade etmektedir:

"Üretim ile paralel olarak iş kazasının arttığını görüyoruz. Ne kadar üretim o kadar iş kazası..."

Zonguldak kömür havzasında çalışmış emekli bir maden işçisi ve aynı zamanda havza tarihine dair çalışmaları olan bir diğer emek tarihçisi olan KG5 ise Zonguldak havzasındaki iş kazalarının sebebini şu şekilde açıklamaktadır:

"Ereğli Kömürleri İşletmesi veya TTK'yi söndürmek için göz göre göre bunlara gölge vurdular. İşsiz bıraktıkları çocukları ucuz işgücü olarak kullandılar, sigortasız ve düşük fiyatlarla çalıştırdılar, bu olayı yerleştirdiler."

Soma'da belediye başkanlığını da yapan KG9 ise maden işyerlerindeki iş kazalarını üretim zorlamasına bağlayarak şu açıklamada bulunmuştur:

"Şimdi iş kazalarının en fazla nedenlerinden bir tanesi bana göre üretim zorlaması... Şimdi sen bir plan yapıyorsun diyorsun ki açık ocaklardan bu sene ben üç milyon ton kömür üreteceğim. Fakat öyle bir zaman geliyor ki arz ve talep meselesi bu- üç milyon tondan 6 milyon tona çıkıyorsun bu bir üretim zorlamasıdır."

Çalışma yaşamı ve iş kazalarına ilişkin çalışmalar bulunan akademisyen ve avukat KG4 iş kazalarının temelinde güvenlik kültürünün yattığını ifade ederek şu saptamada bulunmuştur:

"Güvenlik kültürü denilen şey sosyolojik daha kentlileşememenin verdiği bir şey. Toplu yaşamayı bilmiyoruz, toplu çalışmayı bilmiyoruz. Risk kavramını bilmiyoruz, riskin nereden nasıl geleceğini bilmiyoruz bu güvenlik kültürünü de öyle anlatarak, eğitimle vs olmuyor. Bunun yolu biraz bileği bükeceksin, kırmızı ışıktaki geçen ceza alacak, önlem almayan işinden olacak. Ölmesinden işinden olması daha iyidir. Bu bir sonraki nesil deneyimleyerek bunu öğrenecek. Herkesinmiş gibi oynadığı yerde durumu idare edelim dediği yerde o güvenlik kültürü filan gelişmez."

Bir internet sitesinde enerji ve maden konularında yazıları yayınlanan maden mühendisi KG8 ise maden işyerlerinde iş güvenliği ve üretim ilişkisine dair uluslararası karşılaştırmalar da yaparak şunları ifade etmiştir:

"Türkiye'nin problemi çok kömür üretmek değil, bunları doğru dürüst üretememek. Yapısal sorunlar var, şu: Yaklaşık 400 kadar kömür ocağı var Türkiye'de, işleyen 350 kadar ocak var. Şimdi bunların neredeyse %90'ına yakını sayı olarak belli nitelikleri olan firmalar tarafından üretiliyor. Bu nitelikler şu: bunlar küçük şirketler, küçük aile şirketleri. (...) Küçük aile şirketleri, kurumsallaşmamış, dolayısıyla bunların sermaye yapıları da güçsüz. Güçsüz sermayelerle buralarda çalışıyorsanız çok büyük problem var demektir. Bu özel bir alan, madencilik ve riski yüksek bir alan. Her aşamada risk var, hem finansal risk, hem rezervo riski, hem iş güvenliği riski... Tabii bu risklere katlanabilmesi için cebinizde para olması gerekiyor. O parayla sizin insan kaynağına yatırım yapmanız gerekiyor. Bizdeki işçi çalıştırma şöyle, çok düşük ücretler veriliyor."

Maden mühendisliği bölümü öğretim üyesi KG2 maden işyerlerinde Türkiye'de yaşanan sorunları temel olarak şu şekilde açıklamaktadır:

"Maden projeleri dünya standartlarına uygun bir şekilde yapılmıyor. Yapılacak her işte bir sıra var zaten. Bu sıra, aşamaları atladığınız zaman daha sonra bu yapmadığınız şeyler size ciddi sorun olarak dönüyor. Öncelikle arazi incelenecek, buranın jeolojisi çok iyi bilinecek. Bu aşama mesela çok üstün körü yapılır bizim Türkiye'de..."

(...)

Kömür damarının yapısının tam olarak ortaya konması lazım yani bunun üç boyutlu olarak modellenmesi lazım. Şimdi kömür damarını iyi modelledikten sonra kömürün içerisindeki özelliklerin de nasıl dağıldığını da modellemek lazım. Şimdi şöyle düşünün bir kesme şeker kutusu düşünün kömür olsun, demir olsun, bakır olsun, altın olsun her şeyde bunu küçük küplere bölüyoruz ve her küpün özelliklerini hesap ediyoruz içinde ne kadar bakır ve ne kadar demir var ne kadar ne ise... Bu kömür olduğu zaman ne yapıyoruz işte kalori değerini hesaplıyoruz, nemini hesaplıyoruz, uçucusunu, külünü ve saire. Daha sonra cevher yatağı ile ilgili bu modellemeyi yaptıktan sonra bu modellemenin güvenli olduğunu test ediyoruz. Cevher yatağının modellemesinin yeterince güvenilir olduğunu yeterince tolere edilebilir derecede güvenilir olduğunu anladığımız anda projelendirmeye başlıyoruz. Projelendirmeyi yetersiz veriyle yaptığımızda yaptığımız projeyi çok sık revize etmeye, her proje revize edilirden de majör konularda edilmez minör konularda edilir. Bu nedenle cevher yapısının, kömür damarının çok iyi bilinmesi lazım. Bilindikten sonra bunu nasıl çıkarabilirsiniz, projelendirirsiniz orada her türlü alternatifi her türlü jeolojik, hidroteknik koşulu dikkate alarak orası için en uygun yöntemi seçersiniz ve seçme gerekçelerinizi ortaya koyarsınız, riskleri belirlersiniz. Her işte bilinmezlik var ama temel konuları çözmüş olmak lazım. Dünyada bunları yapmanın bir standardı var. O standarda uygun yapmanız lazım, bir şeyi eksik yapamazsınız. Biz de o standartlar olmadığı için projeyi mış gibi proje yaparsınız o mış gibi yaptığınız projeden de majör konularda ciddi sorunlar çıkar, ekonomik olarak bir çok şeyi kaybederiz, verimli bir çalışma yapamayız. Ülkemizdeki en önemli sıkıntı bu projelendirme aşamasının dünya standartlarına hatta dünya standartlarının çok çok altında yapılmasından kaynaklanıyor. Tabii yani düzgün yapsanız da o risk analizini sürekli bir şekilde yapıp hangi konulardan sorun çıkacak, bu sorunları hangi alternatiflerle çezeceksiniz ve bu çözdüğünüz alternatiflerle bu işi nasıl güvenli yapabileceksiniz bunu ortaya koymanız lazım. Tabii insanların burada gördüğü güvenlik kısmı... Aslında madencilikte güvenilirlikle verimlilik bir birbirinden ayrılamaz. Verimli olmayan bir maden güvenli olmaz. Sadece güvenli olmaya odaklanarak da verimlilikten de vazgeçemeyiz. Bu ikisini birlikte olması şarttır. Projelendirme aşamasını asla geçmemek lazım ve her türlü riski hem güvenlik hem de teknoloji ve iş verimliliği açısından değerlendirmek lazım. Buradaki anahtar kelime şu: madencilik bilim ve teknolojisine uygun olarak! Bunun altını çizmek lazım, yaptığınız işin madencilik bilim ve teknolojisine uygun olması ne demektir? Hem güvenliği, hem sürdürülebilirliği, hem çevreyi, hem verimliliği hem her şeyi yani etkisi olan ne varsa her şeyi çok iyi hesaplayıp çok iyi yönettiğiniz bir uygulama demektir."

Büyük bir maden şirketinin eski bir CEO'su olan KG7 ise maden işyerlerinde iş kazaları ile teknolojinin kullanımı arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklamıştır:

"Teknoloji bütünlüğü kavramı içerisinde onun kullanım amacına yönelik olarak bir kere verimli olması gerekiyor, çağımızda bu çok önemli. Tabii bu verimli aletin, ekipmanın kullanılması için bunu kullanabilecek eğitimli işgücünün mutlaka olması gerekiyor. Şimdi tabii bu

eğitimli işgücünün kullanacağı modern ekipmanın özellikle madencilikte sağını, solunu çevresinin emniyetini de sağlayacak ve bunu dikkate alacak şekilde kullanımının olması gerekiyor ki bu da sistemin baştan planlamasının bütün bu faktörleri dikkate alarak yapılmış olmasını gerektiriyor yani."

Yavuz Yiğiter ise torba yasaların madencilik sektörüne getirdiği yükümlülükleri incelediği yazısında, yönetmelikle ilgili olarak acil çıkış ve kurtarma operasyonlarının en az iki farklı duruma göre hazırlanması gerektiğini, ayrıca oksijenli ferdi kurtarıcı değişim veya dolum istasyonlarının periyodik bakım ve son kullanım tarihleri için kontrol prosedürü hazırlanmasının uygun olacağını ve bu istasyonlarının yerlerinin yönetmelikteki tablo üzerinden hesaplanması gerektiğini ifade etmektedir (SektörMaden, 2015:54).

Soma faciasının yıl dönümü olan 13 Mayıs 2015 tarihinde Yurt Madenciliğini Geliştirme Vakfı, İTÜ Maden Fakültesi, İTÜ Maden Fakültesi Vakfı işbirliği ile düzenlenen *Madenlerde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği* konulu açık oturumda Prof. Dr. Mustafa Topaloğlu, mevzuatta yapılan değişikliklerin önemli olduğunu fakat hazırlanırken Türkiye'nin iç dinamiklerinin yeterince göz önünde bulundurulmadığını ifade etmektedir. Prof. Dr. Cengiz Kuzu ise yönetmeliğin baştan sonra kadar işverene ve mühendise yükümlülükler getirdiğinin altını çizmiştir. Diğer bir konuşmacı olan İnci Türkaslan ise madenlerdeki iş güvenliği uzmanlarının mühendislik formasyonuna sahip olması gerektiğini ifade ederek 2011 yılında 1.071 olan iş güvenliği uzmanı sayısının 2015 yılında 150.000 sayısına ulaştığını ve ticari bir alana dönüşerek kalitenin düştüğünü açıklamıştır (Madenlerde İş Sağlığı ve Güvenliği, 2015:31).

Maden işletmelerindeki mevcut güvenlik algısına ilişkin olarak Bülent Ecevit Üniversitesi Maden Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Nuri Ali Akçın, 38 yıllık maden mühendisi olduğunu, 1977'den bu yana havzadaki ölümlü iş kazalarının hepsinde bilirkişi olarak görev yaptığını ifade ederek şu tespitlerde bulunmuştur:

"Türkiye Taşkömürü Kurumu'nda 1986'da 103, 1992'de 263, 2010'da 30 ve bu yılın başında 8 madencinin öldüğü kazalarda bilirkişi heyetinde yer aldığını belirten Prof. Dr. Akçın, temel gözleminin, ayağına taş değmediği, başına bir iş gelmediği sürece iş sağlığı ve iş güvenliği konusunun kimsenin umurunda olmadığını söyledi. Prof. Dr. Akçın, şöyle konuştu: "Mesela madenci en çok grizu, metan gazını bilir, onu izler, takip eder ama en çok mağlup olduğu da metan gazıdır. Maden ocaklarında sensör vardır, metan gazı izleme sistemleri vardır, sabah akşam ölçülür. Tabii ki ölçmeyenler de var. Zonguldak yöresinde madencilik yapıp da ocakta gaz ölçme cihazı olmayan işletmeciler biliyorum. Bunu iddialı bir şekilde söylüyorum. Gaz ölçme cihazı, gaz izleme sistemi olmayan maden işletmelerini biliyorum. 3 bin liralık bir gaz ölçüm cihazı almayıp 150 bin liralık cipe binmesini biliyor işletmeci. Binsin,

200 bin liralık cipe de binsin ama 3 bin lira versin bir gaz ölçüm sistemi alsın. Cep telefonuyla dinamit patlatan maden işletmeleri biliyorum. Bu çok acı bir şey.” (Anadolu Ajansı, 2013).

5.9.2.2. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasının sonuçlarına ilişkin görüşler

Bu bölümde maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasının finansal, yönetsel, coğrafi, sembolik sonuçları, politikanın muhtemel faydalanıcıları, politika-dan zarar görenler, dolaylı olarak etkilenebilecek üçüncü şahısların kimler olabileceğine ilişkin görüşlere yer verilmiştir.

5.9.2.2.1. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasının finansal etkilerine ilişkin görüşler

Bu bölümde politikanın finansal etkileri birbirinden farklı idari yapıda ve farklı maden işkollarında, yerli ve yabancı ortaklı ve/veya rödövanlı sahalarda faaliyet gösteren işletmelerin yöneticileri tarafından değerlendirilmiştir.

Politikanın finansal etkilerine ilişkin Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı kökenli bir altın madeni şirketinin üst düzey yöneticisi şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

“Bizim iş güvenliği konusunda yabancı bir şirket olduğumuzdan bir kültürü var. En azından yönetim kurulu Kanada’da, yöneticiler yabancı olduğu için bununla ilgili bir şeyi var. Bize iş sağlığı ve güvenliği yönetmeliğinin bize herhangi bir şeyi yok, külfeti yok. Zaten biz son şeyi hatta daha fazlasını biz kendimiz yapıyoruz. Biz sadece yasal sorumluluklarımızı yerine getirmiyoruz. Yasal sorumluluklar tabii ki bizim önceliklerimiz arasında bunun dışındada daha fazla şeyler yapıyoruz.” (G50).

Maden işyerlerinde demir, krom, kömür, altın işletmelerine sahip bir işletmenin yöneticisi ise politikanın işletmelere olan etkisini şu şekilde açıklamıştır:

“İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili yatırımlar, riskleri azaltmak, çalışanın konforunu, sağlığını korumak, artırmak için yapılan yatırımlar, çalışanın konforunu sağlamak, artırmak için yapılan yatırımlar, yeni ekipmanların alınması iyileştirmeler mutlaka mali bir külfet getirir şirketlere... Bu kısa vadede bir eksidir. Dengede giderler tarafına konur bir kazanç değildir. Fakat uzun vadede ise devletin iş kazalarının önleneyeceği, çalışanların daha bilimsel, daha akılcı daha teknik çalışmalarından dolayı hem üretim artacağı hem de iş kazaları azalacağı için de şirketin ekonomik olarak uzun vadede bir uzun vade de önemli de bir kar sağlayacak. Çünkü kazalardan kaynaklanan kayıplar işte ülkemiz için 4-5 milyar dolar ama bunun onda birini firmalar yatırım olarak, iyileştirmeler ne biliyim riskleri azaltıcı yönde değişiklikleri yapsalar bu 4-5 milyar dolar onların cebinde kalacak.” (G45).

Soda madeni çıkaran bir işletmenin iş sağlığı ve güvenliği yöneticisi politikanın soda madenciliğine bir finansal etkisinin olamayacağını belirtmiştir:

“İşletmemiz çıkarmış olduğu madenin %80’ini yurtdışına pazarlamaktadır. Çıkarmış olduğumuz maden hem endüstride hem gıda sektöründe kullanılmaktadır ve tesisimizde doğal olarak üretilmektedir. Doğal yolla ürettiğimiz için rekabet gücümüz çok kuvvetli. Parantez içinde çok karlı bir iş yapıyoruz burada. Tesisimizin kapasitesini %50 artırıyoruz. Kazan Soda da kuruluyor, buranın 2,5 katı üretim kapasitesine sahip olacak orası. İşin özeti yönetim bu konuda hassas ise iş güvenliği ile ilgili limit olarak ne yapılabilirse onlar burada en üst derecede yapılıyor.” ifadelerini kullanmıştır. (G51).

Altın madeni işleten yabancı menşeli bir işletmenin iş sağlığı ve güvenliği yöneticisi, politikanın açık işletme-kapalı işletme olarak getirdiği finansal etkileri şu şekilde açıklamıştır:

“Finansal açıdan tabii bir takım şeyler getiriyor özellikle kapalı işletmelerde bu takip sisteminin olması yani çalışanlar giriş ve çıkışlarda takip sisteminin olması. Onun yanında kurtarma odalarının kurulması yani kapalı işletmeler için konuşuyorum. Tabii bunların hepsi birer yatırım. Açık ocak biraz daha işletme bakımından doğru şekillerde yaptığınız zaman biraz daha az riskli kapalı işletmeye göre. Yükümlülükler maddi açıdan işletmelere bir takım yükler getirebilir ama bu ekipmanların doğru şekilde kullanılması ve tercih edilmesi de çok önemli ama mali açıdan bir takım yükler getiriyor işverene.” (G46).

Çalışmada rödövens ifadesi çokça kullanılacaktır. Bu bakımdan öncelikle rödövens kelimesinin tanımının verilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Rödövens Fransızca kökenli bir sözcük, herhangi bir şeyi kullanma karşılığında ödenen vergi anlamına gelmektedir. Madencilik sektöründe ise bir maden sahasının belli süre boyunca bir şirkete verilmesi, bir anlamda işletme hakkının devredilmesi olarak tanımlanabilir (Gürcanlı, 2014). Rödövens sözleşmesinde ruhsat sahibi madenci işletme iznini rödövensçiye devretmekte bunun karşılığında rödövensçiden, rödövens bedeli denen pay almaktadır. Başka bir anlatımla rödövens, maden ruhsat karının hak sahibi tarafından başkalarına süreli tahsisinde ton başına elde edilen hasılat (kira) geliri olarak tanımlanmaktadır (Çankaya, 2014:2). Uygulamada işçi taşeronları/ dayıbaşları şirketin çalışanı olarak kayıtlı olup, kağıt üzerinde “ekip başı” olarak gözükmektedirler (Türkiye Barolar Birliği, 2014:27). Zonguldak havzasında rödövensli sahada faaliyet gösteren bir işletmenin sahibi, politikanın orta-küçük boy işletmeler üzerindeki finansal etkilerini açıklarken meslek hastalıklarına dikkat çekmiştir:

“Genel giderimize baktığımız zaman zaten %70’i işçilik gideri. Muhasebede çalışan adamda toz çıkıyor. Adamda toz olma şansı yok ama neyi düşünüyor mahkemeye versem ne koparırım işçi artık ona çalışıyor kafası. En büyük sıkıntı bu devletin bizi biraz kollaması lazım. Şimdi yeraltındakiler de öyle zaten sağırdır geldi gene aynı sağır ben diyor dava açacam.

Kardeşim sen gelmişsin biz seni hatırla işe almışızdır şimdi sistem değiştiği zaman hemen işverene karşı ciddi bir sıkıntı doğuyor yani. Çoğunun babadan gelme ırsi rahatsızlıklar da var yani onu bile bize şey yapıyorlar. Adama değer verdiğimizizi o görüyor zaten. Finansal bir yükü olsa o bizi çok etki yapmıyor. Diğer şeylere baktığımız zaman bir tane bir sağlıkçımız var yanında bir asistanı var zaten. Şu anda 170-180 kişi filan var yani. Hani ben 360'lardan bu rakamlara indim yani. Tam 500'e çıkacaktık Soma olduktan sonra R'ye taktık yani. Bizim işçi maliyetimiz çok arttığı için böyle oldu. Diyelim 1300 lira verdiğimiz adama 2800 lira veriyorsun ve cumartesi Pazar çalışmıyor adam, bir de nazlı oldu adamlar yani. Hesap edik kıdem tazminatıyla birlikte 182 gün adam çalışmıyor yani 5,5 ay... Böyle bir matematikten biz de ayakta kalmaya çalışıyoruz.” (G48).

5.9.2.2.2. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasının yönetsel etkilerine ilişkin görüşler

Bu bölümde görüşmecilerin politikanın yönetsel etkilerine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. KG2 politikanın yönetsel boyutuyla ilgili olarak mevzuatın önemini vurgulayarak şu hususları ifade etmiştir:

“Şöyle yönetsel yönden işte bu söylediğim şeylerin yapılmasını, izlenmesini, doğru olup olmadığının denetlenmesini, yapılan işlerin gerçekten yeraltı doğru olarak uygulanıp uygulanmadığını izlenmesini bir yapı oluşturmak lazım. Önce sistemi anlatıyorum, sistemin böyle çalışıp çalışmadığını kontrol eden bir mevzuat altyapısı oluşturacaksınız. Ama mevcut mevzuatımız bunu karşılıyor mu o yönde çalışmalar var, olumlu ilerlemeler var ama hala bunun yeterli düzeyde olduğunu söyleyemeyiz maalesef.”

G50 yönetsel açıdan politikanın işletmelerine bir etkisi olmadığını ifade ederek kendilerinin bu politikanın ötesinde olduklarını şu şekilde ifade etmiştir:

“Yönetim bazında yönetmelik bizi çok etkilemiyor. Yönetmelik uygulama konusunda biz sıkıntı çekmiyoruz yani. Yönetmeliğin üstünde olduğumuz için yönetmelik bize bir külfet olarak gelmiyor. Çünkü birçoğu şeyi yapıyoruz, belki sadece yönetmeliği yapsak diyelim şu anda yaptığımız işletme maliyeti, iş güvenliği konusunda 10 TL ise 1 TL'ye ya da 2 TL'ye düşer. Zaten bizim yönetimimizin bu konuda bir harcaması var, bir bütçesi var.”

Çeşitli maden türlerinde faaliyet gösteren işletmenin yöneticisi olan G45 ise yönetsel etkiyi “Yönetimsel açıdan iş güvenliği bizim firmamızda birinci öncelik. İşletmelerimize uygun hazırlanmış talimatlar ve prosedürler var ve herkes de genel müdür de dahil bunların uygulanmasından bunların yerinde olmasından bunların etkili olmasından sorumlu. Bunu da şöyle sağlıyoruz. Tehlikeler bildirimi yapılıyor, kazalar hadiseler raporlanıyor, analiz ediliyor çalışanların eğitimleri hem yasal gereklilikler nedeniyle hem de şirket amaçları doğrultusunda sürekli eğitim yani iş başı eğitimleri mesleki eğitimler temel işgören eğitimleri,

dolayısıyla çok titiz bir şekilde bunu yönetiyoruz ve herkesin yani yöneticilerin, direktörlerin buna inancı tam.” şeklinde ifade etmiştir.

Yabancı ortaklı bir başka maden şirketinin yöneticisi (G46) ise politikanın yönetsel etkisini *“Bizim için çok büyük bir yük oluşturmadı, ekstra bir şeyler getirmedi bize. Bizim halihazırda belli bir sistemimiz vardı. Tabii burada yabancı şirket olmasının büyük bir avantajı var. Onların da bir geçmişten gelen iş sağlığı güvenliği kültürü, iki farklı bir ülkede yatırım yaptıkları için orada bu tür yani prestijlerini korumak için, korumak amacıyla tabii kendi kültürlerinden de gelen özelliklerinden gelen dolayısıyla iş sağlığı ve güvenliğine çok önem veriyorlar dolayısıyla yatırım yapıyorlar. Bizim halihazırda belirli bir sistemimiz olduğu için yeni gelen sistem çok da şey yapmadı bizi, yönetsel açıdan çok etkilemedi bizi diyebiliriz.”* şeklinde ifade etmiştir.

Rödövensli sahada faaliyet gösteren işletmenin yöneticisi (G48), politikanın işletmelerine etkisini ve yönetsel anlamda taleplerini *“Benim bir saham var orada diyelim 300 kişi çalıştırıyorsam bana bir ambulans verilmesi lazım, devlet vermesi lazım. Onun başına şöförü biz yaparız. Şu anda yeraltındaki bir dünya yeraltına cihaz girdi yani bence şahsım adına iyi bir şey değil bir dünya elektronik şey bir risk demek. Şimdi çipleri, her tarafa cihazları koyuyorlar şimdi çalışanlarda var zaten altı tane sensör ölçen cihazlarımız var ama biraz fazla abarttılar gibi geliyor yani. Çünkü biraz sıkıntılı duruma geçti resmen bilgisayarlı bir ortama sokuyorlar her şeyi. Yeraltı diyelim insan gibidir, insanın kalbine çip taksak çalışır mı çalışmaz. Değişik bir bakış açısı var yani.”* şeklinde dile getirmiştir.

5.9.2.2.3. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasından faydalananlar

Bu bölümde politikanın faydalanıcılarının kimler olduğu araştırmaya katılan görüşmecilere sorulmuş, elde edilen cevaplar aşağıda paylaşılmıştır.

Görüşmecilerin önemli bir bölümü bu politikanın faydalanıcısının tüm ülke olduğunu belirtmiştir (G4, G27, G29, G32, G45, G49, G50, KG1). KG10 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Şimdi bu yönetmelikler üç temel ayak üzerine oturur. Bunlardan birisi şu: devlet bu alanı regüle etme aracılığıyla faydalanır yani devlet alanı denetim alır, kamu idaresi faydalıyor birincisi yani, tehlikeli işler bunlar... İkincisi, maden çıkartmak isteyen sermaye grupları için bir yol haritasıdır bu, maden çıkartmak isteyen sermaye grupları ne tür bir finansal ve yapısal bir çalışma yapacaklarını bu yönetmeliklere göre tasarlıyorlar. Üçüncüsü de tabii işçi sağlığı ve iş güvenliği açısından da çok önemli bu, bu gibi yönetmelikler sadece bu yönetmelik değil bütün maden mevzuatı, sosyal güvenlik ve iş güvenliği mevzuatı işçinin haklarını ve sınırlarını çiziyor. Yani bu üç ana grupta devletin kamu idaresini, kamuyu temsil ettiğini düşünelim, kamunun yararı var, maden sermayesinin yararı var, işçinin yararı var. Bunlar

düzenleyici mevzuatlar bu yüzden (düşünerek) tamamının yararı var çeşitli yollarla denebilir.”

G51 politikanın öncelikli faydalanıcılarının firma sahipleri olduğunu belirterek şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Firmanın sahibi öncelikli olarak bu işin faydalanıcılarıdır. En son yaşanan kaza ile birlikte devletin de bu yönde kontrolleri de arttı. Mevzuata uygun olmadan işlerini yürüten tesislerin kepenkleri kapatıldı. Bu işverenler için ciddi bir kayıp meydana getirdi. Bu nedenle eksiklerin giderilmesi için bir aydınlanma meydana geldi. Bu işi ya kurallarına göre yapacaksın ya da yapmayacaksın. Yapmadılar, işyeri kapandı işçiler için kayıp; yapıldı işçiler için bir kazanç oldu. Halen yaşıyorlar bu bir kazanç, daha güvenilir bir ortamda çalışıyorlar, bu da bir kazanç oldu.”

G50 politikanın güvenlik kültürünün oluşturulması yönündeki olumlu etkilerini şu şekilde ifade etmiştir:

“İş sağlığı ve güvenliği konusunda sonradan bu işe müdahil olmuşuz. Yeteri kadar da bir kültür oluşmamış. Bu kültürün ilköğretimden, hayatın ilk günlerinden başlaması lazım ki bu kültürü gelecek nesillere aktarabilelim. Yoksa iş kolu için sadece tedbirlerle yürümeye kalkarsak eksik kalırız. Çünkü bir insan iş hayatına gelinceye kadar sokakta yürümesinden arabasını kullanmasından, parkta gezmesine, denizde yüzmesine kadar hiç fark etmez tüm alan içerisinde olan bir alandır burası aslında. İş hayatıyla ilgili bu kadar ciddi davranmalarına rağmen iş hayatını bırakıp ülkemize geldiklerinde veya yaz tatillerinde geldiklerinde bu kültürün çok dışına çıktıklarını görmüşüzdür. Oysa büyük oranda diyeyim bu nedir kültürün yerleştirilmediğidir, sadece iş hayatında kaldığıdır. O yüzden de iş hayatının dışında bütün alanlara yansımaları gerektiği kanaatindeyiz. Onun da biraz daha zamana ihtiyacı var, bir gün her şey olmuyor. Bu da süreç gerektiren bir olaydır dolayısıyla bu doğal olarak.”

G50'nin, Ortak Sağlık Güvenlik Biriminin (OSGB) politikadaki yeri üzerine yaptığı değerlendirmeler de dikkat çekicidir:

“ (...) OSGB'ler artık para kazanıyor. OSGB'ler bir şirket veya bir uzman beş yere bakıyor veya işte bir tanesi de doktor 10 yere gidebiliyor ama bu yönetmelikte belli bir sayı var ya şu kadar kişiye bakabilir gibi maddeler de var. Onların aslında insanlar gitmeden artık o süreleri masa başında doldurmuş gibi dolduruyor. Kötülemek için değil ama bizim şirketlerimizde, bizim küçük ölçekli şirketlerin işine geliyor. Neden? Sanki sorumluluğu OSGB'ler almış, sorumluluğu OSGB'ler aldığı için işverenler herhangi bir sorumluluk altında değil sadece ücretini ödüyor, ücret ödemeyi bir ceza olarak görüyor, onun dışında ne OSGB'lerin işverene bir yararı oluyor ne de işçiye yararı oluyor. OSGB'lerde tabii sadece uzman değil sağlık personelleri de fayda sağlıyor. İşverenin ben faydasını bizim yönetmelik bazında baktığım zaman işverenin çok şeyini görmüyorum. Çünkü işin içine girmediği için ben görmüyorum. Yönetmelik aslında her maddede işveren sorumludur diyor ama bunu işveren kabul etmiyor zaten.

Bunu işveren bir şekilde OSGB'ye ya da danışmanına veya uzmanına atabileceğini düşünüyor."

G50'nin yukarıdaki değerlendirmelerine ek olarak OSGB'lerin politikadaki varlığına ilişkin olarak TTB görüşmecisi G26'nin işyeri hekimleri açısından yaptığı değerlendirme şu şekildedir:

"İstihdam modelinin İSGB'den OSGB'ye değişmesi ki bu son dönemin en önemli değişikliklerinden birisi budur işyeri hekimleri ve TTB'yi ilgilendirmesi anlamında. Bu olumsuz etkilenmektedir yani işyeri hekimleri bundan olumsuz etkileniyorlar çünkü iş güvencelerinin giderek daha azaldığı, zayıfladığı bir durumu ifade ediyor. Çalıştığın işyeriyle herhangi bir mevzuat bağlantısı olmadan başka bir şirketin çalışanı olarak hizmet satıyorsun. Madenlerde de OSGB'ler oldukça önemli iş yapıyorlar, giderek daha fazla yapıyorlar. Bu istihdamı, güvenceyi, dolayısıyla iş güvencesini, dolayısıyla işin daha sağlıklı yapılabilmesinin önündeki önemli engellerden bir tanesi."

Rödövensli saha işletmecisi G48, politikadan kaynaklı oluşacak maliyetin ne işçilere ne de işverene faydası olacağını savunarak politikadan faydalanacak kesimin siyasetçiler olduğunu şu şekilde vurgulamıştır:

"Az değil çünkü bir de şöyle bak bayram var, kış geliyor, okullar yeni başlıyor daha ne olur yani şimdi biz bu zamanda 130 kişi nereden baksan 500-600 kişiye dedik ki bütün haklarını verdik. İşte şimdi şeyden baktın mı güzel geliyor iki kat maaş veriyon sen git kendi devlet dairesindekilere ver sonra gel bizden iste. Biz verdiğimizden hiç şey yapmıyoruz yani hiçbir madenci gözünde büyütüyor yani adama üç ver beş ver filan gözümüz yok ama bunu verebilecek bir şey sağlanması lazım yani. Şimdi ver diyorsun oradan sıkılıyor buradan sıkılıyor dünya piyasasında geriye geliniyor filan filan yani".

5.9.2.2.4. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasından zarar görenler

Bu bölümde politikadan zarar gören kesimlerin ne olduğu sorusu araştırılmış, görüşmecilerden elde edilen bulgular ışığında tartışılmıştır.

G17 bu politikadan hiç kimsenin zarar görmeyeceğini, herkesin fayda göreceğini ifade ederek şu açıklamalarda bulunmuştur:

"İlk başta bu işte direnen mali yükümlülüklerle karşı karşıya kalan patronlar diyeyim bunu iş hayatına, sektörüne yansıtırları zaman bu işten inanılmaz kar ettiklerini artık herkes görüyor. Fayda maliyet analizlerini yaptıklarında bir ölümlü kazanın ortalama maliyeti 1,5 milyon TL şu anda. Yani bu resmi rakamlarda 300-500, 1000 lira gibi rakamlar çıkıyor sigorta şeylerinden ama gerçek hayata yansması kişi bazlı en az 1,5 milyon TL. Bunu işgücü kayıplarına, üretim kayıplarını da üzerine koyduk mu bu rakamın çok daha büyük olduğunu

görüyoruz. Bununla ilgili yansımalar daha yeni yeni araştırmalar yapılıyor, bunlarla ilgili araştırmalar da var. İlk başta zarar gibi ya işte ciddi bir para ödüyoruz, işte iş çalışma saatimiz düşüyor, eğitimlere verilen zamanlar gibi değerlendiriliyor, fakat en çok faydasını da onlar görüyorlar. Bu artık yerleşmeye başladı, insanlar bunu algılamaya da başladı. Zarar gören hiç kimse net olarak söylüyorum yok.”

Kimsenin bu politikadan zarar görmeyeceği argümanına karşılık G51 maliyetlerin yükselmesinin dış pazara yönelmeye neden olacağını şu şekilde ifade etmiştir:

“Maliyetler arttı, ben bu işi karsız yapacaksam niye yapıyorum dedi ve kapattı. İşçiler, aileleri, çevre, yöre 500 işçi ise çevresi ile birlikte maddi açıdan büyük bir kesim zarar gördü. Maksimum iş güvenliği alındığında (maliyet) 120 TL, eskiden 80 TL. Afrika’dan 100 TL’ye getiriyor, ekonomik olmaktan çıkıyor. İş güvenliği maliyetinin %10’u oluyor. İşveren ise karlı bir müessesesinden oluyor.”

G2 maden işyerlerinde meydana gelen kazalardan kaynaklı maluliyet ve tazminat boyutunu ve bunun işveren ve işçiye olan etkisini şu şekilde şöyle açıklamıştır:

“Gaz kontrol sistemi var yeraltında bu metanı gazı patlamayı şey yapan bir sistem. Bu 100.000 euro, 80.000 euro, işyerinin durumuna genişliğine göre şey yaptıkları kurdukları ekipmana göre haydi 200.000 euro olsun. Allah korusun bununla ilgili bir patlama olsa, kaza olsa bugün Soma’daki kazalarla ilgili birkaç emsal dava sonuçlandı 600-700 milyar civarında, sadece bu anapara. Bunun faizini şunu bunu giydirdiğiniz zaman dünyanın parası, belki 20 katı, 50 katı, 100 katı. Bu var, bunun dışında işverenin ödediği cezalar şudur budur derken çok daha ciddi şeyler. İşverene de zararı var işçiye de zararı var. İşveren tazminat ödüyor, işçi canıyla ödüyor yerine göre uzvuyla ödüyor. Bunların hepsi bir maliyet. Belki adam elini koparıyor, bacağını kırıyor falan ama bunların hepsi nihayetinde sigortadan tazminatlardan karşılıyor. Bunlar hep işverene rücu ediyor. Bu işin maliyetlerinden etkilenen işveren, ondan sonra da işçiler etkileniyor haliyle.”

İşverenlerin ilk olarak iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinde kesintiye gitme eğiliminde olduklarını, oluşacak maliyete ise cezalandırma gözüyle bakıldığını söyleyen G10 bu konuda bilinçlenilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir:

“Patronlar için genellikle ek yük olarak tabir edilebilir. Ama bu ek yük olarak bakılan kısma baktığınızda mevcut gider içerisinde maksimum %10’unu karşılamaktadır. Ama patronların aklına ilk gelen şey bu %10’u kısmaktır. Patron, başta alacağı bir önlem, 50.000 liralık bir önlemle 500.000 liralık bir zarardan kendisini kurtarabilir ama bu bilinç henüz oturmuş değil. O yüzden 50.000 liraya maliyet gözüyle bakıyorlar, sonraki 500.000 liraya ise cezalandırıldım gözüyle bakıyor. Önceki alınmayan bir önlemin sonucu olarak görmüyor, ceza olarak görüyor. O ceza değil, önceden alınmayan bir önlemin sonucu. Onu zamanında almış olsaydın bununla karşılaşmayacaktın.”

G8 maden yatırımlarında üretim artışı ve iş güvenliği tedbirlerinin maliyeti arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklamaktadır:

“Maden sektöründe ilk yatırım çok pahalıdır fakat üretime geçtikten sonra yatırımlar çok düşer ve artı gelir de kömür satılınca yani o mineral satış pazarlama aşamasına geldiğinde, kendi amorti eder ve sonradan kara geçmeye başlar, bu işverene bir rahatlık sağlar. İkinci tehlike, sürdürülebilir yatırımlar vardır özellikle iş güvenliği dalında, onlar sürdürülebilirdir hatta hatta ilerledikçe iş güvenliği maliyeti katlanarak artar. Katlayarak artması, bunun yanında bir de bir para geliyor, hazır para var, satmaya başladı, bir de o yatırım işverenin pek işine gelmez. İş güvenliği artan bir özelliğe sahip, sürekli artıyor zaten sıkıntı da burada. Neticede bir kaza olduğunda Soma örneğinde ya da TTK’da olduğu hem ölümlü can kayıpları artı ocak kapanma noktasına gelebilen bir maddi kayıp. Bugün çoğu yerler o patlamanın olduğu çoğu yerler terk edildi ya da yeniden girilmesi ilk yatırımdan kat kat çok daha maliyetli, yeniden açılması. O yüzden işverenin aleyhine tabii, muhakkak o kesin.”

Maden işyerlerini üçlü bir sacayağına benzeten KG10, politikanın yanlış ya da eksik uygulanmasından zarar görecektir kesimleri şu şekilde ifade etmektedir:

“Kamu idaresi zarar görür çünkü madenler kamunundur, devredilemez bir anayasa hükmü maden kimseye kiralanamaz, satılamaz, devredilemez, hibe edilemez. Dolayısıyla bu yönetmelikler yanlış tasarlandığında ya da uygulama hatası yaratıldığında kamu zarar görür birincisi. İkincisi bu yönetmelikler belirgin değilse çeşitli idari ve adli para cezaları yoluyla ya da finansmanın geri dönüşündeki aksamının öngörülememesiyle maden sermayesi zarar görür. Üçüncüsü de bu yönetmelikleri kötü kötü tasarlanmış veya kötü uygulanıyor olması nedeniyle işçi sağlığı ve iş güvenliği çok ağır bir zarar görebilir. Faydası olan tarafların tamamı zarar da görürler. Kamunun zararı çok dolaylıdır, sermayenin zararı sigorta ve reasürans tarafından karşılanabilir durumdadır, işçinin zararının telafisi yoktur; işçinin zararı ölümdür ve telafisi yoktur tehlikeli işlerde. En ağır zararı kim görür diye bir soru varsa eğer bunun cevabı en ağır zararı işçi görür.”

G33 ise işverenler açısından zarar görecektir kesimi büyük ölçekli madenciler, orta dereceli madenciler olarak sınıflayarak şu ifadeleri kullanmıştır:

“Küçük madenciler büyük zarar görür, orta derecede madenciler orta derecede zarar görür, büyük madenciler en az zarar görür; yani ters işliyor. En büyük maden en az zararı görür, en küçük maden en büyük zararı görür, kapanır sonunda zararı bu. Tabii ki buradan zararı ülke ekonomisi görür. Niye? Çünkü madenler kapanınca özellikle kömür madeni, Türkiye şimdi kömür ithal ediyor büyük çapta, ekonomiye bir zararı var. Tabii kapanan madenlerin çalışan işçilerin işsiz kalması, ailelerinin gelirsiz kalması gibi böyle yani sismik bir olay gibi birbirini izleyen bir takım bunun yan etkileri zarar görür kapanmadan.”

5.9.2.2.5. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasından dolayı olarak etkilenebilecek üçüncü taraflar

Dolaylı etkilenecek üçüncü taraflar olarak araştırmaya katılan görüşmecilerin bir bölümü işçi aileleri, bölge halkı, esnaf, tedarikçiler, borsaya açık bir firma ise borsa yatırımcılarının etkileneceğini ifade etmektedirler (G1, G9, G30, G33, G45, G51).

G54 etkilenen ailelerinin durumunu şekilde açıklamaktadır:

“Aileler... Bir kaza olduğunda işçi sağlığı iş güvenliği önlemi alınmadığında aileler işte yaşadık sende burada gördün aileler etkilenir çocuklar etkilenir yani bunlar doğrudan etkilenecek. 301 kişi öldü, Soma'nın haline bak! Ailelerin hepsi oğullarını, eşlerini kaybettiler. Doğrudan etkilendiler bu sürecin kendisinden.”

Madencilikğin tetiklediği dolaylı olarak etkilenebilecek sektörlere ilişkin olarak G17'nin tespitleri şu şekildedir:

“Bu alan belli yükümlülükler getiriyor, belli bir işkolunu gerektiriyor beraberinde. Hem koruyucu ekipmandan itibaren başlayan yeni bir hayat var orada yeni bir üretim alanı var. Bir de bu alanların denetlenmesi sürekli denetimi ya da sürekli eğitimi ile ilgili bir alan gelişiyor. Firma sayısı bundan on yıl önceye baktığımızda muhtemelen %500 artmıştır bu alanda üretim yapanlar. Yan sektör olarak bunlara üretim yapan, eğitim veren kurumlardır, iyi yönde etkilenebilirler yalnız gelişme yönünde etkilenebilirler.”

KG10 ise bölgesel bazda politikanın dolaylı etkisini şu şekilde değerlendirmiştir:

“Balya gibi Soma, Ergani bunlar maden sayesinde yaşayan kentler. Yüzbin insan yaşıyor Soma'da ve maden sayesinde yaşıyorlar. Maden sayesinde yaşıyorlarsa bu yönetmelikle bir ilgileri var. Eğer maden de işler yolunda gitmiyorsa bu kentlerde işler yolunda gitmiyor demektir. Balya'da maden bitti ve kent bitti artık küçük bir kasaba Balya... Ergani'de maden bitince Ergani köy olacak. Soma'da bu havzada maden bitince bu kentler boşalacak. Herkesi ilgilendiriyor bu iş yani madenin verimli kullanımı, mevzuatın etkili bir biçimde uygulanıyor olması olumlu ya da olumsuz anlamda iyi düzenlenmiş olması maden havzalarında yaşayan her vatandaşı ilgilendiriyor. Çıkardığımız kömürün %80'ini enerji için kullanıyoruz. O yüzden de modern yaşamda enerji ile ilgisi olmayan bir insan düşünmek mümkün değil, o yüzden herkesi ilgilendirir. Bunlar küçük gözüküyor, mevzuat sıralamasında altta gözüküyor anayasalar var, yasalar, tüzükler var. Bir yönetmelik bu ama bütün toplumun hayatını etkileyebilecek işler dolaylı olarak üçüncü kişi olarak...”

5.9.2.2.6. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve iş güvenliği politikasının coğrafi sonuçları

Bu bölümde politikanın yarattığı coğrafi sonuçlar tartışılmıştır. Elde edilen cevaplara göre Türkiye olarak toptan bir etkisinin olmadığı, politikanın finansal etki-

siyle belirli bölgelerde madenlerin kapanmasının ve işsizlik sonucu maden bölgesi dışına göçe neden olduğunun, bazı bölgelerde ise artan madencilik yatırımları ve artan ücretleri nedeniyle iş bulma amacıyla maden bölgelerine göçün arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

G45 bu durumun coğrafik olmaktan çok sosyolojik bir durum olduğunun altını çizerek şu açıklamalarda bulunmuştur:

“İş kazaları yani maden sektöründe iş kazaları biraz siyasi nedenlerle sosyolojik açıdan değerlendirilmiyor. Türkiye için şöyle oluyor: göç falan olmuyor insanlar hala iş verin bize diyorlar. Oradaki riskleri siz istenilen düzeye indirmemiş olsanız bile işsiz kalınca insanlar o açlıktan o yokluktan bir de bilgi birikimi adamı madencilik...Yani şöyle söyleyim burada tamamen sosyolojik bir olay. Çalışanların ya da ülkenin işsizlik oranı ile ilgili.”

KG2 ise madencilik sektörünün kendi özgün yapısına vurgu yapmaktadır:

“Madencilik öyle bir sektördür ki madenin bulunduğu yerde işletilmesini gerektirir. Maden neredeyse oradan çıkaracaksınız. Bu nedenle en ücra köşelere en çok hizmetin götürüldüğü sektör madenciliktir.”

G54 politikanın coğrafi sonuçlarını Soma bölgesi açısından şu şekilde ifade etmektedir:

“Soma’da göç alma devam ediyor, çünkü ocaklar açık. Coğrafi anlamda hani göç alıyor şu anda göç vermiyor çünkü madenler burada şu anda ücretler yükseldi, işte bundan 1,5 sene önce 1300 TL-1400 TL alan işçi için şu anda en düşük ücret 2830 TL. İster istemez de madencilik değerli bir duruma dönüştü Soma’nın sosyal dokusu değişti, değişmeye de devam ediyor. Katliamdan sonra Soma’nın ciddi şekilde burada yaşayan insanlar, kitleler bir psikolojik travma hala yaşıyorlar ve hala devam ediyor. Katliamdan sonra çok ciddi şekilde Zonguldak’tan Amasya’dan Kütahya’dan işçiler geldiğini biliyoruz. Bunun sonuçları da şuna varıyor Soma’da 2800 tane işçi işten atıldı, o işçilerin nereden baksan 1200 tanesi hala işsiz durumda ama hala dışarıdan göç alıyor. Katliamdan sonra ve daha da zorlaştı, ücretler artınca haftalık tatil, çalışma saatleri azaldı. Normalde katliamın olduğu 301 kişinin öldüğü yerde insanlar ocağa girerken bin kere düşünmesi lazım ama tam tersine dönüştü.”

G10 ise politikanın Şırnak bölgesi açısından coğrafi sonuçlarını şu şekilde yorumlamıştır:

“Şırnak’ta şu an her taraf kaçak kömür ocaklarıdır. Bir kısmı ruhsatlı, bir kısmı ruhsatsız, bir kısmı kamu ruhsatlı bir kısmı özel ruhsatlı bir kısmında da hiç ruhsat yok. Halk orada en ilkel yöntemlerle neredeyse bin yıl önceki kömür çıkarma yöntemleriyle kömür çıkartıyor. Yaklaşık bir metre çaplı kuyular açıyor, 50 metre yerin dibine giriyor, 50 metre girdikten sonra oradan kazma kürekle kömür çıkartıp bir şekilde satıyor ve bu bilinen bir şey. Can güvenliği yok, ayda bir iki insanlar ölüyor. Ölmeyen de işte fiziksel olarak çok fazla kömür karbon

monoksit soluduğu için, uzun kaybı yaşıyor inip çıkarken... Orada halk 10.000 kişi kadar valiliğe yürüdü, burayı kapatırsanız biz işsiz kalırız. Çünkü orada linyit kömürü çıkartan var, nakliyesini yapan kamyon şoförleri var, buradan ucuz kömür alıp ısınan insanlar var yani genel bir yapı. Bu yönetmeliği hayata geçirmeye kalktığınız an bölgede bir anda ekonomi çöküyor. Çalışan insan sayısı azalacak, mevcut şartlarda kömür çıkartılmayacak. Zaten işsiz olan insanlar, köylerden göç etmiş insanlar Şırnak merkeze gelmişler, Cizre'ye gelmişler, orada da bu insanları yasayla engellemeye çalışıyorsunuz. Oradaki insanı engellediğiniz zaman, oradaki adam kendine başka bir ekonomik alan aramak zorunda kalacak. Ekonomik olarak ne yapacak batıya göçtür, işte daha ucuz işgücü. Ek olarak maden ocağının olduğu yerde genelde kentleşme olur. Taa ilk kömür ocaklarından beri vardır, gettolaşma söz konusu olur. Örneğin Elazığ'da Maden ilçesi vardır. Oradaki krom madenine bağlı olarak bir kent haline gelmiştir. İşçi var, işçi olursa fırın olması lazım, kahve olması lazım, okul lazım bunlara... Bunu kapattığınız an ve son iki yılda kapatma gerekçeleri bütün işyerleri iş sağlığı ve güvenliği yönetmeliğine dayanıyor, kar-zarara dayanmıyor. Ne madende azalma var ne maden pazarında azalma var ne maden fiyatlarında düşüş söz konusu ama şunu dayatıyorlar sigortaların artışı primlerin artışı, kıdemlerin verilmesi, ben bunları sağlamaya kalkarsam bu ocakta 200 kişiyle çalışamam 100 işçiye düşürmem lazım. Patronlar mevcut durumda hep şunu ortaya koyuyorlar: kar ve insan sağlığı... Bunu da hep bu yönetmelik üzerinden yapıyorlar. Yönetmelikle maden kapandığı zaman coğrafi olarak siz oradaki her şeyi etkiliyorsunuz. Soma'daki adam tarım işçisi, tarlasını bırakmış, on yıldır madende çalışıyor. Siz madeni kapattığınız zaman o artık tarlaya gidemiyor. Çünkü tarımdan kopmuş. İş güvenliği yönetmeliğinin getirdiği şartlar nedeniyle biz madenleri kapatıyoruz. Kapattığınız zaman orada zaten tarım bitmiş, ekonomi de bitiyor, bir anda göç alan yer göç veren yere dönüşüyor. Göç demek ucuz işgücü demek, güvencesiz yaşam demek, ulaşılamayan eğitim ve sağlık demek."

G9 Soma faciasının sonrasında yaşanan mevzuat değişikliklerinin sektörü derinden etkilediğini ifade ederek politikanın coğrafi etkileri hakkında şu değerlendirmeleri yapmıştır:

"Türkiye'de bizi yönetenler, siyaset kurumu her zaman diğer konularda olduğu gibi bu konuda da ciddi popülizm adına çok acele kararlar aldı. Daha önce, özellikle kamu işletmeleri, gerek hizmet alımı şeklinde, gerek rödövens ile buralara iş yapan müteahhitler belirli bir sözleşme yapmışlardı. Ne zaman ki Soma faciası yaşandıktan sonra, Soma torba kanunu diye bir torba kanun çıktı. Soma faciası yaşanınca o kanun Soma torba kanunu adını aldı. Alt komisyona havale edildi, alt komisyona havale edilince o gün çünkü Soma'da çok ciddi eylemler başladı. Hükümet bu arada hemen dedi ki yeraltı maden ocaklarında çalışanların ben asgari ücretini iki kata çıkartıyorum ve iki kat asgari ücretten aşağı kimse yeraltı maden işletmesinde işçi çalıştıramaz. Bize gelen duyurular sadece kanunun yürürlüğe girdiği ilk gün yirmi tane maden ocağı kapısına kilit vurdu. Kapanması gayet doğaldı o şartlarda; tabii hükümet yaklaşık bir yıl sonra o durumdaki maden ocaklarına yanılmıyorsa 250 milyon tl civarında

bir finansman aktardı. Kapanması ondan kaynaklanıyor yoksa geçmişte iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini almadılar, yeteri kadar ÇSGB olsun, MİGEM yeteri kadar denetim yapmadıkları için onlar da kara düzen bir üretim yapıyorlardı. Madenler yeraltına doğru rezerv bitmez, rezerv yukarıdan başlar, damar yeraltına kadar gider, yeraltına doğru gidildiğinde üretim maliyeti artıyor. Üretim maliyeti artınca onu daha fazla rahat üretim yapabilmek için devlet biraz yapıyordu fakat rödövansla özel firmalara verdiği zaman herhangi bir oradaki teknolojik yatırım olsun, artı iş sağlığı ve iş güvenliği ile alakalı bir yatırım yapmadan, mevcut oradaki madeni en ucuz şekilde alabilirse onu düşünüyordur, kömürü ne kadar ucuza alabilirse onu düşünüyordur. Dolayısıyla maden ocaklarında planlı bir şekilde çalışılmadığı için şimdi yavaş yavaş oradan çıkarılan kömürün maliyeti artıyor maliyeti artınca serbest piyasada rekabet edemiyorlar. Rekabet edemeyince bu yavaş yavaş taşkömürü kullanan, linyit kömürünü kullanan şeyler doğalgaza dönüştürüyorlar. Mesela eskiden Zonguldağın kömürünü en çok kullanan Çaykur idi, çayı üretmesi için fırınları var. Bu fırınları çalıştırmak için taşkömürü kullanırlardı Zonguldak için önemli bir pazardı, şimdi onlar doğalgaza dönüştü. Zonguldak artık kömür de satamıyor, kömür de satamayınca orada kısır bir döngü oluşmuş teknolojik gelişmelerden ve pazar payının azalmasından.”

KG10 madenci şehirlerinin birbirleri arasında göç verdiğini, Türkiye’nin bir tür enerji politikasını kömüre bindirdiği sürece bundan kurtuluşun olmadığını, bu kömür çıkarılacağını ve bunun coğrafi maliyetinin de üstlenileceğini ifade ederek politikanın coğrafi etkilerini makro olarak şu şekilde yorumlamıştır:

“Madenciler madenci kentlerine göç ediyorlar. Soma’da Şırnaklı ve Diyarbakırlı Kürtler çalışıyor. Zonguldaklı Abazalar, Gürcüler çalışıyor. Bunların hiç birisi Soma’nın gerçek yerlisi değil. Soma’yı bir kent yapan bu göç, iç göç. Maden kentleri birbirine göç veriyor. Balıkesir, Bergama, İzmir, Kınık, Zonguldak, Çayırhan havzası bunlar birbirlerine göç veriyorlar. Madenin kapatılması diye bir çözüm yok. Çünkü şu anda doğrudan ya da dolaylı madene bağlı yaşayan inanılmaz bir sosyal doku var bu ülkede. Dolayısıyla şu lüksümüz yok: madem öldürücü, madem zarar verici madem verimli yönetilemiyor, kapatalım demek- ki Birleşik Krallık bu kararı verdi, Kanada bu kararı verdi, Almanya bu kararı verdi kendi ülkelerinde maden çıkartmıyorlar. Pahalı, riskli ve sosyal dokuya zarar verdiğine karar vermişler. Bunlar bu tip demografik sosyal sonuçlarla, coğrafi sonuçlarla hiç ilgilenmeden bunu yapabiliyorlar ama bizim yapma şansımız yok. Biz şu anda bile çizgideyiz yani Güney Afrika’dan satın aldığınız linyiti İzmir limanına indiriyorsunuz İzmir limanındaki ton fiyatı İzmir’e 150 km uzaktaki Soma’dan çıkardığınız ton fiyatının yarısı, G. Afrika’dan da gemiyle getiriyorsunuz yani. Üzerine eklenmiş olmasına rağmen yarısı. İç göç, şişmiş kasabalar, madenin bitişiyle birlikte ortadan kalkacak kasabalar... Ayrıca ağır maden çıkarma teknikleri aracılığıyla, patlayıcılar kullanıyorsunuz yüzeyi tarıyorsunuz, tarıma elverişliliği ortadan geri dönüşsüz olarak ortadan kaldırıyorsunuz. Ciddi sonuçları var tabii o yüzden de kıymetli yani bu mevzuat.”

G34, Çin'in küçük madenlerini ve kaza istatistikleri yüksek madenlerini tasfiye ederek dünya sıralamasında altıncı sıraya kadar gerilediğini ifade ederek Türkiye'nin böyle bir politika izlemesi durumunda nasıl bir coğrafi sonuç ile karşı karşıya kalacağını şu şekilde betimlemiştir:

Türkiye'de böyle bir yol izlerse, büyük maden havzaları göç alıp, küçük madenciliğin yapıldığı il ve bölgeler tamamen boşalabilir, coğrafi yığılım olabilir. Bölgesel ne etkileri olabilir dediğinizde bu tip sonuçları yaşanacak şeyleri var hem doğal yeni oluşan hem de bölgesel yığılmalara neden olacaktır herhalde."

Zonguldak kömür havasına politikanın coğrafi etkileri görüşmeciler tarafından şu şekilde açıklanmıştır:

G28:

" TTK veya Zonguldak ya da Zonguldak'taki kömür havzası diyelim 1980li yıllara kadar ülkemizin bir numaralı ağır sanayi bölgesiydi. Zonguldak Türkiye'nin lokomotiflerinden birisiydi. Zonguldak ile beraber ülkede kalkınıyordu. Çünkü ürettiği taşkömürünü ülkemizin her tarafına, her tarafındaki kalkınmaya katkısı olan böyle bir sektör. Zonguldak 1980'li yıllara kadar göç alan, Türkiye'nin Almanyası gibi bir yerd. Ama 1980'den sonra tüm dünyada uygulanan ülkemizde de etkisi oldukça fazla olan bu küreselleşme/liberalleşme rüzgarları sonrasında kamu kurumları devletin başına sırtına bir yük, bir kambu olarak gösterildi. Sürekli zarar eder bir duruma getirildi, 1980'den sonra uygulanan politikalar sonucunda da bu bölgedeki işçi sayısı sürekli azaldı, sektör kan kaybetmeye devam etti ve sonuçta bu bölge daha 30-40 öncesine kadar göç alan bir kent pozisyonundayken şimdi göç veren bir kent, nüfus azalıyor Zonguldak'ı, böylece burada bu konuda size bunu söyleyebilirim."

G33 yukarıdaki açıklamanın tam tersi bir pozisyonda kalarak Zonguldak'ı örnek almanın bir yanılsama olacağını belirterek şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

"Zonguldak'ı örnek olarak görmemek lazım, sizi yanıltabilir; Zonguldak giderek kötüye gitti. Dolayısıyla TTK bugün bana göre madenciliğin ben öğrencimi oraya göndermem, çünkü bildiğini unuttur. Zonguldağı bu işte hiç işte şey olarak almayın, genelleme yaptığın zaman çok sıra dışı bir şeyler kalacaktır. Orası sıradışı, Türkiye madenciliğini, kömür üretimini, hiçbir şekilde istatistiki verilere girecek şekilde etkilemiyor."

5.9.2.2.7. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasının sembolik sonuçları

KG2 yönetmeliklerin mevcut durumu biraz daha iyileştirebileceğini ama çözemeyeceğini zira bunun bir gelenek, bir kültür meselesi olduğunu açıklayarak şunları ifade etmiştir:

“Yönetmelikte, 6331’de de örneğin risk analizinin yapılması zorunlu konulmuş. Risk analizinin yapılması o kadar önemli bir şeydir ki siz her yeri gözünüz dört açarak her yerde ne tür sorun çıkabilir, bunları bir bir hesaplarsınız bu acayip bir uzmanlık konusudur. Tabii ki bunun bir maliyeti vardır ama o maliyete katlanırsın akıllıysan, kültürün doğruysa. Bunu yaptığınızda bir sürü sorunu peşinen önlemiş olursunuz. Türkiye’de nasıl oluyor bu? Türkiye’de bir kağıt işi oluyor, yapılıyor imzalanıyor raflarda duruyor. Mevzuatta, yönetmelikte var mı evet var ama sonuç? Gerçekten o önerilen istenen amaca hizmet ediyor mu? Etmiyor! Yönetmeliğe her şeyi yazabilirsiniz ama o kültürü o ruhu yaratmadığınız zaman ve bunu çok iyi denetlemediğiniz zaman olmaz. Bu tür yönetmelikler ya da kanunlar vesaireler hazırlanırken bu süreçlerin belirli aşamalarında sürecin içerisinde olan birisi olarak gözlemlerim şu herkes kendi çıkarının ne olması gerektiğini kanun içerisinde oraya odaklanıp onu söylüyor. Zaten bir kanun çıkınca onun değiştirilmesi gerektiği hemen ertesi gün konuşulmaya başlıyor.”

G45 politikanın sembolik sonuçlarına dair şu saptamalarda bulunmuştur:

“İş sağlığı ve güvenliği yönetmeliğinin ve yine kömür madenleriyle ilgili yönetmelikler ve bir takım değişiklikler oldu, o sembolik sonuçların bir kısmı orada gerçekleşti. Bakanlıkta benim de katıldığım bir toplantıda bir önceki kazada o büyük kazada orada olmayan birtakım çalışanların hayatını koruyacak sistemlerin artık hayata geçirilmesi gerektiği konuşuldu. Metal madenlerinde sığınma odaları yapılması kabul edilirken, kömür madenlerinde çalışanların bir an önce dışarı çıkarılması, tahliye edilmesinin doğru olduğu değerlendirildi, herkes bunu kabul etti. Orada da daha hızlı nasıl çıkar daha doğru, en az hasarla insanlar yerüstüne tahliye edilebilir onunla ilgili sistemler konuşuldu. Örneğin hayat ipleri ya da yön gösteren ipler, halatlar... Örneğin personel takip sistemi gibi şeyler yönetmeliğe girdi, dolayısıyla çok da konuşuldu. Hem konuşuldu hem de bunlar hayata geçirildi. Tabii burada kömür ya da maden demiyor dolayısıyla diğer metal madenleri için sığınma odalarının önemi ortaya kondu, oralarda da onlar zorunlu hale geldi.” (G45).

G54 ise politikanın sembolik sonuçları olarak sunulan “fitrat, işçi baretini takmıyor” gibi bir takım etmenlerin gerçeği yansıtmadığını, belirterek şu açıklamaları yapmıştır:

“Basın, kamuoyu herkes yaşam odası niye yok diye tartıştı. İyi de kardeşim yaşam odası 20-25 kişiyi korur. Zaten yeraltı kömür madenlerinde yaşam odası olmuyor. Sen onun önlemini alacağına bir çok önlemin alınması gerekirken yaşam odası tartıştılar. Asıl mesela tam da burada. Gerçeği saklıyorlar, o yüzden de bu tip tartışmalarda algıda bir seçicilik yaratıyorlar ve o tartışmaları buradan yapıyorlar. Bu doğru bir tartışma modeli değil ve doğrudan değil. Hiçbir işçi baretini takmıyor diye ölmez, tabii ki takmalıdır. İşçiye sen bu eğitimi vermezsen takmaz. Çünkü işçi o anda kurtulmak ister, baret sıkarak kafasını ama onun en basit baretten örnek veriyorsa; gaz maskesi işte ben yine bir örnekle devam edeyim buradan bir işletmede bundan 12 gün önce bir havalandırmanın fanlar kapanıyor, elektrikle ilgili bir sorun

yaşanıyor. İnsanlar içeride havasız kalıyor, altı tane işçi arkadaş zehirleniyor. İşçilerin zehirlenmesi oranın fanın şey yapmasından değil maskesini takamıyor ya da takıyor maskesini maske içeride sıkıyor onu, terletiyor çıkartıyor. Bu işçinin suçu mudur? Bu işçinin suçu değildir. Geriye gitmeye ihtiyaç var çünkü sen bu maskeyi nasıl takacağını, nasıl kullanacağını, nerede çıkartacağını, nerede takacağını demek ki eğitmemişsin bu suç senindir.”

Soma faciasının yaşandığı dönemde o bölgede maden işçisi olarak çalışan KG11 ortaya çıkan sembolik sonuçları şöyle dile getirmiştir:

“Sembolik olarak, ben kazadan önce de çalışıyordum hala çalışmaya devam ediyorum. Kazadan sonra iş sağlığı uzmanları, şirketin yetkilendirdiği kişiler vasıtasıyla bu haydi haydicilik kalktı. Sonuçta işçi kaza yaparsa benim başım ağrır gibisinden biraz daha temkinli çalışma başladı. Getirdiği en büyük faydalardan birisi budur. İş sağlığı ve güvenliği konusunda uzman şeflerin nezaretinde mesela tehlikeli bir bölgede çalışıyorsun; eskiden mühendis gelirdi gazını ölçerdi, gazına bakardı ama şu an noktasına kadar, en ince ayrıntısına kadar inceleniyor. Elinde bir cihaz metan gazının ölçüyor, oksijeni ölçüyor, teknik hata varsa uyarıyor.”

G2 de Soma faciasının günümüzde maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği alanında bir sembol olarak belirleyici olduğunu ifade ederek şu saptamalarda bulunmuştur:

“Sembolik derken bunu ciddi bu iş güvenliği iş sağlığı yönetmenliğinin ciddi manada sektöre bir katkısı var. Özellikle Soma olayından sonra iş sağlığı iş güvenliği algısı bu işçi tarafında da daha ciddiye alındı, işveren tarafında da daha ciddiye alındı. Soma kazasından sonra çıkan yeni yönetmenliklerle falan biraz daha işin üzerine ciddi şekilde gidildi, formalitede kalmadı yani. Eksikliklerimiz yok mu? Mutlaka vardır ama Türkiye’de şu da var Türkiye’deki iş kazalarının asıl nedeni yasalarda değil biliyor musunuz yani baktığımız zaman bugün AB, ILO normlarına göre çok büyük bir eksikliğimiz yok bizim yasalarda. Bizim Türkiye’de zihniyet değişimine ihtiyacımız var. Zihniyet değişimi sendikalarda da gerekli, işverende de gerekli işçide de gerekli. Kazalar oluyor görüyoruz kim de oluyor kazalar? Yerli firmada oluyor. Çayeli Bakır İşletmesi yeraltı işletmesi, hiç kaza duyuyoruz mu? Duymuyoruz. Nihayetinde bu yönetmenlikler bu kanunlar onlara da geçerli bize de geçerli. Niye? Demek ki yasayla ilgili sıkıntı yok, zihniyetle ilgili sıkıntılar var. Çayeli Bakır’a gittim içeri gireceğim yeraltına değil idareyle görüşmeye gireceğim nizamiyeden hemen. Dur dediler; baret verdiler, işte önlüklerimizi verdiler, giydim ekranda beş dakikalık film izlettiler nerede nasıl davranacağım içeride. Dedim gerek var mı? Değil siz, cumhurbaşkanı da gelse bu kurala uyacak dediler. İşte zihniyet buradan kaynaklanıyor. Biz hep olumlu düşünüyoruz onlar hep böyle olabilecek ihtimallerin hepsini değerlendiriyorlar olumsuzları, hepsini değerlendiriyor olmazsa ne ala.”

KG10 ise yukarıdaki tespit ve ifadelerin tam tersine politikanın herhangi bir sembolik sonuç yaratmadığını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Burada 301 kişi katledildi, buna bir tepki duymalıyız maden mevzuatını buna göre düzeltmek için basınç yapmalıyız yasamaya ya da yürütmeye böyle bir etkisi olabilirdi. Ya da maden işçilerinin yaşamı konusunda bir duyarlılık yaratabilirdi maden işçilerinin ve çocuklarının yaşamlarının iyileştirilmesi konusunda bir ülke düzeyinde bir hassasiyet yaratabilirdi bunun hiç birisini yaratmadı. Yaratmamasının nedeni yani bir negatif bir sembol haline gelmesinin nedeni de dediğim gibi siyasal iktidarın inşaat ve maden sektöründeki entegre programı ve kriz öncesinde bulunmamız. İzin vermediler, şöyle bir örnek vereyim tekmelenen bir işçi bir danışman tarafından tekmelenen bir işçi danışman beraat ederken soruşturma yapılmazken işçiye ceza verildi. İnanılmaz bir iş yani oysa ki yargıç üzerinde sembolik bir etkisi olmalıydı bunun, savcı üzerinde sembolik bir etkisi olmalıydı.”

G34 politikanın sembolik sonuçlarını siyasi açıdan değerlendirerek şu tespitlerde bulunmuştur:

“Soma sonrası çıkan bütün mevzuat düzenlemelerinde önleyici faaliyet hiç yoktur hep nasıl kaçılır faaliyeti vardır. Bu geçmiş olsun maddesidir bana göre çok açık söyleyeyim. Yani bugünkü yöneticilerin tümü siyasi erk ya da bürokrat Soma’dan sonra çok şey yaptığını düşünüyor ama Soma’dan sonra yaptığı birçok şeylerin arkasında bir şey yaptı bir kaza olduğunda biri nasıl kaçacak. Asla bir kaza nasıl olmaz maddesi hiç çıkmadı o tarihten bu yana, bu çok önemli bir göstergedir bana göre.”

5.9.2.3. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasının tarafları

Bu bölümde araştırma kapsamında elde edilen bulgulara dayalı olarak maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikalarının tarafları açıklanmış ve Policy Maker 5 programı ile analiz edilmiştir.

Çizelge 5.1 ve Şekil 5.2’de maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasının tarafları, seviyeleri, sektörleri, pozisyonları ve etki güçlerine göre verilmiştir. Bu tablodan ortaya çıkan koalisyon haritası ise Şekil 5.3’de gösterilmektedir. Bu araştırmada bürokrasi kurumlarının politikayı her koşul ve senaryoda destekledikleri öngörülmüştür. Bununla birlikte basın/sosyal medya aktörünün ise, tek bir yapıdan oluşmadığı, içerisinde herhangi bir politikayı destekleme ve/veya muhalefet etme anlamında yanlılık, gerçeği yansıtmayan haber veya içerik ya da paylaşımlar ile dezenformasyon yapabilme olanakları bulunan “iç taraflar” olduğu göz ardı edilmiştir. Genel olarak bakıldığında bu iç tarafların birbirlerini nötrledikleri varsayılmıştır. Bu nedenle basın/sosyal medya aktörü genel olarak bakıldığında tarafsız olarak ele alınmıştır. Elde edilen araştırma bulgularına göre politikayı Bürokrasi kuruluşlarının yanı sıra Akparti, Altın Madencileri Derneği, Enerji Bir-Sen, Kömür Üreti-

cileri Derneği, Maden şirketleri, Öz Sağlık-İş, Öz Maden-İş, Sağlık-Sen, Türkiye Madenciler Derneği, Yurt Madencilikini Geliştirme Vakfı güçlü bir şekilde desteklemektedir. Kamu-İş, Maden-İş, İş Sağlığı ve Güvenliği Profesyonelleri Derneği, Maden Nezaretçileri Derneği, Maden Teknikerleri Derneği ise orta derecede desteklemekte, Genel Maden-İş ise zayıf bir şekilde desteklemektedir. Avrupa Birliği, Basın/Sosyal Medya, Dünya Çalışma Örgütü, İş Müfettişleri Derneği, İş Sağlığı ve Güvenliği Müfettişleri Derneği ise politikaya karşı tarafsız bir tutum izlemektedir. Politikaya yüksek derecede muhalefet eden aktörler ise Cumhuriyet Halk Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi, Halkların Demokratik Partisi, TMMOB Maden Mühendisleri Odası, TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası, TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası, Türk Tabipleri Birliği, Dev Maden-Sen, Dev Sağlık-İş, Türk Sağlık-Sen, Türk Enerji-Sen, KESK ESM, KESK SES, Enerji-İş, Genel Sağlık-İş, Türk Toraks Derneği, Soma Madenci Evi, Sosyal Haklar Derneği, Fişek Enstitüsü, orta derecede muhalefet eden Halk Sağlığı Uzmanları Derneği, düşük derecede muhalefet eden ise Maden Mühendisleri Derneği olarak belirlenmiştir. Bürokrasi kurumlarının bazıları dışında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Ak Parti, Altın Madencileri Derneği, Kömür Üreticileri Derneği, maden şirketleri ve basın/sosyal medya etki gücü yüksek olan aktörlerdir.

Çizelge 5.1. Aktörlerin seviye, sektör, pozisyon ve güçleri

Aktörler	Seviye	Sektör	Pozisyon	Güç
Adalet ve Kalkınma Partisi	Ulusal	Siyasi Parti	Yüksek Destek	Yüksek
Altın Madencileri Derneği	Ulusal	STK	Yüksek Destek	Yüksek
Avrupa Birliği	Uluslararası	Uluslararası	Tarafsız	Düşük
Basın/Sosyal Medya	Ulusal	Medya	Tarafsız	Yüksek
CHP	Ulusal	Siyasi Parti	Yüksek Muhalefet	Orta
ÇSGB İSGÜM	Ulusal	Bürokrasi	Yüksek Destek	Düşük
ÇSGB İş Teftiş Kurulu	Ulusal	Bürokrasi	Yüksek Destek	Yüksek
Dev Sağlık-İş	Ulusal	Sendika	Yüksek Muhalefet	Düşük
Dünya Çalışma Örgütü	Uluslararası	Uluslararası	Tarafsız	Düşük
ESM	Ulusal	Sendika	Yüksek Muhalefet	Düşük
Enerji Bir-Sen	Ulusal	Sendika	Yüksek Destek	Orta
ETKB	Ulusal	Bürokrasi	Yüksek Destek	Yüksek
Enerji-İş	Ulusal	Sendika	Yüksek Muhalefet	Düşük
Eti Maden	Ulusal	Bürokrasi	Yüksek Destek	Düşük
ETKB MİGEM	Ulusal	Bürokrasi	Yüksek Destek	Yüksek
Fişek Enstitüsü	Ulusal	STK	Yüksek Muhalefet	Düşük
Genel Maden-İş	Bölgesel	Sendika	Zayıf Destek	Düşük
Genel Sağlık-İş	Ulusal	Sendika	Yüksek Muhalefet	Düşük
Hasuder	Ulusal	STK	Orta Muhalefet	Düşük
HDP	Ulusal	Siyasi Parti	Yüksek Muhalefet	Düşük
İş Müfettişleri Derneği	Ulusal	STK	Tarafsız	Düşük

İSG Müfettişleri Derneği	Ulusal	STK	Tarafsız	Düşük
İSAG	Ulusal	STK	Orta Destek	Orta
Kamu-İş	Ulusal	Sendika	Orta Destek	Orta
Kömür-Der	Ulusal	STK	Yüksek Destek	Yüksek
Maden-İş	Ulusal	Sendika	Orta Destek	Düşük
Maden Mühendisleri Derneği	Yerel	STK	Düşük Muhalefet	Düşük
Maden Nezaretçileri Derneği	Yerel	STK	Orta Destek	Düşük
Maden Teknikerleri Derneği	Yerel	STK	Orta Destek	Düşük
MTA	Ulusal	Bürokrasi	Yüksek Destek	Düşük
Maden Şirketleri	Ulusal/UA	Özel Sektör	Yüksek Destek	Yüksek
Mesleki Yeterlilik Kurumu	Ulusal	Bürokrasi	Yüksek Destek	Düşük
MHP	Ulusal	Siyasi Parti	Yüksek Muhalefet	Orta
Öz Maden-İş	Yerel	Sendika	Yüksek Destek	Düşük
Öz Sağlık-İş	Ulusal	Sendika	Yüksek Destek	Düşük
Recep Tayyip Erdoğan	Ulusal	Bürokrasi	Yüksek Destek	Yüksek
Sağlık Bakanlığı	Ulusal	Bürokrasi	Yüksek Destek	Düşük
SES	Ulusal	Sendika	Yüksek Muhalefet	Düşük
Sağlık-Sen	Ulusal	Sendika	Yüksek Destek	Düşük
SGK	Ulusal	Bürokrasi	Yüksek Destek	Düşük
Sosyal Haklar Derneği	Ulusal	STK	Yüksek Muhalefet	Düşük
Soma Madenci Evi	Yerel	STK	Yüksek Muhalefet	Düşük
TMMOB EMO	Ulusal	Meslek Örgütü	Yüksek Muhalefet	Düşük
TMMOB JMO	Ulusal	Meslek Örgütü	Yüksek Muhalefet	Düşük
TMMOB MMO	Ulusal	Meslek Örgütü	Yüksek Muhalefet	Düşük
TTB	Ulusal	Meslek Örgütü	Yüksek Muhalefet	Düşük
TTD	Ulusal	Meslek Örgütü	Yüksek Muhalefet	Düşük
Dev Maden-Sen	Ulusal	Sendika	Yüksek Muhalefet	Düşük
Türk Enerji-Sen	Ulusal	Sendika	Yüksek Muhalefet	Düşük
Türkiye Madenciler Derneği	Ulusal	STK	Yüksek Destek	Orta
Türk Sağlık-Sen	Ulusal	Sendika	Yüksek Muhalefet	Düşük
TKİ	Ulusal	Bürokrasi	Yüksek Destek	Yüksek
TTK	Ulusal	Bürokrasi	Yüksek Destek	Düşük
YMGV	Ulusal	STK	Yüksek Destek	Orta

Şekil 5.2. Aktörlerin etki, güç ve pozisyonlarına göre dağılımı

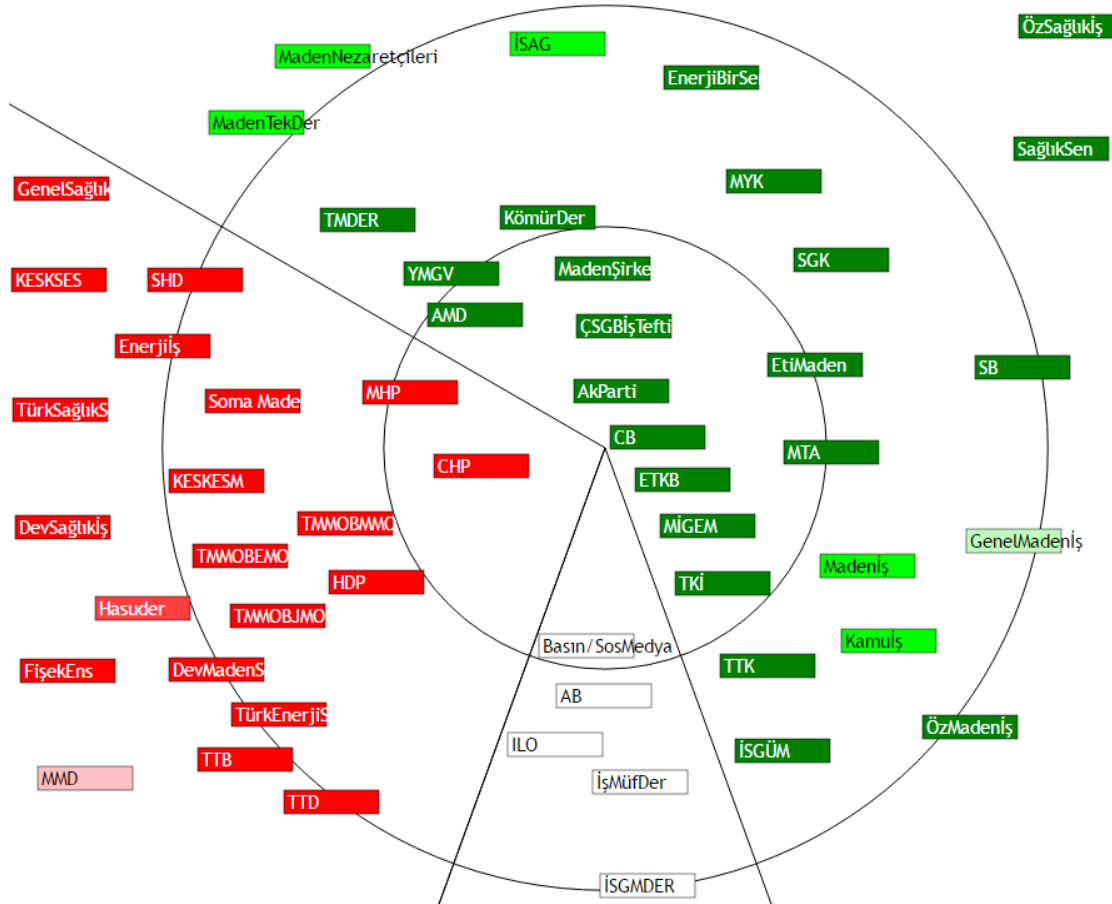

Şekil 5.3. Aktörlerin etki, güç ve pozisyonlarına göre dağılımı

Güçlü Destek	Orta Destek	Zayıf Destek	Tarafsız	Zayıf Muhalefet	Orta Muhalefet	Güçlü Muhalefet
AkParti	Kamu-İş	Genel Maden-İş	Basın	MMD	HASUDER	CHP
İş Teftiş	İSAG		İşMüfDer			MHP
MİGEM	Maden-İş		AB			HDP
TKİ	MTekDer		İSGMüfDer			Madenci Evi
KömürDer	MNezDer		İİ.O			DevMadenSen
AMD						DevSağlıkİş
CB						Enerji-İş
Maden Şirketleri						KESK ESM
ETKB						Fişek Enstitüsü
Enerji Bir-Sen						Genel Sağlıkİş
TMD						KESK SES
YMGV						SHD
İSGÜM						TMMOB EMO
SB						TMMOB JMO
SGK						TMMOB MMO
Eti Maden						TTB
TTK						Türk EnerjiSen
MTA						Türk SağlıkSen
MYK						TTD
Öz Sağlık-İş						
Öz Maden-İş						
Sağlık-Sen						

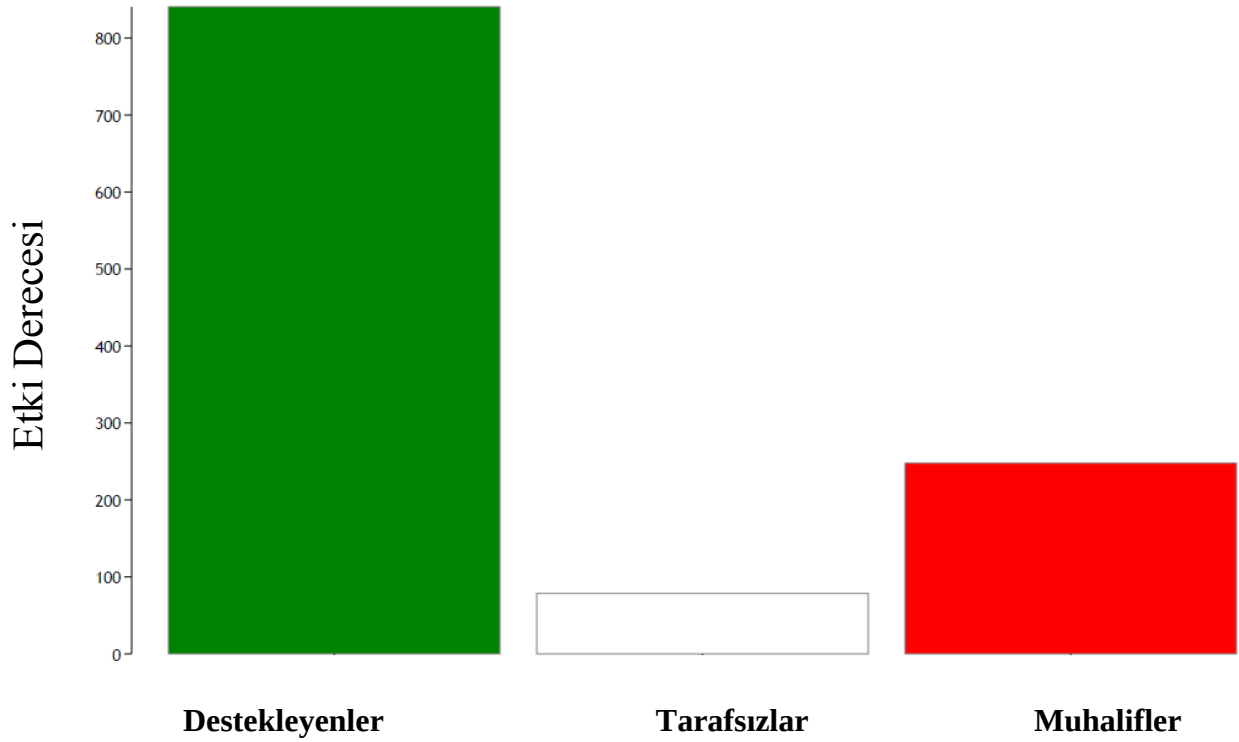
Şekil 5.3'te ise çizelge 5.1 ve şekil 5.2'de yer alan politika aktörlerinin koalisyon haritası yer almaktadır.

Şekil 5.4. Politika aktörlerinin koalisyon haritası

Çizelge 5.1, Şekil 5.2 ve Şekil 5.3'te gösterilen politika aktörlerin etki, güç ve polisyonlarına göre dağılımı ve koalisyon haritasından ortaya çıkan fizibilite grafiği ise Şekil 5.4'te gösterilmiştir. Buna göre politikayı destekleyenlerin politikanın uygulanabilirliğine etkileri 840 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuç mevcut koşulların değişmediği varsayımı altında politikanın güçlü bir şekilde desteklendiğini ve uygulanabilirliğinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Şekil 5.5. Politikanın uygulanabilirliği

5.9.2.3.1. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasını destekleyenler

Bu bölümde maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasını destekleyen aktörler amaçları, sahip oldukları etkinin güç derecesi ve gücün boyutu açısından ele alınmaktadır.

Recep Tayyip Erdoğan (Cumhurbaşkanı)

Erdoğan Cumhurbaşkanı olarak diğer tüm politikalarda olduğu gibi maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasında da en etkin aktör rolündedir. Yaptığı açıklamalar gündem oluşturmakta ve maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikası üzerinde yüksek derecede etkili olmaktadır.

Adalet ve Kalkınma Partisi (Ak Parti)

Ak Parti 2002 yılından günümüze kadar Türkiye’de tek başına iktidar pozisyonundadır. Dolayısıyla sadece maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği değil hemen tüm politikalarda güçlü bir etkisi olduğu ifade edilebilir. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikaları Ak Parti tarafından meclis gündemine getirilmekte ve yasalaşmaktadır. Bu konuya ilişkin olarak görüşmeci G10 Ak Partinin yasama üzerindeki etkisini şu şekilde açıklamıştır:

“Soma olayından bir ay önce Manisa milletvekili çıkıp Soma’daki maden işletmesinin yarattığı zararlar neler olabileceğine dair konuşma yapıyor, aradan bir ay geçtikten sonra Soma’da facia ortada. Yani mecliste dahi gündeme gelse, diyorlar ya mecliste dile getirilelim. Mecliste de dile gelmiş. Çünkü yaptırım gücün yok yani hükümet istediğini orada getirebiliyor.”

Ak Parti’nin siyaset üzerindeki etkinliğini anlatmak için G9 aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

“233 Kanun Hükmünde Kararname (KHK) tüm Kamu İktisadi Teşekküllerinin (KİT) yönetiminde özerklik sağladı ama maalesef Türkiye’de hükümet onların atamasını üçlü kararnameyle yaptığı için dolayısıyla aman bizi koltuklarımızdan almasınlar diye hükümetin her dediğini yapmak durumunda, siyasetçinin her dediğini yapmak durumundalar.”

Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü

Eti Maden, 1935 yılında EtiBank adıyla Atatürk’ün direktifi ile kurulmuştur ve Türkiye Cumhuriyetinde maden sektöründe kurulmuş ilk kamu kuruluşu olma özelliğindedir. Kuruluş 1957 yılında kömür madenciliği faaliyetlerini TKİ’ye devretmiştir (www.etimaden.gov.tr). Eti Maden’in maden sektöründeki yerine ilişkin olarak G22 şunları söylemiştir:

“Bizim birinci önceliğimiz üretim yapmaktır, satış yapmak. Bunun yanında destek mekanizmalarımız var. Birinci planımız üretim yapmak, ülkeye gelir sağlamak. İkinci planı, bu işi yaparken paralel olarak, ben hem kendi çalışanımı (çalışan işçi memur farketmez) koruyacağım yani kazasız belasız. Hedef gösteriyoruz mesela %0 işçi kazası diyorsun. Hedefin o, cıtaıy yüksek tutuyorsun.”

Bu çalışma kapsamında kamu kuruluşlarının tamamının uygulanmakta olan politikayı yüksek derecede desteklediği öngörülmüştür. Bu doğrultuda G22 maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasına ilişkin olarak şunlardır:

“Benim işçimi koruyor, memurumu koruyor çalışanımı koruyor yani bu yönetmelik. Her iki tarafın, tarafları koruyor. Hem işvereni koruyor hem çalışanı koruyor bir de üçüncü şahıslar var yani hepsini koruyor.”

Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA)

Maden Tetkin ve Arama Genel Müdürlüğü, 14 Haziran 1935 yılında TBMM’de kabul edilen, 22 Haziran 1935 yılında Resmi Gazetede yayınlanan 2804 Sayılı kanunla kurulmuştur (www.mta.gov.tr). MTA’nın yapısı ve görevleri G31 görüşmecisi tarafından şu şekilde tanımlanmıştır:

“Enerji Bakanlığı’na bağlı olan MTA Genel Müdürlüğü kuruluş kanunu gereği bildiğiniz gibi madenleri araştırır, madeni, petrolü, doğalgazı, yeraltı kaynaklarını, bütünü tamamını sadece maden başında görünür ama bütün kaynakları araştırır, ruhsat alır ama onlar iş-

letmecilik hakkına sahip değildir ancak bunları devrederler işletmeci firmalara... Türkiye'nin yeraltı kaynakları potansiyelini bulmayla görevli bir kurum."

Maden işyerlerinde arama ve sondaj boyutunda yer aldığı ve işletmecilik faaliyetlerine katılmadığı için MTA, maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasının doğrudan bir aktörü değildir; G19 bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

"İşte madenlerde iş sağlığı güvenliği yönetmeliği, işletilen madenler açık ocak olabilir; adam burada bir endüstriyel hammadde bulmuş bakıyorsun böyle yüzeyde gözünün alabildiği yer bentonit bu bentoniti ne yapıyor gidiyor kepçeyle alıp alıp kamyonla dolduruyor bu bir açık ocak işletmesi oluyor. Bir de yeraltı dediğimiz maden işletmeleri var. İşte maden şeyi o yönetmelik de ona giriyor. Biz ona tabii olmuyoruz, tabii olmuyoruz o yönetmeliğe... İşletme olsaydık ona girerdik."

(...)

"Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü'nün kuruluş amacı bir kere maden arama işi, biz MTA olarak kampa gittiğimizde bir ruhsat alıyoruz önce Maden İşleri Genel Müdürlüğünden ruhsat talep ediyoruz. Bu almış olduğumuz ruhsatlarda ön bir prospeksiyon yapıyoruz etüt yapıyoruz. Uygun gördüğümüz yerlerde numuneler alıyoruz bu numuneleri laboratuvarlarımızda işliyoruz sonra buradan almış olduğumuz değerlerde eğer işlenebilirlik iyi bir değer yakalarsa bu sefer bir üst aşamaya geçiyoruz diyoruz ki burada ne yapmamız lazım. Jeofizik yapabiliriz, sondajlı arama yapabiliriz, sondajla işte 200-300-500-600-700-800 metrelerce kadar kuyularımız oluyor. Oradan almış olduğumuz karutlarda bakıyoruz laboratuvarlarımıza gönderiyoruz bunları, işleniyor laboratuvarlarda. Bu örneklerden gelen değerlere bakarak diyoruz ki burada bir maden ya da bir cevher ya da bir ocak ya da bir açık işletme olabilir işte endüstriyel hammaddeler bazında, bir maden var: varı eğer ortaya koyarsak ne kadar ne olduğunun raporunu çıkarıyoruz. Sonra bunun Maden İşleri Genel Müdürlüğü'ne devrediyoruz. Maden İşleri Genel Müdürlüğü bunu özel sektöre satıyor."

Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu (TKİ)

Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu, maden işyerlerinin Türkiye'deki en önemli paydaşlarının başında gelmektedir. 6974 sayılı yasa ile 22.05.1957 yılında kurulan ve 08.06.1984 tarih, 233 sayılı KHK ile faaliyetleri yeniden düzenlenen TKİ bir İktisadi Devlet Teşekkülü olup, çalışmalarını 27.11.1984 tarih, 18588 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Ana Statüsü" hükümlerine göre sürdürülmektedir. TKİ'nin kuruluş amacı devletin genel enerji ve yakıt politikasına uygun olarak linyit, turp bitümlü şist, asfaltit gibi enerji hammaddelerini değerlendirmek, ülkenin ihtiyaçlarını karşılamak, yurt ekonomisine azami katkıda bulunmak, plan ve programlar tanzim etmek, takip etmek, uygulama stratejilerini tespit etmek ve gerçekleşmesini sağlamak olarak tanımlanmıştır (www.tki.gov.tr).

Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu 15.06.1985 tarih ve 18785 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren Maden Kanununun 4. Maddesine göre madenler Devletin hüküm ve tasarrufu altında olup, içinde bulundukları arzın mülkiyetine tabi değildir. Bir başka deyişle Türkiye’de madenler devletindir. Bununla birlikte aynı kanunun devletin hüküm ve tasarrufunu düzenleyen beşinci maddesi, 4.2.2015 tarih ve 6592 sayılı kanunun üçüncü maddesinde “Maden ruhsatları ve buluculuk hakkı devredilebilir. Devir yapılmadan önce arama ve işletme ruhsatlarının devredildiği tarihteki ruhsat bedelinin iki katı tutarında devir bedeli alınır. Devir Bakanlık onayı ile gerçekleşir.” şeklinde değiştirilmiştir. Böylelikle maden sahalarının özel sektöre devredilebilmesinin önü açılmıştır. Günümüzde halen TKİ’ye bağlı olarak kömür üretimi ve pazarlamasını yapan Garp Linyitleri İşletmesi Müessese Müdürlüğü (GLİ) ve Ege Linyitleri İşletmesi Müessese Müdürlüğü (ELİ) olmak üzere iki müessese müdürlüğü ve ELİ’ye bağlı olarak çalışan Çan Linyitleri İşletme Müdürlüğü (ÇLİ) ve altı adet Kontrol Müdürlüğü bulunmaktadır (www.tki.gov.tr).

Maden işyerlerindeki konumuna ilişkin olarak G20 kurumun doğrudan üretim yaptığını, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına (ETKB) bağlı ama KİT statüsünde olduğunu belirtmiştir. G31 ise politikanın uygulanışına ilişkin şunları belirtmiştir:

“Kurum işveren pozisyonunda olup; çalışanların daha az kaza ve meslek hastalığı ile karşılaşması için her türlü eğitimi çalışanlarına vermekte ve İSG mevzuatı çerçevesince hiçbir maliyetten kaçınılmamaktadır.”

Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu, Türkiye’de TTK’nın sorumluluk alanı dışında kalan tüm kömür sahalarının işletmecisi konumundadır; bununla birlikte yukarıda sözedilen iki müessese müdürlüğü dışındaki işletmeleri özel sektöre devretmiştir.

Türkiye’de maden işyerlerinde yaşanan iş kazalarının %80,7’si yeraltı kömür madeni işletmelerinde gerçekleşmektedir (Yaşar vd., 2015:35). Bu duruma ilişkin olarak G44 şu görüşü bildirmiştir:

“Göz ardı edilmiş hali ile meslek hastalıkları ve işe bağlı gelişen diğer sağlık sorunları (pnömokonyoz, işitme kaybı, kronik obstruktif akciğer hastalığı (KOAH), astım, kas iskelet sistemi hastalıkları, koroner arter hastalığı, hipertansiyon, diyabet gibi sistemik sağlık sorunları, psikososyal etkilenimler, mobbing, erken yaşlanma, erken ölüm vb.) madencilikte iş kazalarından çok daha fazla ölüm, sakat kalma, işgücü kaybı yaratmaktadır”

Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK)

Bakanlar Kurulu, 10/10/1983 tarih ve 96 sayılı KHK ile TKİ Kurumu Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyet gösteren Ereğli Kömür İşletmeleri Müessesesi yerine, TTK Genel Müdürlüğü kurulmasını kararlaştırmıştır. TTK üretim faaliyetlerini Ar-

mutçuk, Amasra, Kozlu, Üzülmaz ve Karadon Taşkömürü İşletme Müesseseleri tarafından yürütölmektedir. (www.taskomuru.gov.tr)

G21 politika sayesinde iş güvenliği tedbirlerinin daha da fazlalaştığını ifade ederek şu hususları belirtmiştir:

“Çalışanlar için çok faydası var. En basitinden Oksijenli Ferdi Kurtarıcı (OFK) maskesini taktırıyoruz, zorunlu hale getiriyoruz, bunu kullan diyoruz ve bu insanın kaçarken bunu kullanması gerektiğini söylüyoruz. Yarım saat süresi var, yetmediği sürede OFK istasyonları kuruyoruz. Orada yedek OFK maskeleri koyuyoruz. Kişiler o maskeleri alıp çıkışa kaçabiliyor. Finansal olarak maliyeti düşün, tek seferlik kullan at maskeler. Zaten bizim maskelerin hepsi tek kullanımlık, kullanıp atıyorsun. Bizim kaza geçirdiğimiz dönemde 263 kişinin öldüğü kazada OFK maskeler olsaydı belki 200’ü belki daha fazlası hayattaydı. O dönemde OFK’larımızın alınamaması, gümrükte olması... Onlar olsaydı çok farklı şeyler olurdu. İş güvenliğinde tabii 1992 öncesi ve sonrası bir çok şeyler yaşandı. Biz bir olayı yaşayacağız; evimizde, mahallemizde olsun, köyümüzde olsun nerede olursa olsun Türkiyemize özgü olayı yaşayacağız ondan sonra tedbirini alacağız.” (TTK Görüşmecisi)

İş Sağlığı ve Güvenliği Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü Başkanlığı (İSGÜM)

G24 İSGÜM’ün yol gösterici bir kurum olduğunu belirterek maden işyerlerine ilişkin kurumun faaliyetlerini şu şekilde açıklamıştır:

“Madenlerle alakalı olarak İSGÜM ne yapıyor dersek belirli bir zamana kadar hatta artık talep dışarıdan almıyor belirli kurumlar dışında İSGÜM. Maden şirketleri bizden talep ediyorlardı gelin burada ölçüm yapın diye, gidip orada ölçümler yapılıyordu. Bir de sağlık bölümü var, bunların araçları var mesela dışarıda onlar gezici sağlık araçları. İşletmeye gidiyorlar mesela bütün personeli tarayveriyorlar sağlık açısından. İşte filmini çekiyor, kalbini bilmem nesini, doktor muayenesi, madenlere filan gidildi. Onlar orada tarayıverdiler çalışanları...”

İSGÜM bünyesinde İş Sağlığı Bölümü ve İş Güvenliği Bölümü olmak üzere iki ayrı bölüm bulunmakta ve özellikle yeraltı kömür işletmelerinde sıklıkla görölen bir meslek hastalığı olan pnömokonyoz hastalığıyla ilgili olarak İş Sağlığı Bölümü bünyesinde yer alan bir pnömokonyoz izleme birimi faaliyet göstermektedir. Pnömokonyoz İzleme Biriminin amacı; işyerlerinde ilgili yasal düzenlemelerin uygulanmasını sağlamak ve izlemek, pnömokonyoz olgularının tespitinin yapılmasını sağlamak, pnömokonyozun önlenmesi ve pnömokonyozdan korunmaya yönelik çalışmalar yapmak ve yapılan çalışmaları izlemek, pnömokonyoz olgularının tedavi ve rehabilitasyonunu izlemek olarak ifade edilmiştir (www.isgum.gov.tr).

Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK)

Mesleki Yeterlilik Kurumu 5544 sayılı Kanun ile kurulmuş olup, temel görevi Avrupa Birliği ile uyumlu ulusal yeterlilik sistemini kurmak ve işletmek olarak tanımlanmıştır. MYK mevzuatı gereği, meslek standardı ve ulusal yeterlilikler, görevlendirilen kurum ve kuruluşlara hazırlanmaktadır (TMD, 2016:20). Türkiye’de madencilik mesleğini ifa edecek olan kişilerin sahip olması gereken teknik bilgi ve becerilere ilişkin mesleki standartların belirlenmesi yetkisi MYK’ya verilmiştir. Bununla ilgili olarak yasal düzenleme 4/4/2015 tarihli ve 6645 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile yapılmış ve Türkiye’de tehlikeli ve çok tehlikeli mesleklerde çalışanların MYK Mesleki Yeterlilik Belgesine sahip olması zorunlu hale getirilmiştir. Buna göre maden işyerlerinde çalışacak her bir işçinin hangi özellikleri taşıması ve hangi eğitimlerden geçmiş olması gerektiği bu belgede yer almaktadır (www.myk.gov.tr). Bu düzenlemeler MYK’yı görev ve sorumlulukları itibarıyla Türkiye’nin Yeterlilikler Kurumuna dönüştürmüştür (TMD, 2016:20).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın (ÇSGB) bir ilgili kuruluşu olan MYK bünyesinde içerisinde Maden Sektör Komitesi’nin de yer aldığı toplam 25 sektör komitesi yer almaktadır. Bu komiteler, MYK tarafından görevlendirilen kurum ve kuruluşlarca veya oluşturulan çalışma gruplarınca hazırlanan meslek standartlarının Ulusal Meslek Standardı (UMS), yeterliliklerin de Ulusal Yeterlilik (UY) olarak kabul edilebilmesi için inceleme yapan, önerilerde bulunan ve Yönetim Kuruluna sunulmak üzere görüş oluşturan üçlü yapıda oluşturulan komitelerdir. Sektör Komiteleri Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB), Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Yükseköğretim Kurulu (YÖK), meslekle ilgili diğer bakanlıklar, genel kurulda temsil edilen işçi, işveren ve meslek kuruluşları, MYK’nın birer temsilcisinden oluşmaktadır (www.myk.gov.tr).

MYK’nın maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasına ilişkin olarak yaptığı faaliyetleri G23 şu şekilde açıklamıştır:

“Mesleki Yeterlilik Kurumunun üç tane ana dokümanı var. Zaten amacı ulusal yeterlilik sistemini kurmak, işletmek. Bunun üç tane doküman vasıtasıyla yapıyor: Ulusal meslek standartları, ulusal yeterlilikler, sınav ve belgelendirme. Meslek standartlarında yeterliliklerinde iş sağlığı ile ilgili bölümlerimiz var. Biz bunlara torba görevlerden bir tanesi diyoruz. Meslek standartlarının bir ana görevleri oluyor yani maden alanında kırma eleme tesis operatörü seviye üçün kendi alanına özel olarak yaptığı işlemler var. İşte kazı yapmak, cevher çıkarmak vesaire gibi. Bunlar ana görevleri olarak geçiyor, bir de iş sağlığı güvenliğinin yer aldığı işyeri kalite, çevre, iş sağlığı ve güvenliği çalışmalarını desteklemek, bu da torba görev. Torba görev dediğim şey her standartta mutlaka olması gereken bir şey. Maden alanında hazırlanan tüm standartlarda da bu ifade geçiyor. Burada kişinin görevi seviyesine göre sekiz

seviyeli bir yapıdan oluşuyor. Üçüncü seviye çok özerkliği olmayan amirinin gözetiminde çalışan bir kişi. Bu iş sağlığı güvenliği temelinde nelere dikkat edebilir; kendi zaten her işletmenin iş sağlığı güvenliği uzmanları var. Bunların görevi aslında kurallara uymak, kişisel koruyucu donanımlarını kullanmak, acil durumlarda ne yapacağını bilmek gibi şeyler. Biz bunlar meslek standartları formatımıza uygun olarak yazdırıyoruz bunu talep eden kuruluşlar hazırlıyorlar. Bizim bu meslek standartlarımız eğitim müfredatlarına girdi oluyor.”

ÇSGB İş Teftiş Kurulu Başkanlığı

İş Teftiş Kurulu doğrudan Bakana bağlı olarak görev yapmaktadır. Madenlerde ÇSGB bünyesinde ya da dışında , işlevleri birbirinden çok farklı bir çok kurum tarafından denetimler yapılmaktadır. İş Teftiş Kurulundaki iş müfettişleri madenleri sadece iş sağlığı ve güvenliği bakımından denetlemektedir (İş Müfettişleri Derneği, 2016:2). İş müfettişlerinin maden işyerlerindeki rolüne ilişkin G34’ün aşağıdaki tespitleri dikkat çekicidir:

“İş müfettişleri olarak amacımız sahada iş sağlığı güvenliği alanında liderlik yapmak. Ben ciddi anlamda sahada iyi bir aktör ve hakem olduğumuzu düşünüyorum.”

G31, Çalışma Bakanlığı İş Teftiş Kurulunun müfettişler aracılığı ile iş sağlığı yönünden, işin yürütümü yönünden dediğim çalışanların hakları, çalışma koşullarının iyileştirilmesi konusunda ILO sözleşmesi gereği kurulmuş denetim yapan bir teşkilat olduğunu ifade ederek denetimlerin içeri ile ilgili şu bilgileri aktarmıştır:

“Bütün madenleri, özellikle yeraltı kömür madenlerini yılda en az iki defa denetliyoruz. Bunun yanında ilave şikayetler, değişik ihbarlar şu bu olursa denetim daha sıklaşabiliyor. Yaptığımız denetim önleyici denetim anlayışı var bizde ama şikayet üzerindeki olan denetimler de şikayet konusuyla sınırlı kalınır ama madenlerde yaşanabilen herhangi bir iş kazası gibi durumlarda da yine duruma vaziyet edilir, inceleme şeklinde, soruşturma denetimleri yapılır.”

“Biz iş müfettişleri olarak denetimlerimizde iş kazası meslek hastalıklarının da önlenmesi ve meydana gelmiş bir iş kazası ve meslek hastalığı varsa onların da incelemelerini biz yaparız, sonuçta raporlandırılır. Önleyici tedbirler nedir bildirilir ama oradaki o kazaya uğramış kişinin veya meslek hastalığına yakalanmış bir kişiyle ilgili diğer aşamalardaki yasal haklarını koruma adına tarafımızdan rapor edilir.”

G34 iş sağlığı ve güvenliği alanını Türkiye’de en iyi bilen kurumun ÇSGB İş Teftiş Kurulu olduğunu, her türlü üretim ilişkisinden bağımsız olarak sadece güvenlik algısına dayalı bir biçim olduğunu belirtmektedir. G31 ise İş Teftiş Kurulu’nun iç yapısına ilişkin olarak da şunları ifade etmiştir:

“İş teftiş kurulu bünyesinde bulunan teknik ve sosyal dediğimiz iki müfettiş grubu var. Teknik olanlar mühendis ve doktor, sosyal dediğimiz sosyal bilimlerin bütün dallarından olan

arkadaşlar. Teknik olan insanlar iş sağlığı ve güvenliği yönünden, diğerleri özlük hakları yönünden denetimleri yapar."

ETKB Maden İşleri Genel Müdürlüğü (MİGEM)

Ülkemizdeki madencilik faaliyetlerini düzenleyen 3213 Sayılı Maden Kanununda; madenlerin Devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu, bulunduğu yerin mülkiyeti ile ilgili olmadığı hükme bağlanmıştır. Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki madenlerde, işletmeye elverişli ekonomik bir cevherin bulunması durumunda ruhsatların verilmesi, denetimi, projelerinin incelenmesi ile ilgili madencilik faaliyetleri ETKB adına MİGEM tarafından yürütülmektedir.

Madencilik faaliyetlerini düzenleyen kanunun uygulanması ile görevlendirilmiş Maden Dairesi , 9 Eylül 1993 tarih ve 21693 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 505 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile MİGEM haline dönüştürülmüştür (www.migem.gov.tr)

G17 MİGEM'in politikaya ilişkin fonksiyonunu şu şekilde açıklamaktadır:

"Biz bu işe inanan ve destekleyici gruptayız. Biz burada pozisyon olarak şöyleyiz tüm sektörü sürekli destekleyen aynı zamanda ruhsat veren ve denetleyen bir kurumuz burada. Denetlemelerde biz aslında iş sağlığı güvenliği konularına bakmayız. Fert bazında bizde çok sayıda iş güvenliği uzmanlarımız vardır bunların içerisinde A, B, C sınıfı içerisinde çok sayıda iş güvenliği uzmanımız var. İş sağlığı güvenliği yönetmeliğine aykırı bir faaliyet gördüğünde fiili uyarı yaparlar, sözlüdür bunlar yazılı olmaz bizde, Çalışma Bakanlığı'na da bilgi veririz. Deriz ki şu işletmede tedbirle ilgili bir eksikler görülüyor, bunlarla ilgili denetimleriniz yapabilirsiniz diye ya da bunlarla ilgili mevzuatınızla ilgili gereklilikleri yerine getirin diye."

Sağlık Bakanlığı (SB)

Sağlık Bakanlığı, maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasına, bünyesinde bulunan meslek hastalıkları hastaneleri ile yer almaktadır. Politika sürecinde meslek hastalıkları hastaneleri ve dolayısıyla SB'nin rolünü G18 şu şekilde ifade etmiştir:

"Bize hastalar kendi şikayetleri nedeniyle de gelebilir ya da işyeri hekimi de bize yönlendirebilir sevk kağıdıyla, hasta kendi şikayeti olduğu için de gelebilir. Burada onları muayene ederiz, tahlillerini isteriz işte akciğer filmlerini, solunum testlerini, gerekirse kan tahlillerini, yani değerlendiririz önce. Ocak içinde çalışmaya bağlı akciğerlerde toz birikimi mi var bu tetkiklerle yaptığımız muayenelerle önce değerlendiriyoruz hastaya bununla ilgili bilgi veriyoruz gerekirse kuruma da bununla ilgili yazı yazıyoruz. İşte bu hastanın tozlu ortamda çalışması uygun değildir diyebiliriz. Bazen kendi doktorları değerlendiriyor önce pnömokonyoz şüphesi diye biz gönderiyoruz, biz tekrar değerlendiriyoruz hastayı. Orada tabii mağduriyet

yaşanabiliyor, işyeri hekimi pnömokonyoz düşünüyor biz burada hayır pnömokonyoz yoktur dediğimiz de oluyor ya da vardır ya da bu kadardır veya daha fazlası vardır da dediğimiz de oluyor. Onlar için bazen konsey toplantıları yapıyoruz en az üç hekimle hastanın filmlerini, bulgularını değerlendiriyoruz.”

Yukarıda bahsedilen faaliyetleri dışında SB, Türkiye’deki maden işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği politikalarına Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Çalışan Sağlığı ve Güvenliği Daire Başkanlığı bünyesinde çalıştaylar düzenlenmekte ve madenleri de içine alacak bir şekilde iş kazaları, iş güvenliği, acil durum ve afetlerle ilgili olarak dökümanlar hazırlanmaktadır.

Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)

Sosyal Güvenlik Kurumu, ÇSGB’nin bir ilgili kuruluşu olarak iş kazası ve meslek hastalıklarını maden, inşaat gibi sektör bazlı olarak ayırmamakta, bir bütün olarak yaklaşmaktadır. SGK’nın iş kazası ve meslek hastalıklarındaki rolü iş kazası olduktan sonra başlamaktadır. İş kazası sayılma hal ve durumları, iş kazası bildirim süresi, meslek hastalığının tespiti, bildirimi ve bildirim süresi, iş kazası ve meslek hastalığının soruşturulması, kusur oranlarının tespiti, sağlanan haklar (geçici iş göremezlik ödeneği, sürekli iş göremezlik geliri, iş kazası ve meslek hastalığı sonucu ölen sigortalının hak sahiplerine gelir bağlanması, gelir bağlanmış olan kız çocuklarına evlenme ödeneği verilmesi, iş kazası ve meslek hastalığı sonucu ölen sigortalı için cenaze ödeneği verilmesi) ve bu haklardan yararlanma şartları 2011/50 ve 2011/57 sayılı SGK genelgeleriyle belirlenmiştir (2011/50 SGK Genelgesi). İş Kazası ve Meslek Hastalıkları Vakalarının Soruşturulması Hakkındaki 2014/16 sayılı SGK Genelge ile de son halini almıştır. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği açısından SGK’nın rolü yukarıda anlatılan kapsam ile sınırlıdır.

Enerji, Sanayi ve Madencilik Hizmetleri Çalışanları Birliği Sendikası (Enerji Bir-Sen)

Memur Sendikaları Konfederasyonu (Memur-Sen) üyesi bir sendika olan Enerji Bir-Sen hizmet kolunda yetkili sendika pozisyonundadır. G7 Enerji Bir-Sen’in maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasına ilişkin pozisyonunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Bizim siyasi bir yönümüz yok, doğruysa doğru yanlışsa yanlış deriz; tabii aksaklıklar da var. Devletin destek vermesi, sübvansе etmesi gerekiyor ki işçi çıkarılmaması gerekiyor. Bunların göz önünde bulundurulması gerekiyor. Biz bunu destekliyoruz ama eksikleri var diye düşünüyoruz. Devletin de ağılığını göstermesi gerekiyor. Vergiden indirim yapılabilir, işverene destek olabilir. Devlet sübvansе ediyor ama özel sübvansе olmuyor. Devletin onları da sübvansе etmesi lazım. Mevzuat uygulansın; şu anda kamu yüzde 70 uyguluyor ama özel şirket ne kadar uyguluyor bakmak lazım. Biz sadece yurtdışından kanunları alıp getiriyoruz

ama buradaki insanların ihtiyaçlarına bakmıyoruz. Bence sosyologlar da olması lazım. Sadece yapmış olmak için yapmayacaksın, duygularını düşüncelerini anlayabilmek lazım. Ama biz sadece yapmış olmak için yapıyoruz bazı şeyleri, şu andaki politikada böyle bana göre, en büyük yanlışlarımızdan birisi."

Maden İşçileri Sendikası (Öz Maden-İş)

Hak İşçi Sendikalar Konfederasyonu (Hak-İş) üyesi bir sendika olan Öz Maden-İş 2014 yılında kurulmuş ve merkezi Soma/Manisa'dır. G1 politikaya ilişkin olarak şu görüşleri dile getirmiştir:

"Biz istiyoruz ki ocaklar sönmessin, canlar yanmasın, devletimizde, şirketler de, sendikalar da üstüne düşen görevi yapsın. Görevimiz sorumluluğumuz büyük, sorumluluğumuz büyükse herkes sorumluluğunun bilincine varacak öyle hareket edecekler. İşverenler de sendikaların üzerinden ellerini çeksinler, sendikalara müdahil olmasınlar, işçinin hakkını işveren arayamaz. Kimse cebinden çıkarıp da işçiye fazla para vermez."

Genel Maden İşçileri Sendikası (Genel Maden-İş)

Genel Maden-İş 1946 yılında Zonguldak'ta kurulmuş madencilik sektörünün en köklü sendikalarının başında gelmektedir. Zonguldak havzasında faaliyet gösteren bir sendika olarak büyük oranda TTK işletmelerinde örgütlü olmakla birlikte yakın zamanda HEMA'da da örgütlenmeye başlamıştır.

G3 sendikanın politikayı desteklediğini ifade ederek politikaya ilişkin olarak şu görüşleri ifade etmiştir:

"(Toplu iş sözleşmesindeki iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin maddeleri okuyor) Sendikanın iş sağlığı ve güvenliğine ne kadar önem verdiğini buradan da anlayabilirsin. Adam meslek hastalığına yakalanmış bu sözleşmeye göre yeraltında çalışmıyor. Kamu biliyorsun özel sektöre göre daha çok önem veriyor iş sağlığı güvenliğine. Türkiye Taşkömürü bütün Türkiye'nin madencilik okulu gibi anlatabildim mi? O yüzden burası çok önemli yani burada biz bazen iş sağlığı güvenliği olarak sendika adına işyerini inceliyoruz, geziyoruz, dolaşıyoruz. Yani yeraltında ne olabilir iş sağlığı ve güvenliği için önemli olarak, kişisel koruyucu donanımlar. Bunlar bir özel sektöre göre, daha disiplinli bir şekilde daha çok önem veriliyor. Maliyet açısından, para açısından bir şey yok bir sıkıntı yok ama özel sektörde yani buradaki rödövanslı sahaları bilmiyorum."

Türkiye Maden İşçileri Sendikası (Maden-İş)

Türkiye Maden İşçileri Sendikası, "Türkiye Maden İşçi Sendikaları Federasyonu" adıyla, Zonguldak Maden İşçileri Sendikası, Zonguldak Maden Başçavuşları Sendikası, Zonguldak Maden Katipleri Sendikası, Tunçbilek Maden İşçileri Sendikası, Ergani Bakır Madeni İşçileri Sendikası, Armutçuk Maden İşçileri Sendikası ve

Divriği Demir Çelik Kalkınma Sendikası tarafından 18 Ağustos 1958'de kurulmuştur (www.madenis.org.tr).

G2 politikaya ilişkin sendikanın görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Biz iş güvenliği ve iş sağlığı yönetmenliğini destekliyoruz harfiyen uygulanmasını suistimal, istisnasız uygulanmasını istiyoruz. Uygulanması noktasında da takipçisiyiz. Burada sadece şikayetimiz olursa yönetmelikten değil, yönetmeliğin uygulanması noktasında çok daha ciddi olunmasını istiyoruz. Bence aslında destekleyen kurumlar çoğunlukta... Çıkarın zaten hükümet, ondan sonra en büyük destekçilerinden birisi sendikalar.”

G2 politika ile ilgili sendika olarak beklentilerini şöyle açıklamıştır:

“Asgari beklentimiz Türkiye’deki iş kazalarının azalması, iş yerlerinin çalışma ortamlarının Avrupa standartlarını yakalaması noktasında bir mesafe katedilmesi... İşçi sağlığı iş güvenliği ile ilgili ben sendikadan madenci olmam hasabıyla iş yerlerine gidip, gezip işyerlerini bunlarla ilgili işverenlere bak biz gezdik ocağınızı, şu eksikleriniz var gibi... Türkiye’deki çalışma ortamlarının, maden ocaklarının, bizi daha ziyade ilgilendiren, düzeltilmesi, Avrupa standartlarını yakalaması noktasında...”

G2’nin Türkiye’deki sendikacılık anlayışına dair söyledikleri ise dikkat çekicidir:

“İşin doğrusu maalesef sendikalarda da geçmişte bu tür hatalar yapıldı. Geçmişte bu ülkede ücret sendikacılığı yapıldı. İşçi sağlığı iş güvenliği nedir kimse bakmadı ama son dönemde artık sendikaların da ayakları yere bastı, çalışanların da ayakları yere bastı. Şimdi artık tamam benim cebime üç kuruş fazla girsin ama ben sağ salim çoluğumu çocuğumun yanına döneyim şeyi var. Bizce işçi sağlığı iş güvenliği en önemli etken, her şeyden önemli. Sendika olarak üyelerimizin iş güvenliği işçi sağlığı her şeyin önündedir. Ondan sonra diğer kalemler gelir.”

Kamu İşletmeleri İşverenleri Sendikası (Kamu-İş)

Maden iş kolundaki tek işveren sendikası Kamu-İş’tir. G15, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK)’e üye olan Kamu-İş’in politikayı desteklediğini ifade ederek bunun nedenini şu şekilde açıklamıştır:

“Bizim belirli prensiplerimiz var o prensipler dahilinde ilişkilerimizi yürütüyoruz. Dolayısıyla kamu otoritesinin özellikle bu tür iş sağlığı güvenliği gibi konularda yapmış olduğu düzenlemelerde kamunun yanında, onun görüşlerini destekleyici ve pekiştirici önerilerde bulunuyoruz.”

G53 politikaya halen yüzeysel bakılabildiğini ve risk değerlendirmesi ve acil durum planı yapılması gerektiğini ifade ederek şu hususlara değinmiştir:

“İş güvenliği bulduk mu ya da OSGB’den hizmet aldık mı bu iş hallolur gibi bir algı var ama iş sağlığı güvenliğinin çok da sihirli formüllerle çözülebilecek bir şey olmadığını anla-

mamız lazım. Dünyaya baktığınızda sadece fiziki iş sağlığı güvenliği tartışılmıyor, ruhsal düzeyde de bir takım tartışmalar var bunlara da cevap verebilmek gerekiyor. Bir çok firma, yurtdışında, ILO'da da ha keza artık bir önlemeden ziyade bu işçinin bu çalışanın bu çalışma ortamının sağlık düzeyini nasıl artırabilirim, güvenlik düzeyini nasıl artırabilirim, buna yoğunlaşmış durumdalar; biz daha primitif bir evredeyiz."

Sağlık ve Sosyal Hizmet Çalışanları Sendikası (Sağlık-Sen)

Araştırma kapsamında Sağlık-Sen'in görüşleri Sağlık-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezinden (SASAM) görüşmecilerle yapılan mülakat sonucunda elde edilmiştir. Merkez amaçlarını "SASAM, Sağlık-Sen'in politika ve uygulamalarının akademik altyapısını oluşturmayı amaçlayan, aynı zamanda kamunun yönetim kapasitesini geliştirmeye teşvik edecek politikalar geliştirmek, sağlık ve sosyal politika karar süreçlerinde etkin ve öncü düşünce kuruluşu olmayı ve küresel ölçekte sağlık, sosyal ve işgücü politikalarına katkı sağlamayı amaçlamaktadır." şeklinde tanımlamaktadır (<http://www.sagliksen.org.tr>).

G11 SASAM ve Sağlık-Sen'e ilişkisini şu şekilde açıklamıştır:

"SASAM bir kere bir sendikanın bir düşünce kuruluşu. Sağlık-Sen'in düşünce kuruluşu... Dolayısıyla çalışanları temsil etmek için oluşmuş bir organizasyonun politika oluşturmalarının böyle bir yapının karşısında olabilmesi mümkün değil. Tam aksine tam bir destekçisi aynı zamanda uygulanması konusunda da güçlü bir partneri olma çabası içerisinde. Yapılan iş gereği belki bir memur sendikası olması hasabiyle bir işçi sendikası kadar sahada olması, öncü olması, mücadele sahası içerisinde olması beklenemez ama işbirliği konusunda, örgütlenme, toplumsal duyarlılık, toplumsal hareketlilik konusunda bu sahada her türlü işbirliğini yapacak, toplumda bu duyarlılığı harekete geçirecek bir etkinliğe sahiptir."

Bununla birlikte G11 çalışma hayatını temsil eden sendika ve meslek odalarının sadece politika oluşum süreçlerini desteklemek değil, aynı zamanda siyaseti ve toplumu oluşturan yapıları ve toplumsal algıyı da yönetme gibi bir sorumlulukları olduğunu ifade ederek şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

"Pozisyon olarak çok güçlü bir destek olduğunu söyleyebilirim. Bu güçlü desteğe rağmen saha ile uygulamadaki sınırlılıklardan dolayı sahada çok görünür olamayabilir. Memur sendikası, politik olarak bu politikanın ciddi bir destekçisi ve partneri ama muhattap aldığı, temsil ettiği kitle itibarıyla bakarsanız doğrudan toplu sözleşme ilişkilerine bağlı olmadığı için hani çok fazla önde olduğunu göremeyebilirsiniz ama bu tür bir kanunun çıkması ve geçirilmesi noktasında güçlü bir duruş sergilediğini söyleyebiliriz."

Öz Sağlık İşçileri Sendikası (Öz Sağlık-İş)

Öz Sağlık-İş sendikası 2014 yılında kurulmuş, Hak-İş konfederasyonunun sağlık işkolunda faaliyet gösteren bir işçi sendikasıdır. Öz Sağlık-İş adına görüş bildiren G6

politikayı kendi işkolunda olmamasına rağmen desteklediklerini ifade ederek şunları dile getirmiştir:

“Son zamanlarda çıkan bütün şeylerin hepsi maden çalışanlarının haklarını korumaya yönelik, onlara bir diyet, maden çalışanlarıyla ilgili diğer bir çok çalışan var ama burada maden çalışanlarına biraz daha özellikle son kazalardan sonra biraz daha pozitif ayrımcılık getirilmeye başladı.”

Altın Madencileri Derneği (AMD)

Altın Madencileri Derneği adına görüş bildiren G38, altın madencileri olarak mevcut yasa ve yönetmeliklerin karesinin karesiyle, uluslararası standartlarla çalıştıklarını belirterek politikaya ilişkin şu görüşlerini ifade etmiştir:

“Bugün Türkiye’deki maden işletmeleri içerisinde iş güvenliği, işçi sağlığı, çevre konusunda karnesi en yüksek yatırımlar altın madenciliği yatırımları. Avrupa ve Amerika’daki işletmelerden daha ileri noktadayız. Çünkü bu bir madencilik kültürü olduğu için. İşyerinde risk değerlendirmesi yapılır, risk yönetimi yapılır, risk etkileşimi yapılır. Tüm çalışanlar eğitilir, tüm kurallara herkes uymak zorundadır. Köyden yardım istiyorlar hastayı ambulansla hastaneye götürmek için şirkete geliyorlar ama o ambulans gelinceye kadar üretim faaliyetleri durduruluyor. Bu neden işçi sağlığı iş güvenliği hangi aşamaya geldiğinden. Bu bir kültür meselesi yasa meselesi değil.”

Politikaya ilişkin altın madencileri olarak bir model olabileceklerini ifade eden G38 şu önerilerde bulunmuştur:

“Biz örnek bir model alınabiliriz Türkiye’de. Her faaliyetten önce sağlık insan iş güvenliği, sağlık çevre felsefe olarak benimserse kurumlar, o uluslararası standartları kullanırlarsa, risk değerlendirmesi yapar. Risk iletişimi yaptığınız zaman siz riski daha önceden masaya yatırdığınız için önlemleri de bildiğiniz için, eğitimleri verdiğiniz için riskinizi minimize edersiniz mesele bu. Bilmezseniz yönetemezsiniz, minimize edemezsiniz.”

Kömür Üreticileri Derneği (Kömür-Der)

Kömür-Der adına görüş bildiren G36, iş güvenliğinin sağlandığı ortamda randımanın, dolayısıyla üretim ve karlılığın artacağını, güvenli bir iş ortamının işçi bulmayı kolaylaştıracağını ifade ederek politikaya ilişkin şu saptamalarda bulunmuştur:

“İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin tam alındığı, bu yönetmeliğin tam olarak uygulandığı ocakların bölgesinde istihdam talebi olacaktır.. Bu yönetmeliğin uygulanmaması, iş sağlığı ve güvenliğinin tehlikede olacağı anlamına geldiğinden, işçi bulamama riski vardır... Bu da burdan dışarıya hareket olacağı anlamına gelmektedir.”

Yurt Madenciliğini Geliştirme Vakfı (YMGV)

Yurt Madenciliğini Geliştirme Vakfı 1986 yılında İstanbul'da kurulmuş, yönetim kurulunda akademisyenler, maden şirketi sahibi ve üst düzey yöneticileri bulunan maden işyerlerinin önde gelen kuruluşlarından bir tanesidir. G33 YMGV olarak politikaya ilişkin pozisyonlarının dünyada, gelişmiş ülkelerdeki standartlar ne ise bunların Türkiye'de de uygulamaya sokulması ve en üst düzeyde uygulanmasının sağlanması olduğunu belirterek politikaya ilişkin şu görüşleri ifade etmiştir:

"Yönetmeliğin gayet tabii yanındayız ama yönetmelikler işi çözmiyor. Yönetmeliğin uygulanması için insanların her kademenin başta, en baştan başlıyor cumhurbaşkanından başlıyor işçiye kadar giden silsilenin bu kafa, beyin eğitimi tamam olmalı, bir günde olmuyor bu. Endüstri toplumları, bu endüstri devrimini yapalı 300 yıl oluyor. Demek ki biz hala yapamadığımıza göre 300 yıl gerideyiz."

Politikaya dair temel amaçlarının Türkiye'de madenciliği geliştirmek olduğunu ifade eden G33 Türkiye'nin enerjideki dışa bağımlılığına ilişkin olarak şu tespitlerde bulunmuştur:

"Türkiye'nin dışarıdan yaptığı ithalat 254 milyar dolar, bunun 88 milyar doları enerji hammaddeleri ve maden ürünleri. Yani Türkiye maden ürünlerini kendisi üretse o zaman cari açığı sıfıra iniyor hepsini üretse, kapanıyor yani o fark. Hepsinin üretilmesi de öyle kolay değil, yatırımlar bir günde olmuyor. Hedefimiz Türkiye'nin cari açığının kapanması, cari açık yaptığımız borçlanmaların önlenmesi, bu paraların Türk milletinin cebine gitmesi yani halkın refahı... Vakfın senedinde bunları yazıyoruz"

Madenciliğin gelişmesini üçlü bir sac ayağına benzeten G33 maden işyerlerine ilişkin YMGV çalışmalarını ve projelerini şu şekilde sıralamıştır:

"Madenciliğin gelişmesi demek, bir teknolojinin gelişmesi, iki otomasyonun gelişmesi, üç iş sağlığı insan sağlığının, değerlerinin gelişmesi. Başka türlü madencilik gelişmez ki. İlle üretim değil bunun alt türevleri olarak hepsini sayabilirsiniz. İş sağlığı iş güvenliği tabii ki çok önemli, çevrenin korunması yani madencilik yapalım ama çevremizi de bozmayalım. Biz bunları her zaman vurguluyoruz her zaman üzerinde duruyoruz zaten senedimizde de yazıyor bunlar. Madenlerde iş sağlığı güvenliği çok yüksek önemdedir. ILO mesela, biz yıllardır kabul edilsin diye gayretlerde bulunduk ama 15 yıl sonra kabul edildi. Bazı madenler kapan-sın, büyüsün, birleşsin. Bizim bu yönde projelerimiz de var mesela Trakya madencilerini bir araya getirecek projeler ürettik, belli bir yere kadar da başarılı olduk. Bunu bir pilot model olarak koyuyoruz ortaya. Aynı havzada madencilik yapanlar bir araya gelsinler, büyüksünler işlerini."

G33 politikadan asgari beklentilerini şu şekilde açıklamıştır:

“Bizim en asgari beklentimiz ve de ilk beklentimiz Türkiye’deki elektrik enerjisinin doğalgazdan değil yerli kömürden üretilmesi, en kısa vadede bunu bekliyoruz ve bu konuda da çok önemli çalışmalar yaptık. Türkiye’nin ilk olayı bu çünkü dünya kadar kömür var, elektriği biz %50’ye yakın doğalgazdan elde ediyoruz, doğalgaz yok bizde hepsi ithal. Bunu ortadan kaldırabilirsek 10-15 yılda vakıf çok önemli bir hedefine ulaşmış olacak. Yani doğalgazın %45-48’lerden %15’e elektrikte inmesi için aşağı yukarı 140 milyar dolar yatırıma ihtiyaç var Türkiye’de, bunun anlamı 10 yılda kömür madenleri büyük ölçekte devreye girecek, her birinin yanında bir enerji santrali kurulacak. Bu kadar yatırım olursa cari açık yarıya düşüyor ve de doğalgaz %15’e düşüyor. Bu ne getiriyor bakın şunu getiriyor: Bir kere 40.000 kişiye iş alanı açılıyor, 40.000 kişi fiilen bunu ailesiyle düşünüsen, 4 kişi olsa ortalama 160.000 kişi iş alanı buluyor ve çalışıyor. Bundan başka da büyük getirileri var ve bu yatırım yapılan bölgeler sadece iş alanı değil, bu tür maden büyük yatırım bölgeleri geometrik dizi olarak büyür. Niye? O bölgedeki her türlü çalışan esnaf bu işten yarar sağlar. Nitekim nerede maden varsa yanındaki ilçe, köy gelişmiştir nerede endüstri varsa. Madenleri geliştirip Türk insanının refahını artırmak, işte bu amaç doğrulanıyor. Onun için birinci hedef bu, bunu izleyen hedefler mesela Türkiye’de bugün biz 50.000 ton bakır üretiyoruz, elektrolitik bakır, ama buna karşılık 450.000 ton ithal ediyoruz; bakır madenlerinin Türkiye’de devreye girmesi... Yılda 2,5 milyar dolarlık kurşun-çinko ithal ediyoruz, sıfır üretim. Bunların devreye girip zamanla bu yatırımların yapılması, yani demek istediğim Türkiye’nin bir endüstri ülkesi haline gelmesi, maden olmadan endüstri olmaz.”

İş Sağlığı ve Güvenliği Profesyonelleri Derneği (İSAG)

İş sağlığı ve güvenliği alanında çalıştaylar, paneller, toplantılar ve eğitimler düzenleyen İSAG 2013 yılında kurulmuş ve Türkiye’de iş güvenliği profesyonellerinin en büyük sivil toplum kuruluşu durumundadır.

G40 politikanın teknik boyutlarının olduğunu ve bilimsel temalı olduğu için desteklediklerini ifade etmiştir. Madenlerde öncelikle personel seçiminde titiz davranılması gerektiğini ve iş sağlığı ve güvenliği profesyonellerine saygı gösterilmesi gerektiğini belirterek şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Biz öncelikle bir maden olarak bakmıyoruz, iş yeri olarak bakıyoruz. İş sağlığı ve güvenliği yönetmeliğinin temel şartı şudur: işverenin taahhütü. Yani işveren işçiye taahhüt edecek: ben buradaki iş sağlığıyla ilgili bütün önlemleri alacağım, destek olacağım ve buradaki çıktılarla birlikte bunu bir döngü haline getirip eksiklerimi sürekli tamamlayacağım. Puko döngüsü deniyor buna. İşverenin bu taahhütü yerine getirmesi için mücadele ediyoruz ama işveren şu an devletimiz tarafından yükümlü kılınan siyasalın tamamını şablon üzerine oturtmuş ve henüz bunu ciddiye almıyor. Biz öncelikle işvereni bu konuda ikna etmeliyiz ama bunu biz tek başımıza yapamayız. Devletimizin bu konuda bize destek olması lazım. Yani

amacımız işverene bu işi kabullendirmek bakın çalışan değil, işveren diyorum çünkü bizim yaptığımız anketler sonucunda çalışanlarımızın geri dönüşlerinden aldığımız bilgi şu: çalışanlarımız bu işe meyilli. Sistemi iyi oturtursanız çalışanı değişime uğratabiliyorsunuz. Örneğin bugün Türkiye’de de çalışan bir Mehmet amca iş kazası geçirmiş, siz bunu alıp Almanya’da Rusya’da ulusal projelere götürüyorsunuz, on yıl hiç kaza geçirmeden geri geliyor. Şimdi aynı Mehmet amca, bizim kültürsüz dediğimiz, davranış bozukluğu olan iş sağlığı güvenliği kültürünü suçladığımız Mehmet amca niye orada aynı sorunlarla karşılaşmıyor çünkü burada sistemsiz sorunlarımız var. Bu sistemin kurucusu ve sürdürücüsü olan işverenin kesinlikle ikna edilmesi gerekiyor. Bizim amacımız işvereni ikna edip işyerlerinde bu ortamı oluşturduktan sonra işçileri de bu işin içine katıp daha sonra topluma iş sağlığı güvenliği kültürünün yayılmasını sağlamak istiyoruz.”

G40 İSAG’ın politikaya olan etkisini ise şu şekilde belirtmiştir:

“Biz İSG kültürünün oluşumuna katkıda bulunmaktayız. Bizim sektöre verdiğimiz katkı üst düzeyde. Biz bu kavramın anlaşılmadığı bu ülkede bu kavramı anlatmaya çalışıyoruz. Öncü olmayı, politika belirlemeyi çok istiyoruz. Politikaları daha anlaşılır hale getirmeyi çok istiyoruz. Türkiye’nin 2023 hedefi var iş sağlığı güvenliği ile ilgili. Şu an Türkiye’de 16 kişi hayatını kaybediyor iş kazaları sonucu. 2023’te bunun sıfıra yakın olması hedefi var. Yaptığımız çalışmalarla bunları düşürmeye çalışıyoruz fakat bize yardımcı olacak en önemli kuruluşlar olan sendikalar ve meslek örgütleri bizim birçok talebimiz ve çalışmamız olduğu halde sadece işin ekonomik boyutuyla ilgilendiğini farkettiler. Yani bizimle çalışma yapmak istedikleri alanlarda bile, mesela maden işçilerini eğitim konularında bile, bunlar kanunu şöyle algılıyor; biz eğitim verelim işçilere ve buradan gelir elde edelim ki öyle oluyor birçok sendika bundan gelir elde ediyor. Oysa biz onlara şunu söyledik siz kendi bünyenizde bir İSG birim kurulu oluşturun. Bu birim kurulunda maden müh. Çok değerli profesyoneller var bunları alın, üniversitelerle iletişime geçin, yani her şeyi devletten beklemeyin. Sizin işçilerinize sadece ücretleri yönünde bir taahhütünüz yok ki çalışma ortamları ve yaşamlarının daha kaliteli olması yönünde taahhütleriniz var sendika kanununda. Neden iş sağlığı güvenliğine önem vermiyorsunuz? Niye iş kazalarından sonra çıkıp eleştiriyorsunuz ama niye yapıcı ve yaratıcı fikirleriniz yok? Hep kazalardan sonra sendikalar çıkıyor. Biz bu yüzden onlara kanunun önleme kültürünün kendilerinde de olmaları gerektiğini ve işçilerinin çalıştığı madenlerde gidip bizzat bu birim kuruluyla izlemelerini oradaki profesyonellere destek olmalarını, eğer işverenleri samimiyse bu konuda bir öneride bulunmaları, teknik olarak sosyal olarak yardımcı olmalarını, yani bu kombinasyon içinde aktif bir rol oynamaları gerektiğini belirttik. Fakat hala şu güne kadar kongrelerde konferanslarda boy gösterip ama sahada olmayan bir örgütle karşı karşıyayız.”

Maden Nezaretçileri Derneği

Zonguldak kömür havzası bölgesinde yerel bir dernek olan Maden Nezaretçileri Derneği’nin politikaya ilişkin görüşleri dernek yöneticisi G42’den alınmıştır. Poli-

kayı desteklediklerini, üyelerinin tamamının TTK çalışanı nezaretçiler olduğunu ifade eden G42, önceliklerinin iş güvenliği olduğunu belirterek politikaya ilişkin şunları ifade etmiştir:

“Yönetmelikten sonra her şey en üst seviyede yani bunun üzerine daha koyulabilecek bir şey ben zannetmiyorum. Çalışanların eğitimi üzerinde biraz daha durulabilir. İnsanların eğitilmesi sadece meslek yönünden değilse psikolojik yönden, ekonomi yönden de ahlaki yönden de eğitilmesi gerektiğini düşünüyorum. İş güvenliğinden ziyade çalışanların bu yönde de eğitilmesinin iş sağlığı güvenliğini önemli derecede artıracığını düşünüyorum.”

G42 madenciliğin türleri arasında ayırım yapılması gerektiğini ifade ederek madenciliğe ilişkin aşağıdaki tespitlerde bulunmuştur:

“İş sağlığı güvenliği açısından bizim beklentimiz yeraltı madenciliği çok farklı. Burada herhangi bir kömür damarıyla, taş kömürüyle, linyitin jeolojik özellikleri, yapılar farklı olduğu için bu iş güvenliği çıkarılırken linyit için ayrı kömür için ayrı çıkarılmış olsa daha faydalı olur. Hidrojen sülfür sensörü çıkardılar yeraltı madenciliğinde ama maalesef bizim ocaklarımızda, Zonguldak'ta 140 yıldır bu kömür üretiliyor hidrojen sülfür gazı daha görülmemiş ama ocaklarımızda hidrojen sülfür ile ilgili yasa yüzünden biz günlerce üretim yapamadık. İş güvenliğiyle ilgili bir şey çıkarılacaksa bölgesine göre madenine göre ayrı çıkarılması lazım. Kömür deyince taş kömürü ayrıdır linyit ayrıdır. Bizim çok üzerinde durduğumuz bir olaya linyit damarında hiç üzerinde durmazlar. Durmadıkları için Soma'da 301 kişi gitti. Her madene ayrı çıkmalı yeraltı deyip kesip atılmamalı yani.”

Maden Teknikerleri Derneği

Maden Teknikerleri Derneği 1992 yılında Ankara'da kurulmuş olup, 1996 yılından itibaren Zonguldak merkezli olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Derneğin Soma ve Amasra'da şubesi, Ankara'da ise temsilciliği bulunmaktadır. (www.madenteknikerleri.20m.com).

Dernek adına görüş bildiren G41 politikaya ilişkin şu değerlendirmeleri yapmıştır:

“Bu politika önce insan diyen kurum ve kuruluşlar tarafından desteklenmektedir. Ayrıca hiçbir bilgisi olmadığı halde iktidar tarafından getirildiği için diğer politikalarda olduğu gibi körü körüne de destek bulmaktadır. Görüş istiyorlar, görüş veriyoruz ama ciddiye alan yok. Tüm Türkiye'de bu böyle, yetkili erk benim ben ne dersem o olur mantığı var. Geliyor kurumlara yazı, toplanıyor uzman arkadaşlar rapor yazılıyor ama işlerliği olmuyor masabaşında sümen altı ediliyor.”

Türkiye Madenciler Derneği (TMD)

TMD 1948 yılında Türkiye'de kamu ve özel sektör madenciliğini temsil etmek üzere kurulan ilk örgütlenmedir. Türkiye'de maden ihracatı uzun yıllar boyunca

TMD ve ona bağılı olarak alışan Krom Müstahsilleri Komitesi tarafından kontrol edilmiştir. Maden İhracatı kontrolünün, 1976 yılında kurulan İstanbul Maden İhra-catları Birliği'ne verilmesinden sonra, TMD sektörün bir sivil kuruluşu olarak işlev görmeye başlamıştır. TMD Türkiye'nin madencilik sektörünün gelişmesi, kamu ve özel sektörden üyelerinin haklarının savunulması ve madencilik sektörümüzün ulus-lar arası ilişkilerinin geliştirilmesi amacıyla faaliyet göstermektedir (www.tmd.org.tr). TMD, MYK ile 20 Ağustos 2015 tarihinde 'Meslek Standartları Hazırlama İşbirliği Protokolü'n imzalayarak maden sektöründe meslek standardı belirleme ve hazırlama alanında yetki kazanmıştır (TMD, 2016:20).

TMD adına görüş bildiren G32 madene karşı bir düşmanlık olduğunu, esas g-revleri bu algının değişmesi olduğunu ifade ederek politikaya ilişkin şu saptamalar-da bulunmuştur:

"Bizim esas olarak sıkıntımız idari konularda ama hepsi (maddi boyutu kastederek) ora-ya gidiyor, kamuoyunda madenlere karşı oluşan tepkiye karşı hükümet o sıkıntıyı iki asgari ücret veriyor mesela. Madenler konusundaki kazalar vs. oluşan algıyı o şekilde halletmeye çalışıyor hükümet ve çok sert tedbirler getiriyorlar mevzuatta. Valilere yetki veriyor vs. şu anda maden üretimi oldukça engelleniyor Türkiye'de. Bizim istediğimiz şu: engellenmesin ama bunun doğru dürüst yapılacağı bütün yasal düzenlemeler yapılsın. Bu da biraz standart-larla filan ilgili, bunlar uygulansın buna hiçbir itirazımız yok. Almanya'da dev gibi madenler var 15 yıldır ölüm yok. Türkiye'de niye var? Çin bile, korkunçtu, kazalara baktığımızda Tür-kiye'ye yaklaştı ya da daha iyi durumda."

G32 maden işyerlerindeki iş kazalarına ilişkin olarak da şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

"Asgari beklenti yani hep sayıyla bakıyorsun. Yıldaki 100 kişiye yavaş yavaş 80'e, 70'e, 60'a azaltma ve yaralanmaları azaltmak. Sadece lm gözüküyor iş kazasını azaltmak, kaza müthiş bir işgücü kaybına neden oluyor. Bizim asgari istemimiz mümkün olduğu kadar kaza-ların azalması ve kamuoyundaki o kötü algının yavaş yavaş da olsa madenlerden kalkması. Bir ara madenleri kapatalım deniliyordu. Ne yapalım? İthal edelim. İthal sadece bir dövizle vs. ilişkili değil ki. Öbür tarafta müthiş bir katma değer var, 200.000 kişinin çalıştığı bir yer-de aile olarak da bir milyonu aşkın bir şeyi ya ne olacak noktasına getiriyorsun."

5.9.2.3.2. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasına karşıt olanlar

Bu bölümde maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasına muhalif olan aktörler amaçları, etkinin güçleri ve boyutları açısından ele alınmaktadır. Araç-tırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda politikaya muhalif olan aktörler CHP, MHP, HDP, Dev Maden-Sen, Dev Sağlık-İş, Enerji İş, KESK ESM, Genel Sağlık-İş, SES, Türk Enerji-Sen, Türk Sağlık-Sen, SHD, Fişek Enstitüsü, Hasuder, TMMOB

Elektrik Mühendisleri Odası, TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası, TMMOB Maden Mühendisleri Odası, TTB, Türk Toraks Derneği olarak tespit edilmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)

Cumhuriyet Halk Partisi TBMM 26. Yasama dönemi itibariyle Anamuhalefet Partisi konumundadır. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikalarına ilişkin olarak meclis araştırma komisyonu, meclis inceleme komisyonu kurulması talep etme, kurulan araştırma ve inceleme komisyonlarında görev yapma ve önerge sunma, komisyon raporlarına görüş bildirme, milletvekili bazında genel kurulda gündeme ilişkin söz isteme, gündem dışı konuşma, basın açıklamaları gibi meclis içi faaliyetlerde bulunarak mevcut politikayı etkileme, değiştirme faaliyetlerinde bulunmaktadır. Bununla birlikte Türkiye’de maden işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin olarak yaşanan en büyük kaza olma özelliğini taşıyan Soma faciası ile ilgili *“Manisa’nın soma ilçesinde başta 13 mayıs 2014 tarihinde olmak Üzere meydana gelen maden kazalarının araştırılarak bu Sektörde alınması gereken iş sağlığı ve iş güvenliği Tedbirlerinin belirlenmesi amacıyla kurulan Meclis araştırması komisyonu raporu’na Ek görüşü (muhalefet şerhi)”* yayınlamıştır. Yayımlanan bu 230 sayfalık muhalefet şerhinde, hükümetin maden işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği politikalarına yönelik kazanın sebebi olan uygulamaları da anlatarak bu konuda yapılması gereken politikaları açıklamıştır (Meclis Araştırma Komisyonu, 2014:880).

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)

Bir diğer muhalefet partisi olan MHP maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikalarına ilişkin olarak soru önergeleri vermekte, kurulan araştırma ve inceleme komisyonlarına meclisteki sandalye sayısı nispetinde üye vermektedir. MHP, Kasım 2015 seçim bildirgesinde iş kazaları ve özel olarak da maden işyerlerine ilişkin olarak aşağıdaki şekilde seçim vaadinde bulunmuştur:

“İş kazaları önlenecek, iş sağlığı ve güvenliği ön planda tutulacak İş sağlığı ve güvenliğinin çağdaş normlarda sağlanması için her türlü teknik, hukuki ve idari tedbirlerin alınması sağlanacak ve denetimler etkinleştirilecektir. Maden ocaklarının işletilmesi çağın teknolojik gelişmelerinden yararlanarak yapılması sağlanacak ve işçi sağlığı ve güvenliğinden taviz verilmeyecektir. İş kazası sonucu oluşan sakatlıkları nedeniyle bağlanan sürekli iş göremezlik gelirinin belli bir gelir düzeyinin altına inmemesi için alt sınır getirilecektir. İş kazalarının altında yatan kayırma, denetimin etkin olmayışı ve gerekli güvenlik tedbirlerinin alınmamasına dönük işletmecilik zafiyetleri yapılacak yasal ve idari düzenlemeler ve etkili bir takip ve denetim ile engellenecektir. Bu süreçlerde görevlerini ihmal edenlere yönelik caydırıcı müeyyideler Türk ceza Kanunu ve diğer kanunlarda getirilecektir. İşletmelerin iş sağlığı ve güvenliği konusunda düzenleme ve denetleme yapmak üzere “İş Güvenliği Düzenleme ve Denetleme Kurulu” oluşturulacaktır.” (MHP, 2015:195-196). MHP’nin maden işyerlerindeki iş

sağlığı ve güvenliği politikalarının gündem belirleyicilerinden bir tanesi olduğu düşünülmektedir.

MHP adına Grup başkanvekili Erkan Akçay ile görüşme yapılmıştır. Akçay politikaya ilişkin şu saptamalarda bulunmuştur:

“Yönetmelikle ilgili muhalefet şerhine (MHP’nin Meclis Soma Araştırma Komisyonu hazırladığı rapora koyduğu muhalefet şerhini kastederek) atıfta bulunmanızı isterim. Oradan da alıntılar yapın bir sürü sorumluluklar yüklenmiş. Bu sorumlulukları üstlenip üstlenmeme meselesi. Ben diyor her türlü yetkiyi kullanırım bu işte madenlerin ruhsatlandırılmasından, işletilmesine, kömürün tüketiciye ulaşmasına kadar her aşamada yetki kullanılır fakat hiçbir sorumluluk da almam. Olayı bu çerçeveden baktığınızda yani yönetmelik uygulanmadıktan bu yönetmeliği tasvip edip etmememin bir anlamı kalmıyor. Burada dikkat edilmesi gereken husus yönetmeliğin aksayan yönleri ayrı bir bahis olarak ele alınır ama uygulanmaması... Bir kere idare uygulamıyor, uygulamamak için türlü bahaneler ileri sürüyor. Mümkün mertebe işletmelere parasal bir yük getirmekten de kaçınıyor. Aşırı üretim ve kar hırsı bu nereden kaynaklandı birbirini tetikleyen şeyler. Aşırı üretim ve kazanç hırsı için rödövensi getiriyor, rodövens da kendi doğal yapısı gereği aşırı kazanç ve kar hırsını tetikliyor ve bunu yapan da idare. Dolayısıyla yönetmelikleri de buna uygun şekilde. Sorumlulukların çok net belirlenmesi gerekiyor. Ne diyor bu yönetmeliği yönetmekle enerji bakanı yükümlüdür diyor. Yürütmekle yetkili bakanlık bu sorumluluğunu yerine getirmiyor.”

Yukarıda bahsedilen komisyon raporuna ilişkin hazırladığı muhalefet şerhinde MHP şu tespitlerde bulunmuştur (Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, 2014:1123):

Araştırma komisyonu Soma’daki 13 Mayıs 2014 tarihindeki kazanın nedenlerinin ve sorumlularının araştırılarak tespit edilmesi amacıyla oluşturulurken madenlerin ruhsatlarının verilişinden, ihalenin yöntemi, şartname, sözleşmelerin içeriği, maden ocaklarının çalıştırılma şekli ve ilgili bakanlıklar tarafından yapılan ve yapılması gereken denetimlerin de konu edilmesi gerekmekteydi. Oysa komisyon raporunda ortaya çıkan tablo kazanın sorumluları arasından hükümeti ayırma gayretinin olduğunu göstermektedir.

Akçay maden iş kolundaki iş sağlığı ve güvenliğinin birinci öncelikli konuları olduğunu ifade ederek MHP’nin görüşlerini şu şekilde açıklamaktadır:

“Bilhassa Soma maden faciası sadece bizim bakımımızdan değil ülke bakımından da dünya bakımından da oldukça dikkat çekici bir hale geldi. Ondan evvelde biz işçi sağlığı, iş güvenliği, iş kazalarına ilişkin gereken hassasiyeti göstermiş bir partiyiz. 2013 yönetmeliğin çıkışı, kazanın oluşu da (13 Mayıs 2014) 13 Mayısından evvel ben 2010 yılında madenlere indim milletvekili olarak. Yani 2014 yılından evvel dört yıl boyunca maden ocaklarına ve maden işletmelerini gezdim, maden işçilerini ziyaret ettim ve bu iş güvenliği iş kazaları konusunda da çalışma yaptık elbet partimiz adına, bunları da sıklıkla gündeme getirmiştik biz.

Kaza oldu diye gündeme getirmiş değiliz biz parti olarak... Kaza olmadan evvel de defaetle gerek verdiğimiz meclis soru önergeleriyle, araştırma önergeleriyle, kanunlardaki değişiklik önerileriyle bu maden konusunu iş güvenliği iş kazaları hadisesini gündeme getirdik bunu sadece ben değil partimizin pek çok milletvekili de bu konuda hassasiyetle durdu. Dolayısıyla bizim partimizin öncelikli konuları arasındadır işçi sağlığı iş güvenliği”

Akçay maden kazalarının sonuçlarını hafifletmek adına Soma’da bir yanık merkezinin kurulması ile ilgili olarak ise şunları söylemiştir:

“Soma’da maden kazasından yıllar evvelden beri bir yanık ünitesinin açılmasını istedik. Çünkü en çok meydana gelen iş kazaları yanıkla ilgili. Yanık hastanesi bile müstakil olarak kurulabilecekken, hemen her gün yanıkla ilgili bir kaza yaşanıyor. Bunu kurmadılar, yeni hastane yapılıyor dediler yeni hastanede de çok şey daha yeni yeni gündeme aldılar. Bu tamamen bir idari basiretsizliktir. Soma’ya bir yanık ünitesinin mutlaka kurulması gerekir. Bu tür şeylerin zorlayıcı olması gerekiyor çünkü vakalar onu gösteriyor. Meydana gelen kaza ve yaralanmaların büyük kısmı yanıkla ilgili.”

MHP’nin parti politikalarının maden bürokrasi üzerindeki etkisini şu şekilde ifade etmiştir:

“Parti politikaları bakımından değil zaten yani parti politikalarını filan falanca bakanlık etkilemez, parti politikası global bakar bütünlükçü bir yaklaşım içerisinde yapar. Ama gündeme getirme, öncelikler konusunda, kamuoyunda tartışılma bakımından elbette herkes birbirinden etkilenir. MHP’nin konuyu gündeme getirmesiyle de Enerji Bakanlığı da bundan etkilenir veya yapacağı bir uygulama, bakanın veya bir bürokratın söyleyeceği bir söz elbette o partinin anlayışını, etkisini, tepkisini, refleksini harekete geçirir. Mesela bir örnek vereyim dedi ki TKİ Genel Müdürü ben dedi çıkan kömürün kalitesine bakarım, miktarına bakarım, fiyatına bakarım başka hiçbir şeye bakmam dedi. Bu çok vahim bir sözdür bu, zihniyetin, kazaların ne olduğunu, neden yönetsel sorunların çıktığını gösteren en önemli şeydir. Daha sonra bu genel müdürün görevden alınacağı söylentileri çıkması üzerine dedi ki bakan beni görevden almayacak kadar akıllıdır dedi. Ne demek bu? O zaman ben de dedim ki meclis genel kurulunda ha demek ki ilişkiler siz de böyle kurulmuş. Bakan genel müdürü almayacak kadar akıllı, başbakan bakanı almayacak kadar akıllı, cumhurbaşkanı da başbakanı almayacak kadar akıllı. Böyle bir akıllı adamlar zinciri şeklinde işte bu yaşanan sorunlarda siyasi ve yönetsel sorumluluğu en iyi gösteren açıklamalardır bunlar.”

Halkların Demokratik Partisi (HDP)

TBMM’de grubu bulunan bir diğer siyasi parti de HDP’dir. HDP maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikalarına ilişkin olarak gerek soru önergeleri sunarak, gerek kurulan araştırma komisyonlarında muhalefet göstererek, politikaların oluşturulması aşamasında fikir beyan etmek suretiyle rol oynamaktadır. Tüm bunla-

rın somut ifadesi olarak Soma Araştırma Komisyonu tarafından hazırlanan rapora ilişkin koyulan muhalefet şerhinde şu ifadelere yer verilmiştir:

"(...) kimi bazı doğru tespitleri içermekle birlikte işçi katliamlarının temel nedenini oluşturan üretim sistemi ve çalışma düzenini değiştirecek herhangi bir önermede bulunmama, patronların ve hükümetin sorumluluğunu örtbas etmeye çalışmaktadır. Bu nedenle Halkların Demokratik Partisi olarak; sermayenin çıkarları ve hükümetin politikalarının etkisi altında kalınarak hazırlanan, emekçilerin, toplumun beklentilerine yanıt vermeyen ve iş cinayetlerine çözüm olmayan Soma Meclis Araştırma Komisyonu Raporuna ŞERH koyuyoruz." (Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, 2014:13).

Türkiye Devrimci Maden Arama ve İşletme İşçileri Sendikası (Dev Maden-Sen)

Dev Maden-Sen Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun (DİSK) maden işyerlerindeki işçi sendikasıdır. Dev Maden-Sen adına görüşülen G4, politikayı uygulanabilirlik ve denetlenebilirlik açısından bir bütün içerisinde değerlendirdiklerini, beklentilerinin de politikanın insan hayatını merkeze alarak hazırlanması ve uygulanması olduğunu ifade ederek politikadaki taraflarını şu şekilde açıklamıştır:

"Tabii ki burada emekçilerden yana bir tarafız. İlk önce bu sektörün özel işverenlerden alınıp kamuya devredilmesine ihtiyaç vardır. Devletin denetiminde bu kömürün çıkartılması lazımdır. TKİ'nin işçisinin kalmamış olması lazım, rödövars, hizmet alım sözleşmesi kaldırılmalı, bütün o özel sektördeki madenleri devlet yeniden eline almalıdır. Birinci işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili olarak tartışılacak şey budur. Mesela tarihte özelleştirmeden önce ölümlü işçi sayısı çok az. Ne zaman özel sektöre geçti, ne zaman özel sektör üretim hırsıyla, haydi haydi ile davranmaya başladı katliamlar o zaman gelmeye başladı. Birincisi bu, ikinci iş sağlığı iş güvenliği yönetmeliği... Bu yönetmelik tam anlamıyla bir uygulanmıyor, uygulansa da zaten eksik yani işçiden yana tam anlamıyla. İş güvenliği uzmanlarının eğer sermaye kendi parasını veriyorsa bu uzman tutanak tutmaktan çekinecektir, korkacaktır ki zaten bunu da yapmıyor. Ölümlü kaza riskleri elbette ki vardır, oluyor da zaten bu ama kamuda bunlar çok daha az yaşanır. Çünkü sermayeyi denetleyebilecek en ufak bir mekanizma yok çünkü uzman bile kendinde. Onun bir yetkisi yok ki göstermelik her şey."

G4 Soma faciası ve sendikalarının politika üzerindeki etkisi ve hedeflerine dair şu görüşleri paylaşmıştır:

"Şu anda Soma açısından ve Dev Maden-Sen çok ciddi bir gücü yok, örgütlenmeye çalışıyoruz ama burada kritik şey şudur: Soma katliamının en büyük sanıklarından mı diyeyim yaratıcılarından mı diyeyim, sorumlularından mı diyeyim bir tanesi sendikadır, Maden-İş sendikasıdır. Çünkü ocağın çok öncesinde üç, beş ay öncesinde hem sendikaya hem işverene hem de amirlere çok ciddi şikayet gidiyor terleme, baş ağrısı ve uyku sorunu ki ocakta, içeride yangın olduğu dumanlar ya da küllerin, kömür topraklarının yanıcı şekilde düştüğünü herkes biliyor. Normal bir sendika bunu şöyle yapar: gidip o ocağa, işçileri ocaktan çıkartıp bu ocağa

işçi sağlığı iş güvenliği uygulanana kadar, buradaki yangın durdurulana kadar hiçbir işçiyi aşağıya sokmayacaktı. Bütün yapması gereken şey buydu ama burada sendika işverenle yan yana olduğu için bu tip önlemler alınamaz. Dev Maden-Sen'in hedefi bu tip bir sendika yaratmak, işçileri de bu konuda eğitmek."

Devrimci Sağlık İşçileri Sendikası (Dev Sağlık-İş)

Dev Sağlık-İş DİSK'in sağlık iş kolunda faaliyet gösteren bir işçi sendikasıdır. Dev Sağlık-İş adına resmi görüş bildiren G5 politikanın OSGBleri adres gösterdiği sürece doğru uygulamaların gerçekleşeceğini düşünmediklerini ifade ederek kendi işkollarında olmamasına rağmen politikayı önemli gördüklerini şu şekilde açıklamıştır:

"Maden işçilerinin çıkarları tüm sağlık çalışanlarının da sınıf kardeşleri olarak çıkarlarıdır. Maden işçilerinin iş cinayetleri ve meslek hastalıkları nedeniyle kaybını, sağlık iş kolu olarak da farkındalık açısından önemli görüyoruz."

Enerji, Sanayii ve Madencilik Hizmet Kolu İşyerleri Kamu Çalışanları Sendikası (Enerji-İş):

Enerji-İş 2013 yılında kurulmuş olup, Birleşik Kamu İşgörenleri Sendikaları Konfederasyonu'nun (Birleşik Kamu-İş) maden işyerlerinde faaliyet gösteren bir memur sendikasıdır. Enerji-İş adına görüş bildiren G8 amaçlarını *"İş kazalarını en aza indirmek, çalışanın iş güvenliğini, iş sağlığını teknolojinin, çağın gerektirdiği ne gerekiyorsa, bugünkü teknolojinin ulaştığı son noktada uygulanabilir olmasını sağlamak. Çalışma hayatında nasıl oluyorsa ülkemizde de aynısını uygulamak."* olduğunu belirtmiştir. Sendika olarak görüşlerini G8 şu şekilde açıklamıştır:

"Uygulamada eleştirilerimiz var, eksiklik var hatta çok eksik. İş güvenliği uzmanının maaşını işveren kendisi veriyor. Yani iş güvenliği uzmanı işverenin elemanı olmuş oluyor. Şimdi ben işverenin maaşlı bir elemanıyım üretimi nasıl durdurabilirim? Ya da git şu önlemi al, ek bir maliyet yatırım gerekir, şu tesisatı kurman lazım ya da bu ekipmanı kurman lazım dediğinde beni işten atmakla tehdit edebiliyor, sen benim elemanımsın yeter diyebilir. Bu yasanın en büyük açmazı bu uygulanabilirlikte... Avrupa'da şöyle adam gibi bu işi uygulayan ülkelerde işte bir havuz var, işverenlerden belli bir kesinti oluyor, havuza akıyor o para, bir havuzda toplanıyor iş güvenliği uzmanının maaşı oradan ödeniyor. Hem daha sistemli bir maaş var en azından maaşları belirgin A,B,C gibi ya da sektörlerle göre. Madencilik sektöründe çalışan bir iş güvenliği uzmanı da daha az para alabiliyorken çok daha kolay olan bir atölyede çalışan bir iş güvenliği uzmanı ondan daha çok alabiliyor. Riskin çok olduğu yerdeki iş güvenliği uzmanının geliri az iken, riskin daha az olduğu yerdeki iş güvenliği uzmanı geliri daha fazla olabiliyor, böyle bir olumsuz yanı var. En büyük sıkıntı bu yasanın getirdiği iş güvenliği uzmanlarının sektöre yaymaması. Örneğin bir kimya mühendisinin madende iş

güvenliği uzmanlığı yapabilmesi. Halbuki burada bir sektörel, mesleğe göre sektöre dağılım olması gerekir tecrübe, aldığı eğitime göre, orada bir sıkıntı var.”

Enerji, Sanayii ve Maden Kamu Emekçileri Sendikası (ESM):

ESM 10.08.2001 tarihinde Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu’nun (KESK) maden işyerlerindeki bir memur sendikası olarak kurulmuştur. ESM adına görüş bildiren G10 sendika olarak politikayla ilgili amaçlarını şu şekilde açıklamıştır:

“İşkolumuzda çalışan, üyemiz olsun olmasın tüm çalışanların sağlık olarak hayata devam edebilmelerini sağlayacak iş koşullarının sağlanması, bizim ana amacımız. Çıkar olarak baktığımızda da maddi bir çıkarımız yok ama manevi olarak baktığımızda beraber hareket edebileceğimiz, manevi sorumluluğu olan insanların daha iyi, daha yaşanabilir koşullarda çalışmalarını sağlamak. Bununla birlikte ILO sözleşmeleri gibi uluslararası, yaşayarak öğrenilen-Almanya bunun için çok iyi bir örnektir, Kanada yine iyi bir örnektir- ILO’daki mevcut sözleşmelerin Türkiye’ye uyarlanması. Ama yasal boyutuyla değil pratik boyutuyla da denetlenme boyutuyla da ve bunun denetim ayağının mutlaka ama mutlaka kamusal olarak sağlanması. Asgari beklentimiz uluslararası madencilik yasalarının, ILO sözleşmelerinin, üstüne öznel koşulları koyup pozitif değerlerle artırılması yani bu bize uymuyor deyip çıkartmak değil daha iyiye nasıl götürülebilir deyip çıtaı yükseltmek.”

ESM’nin politikaya ilişkin tarafını ise G10 şu şekilde ifade etmiştir:

“Biz burada özelleştirmelere karşıyız madencilik alanında ana felsefemiz o. Madencilik adı altında sadece özelleştirme değil rödövars gibi noktalarda peşkeş çekilmesine karşıyız. Biz hala devlet olarak maden aramanın bir yerindeyiz. İşte MTA gibi kurumlar TTK, TKİ, EtiMaden. Bunlarla arama-işletme boyutunda varsın, MİGEM gibi kurumlarla da ruhsatlandırma boyutunda varsın. Bir şekilde sen denetlemeyi sağlayacak mekanizmalara sahipsin. Bizim sendika olarak ESM olarak buradaki amacımız yasalarda, yönetmeliklerde ya da hak ihlallerinde gerekli sorgulamayı, gerekli hesap verilebilirliği ve tabanda, kamuoyunda tartışmayı yaratacak gündemler ve sorular sormayı kendimize hedef olarak belirliyoruz. Mevcut kurumlardaki üyelerimizle ilgili çalışmalar yapıp, yasal hakları nelerdir, yönetmelik neler getiriyor, eksik olan noktalarda nasıl bir baskı unsuru oluşturabiliriz. Şöyle örnek vereyim arkadaşım sen memursun, haftalık çalışma saatin 40 saattir. Bu kişi seni maden aramasında arazide haftanın yedi günü cumartesi, pazar 50 saat 60 saat çalıştıramaz. İkinci önemli şey de resmin büyüğüne bakıp ekonomik zararları neler kamuya? Çünkü onlar aynı zamanda bizim vergilerimizle alınan noktalar. İşte çıkıp da kar eden bir madeni, kamu çalışanlarıyla beraber ve güvenceli sağlıklı işleyen bir yeri 100 milyon dolar yerine 50 milyon dolara niye sattınız? Hangi açıklamalarla? İş güvenliğini nasıl sağlayacaksınız?”

Genel Sağlık ve Sosyal Hizmet Kolu Kamu Çalışanları Sendikası (Genel Sağlık-İş):

Genel Sağlık-İş 2010 yılında Birleşik Kamu-İş'in sağlık işkolundaki bir memur sendikası olarak kurulmuştur. Genel Sağlık-İş adına G14 politikaya ilişkin pozisyonlarını şu şekilde ifade etmiştir:

"Şunu ifade edebilirim yani öncelikle biz baktığımızda çıkan yönetmeliklerde yasalarda sermayedarların çıkarları ön planda tutuluyor. Çünkü iktidarlara belirleyenler mevcut düzende demokrasi kültürü gelişmediği için toplumda, sadece oy veren boyutunda, katılımcı boyutunda ya da sorgulamayı oy vermek ya da taraftarlık olarak algıladığı için daha çok sermayeden yana bir artıları olan aldatmacaları olan yanları mutlaka olduğunu düşünüyorum. Bu yönüyle bu yönetmeliğe elbette karşıyız."

G14 politikaya çalışanın sağlığının korunması hakkı açısından yaklaşarak şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

"Ben yönetmelik boyutlarında bu işlere gerçekten çok kurtarıcı bakmıyorum. Bir ideolojik anlamda bakıyorum, ikincisi yasa anlamında. Yapılan düzenlemeler en üstü yasadır, biz anayasada tanımlı olan çalışanın sağlığının korunma hakkı, bunun karşılığı bulunuyor mu? Maalesef yok. Bunu da halkın sağlıktan yararlanma hakkı diyerek anayasa üzerinden yapıyorlar ama anayasa üzerinden çalışanın sağlıklı yaşama hakkının koşullarını birinci derecede devlet sağlamak zorunda ama orada aynı hassasiyet, aynı cevvallik gösterilmiyor hükümetle devletin güç kısmını kullanıyor ama çalışana dönük kısmını, halka dönük kısmını anayasanın kullanmıyor. Bu da bizim özellikle üniter devlet noktasında önemseydiğimiz devlet anlayışımıza, ulusal bütünlüğümüze ciddi bir tehdittir ayrıca."

Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES):

SES 1996 yılında kurulmuş, KESK'in sağlık işkolundaki bir memur sendikasıdır. SES görüşmecisi G13 öncelikle iş sağlığı kavramına itiraz etmiş ve "Biz SES olarak iş sağlığı ve güvenliği demiyoruz, işçi sağlığı işçi güvenliği diyoruz. Şimdi bu alan sadece madden ile ilgili bir alan değil aslında çalışma yaşamının bütününde olması gerekiyor." ifadelerini kullanmıştır.

G13 politikaya ilişkin görüşlerini ise şu şekilde ifade etmiştir:

"Şu anki haliyle, uygulamadaki durumuyla mevcut sadece durumu kurtarmaktan ibaret bir yönetmeliktir. Bu durumuyla bizim ne ihtiyaçlarımızı ne taleplerimizi ne de beklentilerimizi karşılayan bir yönetmelik değil ve bu noktada bu yönüyle hayata geçirilmiyor. Elbette ki bu hali bizim tarafımızdan kabul edilir, bizim tarafımızdan yeterli görülen bir noktada değil. Bir bütünüyle şu hali dediğim gibi mevcut var olan sermayeyi, sermayedarı korumak üzerine planlanan, hayata geçirilen bir yönetmelik şu haliyle..."

Türkiye Enerji, Sanayi Ve Madencilik, Hizmetkolu Kamu Çalışanları Sendikası
(Türk Enerji-Sen):

Türk Enerji-Sen, Türkiye Kamu Çalışanları Sendikaları Konfederasyonu'nun maden işyerlerinde faaliyet gösteren bir memur sendikasıdır. Sendika adına görüşlerini bildiren G9 işkolundaki kamu kuruluşlarındaki iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarına dair şunları ifade etmiştir:

“Biz Türk Enerji-Sen ve Kamu-Sen olarak biz kurumlarda iş sağlığı ve güvenliğini yeterli derece alınmadığını düşünüyoruz. Türk Enerji-Sen olarak devletin kamu işletmelerinin büyük çoğunluğu bizim işkolumuzda, bunlar TEDAŞ, TEİAŞ, EİAŞ, Eti Maden, Türkiye Şeker İşletmeleri Genel Müdürlüğü, TKİ, TTK gibi yoğun emek gerektiren, ağır çalışma ortamlarına sahip kuruluşlar. Burada iş sağlığı ve iş güvenliği tedbirleri yeterince alınmadığı zaman bu da bizim arkadaşlarımızın iş kazalarına maruz kalması beraberinde getiriyor, bu da bizi rahatsız ediyor. Ne kadar fazla iş sağlığı ve güvenliği önlemi alınırsa bu bizi mutlu eder.”

G9'un maden sektörüne ve maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikalarına ilişkin olarak söyledikleri dikkat çekicidir:

“Biz Türk Enerji Sendikası olarak iş sağlığı iş güvenliği tedbirlerinin alınmasından yınayız. Biz taşeronlaşma ve özelleştirmeye son derece karşı bir sendikayız. Son yıllarda Türkiye'de tek gündemi belirleyen sendikayız. Birinci derecede iş sağlığı güvenliği tedbirlerinin alınmasını istemesi gerekenler işçi sendikaları olması gerekirken son yıllarda sizlerde kamuoyundan gördünüz, tabiri caizse tam çukura düştüler ama biz Türk Enerji Sendikası olarak gerek taşeronlaşma ve özelleştirme uygulamalarının yapıldığı işletmelere giderek, oradaki memur arkadaşlar, çünkü işçiler bizim üyelerimiz değil onlarla bizim işimiz olmaz ama işçiler de memurlarla birlikte çalıştıkları için dolayısıyla onlar için de bizim yapmış olduğumuz çalışmalar aynı zamanda işçilere de yansıyor. Dolayısıyla biz her aşamasında gittik arkadaşlarımıza destek verdik, yöneticilerle burada iş sağlığı güvenliği tedbirlerini almanız gerekir, işçi sendikalarının bu anlamda yapmış oldukları eylemlere hepsine Türk Enerji Sendikası olarak en üst düzeyde destek verdik. Biz Türk Enerji Sendikası olarak birinci derecede sorumlu olarak kurum yöneticilerini görürüz. TTK ve TKİ yöneticilerinin direkt sorumlu olduğunu, bunların orada rüdvansla çalışma bağlantılarını yaptıklarını veya hizmet alımı şeklinde ocakların sözleşmelerini yaptıklarında, bunların bazı şeyleri görmemezlikten geliyorlar, sağlıklı bir sözleşme yapmıyorlar. Onun dışında denetim hizmetlerini her ne kadar ÇSGB iş sağlığı ve iş güvenliği açısından birinci derecede sorumluydu da o işletmelerin sahipleri olan TTK ve TKİ'nin de en az onlar kadar sorumluluğu vardır. Bunu da zaten cumhuriyet savcılıklarına bildirilen bilirkişi raporları çok net ortaya koyuyorlar. Biz Türk Enerji Sendikası olarak bunu çok söyledik bu ülkede eğer maden kazaları yaşıyorsa, bu ülkede eğer başta maden ocakları olmak üzere devletin, devletle alakalı, devletle bağlantılı işyerlerinde eğer iş sağlığı iş güvenliği tedbirleri tam alınmıyorsa burada siyaset, bürokrat ve işverenin grift ilişkisinden kaynaklanıyor. Hangi kazaya bakarsanız bakın mutlaka bir tane bürokratin, bir tane siyasetçinin

yakını çıkıyor. Biz iş sağlığı iş güvenliği tedbirleri alınmadan hiçbir işletmede gerek özel gerek devlet sektörü olsun üretim yapılmasını istemiyoruz. Herkes sorumlu olduğu işyerinde iş sağlığı iş güvenliği tedbirini almak zorundadır.”

Türkiye Sağlık ve Sosyal Hizmetleri Kamu Görevlileri Sendikası (Türk Sağlık-Sen):

18 Haziran 1992 tarihinde kurulan Türk Sağlık-Sen, Türkiye Kamu-Sen konfederasyonunun sağlık ve sosyal hizmet alanında faaliyet gösteren bir memur sendikasıdır. G12 her ne kadar örgütlü oldukları işkolunda olmasa da bağlı bulundukları Kamu-Sen’in de ortak görüşü olarak her işkolunda taşeronlaşmaya, sözleşmeli istihdama ve rödövana karşı olduklarını, bu açıdan politikanın uygulanış şekliyle karşısında olduklarını belirterek şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Bizim gibi sendikaların ve derneklerin, konuyla alakalı diğer sivil toplum örgütlerinin iyi çalışması gerekir. Birinci derecede vatandaşı aydınlatmak hükümetin ve kurumların görevidir. Bir de muhalefetin görevini yapması lazım, muhalefetin görevi hükümetin bilerek veya bilmeyerek eksik bıraktığı konuları gündeme getirmek ama son yıllarda maalesef bizim muhalefet partilerimiz hiçbir varlık gösteremedi. Biz ne kadar iyi çalışırsak çalışalım halkın da eğitim ve kültür seviyesi de çok önemlidir. Halkın da anlamak istemesi önemlidir.”

Sosyal Haklar Derneği (SHD):

SHD 2006 yılında kurulan Sosyal Haklar alanında çeşitli etkinlikler yapan, raporlar düzenleyen bir kurumdur. SHD’nin en önemli çalışma alanlarından bir tanesi de madenler olup, Manisa’nın Soma ilçesinde 2015 yılında bir de temsilcilik açmıştır. Madenci aileleri başta olmak üzere bölge halkının çalışma ve sosyal hakları, iş sağlığı ve güvenliği alanlarında eğitim, sempozyum, forum, miting gibi aktif çalışmalar yürüten SHD, yöneticileri Soma Davası olarak bilinen davada işçi ailelerinin avukatlığı yapmakta olan ve genel olarak bakıldığında da maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikalarının aktörlerinden birisidir.

Soma Madenci Evi:

Soma Madenci Evi 13.07.2014 tarihinde kurulmuş olup, öncelikli hedefleri kazada yaralanan madencilerin sorunlarının araştırılması, madencilerin ailelerine psikolojik destek için organizasyonlarda bulunulması, madencilerin ailelerinin ve çocuklarının yaşadığı travmanın hafifletilmesi için çeşitli eğitsel, pedagojik etkinlikler düzenlenmesi ve işçilerin çalışma koşulları, işçi sağlığı ve güvenliği konularında bilgilendirici eğitsel çalışmalar yapılması, işçilerin sendikalaşması başta olmak üzere örgütlenme hakları konusunda bilgilendirici çalışmalar yapılması olarak saptanmıştır. Ayrıca bu çalışmaları yürütebilmek için hukuk birimi, sağlık birimi, İşçi güvenliği ve sağlığı birimi, eğitim birimi, psikolojik danışma birimi, basın yayın birimi gibi birimler de oluşturulması amaçlanmıştır (www.halkevleri.org).

G54 Soma faciasından sonra Soma'nın içinde bulunduğu durumu ve Soma Madenci Evi'nin rolünü şu şekilde açıklamıştır:

“Katliamdan hemen sonrakiyle katliamdan bir yıl sonra arasında dağlar kadar bir uçurum. Bu da şöyle toplumsal yapının hemen nasıl etkilendiği açısından söylüyorum. İşçilerin iş korkusunu görüyorum, işsizliği görüyorum. Bizler, bir şey yapmadık demiyoruz ama gerekli yerde gerekli hamleleri yapamama problemi yaşadık burada. O yüzden de buranın siyasal yapısı ve sosyal yapısı değişmeye devam ediyor, değişecek de. Burada mesela yine kritik şey Madenci Evi gibi dernekler burada kritik bir rol üstleniyor. Dernekler katliamdan önce yoktu ama şimdi katliamdan sonra var, uzun vadeli bir plana ihtiyaç var, diğer siyasi emekten ve sınıftan yana siyasi partiler için de buranın zamana ihtiyacı var. O yüzden de burada şeyi tartışırken Soma’da o algı açısından söylüyorum %49 aldı Allah belasını versin algısının burayı bilmeye ihtiyacı var. Burayı bilmeden konuştun mu özellikle ulusalcılar bunu çok fazla yapıyor, AKP karşıtlığı üzerinden yapıyorlar. Memleketin öbür tarafında her gün insan ölüyor.”

Fişek Enstitüsü

1986 yılında kurulan ve iş sağlığı ve güvenliği alanında çalışmaları olan Fişek Enstitüsünün resmi görüşlerini ifade eden G43 kurum olarak temel amaçlarının insanları işkollarındaki tehlikelerle ilgili bilgilendirmek, bu konuda çalışmalar yapmak ve toplumda bu anlamda bir kültürün oluşmasını sağlamak, bunun dışında bir amaçlarının olmadığını belirterek genel olarak yaklaşımlarını şu şekilde ifade etmiştir:

“Tabii ki yönetmelikler çıkacak, yasalar tabii ki yapılacak ama bunların uygulanmasının da sağlanması gerekiyor. Bunun uygulanmasının sağlanması da devletin görevidir. Çünkü yaşama hakkını korumak devletin görevidir. Devlet bunun işlerliğinin sağlandığını garanti edebilmeli ve denetimlerini yapmalı... İkincisi de çalışanların çalışmaktan kaçınma hakkını fişek enstitüsü çok vurgular. Bunun sağlanması gerekir. Ülkemizin şu anda iş güvenliği tedbirleri aldirmek isteyen bir çalışan ertesi gün kendisini kapının önünde bulacağını biliyor. Öyle bir durumda ne oluyor o zaman bu kişi var olanı kabullenmek durumunda kalıyor, o şartlarda çalışmak durumunda kalıyor. Çalıştığım iş yerini devlete şikayet edeyim, Çalışma Bakanlığı’na şikayet edeyim diye bir şey aklının ucundan geçmiyor.”

G43 politikaya ilişkin taraflarını da şöyle açıklamıştır:

“Yönetmelikler tabii ki çıkacak, buna tarafız. Bu yasalarla bunların garanti altına alınması gerekiyor ama devletin denetim görevini ve çalışanların haklarını koruma görevini de bu yönetmelikler dolayısıyla ikinci plana atmaması gerekiyor... İkincisi yasa çıkıyor, erteleniyor, uygulanması erteleniyor. Yani burada sektörün kendisinden çok etkilenen bir yasama faaliyeti görüyoruz. Yani devlet bir şey yapıyorsa bunu tam anlamıyla yapmalı, tam anlamıyla yapmadığı durumda da bir şeyler eksik kalıyor yapmış gibi görünüyor, kendini belki de avantajlı

duruma getiriyor ama sektöre baktığımız zaman da hiçbir şeyin de değişmediğini görüyoruz hala Soma'dan sonra."

Halk Sağlığı Uzmanları Derneği (HASUDER):

1995 yılında kurulan HASUDER adına resmi görüş alınan G35 HASUDER'in temel amacını güvenceli, sağlıklı, güvenli çalışma koşulları, korunma ve iyi kayıt sistemi kurulması, kayıt dışı çalışmanın önlenmesi olarak açıklayarak politikaya ilişkin şu görüşleri iletmıştır:

"Var olan bir yönetmelik ideal görünür, eksikleri olabilir en son 176'nın imzalanması (176 Nolu Madenlerde Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesi'ni kastederek) en azından bazı madenlerde önlem, yaşam odaları vesairenin zorunlu kılınması... Şimdi yönetmelikler çok iyidir ama ne kadar uygulandığı önemlidir ne kadar denetlendiği önemlidir. Biz de denetim sisteminde de sorunlar var biliyorsunuz. Yeterince denetçilerimiz yok, denetçilerimizin bu konudaki donanımları tartışılabilir hekim iş müfettişi yok. İşyeri hekimliği bağlamında yapılan çalışmaları bir hekim iş müfettişi çok iyi değerlendirebilir. Yeni müfettişler yetiştirilmeye çalışılsa da gene de denetimlerin yeterli olduğunu söyleyemeyiz. Yönetmeliğin uygulanmasını, denetlenmesini varsa eksikleri bütün tarafların görüşleri alınarak çünkü konsey var bütün tarafların görüşleri alınsın diye kurulmuş hani bu konseyde biz HASUDER olarak yokuz ama birçok alandan TTB'den, TMMOB'tan, Bakanlık düzeyinden, sendikalardan kişiler temsil ediyor. Burada bütün paydaşların, tarafların hepsinin görüşünün alınması bir politika geliştirirken, bir eğitim planlanırken gerekiyor. Söz hakkının olması, belirleyiciliğinin de olması gerekiyor. Bu noktada eksikler varsa teknik şu anda benim bilemediğim taraflar muhakkak bunları görüyordur ama bunun daha önemlisi uygulama ve denetim. Uygulama, denetim ve bunu hedeflediğim sistemi kurmaktır yani."

Politikaya ilişkin asgari beklentilerini ve maden işyerlerinde yaygın olarak uygulanan rödövana ilişkin ise G35 şunları ifade etmiştir:

"Asgari beklentimiz önlemlerin alınması, gerekli güvenlik önlemleri yatırımlarının yapılması, işçinin eğitilmesi, onların ücretlerinin, çalışma koşullarının, çalışma sürelerinin iyileştirilmesi, madem bu tür işyerleri var iyi denetlenmesi, sendika seslerinin çıkması, seslerini duyurabilmeleri... Şu anda sendikada zayıflatılmış bir durumda en önemli unsurlardan biri de bu."

"Temel rödövanın devletin devletin istediği; alt işverenlik taşeron bize göre iş güvencesi yönünden, iş güvenliği yönünden yeni ve yanlış bir çalışma biçimi... Bu rödövanın taşeron sistemlerin, özelleştirmenin karşısındayız (gülerek)."

Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları Birliği (TMMOB) Elektrik Mühendisleri Odası (EMO):

EMO 1954 yılında kurulmuş olup kamu kurumu niteliğinde bir meslek örgütüdür. EMO adına görüş bildiren G30 politikadan beklentilerini şu şekilde açıklamaktadır:

“Bizim iş alanımıza girmese de bizim üyelerimizin çalıştığı bir ortamda can güvenliğinin ve sağlıklı işletme koşullarının iş koşullarının emekçilere sağlanmasıdır, bizim beklentimiz budur. Onun dışında bizim meslek alanımızın dışında olduğu için kendi üyelerimizle o anlamda, kendi üyelerimizin de tabii hem mesleki anlamda gerekli koşulların sağlanmasıdır.”

G30 politikaya ilişkin EMO’nun pozisyonunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Tarafsızlık diye bir şey söz konusu olamaz. Tabii ki biz orada çalışanların can güvenliği açısından birinci derecede gereken mevzuattaki içeriğin can güvenliğini sağlayacak şekilde olmasını isteriz o anlamda da tarafız bu yönetmelik açısından. Çünkü orada bizim meslektaşlarımız da çalışıyor, üyelerimiz de çalışıyor. Çalışan onlarca insan var, bir insanın canı bile her şeyin önüne geçer. O anlamda biz mevzuatın bu haliyle ve denetlemelerin yetersizliği hatta yok denecek seviyede az olması nedeniyle tarafız, eleştiren bir taraftayız.”

Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları Birliği (TMMOB) Jeoloji Mühendisleri Odası (JMO):

JMO adına görüş bildiren G29 gerek maden işyerleri gerekse diğer alanlarda iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmasının, çalışanların sağlık ve güvenlik sorununun olmamasının temel prensipleri olduğunu söyleyerek bu konuyla ilgili oda olarak yaptıkları çalışmaları şu şekilde sıralamıştır:

“Bu konuda hem çalışmalar yapıyoruz, sempozyumlar yapıyoruz artı toplantılarda oda yönetim kurulu üyelerimiz, meslektaşlarımız bu konuda her kapsamda ve diğer TMMOB üyeleri diğer dallarda iş sağlığı güvenliğinin işyerlerinde uygulanması için her kapsamda çalışma yapıyor. Herkes bu ülkede iş sağlığı güvenliği çalışması yapılsın, iş kazaları minimum düzeye insin, kaldırılsın bir Avrupa seviyesine gelsin en azından, meslek hastalıkları olmasın diye burada hem birlik ama nihayetinde ekonomik, teknik altyapı, uzman kadro bunlar yok, yeterli değil. Bu zaman alacaktır, bu da ülkenin işte gidişatına göre ve bugün %10 uygulanıyor amacımız bunun %100 uygulanması... Bunun %100 uygulanmasına biz oda olarak birkaç yıl içerisinde olsun deriz ama ülke şartlarıdır, ülkenin vereceği öncelikler vardır.”

G29 hangi işkolunda olursa olsun kavram olarak iş sağlığı ve güvenliği politikasına karşısında kimsenin olamayacağını, ancak uygulama şekli olarak bir takım farklılıklar olabildiğini belirterek politikadaki taraflarını şu şekilde ifade etmiştir:

“Toplumda olan her şey odamızla da ilgili, bireysel olarak da... Uygulamada yanlışlıklar yapıldığını görüyoruz ancak oda olarak geçmişten beri TMMOB olarak bu iş kazaları bir cinayettir diyoruz. Niye cinayettir? Düşünün dünyada en arka sıralardayız, en fazla iş kazası olan ülkeler arasındayız. Artı meslek hastalığı... Dünya meslek hastalığı denen bir şeyi kabul etmiyor. Bunlar ki önlenabilir hastalıklardır. Biz işveren olarak bunun önlemini almıyoruz. Burada uzmanlar yetiştirmiyoruz. O nedenle bu meslek hastalıkları iş kazaları oluyor. Biz TMMOB olarak ve oda olarak bunlara bir an önce yapılması için öncülük yapıyoruz”

Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları Birliği (TMMOB) Maden Mühendisleri Odası (MMO):

Kamu kuruluşu niteliğinde bir meslek örgütü olmasından dolayı MMO’nun bu politikanın önemli paydaşlarından birisi olduğu düşünülmektedir. MMO adına görüş bildiren G27 öncelikle mesleki anlamda değerlendirmelerde bulunarak şu değerlendirmede bulunmuştur:

“Profesyonel anlamda da iş güvenliği uzmanlığı yapan maden mühendisleri var, iyi bir politika uygulanırsa bizim meslektaşlarımız da bu alanda hayatlarını kazanırlar profesyonel olarak gelir elde ederler.”

Maden işyerlerindeki mevzuatı genel olarak değerlendirdiğinde ise G27 şu görüşleri bildirmiştir:

“Bir maden kanunu var, iş sağlığı güvenliği kanunu var bizi ilgilendiren, meslektaşlarımızı mesleğimizi ilgilendiren, iş kanunu diyelim en başta. Madencilikle ilgili faaliyetler İSG kanunu çıkmadan önce de bir maden mühendisinin işi gibi bakılıyordu, eğitim de o şekildeydi. Meslektaşlarımız maden sahalarında teknik eleman olarak görevlendiriliyorlar.”

G27 politikaya ilişkin MMO’nun görüşlerini ise şu şekilde ifade etmektedir:

“Burada TMMOB Maden Mühendisleri Odası’nın bu politikadaki konumu işte meslektaşlarımızın sahada iş güvenliği ile ilgili profesyonel olarak çalışıyor oluşu olabilir. Yönetmelik süper dört dörtlük baktığınız zaman, bizim mevzuatta olan her şey ILO şeyinde yazıyor. Mevzuat önemli değil, politika önemli. Politika nedir bir şeyi belirledin belirli bir zaman süresince uyguladın. Şu an eline yüzüne bulaştırmış durumda benim gördüğüm politikanın sonucu bu. Zamanı da vardı aslında uygulamak için ciddiye almadılar, ciddi davranmadılar. Biz uygulanan politikanın karşısındayız ama iş sağlığı güvenliği ile ilgili mevzuatın, kanunun yanındayız. Politika olarak yanındayız dersek yanlış olur şimdi her şey mevzuat çok güzel ama ortadaki sonuç var yani ölümler azaldı mı? Meslek hastalığı hadi ölüm gözle görülüyor meslek hastalığı da zaten yok da (gülerek) hani şimdi buzdağı gibi şimdi o piramit var biliyorsunuz. Ölüm sayısı fazlaysa demek ki meslek hastalığıyla ilgili de hiçbir gelişme katedemedik.”

Araştırma kapsamında önemli bir madencilik şehri olan Zonguldak'ta da görüşmeler yapılmış ve TMMOB MMO Zonguldak Şubesi'nden de görüş alınmıştır. G28 meslek örgütlerinin politikaya olan etkilerini şu şekilde dile getirmiştir:

"Kesinlikle bu bizim meslek odalarının veya madencilikte taraf olarak gördüğümüz işçi kesimi ve çalışan kesimin talepleri yönetmelikte yer almamakta ya da onların talepleri göz ardı edilmekte bugüne kadar böyle oldu bunu bu şekilde gördük. Yani bu yönetmelikte yer alan maddeler öyle ilginç maddeler var ki çalışanla da ilgili herhangi bir olumlu gelişmeye yol açmış değil. Bu yönetmelikte iyi maddeler hiç mi yok? Ee birkaç tane sayabiliriz, bunlar da ben- ce makyaj kabilinden iyileştirmeler. Örneğin işte işçinin çalışma saatlerinin kısıtlanması hafta sonu tatillerinin veya yıllık izinlerin artırılması, çift asgari ücretle ücretlendirmesi gibi konu- lar topluma ve çalışan kesime hoş görülüyor olabilir ama içeriğine baktığımızda bu işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemlerine yönelik ciddi önlemlerin alındığını söyleyemeyiz. Soma'ya kadar madenlerdeki çalışma hayatında mevcut olan risklerin ortadan kalktığını söyleyemeyiz. Biz oda olarak da buna böyle bakıyoruz, ben kişisel olarak da aynı şekilde bakıyorum."

"bu meslek kuruluşu olarak sektörde yaşanan tüm sıkıntıların değerlendirildiği, bu sıkıntıların tespit edildiği bunlar nasıl çözülür nasıl madenler açısından işçi sağlığı iş güvenli- ği açısından sorunlar yaşanmaz; biz bunu söylüyoruz, ilgili makamlara, meclisteki milletve- killerine veya ilgili bakanlıklara, kuruluşlara... Sadece bizim işte dostlar alışverişte görsün görüş alınıyor ama bu görüşlere hiçbir şekilde kanuna ya da yönetmeliğe yansımıyor. Böyle bir sıkıntı söz konusu... Bu açıdan bakıldığında meslek odamızın gücü nedir? Türkiye'de bı- rakın meslek odalarını hangi kuruluşun, kuruluşların hükümete yakın olmadıktan sonra, yandaş olmadıktan sonra gücünden bahsedebilirsiniz? Böyle bir şey söz konusu değil hele şu geldiğimiz ortamda. Yani tam anlamıyla yandaş olmanız veya mevcut iktidar gibi düşünme- niz durumunda belki talepleriniz yerine getirilebilir ama bunun haricinde ben böyle bir mes- lek odalarının gücünden falan bahsedilmesinde pek şey görmüyorum yani."

Türk Tabipleri Birliği (TTB):

Araştırma kapsamında politikanın paydaşlarından birisi olduğu düşünülen TTB 1953 yılında kurulmuş, Türkiye'deki doktorların en büyük çatı örgütü konumunda- dır. TTB'nin politikaya ilişkin resmi görüşleri G26 tarafından alınmıştır.

"Bizim raporunuzu okumuşsunuzdur, (Nisan 2016 tarihinde TMMOB ve TTB tara- findan ortak olarak yayımlanan raporu kastederek) o rapor çok önemli bir rapor. Rapor- lar, hani biraz bir şeylere benzetme yapacak olursak, anlattıkları alanı ve durumu anlamaya, anlatmaya ve yorumlamaya çalışırlar. O rapor bunun ötesini, müdahale etmeyi hedefleyen bir rapor. O rapor check listi ile sonundaki, uzun o 15 sayfa kadarlık check listi ile Soma'daki durumu anlatıp ne yapılması lazım olağanüstü bir eğitim formatı. Madenin içini bilemeyiz TMMOB bilir ama bu rapor da alanı çok iyi kavrayan, fotoğrafını çeken ve değişime müdaha- le etmeyi mümkün kılan bir rapor. Sonuç olarak bizim işimiz bu, yapabileceğimiz bu kadar,

bundan ötede başka bir şey yok yani. Bir de ikincil bizim üyelerimizin iyi çalışıp çalışmadıklarını kontrol etmemiz lazım, tabii orada hekimler var, bunlar neden olmadı, olmadı nedenleri değil de bir de sonuç var yani bu kadar büyük sonuçlar var. Bunlara biraz daha yakından bakabilmek, o denetimin sonuçlarını hedeflemek lazım.”

G26 TTB olarak politikayla ilişkileri ve bulundukları tarafı şu şekilde değerlendirmiştir:

“İşçi sağlığı bizim meselemiz, halk sağlığı meselemiz çünkü. Bu bizim yasayla bize yüklenmiş de bir mesele, ayrıca biz bu alanda var olmak istiyoruz, bu alanda çalışıyoruz hem işyeri hekimi olarak çalışıyoruz hem de sosyal sorumluluğumuz gereği burada var olmak istiyoruz. Her hal ve koşulda işçi sağlığı ve güvenliği esastır, önceliktir, birincildir ama açılış konuşmasında ne dedi cumhurbaşkanımız? Bareti giymeyi bilmeyenlerin işte bir biçimde bu kazayı önlemeleri mümkün olmaz. Yine bugünkü BirGün’de (17.05.2016) Çalışma bakanının bir haberi var, bu da çok önemli “işçilere güvenli davranışı öğreteceğiz” dedi. Halbuki bu birincil kaza ve hastalık nedeni değil. Yani hele kişisel koruyucu ekipmana bunu bağlamak olabilecek en çarpık bakışlardan birisi, bunlar sonuçtur. Bunun bütün bu önlemleri almakla mükellef olan işverenlerin uygulaması ve uygulatması zorunluluğu vardır, bırakılamaz; asla bir eğitim meselesi değildir, onun ötesinde onun dışında bir şeydir. Dolayısıyla bu yaklaşımlar resmi kurumların bu meseleye nereden baktıklarını ya da hangi düzlemde yaklaştıklarını göstermesi açısından ilginç. Makro düzeyde şunu söyleyebiliriz bir şeyin değişmeyeceğini düşünüyorum ben işçi sağlığına ve güvenliğine hizmet etmediğini ve etmeyeceğini düşünüyorum. Dolayısıyla TTB bu politikanın karşısındadır.”

Türk Toraks Derneği (TTD):

TTD 1992 yılında göğüs ve solunum hastalıkları uzmanı doktorlar tarafından kurulmuş bir sivil toplum kuruluşudur. Araştırma kapsamında TTD’den G44 ile görüşülmüş, buna ilaveten TTD Çevresel ve Mesleki Akciğer Hastalıkları Çalışma Grubu tarafından yazılı uzman görüşü alınmıştır. G44 tarafından TTD adına şu görüşler paylaşılmıştır:

“Biz tabii göğüs hastalıkları uzmanlık derneğiyiz. Ülkemizdeki insanların akciğer sağlığını daha iyiye götürmekte bizim mesleki sınırimız ve vizyonumuz bu ama nereye kadar dediginiz zaman da hava kirliliğinde de termik santrale karşı mücadelede de oluyoruz. Verem hastalığı da bizim astım da bizim sigara mücadelesi de bizim. Yani elimizin yetebildiği kadarıyla akciğer sağlığını ilgilendirdiğini düşündüğümüz bütün alanlarda müdahil olmaya çalışıyoruz. Madenler konusunda da iyi niyetliyiz ama niyetimizin sınırı açıkçası kanuni durumlarla, bize çizilen durumun da dışına çıkamayız yani.”

TTD Çevresel ve Mesleki Akciğer Hastalıkları Çalışma Grubu tarafından sunulan uzman görüşünün tam metni EK 4’te verilmiştir. Bu uzman görüşünün sonuç bölümünde politikaya ilişkin pozisyonlarını şu şekilde belirtmiştir:

“TTD insan sağlığını riske atmayacak her türlü iyi çalışma ortamları oluşturulması politikalarını destekler; solunum sağlığı-insan sağlığını etkileyen olumsuzluklar karşısında taraflı değildir, böyle bir risk gördüğünde muhaliftir. Çünkü TTD’nin temel amacı, solunum sağlığı/insan sağlığını en üst düzeyde alabilecek çalışma ortamlarının teknik anlamlarda İG uzmanlarınca alınmış olmasının sağlanmasıdır. Çalışma ortamlarında oksijen konsantrasyonu ne kadar %21’e yaklaştırılabiliyorsa; CO başta olmak üzere solunumsal zararlı ve toksikanlar ne kadar minimize-sıfıra yakın- yapılabiliriyorsa sağlık o kadar az etkilenecek; akciğer sağlığı o kadar hasarlı zararlara uğramayacaktır. Bunların sağlanması teknik elemanların, mühendislik biliminin İG uzmanlığı eğitimi almış elemanlarının görev ve sorumluluğudur.”

“Ülkemizde madencilikte İSG mevzuatının neredeyse yok denebilecek düzeyde olduğu, güncel olmadığı, spesifik olmadığı, uygulanabilirliğinin yetersiz olduğu, işçinin yaşamına yansıtılmadığı, kuralların denetlenmediğı, denetlenebilirliğinin sınırlı olduğu, finansman sorunu öne atılarak işveren baskısı ile sürekli ötelendiğı ve içinin boşaltıldığı, daha çok teknik niteliklerinin önde olduğu bu yüzden de alanda büyük bir sorun olarak kenarda bekleyen meslek hastalıklarını göz ardı ettiği, idari yapılanmayı merkezi siyasi otoritenin güdümünde tutarak liyakat unsurunu eksilttiğı ve sahadan uzaklaştırdığı, ILO ve diğer uluslararası yasal ve bilimsel kural ve gerçeklerle çeliştiğı, ulusal politikaların alt mevzuatla esnetildiğı, proaktif olmadığı vb. söylenebilir.”

“Tüm bu sebeplerle bugünkü hali ile madenlerde işçi sağlığı ve güvenliği mevzuatının KARŞISINDA OLDUĞUMUZU, yukarıda sıraladığımız gerçekler dahilinde geliştirilmesi için üstümüze düşen görevi yerine getirmeye hazır olduğumuzu bildiririz.”

Maden Mühendisleri Derneğı:

1934 yılında kurulan Maden Mühendisleri Derneğı Zonguldak’ta faaliyet göstermektedir. Dernek adına görüş bildiren G37 öncelikle maden kazalarıyla gündeme gelen yaşam odasına ilişkin şu görüşleri dile getirmiştir:

“Şu anda çıkan yönetmelikte son maddelerde ben ufak tefek konulara muhalifim. Mesela yeraltı kömür işletmelerinde küçük yerlerde şey istiyorlar yaşam odası... Yaşam odasının bir mantığı var. O mantık metal madenlerde, büyük ve derin madencilik yapan havzalarda uygulanabilecek bir yöntem. Küçük ocaklarda böyle saçma sapan şeyler istemek ya da arzu etmek, dilemek ya da onu şart koşturmak buradaki madenciye sen bu işi bilmiyorsun kapat demektir. Yaşam odasının felsefesi buradaki madencilikle uyuşmuyor.”

G37 politikaya ilişkin etki güçlerini ise şu şekilde açıklamaktadır:

“Buradaki TMMOB’la birlikte hareket ediyoruz. Bizim derneğimizin pozisyonu ve politikası var, böyle bir kimliği var 1934 yılında kuruldu. Türkiye’nin neredeyse cumhuriyetle yaşıt bir mühendislik derneğı... Zonguldak’ta şubesi vardı 12 Eylül döneminde kapatıldı, şu anda bir tek burası var. O anlamda yani biz odayla birlikte hareket ediyoruz zaten. Ben 16

senedir başkanlık yapıyorum, 16 senedir odanın tüm politikalarında yani kendimizde ufak tefek de olsa karınca kararınca katkımız oluyor. Pozisyonumuz geçmişte çok daha güçlüydü hem kurum nezdinde hem oda nezdinde ama bu iktidarın özellikle kurumları küçültmesi hem bizi ister istemez dara soktu. Yani orta seviyenin altında bir gücümüz var.”

“Bu kentte bütün örgütler TMMOB bileşenleri de dahil siyasetin bir parçasıyız mutlaka siyasetin bir yerinde yer alırız. Ülkenin madenlerinin halkın yararına kullanılmasında odalar gibi tarafız. Dağlardaki madencinin ulusal sermayenin gelişimi anlamında istihdam anlamında, üyelerimizin artması anlamında tarafız, bu konularda biz tarafız. Ayrıca demokrasi konusunda da bir nokta koyalım orada da demokrasiden yana tarafız yani bizim derneğimizin böyle bir kimliği var yani.”

“Maden yasasından benim hiçbir beklentim yok beklentisi olanlar belli büyük tekeller büyük şirketler... Onların amaçları küçük yok olsun büyük her şeye el koysun, tekelleşme... Şu anda Türkiye’de yabancılara maden sahalarının bir kısmı tam net söyleyemeyeceğim şu anda yerli ortaklarıyla beraber belli sahalar kapatılmış ruhsatı veren de ben ismini söylemeye-yim siz ismini biliyorsunuz zaten.”

5.9.2.3.3. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasına karşı tarafsız olanlar

Bu bölümde maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasıyla ilgili olarak tarafsız olan aktörler amaçları, etkinin güçleri ve boyutları açısından ele alınmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda politikaya karşı tarafsız olan aktörler İş Sağlığı ve Güvenliği Müfettişleri Derneği ve İş Müfettişleri Derneği olarak tespit edilmiştir. Bununla birlikte Basın/Sosyal medya da araştırma kapsamında tarafsız bir aktör olarak değerlendirilmiştir.

İş Sağlığı ve Güvenliği Müfettişleri Derneği:

İş Sağlık ve Güvenliği Müfettişleri Derneği 2015 yılında kurulmuş ve iş müfettişlerini bünyesinde barındıran bir dernektir. Dernek adına G34 ile görüşme yapılmıştır. G34 politikaya ilişkin şu görüşleri paylaşmıştır:

“Bu yasaı çok önemseydiğimiz için bu yasanın gerçekten Türkiye’de iş kazalarını tüm dünyada olduğu gibi engelleyebilecek elimizdeki tek koz. Burada tek faktör insan faktörü ve ülkemizin yönetimi sorun orada. Bunun dönüştürülmesi için bu dernek kaçınılmaz hale geldi. Yasadaki biz uzun süredir sahada işte 500 teknik arkadaşız, 500 teknik sahaya gidiyor ve yasanın ruhunun oradaki iş güvenliği uzmanlarına, işverenlere ve işyeri hekimlerine ve çalışanlara yansımadığını görüyorsun. Hala insanlar o tüzükten beklentileri olan bir grup ve bu dönüşümün sağlanması gerekiyor. Dönüşümü sağlamadığımız zaman asla Türkiye’de kaza istatistiklerinin değişme olasılığı yok”

“Ben bir meslek örgütü olarak söylüyorum Türkiye’nin şu anda çok demokratik bir ülke olduğunu düşünmüyorum. Anti-demokratik bir yapının içerisinde de sivil toplum kuruluşlarının bir şey üretme olasılığı hiç yok. Çünkü sizin söylediğiniz şeyin karşından ses getirebilmesi için karşının da aynı demokrasi kültürüne sahip olması lazım. Söylediğiniz şeylerin bir değeri olduğunu kabul etmesi lazım. Bugün Türkiye’deki çok ciddi işveren kuruluşları bile sivil toplum kuruluşları olarak çalışma yaşamı içerisinde yer bulamıyorlar kendilerine. Bizim görevimiz kamuoyunda bir duyarlılık yaratmaktır. Türkiye’nin konjonktüründe gelecekte siz dökümanlarınızı hazır tutarsanız bir gün birileri bir şey isterlerse hazır olmak lazım. Bizim için değerli olan kısmı o.”

G34 İş Sağlığı ve Güvenliği Müfettişleri Derneğinin politikaya dair pozisyonunu ise şu şekilde açıklamıştır.

“Reel sonuçları itibariyle bir taraf değiliz henüz ama amacımız gerçekten doğruya ulaşmak. Yasaların bazı yerlerinden evet biz de memnun değiliz, onun değişmesini biz de istiyoruz.”

İş Müfettişleri Derneği:

İş Müfettişleri Derneği 1997 yılında Ankara’da iş müfettişleri tarafından kurulmuştur. G31 derneğin yapısını ve politikaya ilişkin tarafını şu şekilde ifade etmiştir:

“İş Müfettişleri Derneği dediğim gibi teknik, sosyal arkadaşlardan oluşan üyesi olan bir mesleki örgüt. Burada iş müfettişleri derneği kuruluşundan bu yana epey bir sayıda zaman zaman değişik iş kollarında maden işyerlerinde de olmak üzere belli sempozyumlar düzenliyor, belli önerileri oluyor. Mesela diyelim ki kömür madenciliği ile ilgili Türkiye’de bir sorun var. İş Müfettişleri Derneği bu konuda bir sempozyum düzenliyor, bakanlık katkı versin vermesin çeşitli taraflardan insanlar davet ediliyor. Orada dünyadaki örneklerinden tutun, Türkiye’de yapılması gereken konular tartışılıyor. Onların eğer bazı önerileri beğeniliyorsa tabii ki mevzuat oluşturma birimleri her zaman bunları her alanda olduğu gibi kullanabilir.”

“Dernek tarafsız olmak zorunda. Herhangi bir konuda dernek yönetmelikte bir eksiklik görüyorsa öneri babında bir şeyler sunabilir, ona engel yok. Bakanlık da zaten herhangi bir kurumun bu dernek ve bir başkasının önerisine sıcak bakıyor yani alınması gereken önlemler daha nasıl iyileştirebilirim. Dünyada örnekleri neler ne daha doğrudur diye”

Dünya Çalışma Örgütü (ILO): Dünya Çalışma Örgütü hemen her işkolunda olduğu gibi maden işyerlerinde da sözleşmeler, bildirgeler ve tavsiye kararları yayınlamaktadır. Dünya Çalışma Örgütünün temel ve en önemli fonksiyonlarından biri, Uluslararası Çalışma Konferansı’nın uluslararası standartları belirleyen Sözleşme ve Tavsiye Kararlarının üçlü yapı (işçi-işveren-hükümet) tarafından kabul edilmesidir. Bu Sözleşmeler, üye ülkelerin yasama organlarındaki onaylarıyla birlikte, öngördükleri koşullarının uygulanması konusunda bağlayıcı hükümler içermektedirler. Tavsiye kararları ise, politika geliştirme, yasama ve uygulama konularında rehberlik göre-

vi görmektedir. Her üye ülke, karar alma konumunda olan ulusal yetkililerin de yer aldıkları Konferans tarafından belirlenen Sözleşme ve Tavsiye Kararlarına uymakla yükümlüdür (www.ilo.org). Türkiye şu ana kadar toplam 59 ILO sözleşmesini onaylamış ve 53 tanesini ise kendi hukununda yürürlüğe koymuştur. Bu 59 sözleşmenin sekiz tanesi temel sözleşme olup bunların tamamını, dört yönetim sözleşmesinden üçünü, 177 teknik sözleşmeden 48 tanesini onaylamıştır.

Avrupa Birliği (AB): Avrupa Birliği maden işyerlerinde üye ülkeler için direktifler, aday ülkeler içinse her yıl ilerleme raporları yayınlamaktadır. Türkiye de henüz AB üyesi bir ülke olmamasına rağmen bu direktifleri esas alarak kendi iç hukukunda uyumlaştırıcı düzenlemeler yapmaktadır. Bunlardan iş sağlığı ve güvenliği alanına ilişkin 89/39/EEC Sayılı Direktif, 92/91/EEC Sayılı Direktif, 92/104/EEC Sayılı Direktifler sayılabilir. Bununla birlikte AB, Soma faciası nedeniyle yayınlanan 2014, 2015, 2016 yılı ilerleme raporlarında Türkiye'deki maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarına ilişkin tespit ve önerilerde bulunmuştur. Bu yönüyle AB, maden işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği politikalarında bir uluslararası aktör pozisyonundadır.

Basın/Sosyal Medya

Yazılı ve görsel basın ile sosyal medya platformlarında politikaya ilişkin olarak bir çok yorum, haber yer almaktadır. Bu yorum ve haberlerin politika üzerinde oldukça büyük bir etki bıraktığı düşünülmektedir. Bu haber, yorum ve haberlerin bir bölümü lehte ya da aleyhte manipülasyon, algı yönetme, propaganda amaçlı olabilmektedir. Bu çalışmada tüm bu faktörler de göz önüne alınarak yazılı ve görsel basın ile sosyal medya aktörünün tarafsız ve güçlü bir aktör olduğu varsayılmıştır. Bu aktörün politika üzerindeki etkisine bir örnek verilecek olursa dönemin Başbakanı olan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Soma'daki maden faciasının akabinde düzenlediği ve televizyonlarda canlı olarak yayınlanan basın toplantısında, bir gazetecenin sorusu üzerine yaptığı konuşmadır. Bu konuşma maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin olarak gündem oluşturmuş ve günümüzde de maden işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği politikaları gündeme geldiğinde gerek yazılı ve görsel basında gerekse sosyal medya platformlarında paylaşmakta ve üzerine tartışmalar yürütülmektedir:

"Ben size birkaç rakam vereceğim, neyin ne olduğunu görmeniz bakımından önemli. Bu ocakla ilgili mart ayı sonunda yapılmış olan gerek sağlık gerek güvenlik kontrolünde bu ocağın, bu noktada işçi sağlığı iş güvenliği noktasında başarılı olduğu tespit edilmiştir. Bizim 1942'den 2010 sonuna kadar arkadaşlar, toplam bu kazalardaki ölü sayımıza baktığımızda yaklaşık 900 civarında. Bunların içerisinde 92 yılında Kozlu'da yaşanan 263 işçinin öldüğü grizu faciası en büyük kaza olarak kayıtlara geçti. Bunlar kömürde olanlar. İngiltere'de geçmişe gidiyorum, 1862 bu madende göçük 204 kişi ölmüş. 1866, 361 kişi ölmüş İngiltere'de; 1894 patlama 290. Fransa'ya geliyorum 1906 dünya tarihinin en ölümlü ikinci kazası 1099.

Daha yakın dönemlere geleyim diyorum, Japonya 1914'de 687. Çin 1942, gaz ve kömür karışmanın neden olduğu sayılıyor ölüm sayısı 1549. Değerli arkadaşlar yine Çin'de 1960 metan gazı patlaması 684. Ve Japonya'da 1963'te yine kömür tozu patlaması 458. Hindistan 375. 1975'te metan gazı alev aldı, maden çatısı çöktü ve 372. Bu ocakların bu noktada bu tür kazaları sürekli olan şeyler. Bakın Amerika. Teknolojisiyle her şeyiyle. 1907'de 361. Arkadaşlar yani biz bir defa bu tür ocaklarında, kömür ocaklarında bu olanları, lütfen buralarda bu olaylar hiç olmaz diye yorumlamayalım. Bunlar olağan şeylerdir. Literatürde iş kazası denilen bir olay vardır. Bunun yapısında fitratında bunlar var. hiç kaza olmayacak diye bir şey yok. Tabi işin boyutunun bu kadar fazla olması bizi derinden yaralamıştır. Bizi derinden üzmüştür. Kontrollerle de burası gerçekten gerek işçi sağlığı gerek işçi güvenliği açısından da iyi noktada kömür ocaklarından birisi olarak değerlendirmesi yapılmış ve nisan mayıs'ta da çalışmalarına devam etmiştir."

İngiliz Maden Sendikası Başkanı Nicky Wilson'ın 19.05.2014 tarihinde Radikal Gazetesinden Ezgi Başaran'a verdiği ropörtajda ise yukarıdaki açıklamalara karşılık şu açıklamaları yapmıştır:

"Sizinki gibi bir faciayı 100 senedir görmüyoruz ve sebebi de şanslı olmamız değil. İş güvenliğini sağlama alacak yasalar yaptık. Ölüm ve kaza madenciliğin normal bir parçası değildir."

5.9.2.4. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasına ilişkin senaryolar

Araştırma kapsamında yapılan görüşmeler ışığında politikanın geleceğine ilişkin senaryolar üretilmiş ve bu senaryolara göre politikanın uygulanabilirliği PolicyMaker 5 programı ile analiz edilmiştir. Geliştirilen tüm senaryolarda maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasında etkisi olduğu düşünülen bürokrasi kurumlarının yüksek derecede destek verdikleri ve bu pozisyonlarının herhangi bir senaryodan etkilenmediği öngörülmüştür.

Senaryo 1: Maden Bakanlığının Kurulması

Araştırma kapsamında bir çok görüşmeci ETKB'den ayrı olarak bir Maden Bakanlığı'nın kurulması gerektiğini, Maden Bakanlığı kurulduğu takdirde gerek bürokrasinin azalacağını gerekse iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin daha etkin politikaların uygulanabileceğini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda Maden Bakanlığı kurulması durumunda politikanın uygulanabilirliği, aktörlerin pozisyonlarındaki ve politika üzerinde sahip oldukları güç derecesindeki değişimler Policy Maker 5 programıyla ortaya konulmuştur. Senaryo 1'e göre elde edilen sonuçlar Çizelge 5.2 ve Şekil 5.5'te gösterilmiştir. Buna göre Maden Bakanlığının kurulması aktörlerin pozisyonlarında çok fazla bir değişikliğe sebep olmayacaktır.

Çizelge 5.2. Senaryo 1'e göre aktörlerinin pozisyon ve güçlerine göre dağılımı.

Aktörler	Mevcut Pozisyon	Mevcut Güç	Gelecekteki Pozisyon	Gelecekteki Güç
Adalet ve Kalkınma Partisi	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Des+tek	Yüksek
Altın Madencileri Derneği	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Destek	Yüksek
Avrupa Birliği	Tarafsız	Düşük	Tarafsız	Düşük
Basın/Sosyal Medya	Tarafsız	Yüksek	Tarafsız	Yüksek
CHP	Yüksek Muhalefet	Orta	Yüksek Muhalefet	Orta
ÇSGB İSGÜM	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
ÇSGB İş Teftiş Kurulu	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Destek	Yüksek
Dev Sağlık-İş	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Muhalefet	Düşük
Dev Maden-Sen	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Muhalefet	Düşük
Dünya Çalışma Örgütü	Tarafsız	Düşük	Tarafsız	Düşük
ESM	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Muhalefet	Düşük
Enerji Bir-Sen	Yüksek Destek	Orta	Yüksek Destek	Orta
ETKB	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Destek	Yüksek
Enerji-İş	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Muhalefet	Düşük
Eti Maden	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
ETKB MİGEM	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Destek	Yüksek
Fişek Enstitüsü	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Muhalefet	Düşük
GenelMaden-İş	Zayıf Destek	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
Genel Sağlık-İş	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Muhalefet	Düşük
Hasuder	Orta Muhalefet	Düşük	Orta Muhalefet	Düşük
HDP	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Muhalefet	Düşük
İş Müfettişleri Derneği	Tarafsız	Düşük	Tarafsız	Düşük
İSG Müfettişleri Derneği	Tarafsız	Düşük	Tarafsız	Düşük
İSAG	Orta Destek	Orta	Orta Destek	Orta
Kamu-İş	Orta Destek	Orta	Orta Destek	Düşük
Kömür-Der	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Destek	Yüksek
Maden-İş	Orta Destek	Düşük	Orta Destek	Düşük
Maden Mühendisleri Derneği	Düşük Muhalefet	Düşük	Düşük Muhalefet	Düşük
Maden Nezaretçileri Derneği	Orta Destek	Düşük	Orta Destek	Düşük
Maden Teknikerleri Derneği	Orta Destek	Düşük	Orta Destek	Düşük
MTA	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
Maden Şirketleri	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Destek	Yüksek
Mesleki Yeterlilik Kurumu	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
MHP	Yüksek Muhalefet	Orta	Yüksek Muhalefet	Orta
Öz Maden-İş	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
Öz Sağlık-İş	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
Recep Tayyip Erdoğan	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Destek	Yüksek
Sağlık Bakanlığı	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
SES	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Muhalefet	Düşük
Sağlık-Sen	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
SGK	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
Soma Madenci Evi	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Muhalefet	Düşük

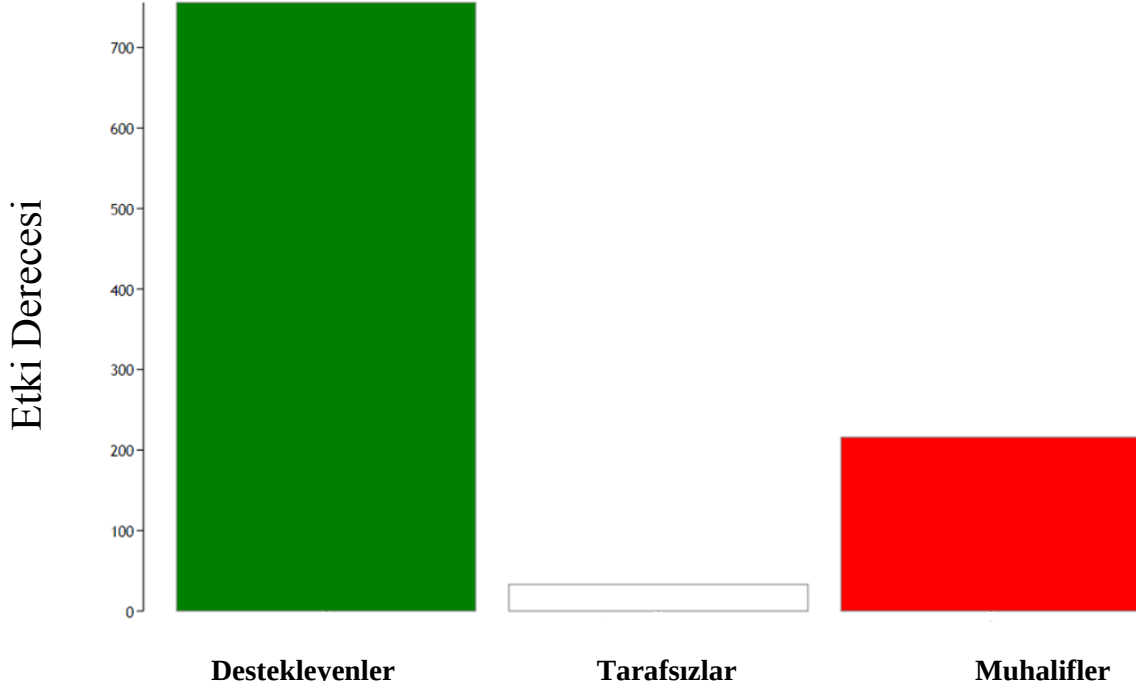
Sosyal Haklar Derneği	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Muhalefet	Düşük
TMMOB EMO	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Muhalefet	Düşük
TMMOB JMO	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Muhalefet	Düşük
TMMOB MMO	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Muhalefet	Düşük
TTB	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Muhalefet	Düşük
TTD	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Muhalefet	Düşük
Türk Enerji-Sen	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Muhalefet	Düşük
Türkiye Madenciler Derneği	Yüksek Destek	Orta	Yüksek Destek	Orta
Türk Sağlık-Sen	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Muhalefet	Düşük
TKİ	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Destek	Yüksek
TTK	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
YMGV	Yüksek Destek	Orta	Yüksek Destek	Orta

Şekil 5.6. Aktörlerin etki, güç ve pozisyonlarına göre dağılımı

Güçlü Destek	Orta Destek	Zayıf Destek	Tarafsız	Düşük Muhalefet	Orta Muhalefet	Yüksek Muhalefet
AkParti	İSAG		Basın	MMD	HASUDER	CHP
İş Teftiş	Kamu-İş		İşMüfDer			MHP
MİGEM	Maden-İş		AB			HDP
ETKB	MTekDer		İSGMüfDer			Madenci Evi
KömürDer	MNezDer		ILO			DevMadenSen
AMD						DevSağlıkİş
CB						Enerji-İş
Maden Şirketleri						KESK ESM
TKİ						Fişek Enstitüsü
Enerji Bir-Sen						Genel Sağlıkİş
TMD						KESK SES
YMGV						SHD
İSGÜM						TMMOB JMO
SB						TMMOB MMO
SGK						TMMOB EMO
Eti Maden						Türk EnerjiSen
TTK						Türk SağlıkSen
MTA						TTB
MYK						TTD
Öz Sağlık-İş						
SağlıkSen						
Genel Maden-İş						
Öz Maden-İş						

Şekil 5.6'da Senaryo 1'e göre politikanın uygulanabilirliği gösterilmiştir. Buna göre uygulanabilirlik düzeyi 750 seviyesine düşmesine rağmen Maden Bakanlığı kurulması durumunda politika halen uygulanabilir durumdadır.

Şekil 5.7. Senaryo 1'e göre politikanın uygulanabilirliği

Senaryo 2: Madenlerin Kamulaştırılması, Rödövens, Taşeron Uygulamalarının Sona Erdirilmesi.

Araştırma kapsamında görüşmecilerin önemli bir bölümü maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliğini etkileyen durumların başında maden sektöründeki özel sektör uygulamaları, rödövens ve taşeron uygulamaları olduğunu ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda madenlerin kamulaştırılması, rödövens ve taşeron uygulamalarının sonlandırılması durumunda politika aktörlerinin pozisyon ve güçlerinde nasıl değişimler olacağı Çizelge 5.3 ve Şekil 5.7'de verilmiştir. Böyle bir senaryoda Cumhurbaşkanı, Ak Parti, AMD, Kömür-Der, Maden Şirketleri, YMGV, Öz Sağlık-İş, Sağlık-Sen yüksek destek pozisyonundan yüksek muhalefet pozisyonuna geçecektir. MHP ise yüksek muhalefet pozisyonundan orta destek pozisyonuna, Enerji Bir-Sen yüksek destekten orta muhalefet pozisyonuna, Öz Maden-İş yüksek destek seviyesinden zayıf destek pozisyonuna, Genel Maden-İş zayıf destek pozisyonundan yüksek destek pozisyonuna, Hasuder orta muhalefet pozisyonundan orta destek pozisyonuna geçecektir. AMD, Kömür-Der, Maden Şirketleri, Enerji Bir-Sen, İSAG ve Kamu-İş'in güç seviyelerinde ise azalma yaşanacaktır. Buna karşılık CHP, HDP, Dev Sağlık-İş,

Dev Maden-Sen, ESM, SES, Enerji-İş, Genel Sağlık-İş, Fişek Enstitüsü, Soma Madenci Evi, TMMOB MMO, TMMOB JMO, TMMOB EMO, Sosyal Haklar Derneği, TTB, TTD, Türk Enerji-Sen ise böyle bir senaryoda yüksek muhalefet olan pozisyonlarını yüksek destek olarak değiştirecektir. Kamu-İş, Maden-İş, Maden Teknikerler Derneği, Maden Nezaretçileri Derneği, AB, ILO, Basın/Sosyal Medya, İş Müfettişleri Derneği, İş Sağlığı ve Güvenliği Müfettişleri Derneğinin pozisyonlarında ise böyle bir senaryoda bir değişiklik yaşanmayacaktır.

Çizelge 5.3. Senaryo 2'ye göre aktörlerinin pozisyon ve güçlerine göre dağılımı

Aktörler	Mevcut Pozisyon	Mevcut Güç	Gelecekteki Pozisyon	Gelecekteki Güç
Adalet ve Kalkınma Partisi	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Muhalefet	Yüksek
Altın Madencileri Derneği	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Muhalefet	Düşük
Avrupa Birliği	Tarafsız	Düşük	Tarafsız	Düşük
Basın/Sosyal Medya	Tarafsız	Yüksek	Tarafsız	Yüksek
CHP	Yüksek Muhalefet	Orta	Yüksek Destek	Orta
ÇSGB İSGÜM	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
ÇSGB İş Teftiş Kurulu	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Destek	Yüksek
Dev Sağlık-İş	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
Dev Maden-Sen	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Orta
Dünya Çalışma Örgütü	Tarafsız	Düşük	Tarafsız	Orta
ESM	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Orta
Enerji Bir-Sen	Yüksek Destek	Orta	Orta Muhalefet	Düşük
ETKB	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Destek	Yüksek
Enerji-İş	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Orta
Eti Maden	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
ETKB MIGEM	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Destek	Yüksek
Fişek Enstitüsü	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
Genel Maden-İş	Zayıf Destek	Düşük	Yüksek Destek	Orta
Genel Sağlık-İş	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
Hasuder	Orta Muhalefet	Düşük	Orta Destek	Düşük
HDP	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
İş Müfettişleri Derneği	Tarafsız	Düşük	Tarafsız	Düşük
İSG Müfettişleri Derneği	Tarafsız	Düşük	Tarafsız	Düşük
İSAG	Orta Destek	Orta	Orta Muhalefet	Düşük
Kamu-İş	Orta Destek	Orta	Orta Destek	Düşük
Kömür-Der	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Muhalefet	Düşük
Maden-İş	Orta Destek	Düşük	Orta Destek	Orta
Maden Mühendisleri Derneği	Düşük Muhalefet	Düşük	Orta Destek	Düşük
Maden Nezaretçileri Derneği	Orta Destek	Düşük	Orta Destek	Düşük
Maden Teknikerleri Derneği	Orta Destek	Düşük	Orta Destek	Düşük

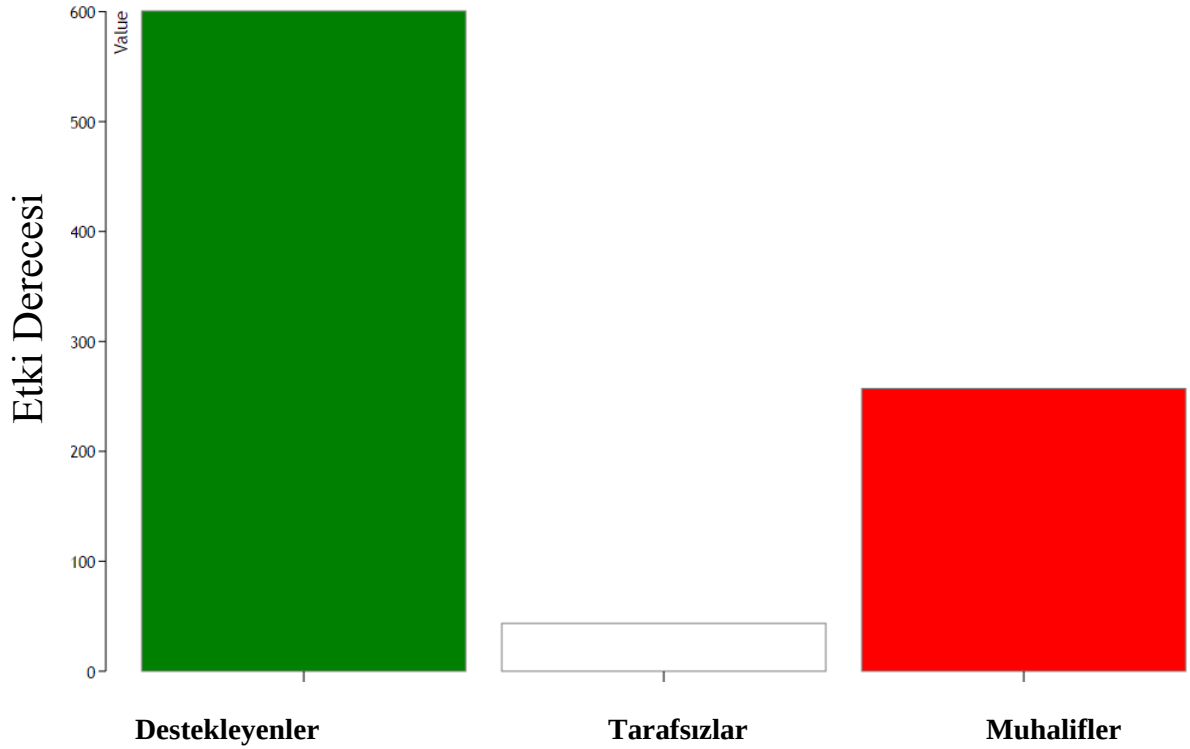
MTA	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
Maden Şirketleri	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Muhalefet	Düşük
Mesleki Yeterlilik Kurumu	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
MHP	Yüksek Muhalefet	Orta	Orta Destek	Orta
Öz Maden-İş	Yüksek Destek	Düşük	Zayıf Destek	Orta
Öz Sağlık-İş	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Muhalefet	Düşük
Recep Tayyip Erdoğan	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Muhalefet	Yüksek
Sağlık Bakanlığı	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
SES	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
Sağlık-Sen	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Muhalefet	Düşük
SGK	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
Soma Madenci Evi	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
Sosyal Haklar Derneği	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
TMMOB EMO	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
TMMOB JMO	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
TMMOB MMO	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Orta
TTB	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
TTD	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
Türk Enerji-Sen	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Orta
Türkiye Madenciler Derneği	Yüksek Destek	Orta	Yüksek Muhalefet	Düşük
Türk Sağlık-Sen	Yüksek Muhalefet	Düşük	Zayıf Destek	Düşük
TKİ	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Destek	Yüksek
TTK	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
YMGV	Yüksek Destek	Orta	Yüksek Muhalefet	Düşük

Şekil 5.8. Senaryo 2'ye göre aktörlerin etki, güç ve pozisyonlarına göre dağılımı

Güçlü Destek	Orta Destek	Zayıf Destek	Tarafsız	Düşük Muhalefet	Orta Muhalefet	Yüksek Muhalefet
CHP	MHP	ÖzMadenİş	Basın		EnerjiBirSen	AkParti
İş Teftiş	Maden-İş	TürkSağSen	ILO		İSAG	CB
MİGE	Kamu-İş		AB			ÖzSağlıkİş
TKİ	Hasuder		İSGMüfDer			Sağlık-Sen
ETKB	MTekDer		İşMüfDer			TMDER
HDP	MNezDer					Kömür-Der
TTK	MMD					AMD
İSGÜM						Maden Şirketleri
Eti Maden						YMGV
SGK						
MTA						
SB						
MYK						
Enerji-İş						
GenelMadenİş						
Dev Sağlık İş						
Genel Sağlıkİş						
Fişek Enstitüsü						
KESK SES						
Madenci Evi						
SHD						
TMMOB MMO						
TMMOB JMO						
TMMOB EMO						
TTB						
TTD						
Türk EnerjiSen						
DevMadenSen						
KESK ESM						

Şekil 5.8’de Senaryo 2’ye göre politikanın uygulanabilirliği gösterilmiştir. Buna göre madenlerin kamulaştırılması, rödövars, taşeron uygulamalarının sona erdirilmesi durumunda uygulanabilirlik düzeyi 600 seviyesine kadar gerilemektedir. Buna rağmen politika uygulamasında zorluklarla karşılaşılmasına karşın politika halen uygulanabilir durumdadır.

Şekil 5.9. Senaryo 2’ye göre politikanın uygulanabilirliği

Senaryo 3: Hükümet Değişikliği

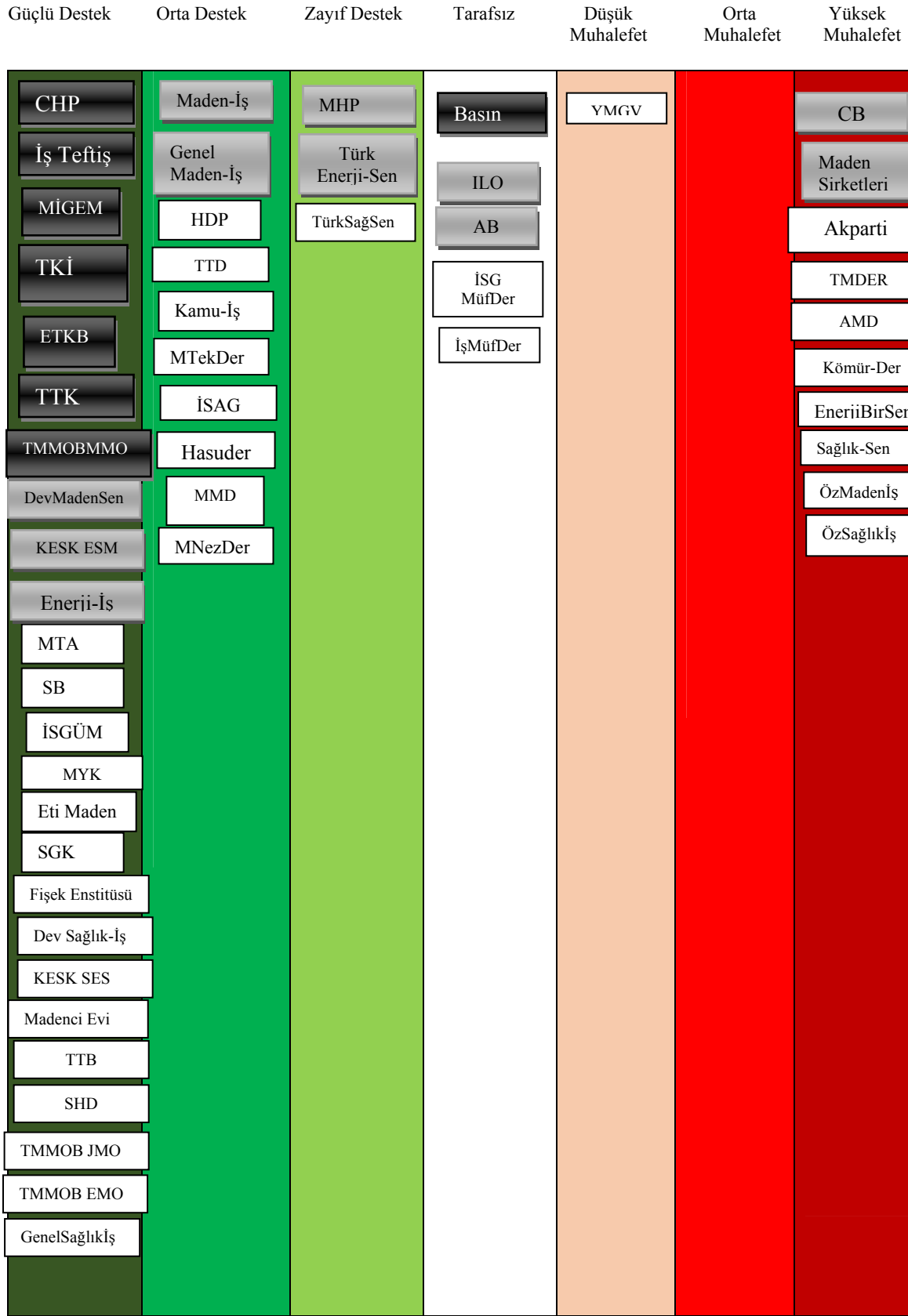
Olası bir hükümet değişikliği durumunda politikanın nasıl etkileneceği Çizelge 5.4 ve Şekil 5.9’da verilmiştir. Hükümet değişikliği durumunda mevcut hükümet ve ona paralel olarak pozisyon belirleyenlerin güçleri azalarak yüksek muhalefet pozisyonuna geçecekleri öngörülmektedir. Katılımcılar hükümet değişikliği durumunda AB’nin gücünün artabileceğini, sendika ve meslek odalarının muhalefet pozisyonundan destek pozisyonlarına geçerek güçlerini artıracaklarını, işveren örgütlerinin ise muhalefet pozisyonuna geçeceklerini öngörmüşlerdir.

Çizelge 5.4. Senaryo 3'e göre aktörlerinin pozisyon ve güçlerine göre dağılımı

Aktörler	Mevcut Pozisyon	Mevcut Güç	Gelecekteki Pozisyon	Gelecekteki Güç
Adalet ve Kalkınma Partisi	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Muhalefet	Düşük
Altın Madencileri Derneği	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Muhalefet	Düşük
Avrupa Birliği	Tarafsız	Düşük	Tarafsız	Orta
Basın/Sosyal Medya	Tarafsız	Yüksek	Tarafsız	Yüksek
CHP	Yüksek Muhalefet	Orta	Yüksek Destek	Yüksek
ÇSGB İSGÜM	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Destek	Yüksek
ÇSGB İş Teftiş Kurulu	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Destek	Yüksek
Dev Sağlık-İş	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
Dev Maden-Sen	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Orta
Dünya Çalışma Örgütü	Tarafsız	Düşük	Tarafsız	Orta
ESM	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Orta
Enerji Bir-Sen	Yüksek Destek	Orta	Yüksek Muhalefet	Düşük
ETKB	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Destek	Yüksek
Enerji-İş	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Orta
Eti Maden	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
ETKB MİGEM	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Destek	Yüksek
Fişek Enstitüsü	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
Genel Maden-İş	Zayıf Destek	Düşük	Orta Destek	Orta
Genel Sağlık-İş	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
Hasuder	Orta Muhalefet	Düşük	Orta Destek	Düşük
HDP	Yüksek Muhalefet	Düşük	Orta Destek	Düşük
İş Müfettişleri Derneği	Tarafsız	Düşük	Tarafsız	Düşük
İSG Müfettişleri Derneği	Tarafsız	Düşük	Tarafsız	Düşük
İSAG	Orta Destek	Orta	Orta Destek	Orta
Kamu-İş	Orta Destek	Orta	Orta Destek	Orta
Kömür-Der	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Muhalefet	Orta
Maden-İş	Orta Destek	Düşük	Yüksek Destek	Orta
Maden Mühendisleri Derneği	Düşük Muhalefet	Düşük	Orta Destek	Düşük
Maden Nezaretçileri Derneği	Orta Destek	Düşük	Orta Destek	Düşük
Maden Teknikerleri Derneği	Orta Destek	Düşük	Orta Destek	Düşük
MTA	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
Maden Şirketleri	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Muhalefet	Orta
Mesleki Yeterlilik Kurumu	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
MHP	Yüksek Muhalefet	Orta	Zayıf Destek	Orta
Öz Maden-İş	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Muhalefet	Düşük
Öz Sağlık-İş	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Muhalefet	Düşük
Recep Tayyip Erdoğan	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Muhalefet	Orta
Sağlık Bakanlığı	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
SES	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
Sağlık-Sen	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Muhalefet	Düşük

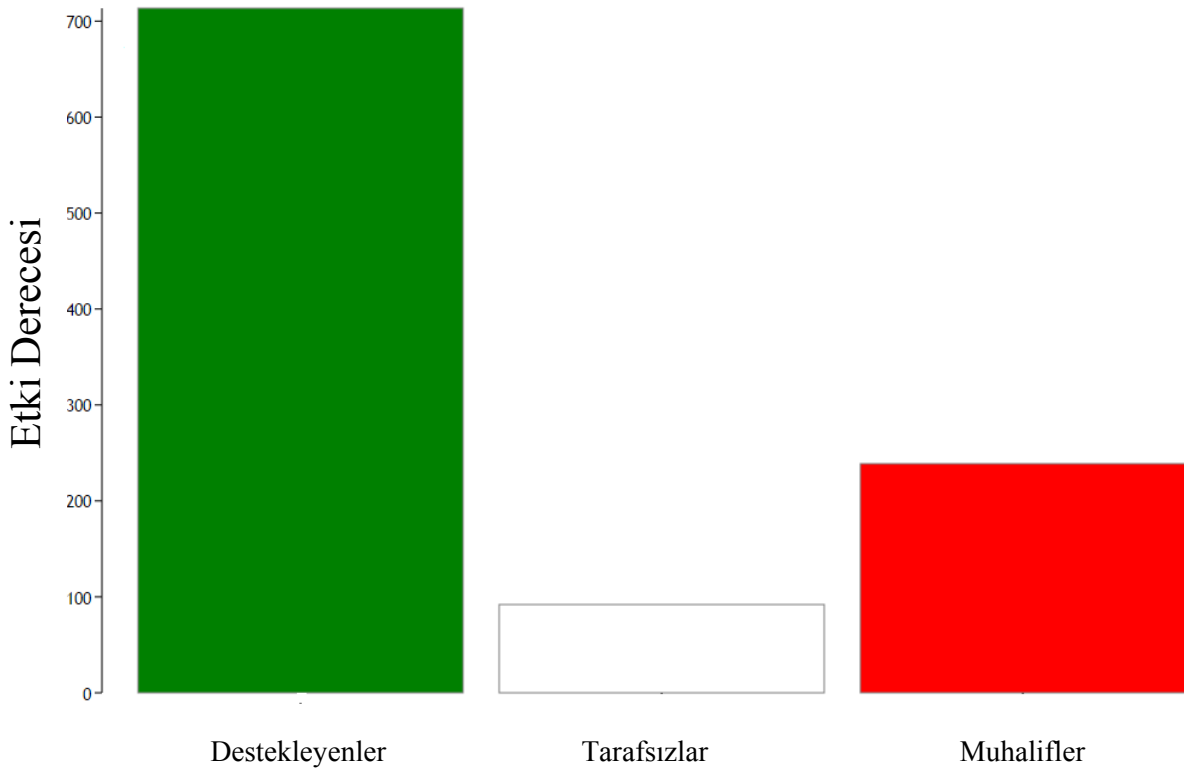
SGK	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
Soma Madenci Evi	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
Sosyal Haklar Derneği	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Düşük
TMMOB EMO	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Orta
TMMOB JMO	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Orta
TMMOB MMO	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Yüksek
TTB	Yüksek Muhalefet	Düşük	Yüksek Destek	Orta
TTD	Yüksek Muhalefet	Düşük	Orta Destek	Düşük
Türk Enerji-Sen	Yüksek Muhalefet	Düşük	Zayıf Destek	Orta
Türkiye Madenciler Derneği	Yüksek Destek	Orta	Yüksek Muhalefet	Düşük
Türk Sağlık-Sen	Yüksek Muhalefet	Düşük	Zayıf Destek	Düşük
TKİ	Yüksek Destek	Yüksek	Yüksek Destek	Yüksek
TTK	Yüksek Destek	Düşük	Yüksek Destek	Yüksek
YMGV	Yüksek Destek	Orta	Düşük Muhalefet	Düşük

Şekil 5.10. Senaryo 3'e göre aktörlerin etki, güç ve pozisyonlarına göre dağılımı

Senaryo 3'e göre politikanın uygulanabilirliği Şekil 5.10'da verilmiştir. Senaryoya göre hükümet değışikliği yaşandığında yeni kurulacak hükümetin sunacağı politika, mevcut hükümetin ki kadar güçlü olmasa da güçlü bir uygulanabilirliğe sahiptir. Parti programları incelendiğinde madenlerin kamulaştırılması, rödöfans ve taşeron uygulamalarının kaldırılması ve çalışmaktan kaçınma hakkının tanınması muhalifet partilerinin temsilcileri tarafından dile getirildiği görölmektedir.

Şekil 5.11. Senaryo 3'e göre aktörlerin etki, güç ve pozisyonlarına göre dağılımı

5.9.2.5. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikası için Stratejiler teklif etme

Haritalama sürecinde altıncı adım, karar verme sürecinde özellikle güç dengelerini değıştirecek değışiklikleri ve değışim stratejilerini tanımlamak ve değerdendir-mektir. Buradaki amaç kararı gündeme getirmeye yardım etmek ve kararın istendik yönde alınması olasılığını artırmaktır (Reich, 1994:24). Bu bölümde açıklanan doğrul-tuda gerekçe ve yöntemleriyle birlikte araştırma kapsamında gerek doküman analizi gerekse görüşmelerden elde edilen bilgiler ışığında stratejiler önerilecek ve bu strate-jilerin gerekçeleri, gerçekleştirilme için uygulanacak yöntem ve stratejilerin uygula-nabilirlikleri tartışılacaktır.

Çizelge 5.5'te geliştirilen stratejiler toplu olarak gösterilmiştir:

Çizelge 5. 5. Çalışma Kapsamında Geliştirilen Stratejiler

Strateji 1	İş Ceza Mahkemelerinin Kurulması
Strateji 2	Madencilik alanında uzmanlaşmanın sağlanması ve yeraltı kömür madenciliği, yer üstü kömür madenciliği, cevher madenciliği şeklinde ayrılması
Strateji 3	İş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin ilkokuldan itibaren verilerek Türkiye’de bir güvenlik kültürünün oluşturulması
Strateji 4	İş müfettişlerinin sayılarının artırılması
Strateji 5	Dayıbaşılık sisteminin ve “hadi hadicilik” olarak adlandırılan olgunun yasaklanması
Strateji 6	İş güvenliği uzmanlarının çalıştıkları işletmenin maaşlı elemanı değil, bağımsız çalışan bir yapıya dönüştürülmesi
Strateji 7	Dış denetimleri sendikaların da yapmasının sağlanması
Strateji 8	Kurumların birbiriyle ilişkisinin kesilerek denetime dayalı bir işbirliği yapısının oluşturulması
Strateji 9	Çalışmaktan kaçınma hakkının uygulanabilirliğinin artırılması
Strateji 10	Maden işyerlerinde faaliyet gösterecek şirketlerin yeterliliklerinin artırılması ve sıkı bir denetleme-cezalandırma mekanizmasının getirilmesi
Strateji 11	Maden işyerlerinde zorunlu kişisel kaza sigortasının etkinleştirilmesi
Strateji 12	Madenlerde teknik nezaretçilerin bağımsız ve güvenceli bir yapıya kavuşturulması ve etkin denetimi
Strateji 13	Maden işyerlerinde iş kazası ve meslek hastalıkları konusunda karar vericilerin sağlıklı karar alabilmelerini sağlayacak bir istatistik veri tabanının oluşturulması
Strateji 14	Büyük maden havzalarında meslek hastalıkları hastanelerinin kurulması
Strateji 15	Sağlık Etki Değerlendirme (SED) sisteminin getirilmesi

Strateji 1: İş Ceza Mahkemelerinin Kurulması

Gerekçe: Madencilik sektörü, gerek çalışma şartları, gerekse barındırdığı tehlikeler itibariyle, iş sağlığı ve güvenliği açısından, hem özel hukuk hem de ceza hukuku anlamında yasal düzenlemelerin yapılmasını, bunların mahallinde uygulanmasını ve denetlenmesini gerektiren bir iş koludur. Ölümlü ve/veya yaralanmalı maden kazalarının oluşumunda, kusur ve sorumluluğu bulunanların belirlenmesi açısından hukuki düzenlemelerin önemi büyük olmaktadır (Yiğit, 2014: 350). Bununla birlikte madenlerde gerçekleşen iş kazaları, meslek hastalıkları ve iş sağlığı ve güvenliği yönünden yapılan teftişlere itirazlar sonrası açılan davaların incelenmesi uzmanlık gerektirmektedir. Davalar sonrası alınan kararlar emsal teşkil etmekte ve iş sağlığı ve güvenliği konusunda da yol haritasının çizilmesinde belirleyici olmaktadır. Mevcut yapılanmada teknik bilgiler ile donatılmamış savcı ve hakimlerin, konuların detayları ile ilgili doğru soruları yöneltebilmeleri ve elde edilen verileri teknik olarak yorumlayabilmeleri çok zordur. Reaktif olsa da kazalar sonrası tedbir almada klavuz olabilecek kaza davalarının ve dava koşullarının değerlendirmesi konuya ve teknik detaylara hakim kişiler tarafından yapılmalıdır (Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, 2014:605). İş Ceza mahkemelerinin kurulması, bu alanda uzmanlaşacak mahkemeler sayesinde daha hızlı ve daha yetkin sonuçlar alınmasını sağlayacaktır.

Yöntem: Yapılan doküman analizinde İş Müfettişleri Derneği tarafından düzenlenen “İş Denetiminde Ortaya Çıkabilecek Sorumluluklar Çalıştayı” sırasında yaptığı konuşmasında Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali ŞUĞLE, yapılan teftişler sırasında idari açıdan bir değerlendirme yapılması, buna ek olarak da eğer işin yapılması sırasında kasten veya ihmalle ya da başka bir şekilde ortaya bir suçun çıkması durumunda ceza yönünden de bir teftişin yapılması gerektiğini ancak yeni bir alan olması nedeniyle bir çok eksikliğin bulunduğunu ifade ederek şu değerlendirmede bulunmuştur:

“Bu öyle bir alandır ki, özel hukuk ile kamu hukukunun tam ortasında yer alır. (...) Bu yüzden iş hukukundaki pek çok kural özel hukuk ve kamu hukuku araçları ile birlikte kullanılır, çözülür. Somut olaydaki iş hukuku ölçülerini genellikle iş mahkemesi belirler. Fakat, bu bir idari para cezası olduğunda ya da bir ceza hukuku uygulaması olduğunda iş mahkemesine gitmiyoruz; idare mahkemesine ya da ceza mahkemesine gidiyoruz. Bu bence şu sakıncayı taşıyor, iş mahkemesi iş hukukunu bilendir. İş mahkemesi, işçiyi, işvereni bir iş hukuku olayını tanımlayan mahkemedir, kaoramları yerine oturtan bir mahkemedir. Oysaki idare hukuku, idare mahkemesi ya da ceza mahkemesi tam böyle değildir. (...) Bu yüzden bir “iş ceza”nın ortaya çıkmasının artık zamanı gelmiştir. Özel hukuk konularında iş mahkemesi, ceza hukuku ile ilgili konularda bir iş ceza mahkemesi artık ortaya çıkmalı. Bu ihtiyaç, çünkü bunu bilmeyen bir mahkemenin iş hukuku sorununa bakması bence isabetli değil” (İş Müfettişleri Derneği, 2016:16-17).

Uygulanabilirlik: Hukuk alanında Türkiye’de bölge idare mahkemelerinin kurulmuş, böylelikle Yargıtay üzerindeki yükün hafifletilmesi planlanmıştır. Bununla birlikte gerek ceza yargılamalarında, gerekse iş davalarında hakimler çoğunlukla bilirkişilere danışmakta ve kararlarını ona göre vermektedirler. Her uzmanlık alanı için ayrı mahkemelerin oluşturulması uygulanabilir görülmemekle birlikte maden işyerlerindeki ve diğer alanlardaki davalarda farklı disiplinlerden üç bilirkişinin zorunlu hale getirilmesi bu alanda yaşanabilecek sorunları giderebileceği düşünülmektedir.

Strateji 2: Madencilik alanında uzmanlaşmanın sağlanması ve yeraltı kömür madenciliği, yer üstü kömür madenciliği, cevher madenciliği şeklinde ayrılması

Gerekçe: Yapılan görüşmelerde üzerinde en fazla durulan konulardan bir tanesi de madenlerin tek bir tür olmadığı ve buna paralel olarak da iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin de maden türüne ve özelliklerine göre farklılık göstermesi gerektiği olmuştur. G17 bu adeta zorunluluğu şu şekilde ifade etmiştir:

“Yeraltı kömür madenciliği ile yerüstü kömür madenciliğini ayıracağız, yeraltı kömür madenciliğini kömürün özelliğine göre ayıracağız, bölgesine göre ayıracağız. Yani bir bölgede yanan kömür varken bir bölgede yanmayan kömür var. Bir bölgede metan varken en ciddi

risklerden biridir, bir bölgede yok. Risklerden biri patlamalardır, kömürün patlaması. Eğitim yani sadece bir yerde eğitim vererek yürütülecek bir şey değildir. O kadar düşün, inmek zorunda ve sürekli olmak zorunda. Çünkü siz bir işletmede çalışıyorsunuz yeni bir teknoloji geliyor yeni bir makine alıyorsunuz. O makine sadece o alan değil tüm işletmeyi etkiliyor aslında. O eğitimi yeniden vermek zorundasınız, sadece bir makine almakla söylüyorum küçük küçük bir şey küçük bir makina. Düşünün ki kazıcılarla yaptığınız işlemde mekanize sisteme geçtiğinizde tüm işletme etkilenecek tekrar eğitim vermeniz gerekiyor. Siz o insanlara yeni eğitimini vermezseniz o yeni makinaların yeni üretim yönteminin yeni nakliye sisteminin yeni havalandırma sisteminin getirdiği yenilikleri iyi anlatamazsanız o eğitiminiz eksik kalır. Sürekli eğitim ve işletme bazında özel eğitim. Şu andaki gündemimiz bu eğitimlerin daha sıkı verilmesi gerektiği yönünde, daha çok verilmesi yönünde ve özelde verilmesi gerektiği yönünde. Sadece kömür madenciliğinde bile dört, beş farklı eğitim vermek zorundayız. Bunun yanında metal ocaklarımız var altın, bakır, çinko bir sürü metalik madenlerimiz var böyle. Bunların eğitimleri daha farklı bunların gaz tehlikesi yok havalandırma risklerinin çok az olduğu bir alandan bahsediyoruz ama parça düşmeleri, kaya düşmeleri, tahkimat eksiklikleri ile ilgili eğitimler gündeme geliyor bu defa.”

KG8 maden denetimlerinde branşlaşmanın gerekliliğini şu tespitlerle ifade etmektedir:

“Özel firmalar eğer ki hakikaten içleri dolu firmalarsa yani bu işte birikimli, donanımlı, bu işlerden anlayan, bu konuda deneyimi olan insanlardan kurulu ama sen mevzuata yazdın işte bir tane maden mühendisi olsun, bir tane çevre olsun, bir tane jeoloji olsun filan yani adam oradan buluyor. Hatta bazen diplomanı ver yeter diyebiliyor. Mesela ben maden mühendisiyim, kömürde yıllarca çalışmışlığım var yani gidip de mermer ocağını denetleme konusunda kendimi çok yeterli görmeyebilirim. Branşlaşma, onun da ötesinde bir yeterlilik gerekir.”

Yöntem: Türkiye’de çok tehlikeli sınıfta yer alan (A sınıfı) maden iş kolunda iş güvenliği uzmanlarının maden ve ocağın türüne göre uzmanlaşmaya gitmesinin sağlanması, hem iş güvenliği uzmanlarının yapacakları iç denetim sırasında hem de verecekleri eğitimlerde de mevcut ocak yapısına ve potansiyel tehlikelere yönelik eğitim müfredatları hazırlanmalı ve bunlar Tüm Türkiye’de sürekli hale getirilmelidir.

Uygulanabilirlik: Türkiye’de yaşanan hemen hemen tüm sorunların temelinde eğitim eksikliği yatmaktadır. Çoğu zaman doğru teşhisler konuluyor olmasına rağmen yetişmiş insangücü ve eğitim imkanları sağlanamaması bu sorunların giderek büyümesine neden olmaktadır. Bununla birlikte ölümcül kazaların en sık yaşandığı işkolu olarak madencilikte bu uzmanlaşmanın sağlanması kritik önemdedir. ÇSGB, ETKB ve Üniversiteler tarafından ortaklaşa gerçekleştirilecek böyle bir proje ile madenlerdeki iş sağlığı ve güvenliği alanında uzmanlaşma sağlanabilir. Bu bakımdan uygulanabilir ve hatta uygulanması zorunlu bir strateji olarak görülmektedir.

Strateji 3: İş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin ilkokuldan itibaren verilerek Türkiye’de bir güvenlik kültürünün oluşturulması

Gerekçe: Güvenlik kültürü ile iş güvenliği ilişkisini KG3 şu şekilde açıklamıştır: *“Güvenlik kültürünü örgütlenme kültürü, hakkını arama kültürü, bir şeye itiraz etme kültürü bunların tümünü bir arada değerlendirmek mümkün. Dolayısıyla bir risk gördüğünde, yaşamıyla ilgili bir tehlike gördüğünde buna itiraz etmesi, yasanın öngördüğü hayati risk olduğu durumda işini durdurmayı talep etmesi de bir kültür meselesi düşünülebilir.”*

KG5 de KG3’e paralel olarak iş kazalarının yasal düzenlemelerle değil güvenlik kültürünün benimsenmesiyle engellenebileceğini şu şekilde açıklamıştır:

“Türkiye’de iş kazası konusunda 4.000 tane nizamname olsa iş kazalarının engelleneceğini mi sanıyorsun? İş kazalarını engelleyecek birinci etmen işçinin kendi kültürüdür, kendi canını sevmesidir, Allah’a güvenmemesidir, Allah’ım büyüktür deyip de oraya girmemesidir.”

G20 ise işçilerin verilen eğitimi uygulayabilecek eğitim düzeyinin olmamasına dikkat çekerek eğitim verilmesinin gerekçesini şu şekilde ifade etmiştir: *“Almanya’da işçiler ocağa girmeden önce altı ay eğitime tabii tutuluyor ve tümünde iki yıllık meslek yüksekokulu mezunu olma zorunluluğu var. Mesleki eğitim kurumunun aktif çalışarak bu konuda işe yeni girenlere mesleki açıdan gerekli eğitim ve beceri kazandırması gereklidir.”*

Yöntem: G46 konunun önemini ve uygulanması gereken yöntemi şu şekilde açıklamıştır: *“İş sağlığı güvenliğini sadece işyeri olarak düşünmemek gerekiyor. İş sağlığı güvenliği her yerde, evimizde, gezilerde, alışverişlerde, okullarda her yerde aslında iş sağlığı güvenliği bu gerçekten çok önemli bir konu. Bu kültürü geliştirmek için de bu işin uzmanları tarafından okullarda bunların verilmesi, teknik okullarda bunların verilmesi çok çok önemli. En azından sektöre yetiştirilirken bu tür çocukları en azından bu bilinçle sektöre gelmesi çok çok önemli. Keza üniversitelerde artık derslerde veriliyor ama biraz daha üzerinde durulması gerekiyor.”*

Uygulanabilirlik: Ülkemizin kültürel yapısı ve güvenlik kültürünün evde ve çocukluk çağında edinilmesi gereken bir yapıda olması, ilaveten bunun topyekün bir seferberlik ile birlikte uzun ve sabırlı bir dönemi gerektirmesi nedeniyle uygulanması zorunlu olarak görülse bile mevcut koşullarda ve orta vadede uygulanabilir bir strateji olarak görülmemektedir.

Strateji 4: İş müfettişlerinin sayılarının artırılması

Gerekçe: Yapılan görüşmelerde iş sağlığı ve güvenliği yönünden maden işyerlerinde denetimleri yapmakla görevli iş müfettişlerinin sayılarının az olduğu ve buna bağlı olarak da iş yüklerinin çok olduğu ifade edilmektedir.

KG4 bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

“Müfettiş sahada yazıyor on kişi burada değiştiriyor raporu, bir de adam sürgün yiyor. Çünkü bilmiyor yeni uzman yardımcısı olmuş, bilenler OSGB'lere kaçmışlar. Bir anda yasa çıkar çıkmaz 300'den fazla müfettiş OSGB'lere gitmiş, nasıl öğrenecek ona öğretecek olan kaçmış gitmiş, burada kör topal dene yanıla öğrenecek.”

Yöntem: İş müfettişlerinin sayılarının azalmasında emekli olarak sektörde A sınıfı iş güvenliği uzmanlığı yaparak ekonomik anlamda daha fazla kazanç elde etmeleri gösterilmektedir. Bu durum sahadan tecrübeli iş müfettişlerinin çekilmesi sonucunu da getirmektedir. Eğer iş müfettişlerinin ekonomik koşulları ve özlük haklarında iyileştirme sağlanır ve ÇSGB İş Teftiş Kurullarına bağlı olarak daha fazla iş müfettişi istihdam edilirse bu sorun ortadan kalkacaktır.

Uygulanabilirlik: Bu strateji birkaç yasal düzenleme ile kolaylıkla uygulanabilecek bir stratejidir.

Strateji 5: Dayıbaşılık sisteminin ve “hadi hadicilik” olarak adlandırılan olgunun yasaklanması

Gerekçe: Maden havzalarında yapılan görüşmelerde dayıbaşılık sisteminin ve neden olduğu ifade edilen “hadi hadicilik” olarak adlandırılan üretim zorlamasının kazaların en önemli nedenlerinden birisi olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla dayıbaşılık sisteminin ve haydi haydicilik olarak tanımlanan sistemin yapılacak ciddi denetimlerle engellenmesi kazaların da azalmasını sağlayacaktır.

Dayıbaşılık sistemi G3 tarafından şu şekilde tanımlanmıştır:

“Çalışanın nesi oluyor dayıbaşı menajerin menajeri midir? Menajerin menajerinin menajeri? Bu işverenin, alt işverenin alt işverenin alt işvereni gibi bir sistem... Eleman buluyorum ben getiriyorum buraya orada dayıbaşılık yapıyorum. Böyle bir sistem madencilikte olmamalı. Bunu madencilğe bilgili ve tecrübeli kişilerin yapması herkese ruhsat verilmemesi gerekir.”

KG4 haydi haydicilik sistemini şu şekilde ifade etmektedir:

“Şimdi bu mantık, şu kadar kömür çıkartacaksın mantığı taa 1800'lü yıllardan itibaren değişmeden gelmiş, o günün başında başka birileri var, bugünün başında hay haydiciler var. Hadi hadiciler ne yapıyorlar? Ton başına o ekibin çıkardığın kömürden prim aldıkları için o işçinin başına geliyor adı üzerinde haydi haydi diye bastırıyorlar.”

Somali bir işçi olan KG11 bu sistemin kazaya sebep olmasını şu şekilde açıklamaktadır:

“Hadi hadi derken adam mesela üretim yapacak örneğin bir arıza oldu en kısa yoldan anlatmaya çalışıyor ama uzun yoldan anlatmıyor. Çoğu kazada hep acele hep aceleden. Bir an önce kömürü çıkarttırma muhabbeti...”

G54 bu sistemin kaldırılmasındaki zarureti şu şekilde açıklamaktadır:

“Bu sektör böyle gider mi? Hangi işveren karından zarar etmek ister? Hiçbir tanesi... Haydi haydi çok fazla şu anda geçen dönemle bir buçuk iki yıl öncesiyle şimdi arasında haydi haydi çok fazlaştı, baskı çok fazla kuruldu, kurulmaya da devam ediyor. Çünkü üretmek zorunda bırakıyor işçiyi, daha fazla üretmek zorunda bırakıyor ki o çıkarttığı zararı tekrar eski haline çevirsin ve bu da ölümleri getirecektir. Orada işçi sağlığı iş güvenliği önlemi çok zor. “Hadi hadi” devam ettiği sürece istediğin kadar önlem al, sen haydi haydiyi fazlalattırdın yani üretimi daha fazla yapacam dedin mi burada şey alınamaz.”

Yöntem: Yapılacak yasal düzenleme ile dayıbaşılık sistemi kaldırılacak ve sendika ve iş teftiş tarafından yapılacak dış denetimlerle ve ihbar sistemi ile de haydi haydicilik olarak ifade edilen üretim zorlaması müeyyideye bağlanması halinde bu sorun ortadan kalkabilecektir.

Uygulanabilirlik: Politika yapıcılarının kararlı tutumu ve yapılacak etkin denetimler ile kolaylıkla uygulanabilecek bir strateji olduğu düşünülmektedir.

Strateji 6: İş güvenliği uzmanlarının çalıştıkları işletmenin maaşlı elemanı değil bağımsız çalışan bir yapıya dönüştürülmesi

Gerekçe: Araştırma kapsamında en çok dile getirilen meselelerden bir tanesi de işletmelerdeki iş güvenliği uzmanlarının maaşlarını o işletmeden almaları ve dolayısıyla maaşını aldıkları işletmenin eksiklerini bildirmede sorunlar yaşanabilmesi gerekçe olarak gösterilebilir. Bu durumu KG4 şu şekilde açıklamaktadır:

“Dünyanın hiçbir yerinde denetim elemanı denetlediğinden bağımsızlaştırılıp güvenceye kavuşturulmamışsa o denetim denetimmiş gibiye dönüşür. Türkiye’de torba yasayla getirdikleri bir yıllık ücreti tutarında bir tazminat ücreti ödemeyi göze alan bir işveren işine gelmeyen her iş sağlığı güvenliği uzmanını kapının önüne çıkartabilir. Maaşları konusuna gelince yine bence işveren tarafından ödenmeli ama işveren o zaman daha özerk bir yapıya işçi sağlığı iş güvenliği isthidam edecek olan daha özerk daha denetlenmiş, uzmanlaştırılmış bir yapıdan bu yapıdan bu uzmanları, OSGB asla değil, kamusal bir kuruluştan bunu alabilmeli o kamusal kuruluşa o ücreti yatırmalı, o da gerekirse o kamusal kuruluştan almalı vs. Güvencesiz bir denetim mekanizmasından sonuç almak mümkün değildir.”

Yöntem: G8 yöntem olarak bağımsız bir tüzel kişiliği işaret etmektedir:

“İş güvenliği uzmanları çalıştığı firmanın elemanı değil bağımsız bir eleman gibi olmalı. Bunların bağlı olduğu resmi bir örgüt olmalı, şu anda ÇSGB bünyesinde ama biz diyoruz ki

daha aktif daha özgür daha bağımsız bir tüzel kişiliği olmalı iş güvenliği uzmanlarının yani bir bakana genel müdüre bağlı değil. En azından bir bakana olmasa bile bir genel müdürlük bazında bağımsız bir tüzel kişiliği olmalı, bu çok önemli yani olmazsa olmazı bu.”

G10 ise bu bağımsızlığın sağlanması için havuz kurulmasını önermektedir:

“İş güvenliği uzmanlarının çalıştığı sektörden maaşını almaması, bunun yerine bir havuz oluşturulması ve çalışanların maaşını oradan almalı ki bağımsız olabilsinler. Patrona bağımlı bir iş güvenliği uzmanının yaratacağı etkenler ortadadır.”

TEPAV ise maaşları işveren tarafından verilen iş güvenliği uzmanlarının maaşlarının sigorta şirketleri tarafından ödenmesini önermektedir (TEPAV, 2015:151).

Uygulanabilirlik: İş güvenliği uzmanlarının maaşlarının oluşturulacak havuzdan ya da sigorta şirketleri tarafından karşılanması maden işletmelerinin de destekleyecekleri bir uygulamadır. Bu yönüyle bu stratejinin uygulanabilir olduğu düşünülmektedir.

Strateji 7: Dış denetimleri sendikaların da yapmasının sağlanması

Gerekçe: KG4 mevcut durumda iş müfettişlerinin yeterli olmadığını belirterek sendikalara bu açıdan ihtiyaç duyulduğunu ifade etmektedir:

“Dışsal denetimi yapacak kim var iş müfettişleri. Bir güvenceleri yok iki yeterli sayıda değiller ve özellikle de yeterli sayıda olmamaları için çalışılıyor. Dışsal denetimi başka kim yapacak? Sendikalar, örgütlü olunan yerlerde dahi sendikalar böyle bir denetimi yapmaktan çok uzaktalar.”

Kamu Denetçiliği Kurumu, Soma faciasına ilişkin olarak yayınladığı raporunda sendikaların da iş sağlığı ve güvenliği denetimlerine katılımlarının sağlanmasına yönelik düzenlemeler yapılmasının, sendikaların bu alandaki görev ve sorumlulukları ile bilinçlerini artıracak gibi şeffaf ve etkin bir denetim yapılmasına da katkı sağlayacağı belirtmiştir (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2015:153-154).

Yöntem: KG10 ise bu gereksinime yöntem olarak şunu önermektedir:

“Mevcut sendikal model tasfiye edilmelidir. Mevcut sendikaların kapatılması ya da terk edilmesi gerekiyor... Önemli bir işçi sınıfı kazanımı olan profesyonel sendikacılık bugün aleyhimize dönmüş durumda. 20-25 yıl işçiden kopuk sendika ağalığı yapan adamların ve kadınların eline düşmüş durumda... Belki profesyonel sendikacılığın ortadan kaldırıldığı ve yeni bir sendika modeliyle bütün alanı taramalıyız, maden işçisi alanını. Havzalarda yeniden örgütlenmeliyiz ama sendikal modelin işveren ilişkisi tasfiye edilmeden sendikanın yaratacağı faydayı yaratamayız. Bu çok net boşluk yani... Yerine yeni bir sendikal hat kuracağız. Ağır ve tehlikeli işler alanında özellikle havza madenciliğinde doğru sendika kuramamış iseniz sendi-

*kanın yaratacağı faydadan vazgeçmişsiniz demektir. Bu da aslında iş güvenliğinin iş sağlığı-
nın %30'u demek"*

Uygulanabilirlik: Sendikal yapının değiştirilmesine mevcut sendikalardan di-
renç olacaktır. Bununla birlikte mevcut haliyle sendikaların dış denetim anlamında
ocaklarda denetim yapabilmesinin sağlanması uygulanabilir bir politika olarak gö-
rölmektedir.

Strateji 8: Kurumların birbiriyle ilişkisinin kesilerek denetime dayalı bir işbirliği
yapısının oluşturulması

Gerekçe: Türkiye’de maden işyerlerindeki en önemli sorunun mevzuat eksikli-
ğinden öte denetimlerin etkin ve çok boyutlu olarak yapılamaması olduğu ifade edi-
lebilir. G40 bu durumun gerekliliğini MİGEM özelinde şu şekilde açıklamaktadır:

*"Bu madenlere ruhsatı kim veriyor? MİGEM’in bu işte elini taşın altına sokması lazım.
MİGEM bir yerde bir ruhsat veriyorsanız, birine çalışma hakkı veriyorsanız, o kişilerin de
sadece üretime dayalı değil orada çalıştıracakları kişilerin de yaşamsal güvenliğini alma konu-
sunda ön denetlemesini yapmalı en azından. Çünkü bir proje geliyor önünüze, bu projenin ta
en son tekrar doğaya kazandırıldığı ana kadar detaylarını istiyorsunuz ama içinde insan yok
sadece üretim var. Evet MİGEM diyor ki bizim işimiz değil, ben de diyorum ki işiniz."*

Yöntem: KG10 bunun çözümünün her bir aktörün bu alana girmesi olduğunu
şu sözlerle açıklamaktadır:

*"Denetime dayalı işbirliği ve takiple, ilişkiye konsensusa dayalı iş takibi arasında fark
var. TKİ ile MİGEM arasındaki ilişki bir simbiyotik bir ilişki, birbirlerinin üzerine binmiş
durumdalar; birbirlerini ne denetliyorlar ne de birbirlerine şikayet edebiliyorlar. Tam tersine
işbirliği yapmalarını bırak birbirlerini sert bir şekilde denetlemelerini sağla. Aksine alandaki
örgütleri ayıralım, özgüvenlerini artıralım, birbirlerine yabancılaştıralım, geçişleri engelleye-
lim ve örgütsel kültür oluşmasını sağlayalım. Yani TKİ’de öyle bir denetim kültürü oluşsun
ki herkes desin ki ya MİGEM’e kabul ettiririz ama TKİ müfettişi asla kabul etmez bu işleri...
Karşılıklı ayrıştırma ve denetleme ve rekabete dayalı ayrıştırma gerekiyor bence."*

Uygulanabilirlik: Böyle bir duruma öncelikle ÇSGB İş Teftiş Kurulu direnç gös-
terecektir. Bununla birlikte yalnız iş müfettişlerinin yaptıkları dışsal denetimin de
kazaları önlemede yetersiz kaldığı görölmektedir. Bunun çözümünün her bir payda-
şın kendi özerk yapıları ile sürekli olarak bu denetimleri gerçekleştirmeleri olduğu
düşünülmektedir. Buna rağmen bu stratejinin uygulanabilirliği iş teftiş kurulunun
doğrudan bakana bağlı yapısı gereği en tepeden bir inisiyatif ile gerçekleştirilebilir
gözükmektedir. Bu açıdan da bu stratejinin uygulanabilirliği ne kadar elzem gözü-
kürse gözüksün düşüktür.

Strateji 9: Çalışmaktan Kaçınma Hakkının Uygulanabilirliğinin Artırılması

Gerekçe: 30 Haziran 2012 tarih ve 28339 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun 13. maddesi çalışmaktan kaçınma hakkını düzenlemektedir. ILO tarafından 1963 tarihinde kabul edilen 119 Sayılı *Makinaların Gerekli Korunma Tertibatı İle Teçhizine Dair Sözleşme* ise Türkiye’de 1967 yılında 872 Sayılı Kanun ile yürürlüğe girmiştir.

Fişek (2015:13-14), 119 sayılı ILO Sözleşmesi’nde işi reddetme kavramı ile 2012 yılında kabul ettiğimiz İş Sağlığı Güvenliği Yasası’ndaki işi reddetme kavramı arasında da büyük farklılıklar bulunduğunu ifade ederek, ILO sözleşmesinin tehlikeli olarak gördüğü koruyucusuz makinede çalışmayı tümünden reddettiğini, öyle bir makinenin zaten olmaması gerektiğini, koruyucusuz makinenin sergilenmesinin, ithalinin, alımının, satımının ve kiralanmasının yasak olduğunu ve dolayısıyla işverenin de “çalış talimatı” verse dahi bu talimatın yok hükmüne olduğunu belirtmektedir. Buna karşın 6331 Sayılı Kanun, işçiyi işverene başvurmak ve onun onayından sonra işi terketmesine olanak tanımaktadır. 6331 Sayılı Kanuna dayalı olarak çıkarılan yönetmeliklerde bu konu işlenmekle birlikte, uygulamada çoğu işverenlerin bu yükümlülüklerini yerine getirmediikleri görülmektedir. Onun için bu hakkın kullanılabilmesi, işyerlerinde iş sağlığı güvenliğinin sağlanmasının, en önemli “anahtar”larından birisi olarak görülmektedir (Fişek, 2015:13-14).

Yöntem: Fişek (2015:13-14) aynı çalışmasında yöntemi de ayrıntılı olarak şu şekilde açıklamıştır:

- a) Can kaygısına yol açacak koşulların yok edilmesi
- b) Tehlikelerin erken haber alınmasını ve önlemlerinin uygulanmasını sağlayacak olan iş güvenliği uzmanlarının ve işyeri hekimlerinin görevlerini mesleki bağımsızlık için yapabilmeleri için iş güvencelerinin sağlanması (Burada meslek odalarının daha aktif olarak sürece katılımları çözüm yolları arasında önemlidir).
- c) İşçilerin algılarındaki doğaldeğişmez olguların aşılması
- d) Yaşamsal tehlike karşısında işçinin “işveren izni”ni beklememesi biçimindeki yasal değişiklik için girişimlere hemen başlanması,
- e) Uygulama için devlete düşen :
  - Bu hakkı kullandığı için işine son verilen işçilere Bakanlık bilir kişilerinin (denetmen ön incelemesi sonrası) işsizlik fonundan yargı sonuçlanana kadar ödeme yapılması. Bunun yaygınlaşması için ÇSGB için yeni bir denetim zinciri oluşmasına yol açacaktır.
  - İşçilerin sendikalaşabilmesi için kolaylıklar sağlanması,

- İşçi sendikalarının toplu iş sözleşmesi yapabilmesi için konulan barajın kaldırılması; işkollarının azaltılan sayısı en azından eski haline getirilmesi.

f) Uygulama için sendikalara düşen :

- Can kaygısı içindeki işçilerin birlikte hareket etmesinin sağlanması,
- Tüm hukuki yolların kullanılması için işçisine destek vermesi,
- Şikayetlerle yönlendirerek Bakanlık denetim zincirinin yakından izlenmesi ve nesnel davranılması için çaba göstermesi,
- Gelir kaybına düşen işçinin, kaybının giderilmesi için fon oluşturulması.

g) Uygulama için işçilere düşen:

- Örgütlenmelerini ve aralarındaki iletişimi geliştirmek,
- Haklarını kullanmaya başlamaları

Uygulanabilirlik: Yasada tanınan bu hak kendisine gerek ILO sözleşmesinin kabul edildiği 1967 tarihinden, gerekse 6331 Sayılı Kanun çıktığından bu yana herhangi bir uygulama örneği bulamamıştır. Bu açıdan ortaya konan bu strateji yasada mevcut olmasına rağmen uygulanabilir olarak değerlendirilememektedir.

Strateji 10: Maden İşkolunda faaliyet gösterecek şirketlerin yeterliliklerinin artırılması ve sıkı bir denetleme-cezalandırma mekanizmasının getirilmesi

Gerekçe: İşçi güvenliği denetimlerini olumsuz etkilemesi kuvvetle muhtemel olan bir yapısal faktör Türkiye’de kömür madenciliğinde faaliyet gösteren çok yüksek sayıda şirket olmasıdır. Avrupa Birliği üye ülkeleri genelinde kömür madenciliği sektöründe toplamda 221 şirket faaliyet gösterirken, tek başına Türkiye’de 301 şirket bu alanda faaliyet göstermektedir. Şüphesiz ki bu durum ülkemizde kömür madenciliği sektörüne evrensel işleyiş ve güvenlik standartlarının getirilmesinin ve standartların sağlıklı kontrollerinin önüne geçmektedir (Kaymaz ve Kızılca, 2014:11).

Yöntem: KG4 maden işyerlerindeki iş kazalarında işverenin sorumluluğunu ve yapılması gerekenleri şu şekilde belirtmiştir:

“Sorumlunun tespit edilmesi lazım. Kimdir? İşveren, öznesiz işveren, istisnasız işveren, ‘ama’sız işveren. Şimdi işvereni bu şekilde tespit ettikten sonra işverenin işçi sağlığı iş güvenliği için gerekli önlemleri almasının işletmeye getirdiği maliyetiyle, olası bir iş kazası olması halindeki ödediği maliyeti karşılaştırırsanız, bu maliyetin unsuruna bir de devleti koyar, devleti de bu maliyete ortak ederseniz denklem ister istemez işveren tarafından çözümlenecek bir denkleme dönüşür. Şimdi işveren oturup bakacak, teknik bakacak, bıraktık insani duyguları şunları bunları, maliyet açısından bakacak devlet de maliyet açısından bakacak, sürece ortak

*edildiği zaman. Eğer işçi sağlığı güvenliği önlemlerini almanın maliyeti, almamanın maliyetinden daha büyükse alacak, eğer almamanın maliyeti nedeniyle devletin katlandığı maliyet de arttıysa devlet de bu süreci daha sıkı denetleyecek, sürece ortak olacak, o da o önlemleri alacak. Önlem almanın kestirme yolu ne? İşveren işçisine sıfır tolerans tanıyorsa ölümlü iş kazalarını, yaralanmalı iş kazalarını da ortadan kaldırabilirsiniz. Zaten mevzuat da tam da bu doğru-
dan hareketle yapıyor. Bizim 6331’de var her türlü önlemi almak; neye göre teknolojinin gerektirdiği ileri teknolojinin hakim olduğu her türlü önlemi almak iş kazasını önleyecek bir durum. Şimdi sorun nereden çıkıyor peki? Sorun her türlü önlemi almayan bir işverenin almamanın bedelini ödememesinden kaynaklanıyor.”*

Uygulanabilirlik: Türkiye’de yasal mevzuat açısından bir eksiklik bulunmamaktadır. Bununla birlikte iş sağlığı ve güvenliği açısından getirilen her bir yeni yaptırımın uygulaması sosyal ve ekonomik etkileri açısından işyerlerinin kapatılmaması, işsizliğin oluşmaması adına ve/veya işverenlerin baskı ya da talepleriyle birkaç kez ertelenebilmekte veya yükümlülükler işveren lehine esnetilmektedir. Esnetme ve erteleme uygulamalarına rağmen halihazırda bir çok küçük-orta ölçekli maden işletmesi kapanmıştır. Sektörde bu tür aile işletmelerinin kapanması bir olumsuzluk olarak görülmemeli, mevzuat ve denetimler eksiksik uygulanmalıdır. Bu açıdan bakıldığında bu strateji uygulanabilir bir stratejiden öte uygulanması zorunlu bir strateji görünümündedir.

Strateji 11: Maden İşkolunda Zorunlu Kişisel Kaza Sigortasının Etkinleştirilmesi

Gerekçe: Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası Hakkında Karar 6 Şubat 2015 tarih ve 29.259 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Kararın birinci maddesinde “Yer altı ve yer üstü kömür madenciliği, kömürden gayri yer altı madenciliği faaliyetlerinde bulunan gerçek ve tüzel kişiler, söz konusu faaliyetlerin icrası esnasında meydana gelebilecek kazalar sonucu tesislerinde istihdam ettikleri, üretim ve üretim hazırlığı faaliyetinde bulunan personeli için “Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası (Sigorta)” yaptırmak zorundadırlar.” ifadesi yer almaktadır. Bununla birlikte zorunlu ferdi kaza sigortası etkin bir şekilde henüz kullanılamamaktadır. Bu sigortanın etkinliğinin artırılması denetim mekanizmasını da çeşitlendirerek güçlendirebilecektir.

Yöntem: TEPAV sektöre ilişkin ILO ile ortak hazırladığı raporunda, yönetmelikte risk primlerinin önceden belirlendiğini ve maden ve çalışan türü ayırt etmeksizin aynı olduğunu belirterek, düzenlemenin sigorta zorunluluğunu koruyacak, ancak primleri sigorta şirketlerinin her bir madende yapacağı risk değerlendirmelerine göre belirleyecek şekilde geliştirilmesinin faydalı olabileceğini belirtmiştir. Bu şekilde, özel kömür madenlerine yönelik olarak, her bir çalışan için ödedikleri sigorta primle-

rini düşürmek için İSG koşullarını iyileştirmelerini öngören ek teşvikler oluşturulabilme imkanının yaratılacağı ifade edilmektedir (TEPAV, 2015:151).

Uygulanabilirlik: Uygulaması halihazırda zorunlu olan bu düzenleme belirtilen şekilde etkinleştirilerek uygulanabilecektir.

Strateji 12: Madenlerde Teknik Nezaretçilerin bağımsız ve güvenceli bir yapıya kavuşturulması ve etkin denetimi.

Gerekçe: Teknik nezaretçi, maden işletmelerinde faaliyetlerin işletme projesine, teknik ve emniyet kurallarına göre yürütülüp yürütülmediğini kontrol ederek, tespit ettiği projeye aykırılık ve iş güvenliği ihlalleri ile alınması gerekli tedbirleri işverene bildiren teknik görevlidir. Teknik nezaretçinin mevzuatta ayrıntılı olarak belirlenen nezaret görevinin yerine getirilip getirilmediğine ilişkin bir kontrol mekanizması bulunmamaktadır. Buna ilaveten yaptırım içeren düzenlemeler caydırıcılıktan uzak olarak değerlendirilmektedir. Farklı mevzuat hükümlerinden kaynaklanan yetki ve görev karmaşasına son verilmesi, görev ve sorumlulukların kesin hatlarla tazmini gerekmektedir. Tüm bunların gerçekleştirilmesi teknik nezaretçilerin alacağı bağımsız kararlarla mümkün olmaktadır. Tüm bunların sağlanması ise işverenden bağımsız ve güvenceli bir yapı ile mümkün olabilecektir (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2015: 125-129).

Yöntem: Teknik nezaretçilerin ücretleri sektörde faaliyet gösteren işverenlerden tahsil edilecek kesintilerle oluşturulacak ortak bir fondan karşılanması, bu kişilerin iş sözleşmelerinin işveren yerine fon gelirleri ile oluşturulacak birlik ya da kooperatif tarzı tüzel kişilerle akdedilmesinin sağlanması, birlik ya da kooperatifin yönetiminin ise işçi ve işveren temsilcileri Kamu otoritesi temsilcilerinden karma bir model çerçevesinde oluşturulması, böylelikle bu uygulamanın Kamu otoritesinin denetimine açık, işverenden bağımsız, kurumsal bir yapıya dönüştürülmesi faydalı olacaktır. Ayrıca daimi ve teknik nezaretçiler ile iş güvenliği uzmanlarının işlerini daha bağımsız yürütebilmeleri açısından iş güvencesine kavuşturulmaları, iş sözleşmelerinin İş Kanununun genel yaklaşımından farklı olarak sadece haklı nedenlerle feshedilebileceğine yönelik düzenlemeler yapılmalıdır (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2015: 129-130).

Uygulanabilirlik: Teknik nezaretçilerin maaşlarının oluşturulacak bir yapı tarafından karşılanması maden işletmelerinin de destekleyecekleri bir uygulamadır. Mevzuatta yapılacak ufak değişikliklerle de teknik nezaretçilerin görev ve denetimlerinden kaynaklanan karışıklıklar engellenebilir. Bu yönüyle bu stratejinin uygulanabilir olduğu düşünülmektedir.

Strateji 13: Maden İşkolunda iş kazası ve meslek hastalıkları konusunda karar vericilerin sağlıklı karar alabilmelerini sağlayacak bir istatistik veri tabanının oluşturulması

Gerekçe: Türkiye’de maden işyerlerinde iş kazaları ve meslek hastalıklarına ilişkin olarak bir çok kurum kayıt tutmaktadır. Bu zaman zaman birbirleriyle de çelişen kurumsal kayıtlardan Türkiye için bir genelleme yapabilme imkanı bulunmamakta ve bu kayıtları üzerinden yapılacak değerlendirmeler sağlıklı sonuçlar verememektedir. Örneğin 2014 yılında Türkiye’de meslek hastalıkları sonucu ölüm vakası bulunmamaktadır (SGK 2014 İstatistik Yıllığı). Karar vericilerin bir problemi çözmeleri için öncelikle o soruna ilişkin ellerinde sağlıklı bir verinin bulunması şarttır. Somut bir değerlendirme yapabilmek için iş kazası ve meslek hastalıkları ile ilgili ölçülebilir hedeflerin konulması gerekmektedir. Ancak konuyla ilgili istatistiklerin yayınlanmasındaki gecikme ve verilerin güvenilirliği sorunları nedeniyle bu tür hedeflerin konulmasında ve değerlendirilmesinde zorluklar yaşanmaktadır (Devlet Denetleme Kurumu, 2011:577). İşyerlerinin iş kazası ve meslek hastalığı istatistiklerini, gerçekleşmiş olan kazalardan ders almak ve tedbirlerini gözden geçirmek üzere değerlendirmesi gerekmektedir. Bunun için sistematik bir biçimde gerçekleşmiş veya ucuz atlatılmış olay kayıtlarının ehil kişilerce düzenli olarak tutulması, ve çıkartılan derslerin çalışanlara iletilmesi gerekmektedir.

Yöntem: Sağlıklı verinin sağlanabilmesinin öncelikli yolunun kaynağında tespit olduğu ifade edilebilir. İşe alımlarda ve iş sırasında sık aralıklarla yapılacak ayrıntılı işçi muayeneleri hem meslek hastalıklarının teşhisine yardımcı olacak hem de sağlıklı bir istatistik akışını sağlayacaktır. Meslek hastalıkları sonucu ölümler belirli bir sürecin sonunda gerçekleştiği için süreç içerisinde etkin ve sık işyeri hekimi muayeneleriyle sonuç alınabileceği düşünülmektedir.

Uygulanabilirlik: İşyeri hekimlerinin işe giriş ve iş süreçlerindeki meslek hastalıkları açısından kontrolleri sıklaştırılır ve yasal güvence alınır ve bunun üzerinde denetimler sıklaştırılırsa sağlıklı bir istatistik veri tabanının ortaya çıkacağı düşünülmektedir.

Strateji 14: Büyük maden havzalarında meslek hastalıkları hastanelerinin kurulması

Gerekçe: Türkiye’de İstanbul, Ankara ve Zonguldak’ta olmak üzere toplam üç meslek hastalıkları hastaneleri bulunmaktadır ve tüm Türkiye bölgesine göre bu üç hastaneye bağlı durumdadır. Bu durumun maden işyerlerindeki meslek hastalıklarının tanı, teşhis ve tedavisinin etkin olarak yapılamamasının en önemli faktörlerinden birisi olduğu ifade edilebilir. Boğaziçi Soma Dayanışması tarafından Soma maden

havzası için önerilen havzaya bir meslek hastalıkları hastanesi kurulması fikri geliştirilerek Türkiye’deki tüm maden havzaları için düşünülebilir (Boğaziçi Soma Davası, 2014:31).

Yöntem: Havzada mutlaka bir meslek hastalıkları hastanesi kurulmalı, hastane tüm maden çalışanlarını düzenli olarak taramadan geçirmelidir. Hastalık durumlarında hastanenin verdiği rapor işletmeye derhal bildirilmeli, işletme raporlu işçiyi çalıştırmaması temin edilmelidir.

Uygulanabilirlik: Maden havzalarındaki hastanelerin meslek hastalıkları hastanesine dönüştürülmesi kolaylıkla uygulanabilecek bir stratejidir.

Strateji 15: Sağlık Etki Değerlendirme Sisteminin Getirilmesi

Gerekçe: Türkiye’de kömürlü termik santral kurulması aşamasında yalnızca Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından bir Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) süreci yaşanmaktadır. Sağlığı etkileme potansiyeli olan her endüstriyel girişimin kurulmasından önce Sağlık Etki Değerlendirmesi (SED) yapılması tek taraflı olarak gelişen bu sürecin derinlemesine analiz ve denetime tabii tutulmasını sağlayacaktır (Pala ve İlhan, 2016:149).

Yöntem: Sağlık Bakanlığı, ilgili Valilik, Üniversite, TTB, sendika ve diğer STK temsilcilerinden oluşturulacak bir heyet ile yapılacak maden ya da santral yatırımlarının bölgedeki insan sağlığına olası etkilerini değerlendirecek bir komisyon oluşturularak SED değerlendirme raporları hazırlanarak, bu rapor sonucunun gerekli ruhsatların verilmesi için ön şart olarak kabul edilmesi sağlanmalıdır.

Uygulanabilirlik: Yapılacak bir yönetmelik değişikliği ile kolaylıkla uygulanabilecek bir strateji durumundadır.

6. TARTIŞMA

Bu bölümde Türkiye’de maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikası elde edilen bulgular ve doküman analizi verileri ile ilgili literatür açısından tartışılacaktır.

Bu çalışmada Türkiye’de maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikası PHY ile analiz edilmiştir. Analiz kapsamında doküman analizi ve görüşme bulgularıyla elde edilen politikanın altyapısına ve finansal, yönetsel, coğrafik, sembolik sonuçlarına ilişkin görüşler, politikanın lehte, aleyhte ya da herhangi bir tarafta olmayan aktörleri ortaya koyulmuştur. Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre senaryolar üretilmiş ve bu senaryolar doğrultusunda değişen politikaların uygulanabilirliği ve aktörlerin değişen pozisyonları grafik ve tablolarla ortaya konulmuştur. Ayrıca politikanın başarısının artırılması için yine literatür, uzman görüşü ve görüşme bulgularından elde edilen bilgiler ışığında stratejiler geliştirilmiş; bu stratejiler gerekçeleri, uygulanabilecek yöntem ve uygulanabilirlikleriyle birlikte değerlendirilmiştir.

Türkiye’de bir bütün olarak iş sağlığı ve güvenliği alanında bir çok yasa, tüzük, yönetmelik yayınlanmıştır. Bununla birlikte 2012 yılında yasalaşan 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu bu alandaki en kapsamı ve çatı kanun olarak yürürlükte bulunmaktadır. Bu kanunun kapsamına giren maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini belirlemek için ise *Maden İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği* 19.09.2013 tarih ve 28.770 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini belirleyen bu yönetmelik ve bu yönetmelikte yapılan değişiklikler bu çalışmanın odağını oluşturmaktadır. Bu yönetmelik ve eklerinde şu zamana kadar toplam üç değişiklik yapılmıştır.

Literatürde maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasını analiz eden bir çalışma bulunmamaktadır. Bununla birlikte halk sağlığı, maden mühendisliği, çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri gibi alanlarda maden işyerlerindeki meslek hastalıkları ve iş kazalarının nedenleri, maden işyerlerindeki çalışma koşulları ve maden yapıları üzerine çalışmalar ön plana çıkmaktadır. Bir sağlık politikası alanı olarak maden işyerlerindeki politikalar ise politikanın tarafları tarafından geniş kapsamlı olarak değerlendirilmemiştir.

Maden işyerleri, doğası gereği sürekli değişim göstermekte ve bu durum, işyerlerinde çalışan işçilerin değişen çevre koşullarına uyum sağlamasını gerektirmektedir. Bu gereklilik ve farklı jeolojik yapılanmalarda üretim yapılması, madencilik diğer çalışma kollarından ayırmaktadır. Türkiye madencilik sektöründe yaşanan kaza sayısının çok olmasının temelinde bu durumun yattığı ifade edilmektedir (İş Teftiş Kurulu, 2013:39).

Türkiye’de yüksek risk taşıyan, kuralsız ve denetimsiz çalışan, mühendislik bilim ve tekniğinden uzak, teknik elemanın gözetim ve denetimi olmaksızın, tamamen ilkel koşullarda çalışan pek çok maden işletmesi bulunmaktadır. Bu işletmelerde her an kaza olma olasılığı mevcuttur. Özel maden işletmelerinde, işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemleri genellikle maliyet unsuru olarak görülmektedir (Dicle Kalkınma Ajansı, 2010:94-95). Bu araştırma kapsamında elde edilen görüşme bulguları da Türkiye’de maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin halen belirli bir oranda maliyet olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır.

Son yıllarda, gerek madencilik üretimi gerekse iş sağlığı ve güvenliği alanında yasal, yönetsel ve teknolojik gelişmelerin tüm Dünya’da hız kazandığı, bu gelişmelere koşut olarak kaza istatistiklerinin de pek çok ülkede olumlu yönde geliştiği gözlenmektedir. Böyle bir dönemde, Türkiye’deki madencilik endüstrisinde ise iş güvenliği alanında hala ciddi bir yol alınamamış, Türkiye’de madencilik sektöründeki kaza istatistikleri incelendiğinde; kaza, kaza sonucu ölüm ya da iş göremezlik sayılarının küçük ölçekli kurumsallaşmamış işletmelerde çok daha fazla olduğu görülmektedir (Tamzok, 2010:13).

Hazırlanmış olduğu raporda TEPAV (2015:140) maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikalarında yapılan değişikliklerin işverenler için maliyetleri biraz yükselteceğini ve birçok kömür madenini kâr edemez hale getireceği tespitinde bulunarak, bir çalışan için kişisel koruyucu donanım modelini yükseltme maliyetinin bile iki bin Euro üzerinde olabileceğini, dolayısıyla 500 çalışan istihdam eden bir kömür madeninin bu yatırım seviyelerine ayak uydurmak için fazladan bir milyon Euro yatırım yapması gerekeceğini ifade etmektedir. Bu durum küçük ve orta işletmelerin kapanması sonucunu getirecektir ki Çin Hükümeti de 1998 ile 2001 yılları arasında yaklaşık 50.000 küçük-orta boy maden işletmesini kapatmıştır (Geng and Saleh, 2015:40). Bu tespitler araştırma kapsamında elde ettiğimiz bulgularla paralellik göstermektedir. Araştırmaya katılan görüşmeciler küçük-orta boy işletmelerin uygulanmakta olan iş sağlığı ve güvenliği politikalarının etkisiyle kapanma eğiliminde oldukları tespitinde bulunarak büyük madencilik işletmelerinin sektörde yer almasının iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin uygulanabilirliği açısından daha olumlu olabileceğini belirtmişlerdir.

Malkoç (2010:75), Tunçbilek ve Soma maden kömürü sahalarında çalışan 832 işçi üzerinde iş kazaları ve meslek hastalıkları görülme sıklığı üzerine yaptığı araştırmasında vardiya usulü çalışanların % 5.3'ü, işe başlarken iş sağlığı ve güvenliği eğitimi alanların % 4.9'u, unvan değişikliği olduğu zaman eğitim alanların % 4.4'ü, işveren tarafından iş ile ilgili eğitim verilenlerin % 4.3'ü, kişisel koruyucu donanım kullananların % 5.1'i, makine koruyucusu bulunanların % 6.1'i, iş kazası riski için eğitim alanların % 4.5'inin iş kazası geçirmiş olduklarını tespit etmiştir. Aynı çalışmada Malkoç (2010:78) vardiya usulü görev yapan bu çalışanların % 9.3'ünün, işe başlarken iş sağlığı ve güvenliği eğitimi alanların %7.8'inin, unvan değişikliği olduğu zaman eğitim alanların %11.8'inin, işveren tarafından iş ile ilgili eğitim verilenlerin %7.5'inin, kişisel koruyucu donanım kullananların %7.2'sinin, makine koruyucusu bulunanların %8.0'inin, iş kazası riski için eğitim alanların ise %6.9'unun meslek hastalığı tanısı aldığını tespit etmiştir.

Selçuk (2014) tarafından Elazığ ilindeki Mermer işletmelerinde yapılan bir çalışmada araştırmaya katılanların %60'ı işyerindeki iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini yeterli bulduğunu ifade etmiştir. Selçuk bu durumu, çalışanların beklentileriyle birlikte düşünülmesi gerektiğini belirterek, eğitim seviyesinin düşüklüğünün tedbirlerin olması gereken ile istenen arasındaki algıyı değiştirebildiğini ifade etmiştir. Araştırma kapsamında maden işyerlerinde çalışanların diğer sektörlerle göre en düşük eğitim seviyesine sahip oldukları, bununla birlikte çalışanlarının eğitimsizliğinin işverenin sorumluluğunu azaltmadığını ve çalışanların değerlendirmelerinden bağımsız sürekli eğitim ve denetimin işverenin sorumluluğu olduğu tespitine yer verilmiştir.

Madencilik sektöründe en yüksek ölüm ve yaralanma istatistiklerine yeraltı kömür madenleri sahiptir. Yeraltı (kapalı) işletme yöntemi; genellikle yeraltında açılan kuyu ve galeriler yoluyla, tavanın göçertilmesi, açılan boşluğun doldurulması veya topuklar bırakılması esaslarına göre uygulanan üretim sistemidir. Bir kapalı işletmede yeraltı işletme yönteminin uygulanması ve işletme-kazı yöntemlerinin seçimi büyük önem taşımaktadır. Kömür ve metalin farklı özellikleri nedeniyle kömür ve metal madenciliğinin yeraltı işletme yöntemleri de değişiklik göstermekte olup yeraltı metalik maden işletmelerinde ölümlü kazalar göreceli olarak son derece düşük seyretmektedir (Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, 2014:370). Literatürde yeraltı kömür madenciliğinin yaralanmalı ve ölümlü iş kazalarında en riskli alanların başında geldiğine ilişkin tespitler yapan bir çok çalışma yer almaktadır (Lama and Bodziony, 1998; Mahdevari, et al., 2011; Sarı et al., 2004; Düzgün and Einstein, 2004; Joy, 2004; Düzgün, 2005; Khanzode et al., 2001; Grayson et al., 2009; Maiti and Khanzode, 2009; Paul, 2009; Shahriar and Bakhtavar, 2009; Zhu and Xiao-ping, 2009; Khanzode et al., 2011). Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde madencilik sektöründe iş sağlığı ve güvenliği açısından öncelikle cevher ve kömür madenciliği ola-

rak ayrılması gerektiği, kömür madenciliğinin de yeraltı ve yerüstü olarak ayrılması gerektiği vurgulanmıştır. Özellikle yeraltı kömür madenlerinde cevher madenlerinde rastlanmayan pnömokonyoz gibi meslek hastalıkları, grizu patlaması, karbonmonoksit zehirlenmesi, yanma, göçme ve patlama gibi iş kazası risklerine dikkat çekilerek yeraltı kömür madenciliğindeki ölümlü ve yaralanmalı iş kazalarının yüksekliğine vurgu yapılmıştır.

İç politika süreçleri uluslararası süreçlerden bağımsız hareket etmemektedir. Uluslararası aktörler çoğunlukla ulusal politika yapımına da aktif olarak katılmaktadırlar (Buse et al., 2005:144). Bu açıdan bakıldığında maden işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği alanında en etkili uluslararası aktör ILO olarak karşımıza çıkmaktadır. ILO kuruluşundan itibaren doğrudan ve dolaylı olarak maden alanına etki eden bir çok sözleşme yayınlamıştır ve bu sözleşmeler maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği başta olmak üzere bir çok başlıkta politika gündemini belirlemekte ve etki etmektedir. Araştırmada elde edilen görüşme bulgularında da ILO düzenlemelerinin Türkiye’de yasal mevzuatlara girdiği ve politika üzerinde çok yoğun düzeyde olamasa da bir çerçeve kazandırma boyutunda etkisinin olduğu vurgulanmıştır.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde dayıbaşılık sisteminin Türkiye madencilik sektöründe etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu konuya ilişkin olarak tarımda dönüşümün, linyit üretiminin özelleştirilmesi ve işçilerin artan borçluluğunun Soma Havzası özelinde emek süreçlerinin de yeniden düzenlenmesini de beraberinde getirdiğini savunan Çelik (2016:13), bölgede madene inme sürecinin feodal ilişkilere dayanan dayıbaşılar aracılığı ile gerçekleştirildiğini ifade etmektedir. Dayıbaşılar deneyimli madencilerden oluşmakta olup öncelikli görevleri akrabalık ve hemşehrilik bağları ile işletmelere işçi bulmakta ve sağladıkları işçi başına ve o işçilerin performanslarına göre de ücret almaktadırlar (Çelik, 2016:13).

Araştırma kapsamında toplam üç farklı senaryo PolicyMaker programıyla analiz edilmiştir. Bu senaryolardan bir tanesi Maden Bakanlığının kurulmasıdır. Analiz sonucunda uygulanabilir bir politika olarak ortaya çıkan Maden Bakanlığı, halihazırda dünyanın önemli madencilik ülkelerinde de ayrı bir bakanlık olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Yapılan literatür taramalarında ve elde edilen görüşme bulgularında en fazla dile getirilen konulardan bir tanesi Türkiye’de bir Maden Bakanlığı’nın kurulması olarak tespit edilmiştir.

Politika Haritalama Yöntemi ile yapılan diğer çalışmalar incelendiğinde, analiz edilen politikalarda katstrofik bir etki yaratabileceği düşünüldüğünden, hükümet değişikliğinin de senaryo olarak test edildiği görülmektedir. Bu nedenle bu araştırmada da olası bir hükümet değişikliği durumunda maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasında ne tür değişiklikler olabileceği taraf görüşleri, parti programları ve doküman analizi ile ortaya konularak PolicyMaker programı ile analiz edil-

miştir. Her hükümetin bir madenlerde iş sağlığı ve güvenliği politikası olacağı aşikar olmakla birlikte, hükümetin bir koalisyon hükümeti mi, azınlık hükümeti mi yoksa bir tek parti hükümeti mi olacağı ya da oluşacak hükümetin programının gücü, politikanın diğer aktörleriyle olası ilişkileri uygulanacak politikanın etki ve gücünde belirleyici olmaktadır. Bu araştırma kapsamında olası bir hükümet değişikliği senaryosunda politikanın etki ve gücünde azalma olmasına rağmen uygulanabilir olduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamında görüşmeciler tarafından üzerinde en çok kurulan konuların başında gelmesi nedeniyle denenen bir senaryo da, madenlerin kamulaştırılması, maden işyerlerinde rödövars ve taşeron uygulamalarının kaldırılması olmuştur. Rödövars uygulaması madencilik sektöründe gelişmiş ülkelerde uygulaması olan bir uygulama olmakla birlikte ülkemizde bu sistemin uygulanmasında büyük sorunlar yaşanmakta ve yapılan denetimleri zorlaştıran etmenlerin başında gelmektedir. Diğer ülke örneklerinde üretimin belirli bir biriminde, uzmanlık gibi gereksinimlerden kaynaklanan nedenlerle ve çalışanların güvenlik/ güvenceleri korunarak uygulama alanı bulan taşeronluk; Türkiye’de salt maliyetlerin düşürülmesi amacıyla, çalışanların en başta; iş güvencelerine ve haklarına, sendikal haklarına ve iş güvenliklerine karşı denetimsiz bir uygulama alanı oluşturmuştur. (Türkiye Barolar Birliği, 2014:146). Bunun örneklerinden birisini veren Akçın (2016:47) son yıllarda Türkiye’de meydana gelen ölümcül madencilik kazaları dikkatle incelendiğinde bu kazaların en önemli nedenlerinden birisinin de taşeron firma ya da rödövarsla çalışan firmalar tarafından oluşturulan üretim zorlaması olduğunu ifade etmektedir. Sonra’da meydana gelen maden kazası ön raporunda taşeron şirketin, saha sahibi TKİ ile yapılan sözleşmeye göre 1.500.000 ton/yıl yapılması gerekli üretim yerine 3.500.000 ton/yıl üretim yaptığı görülmüştür. Bu madencilik uygulamasını denetlemesi gereken kuruluşların (MİGEM, TKİ, ÇSGB vb.) görevlerini yerine getirmedikleri gerekçesiyle davaya dahil edilmeleri konusu bilirkişi raporlarında görüş olarak belirtilmiştir. (Akçın, 2016:47).

Yukarıda verilen örneği destekler nitelikte KG3 üretim zorlaması, taşeron sistemi ve iş güvenliğinin sağlanmasının bir arada mümkün olamayacağını *“üretim zorlaması, bu üretim zorlaması belli bir fiyattan alım garantisi veriyorsunuz ve sonuçta öyle bir iş organizasyonu kuruyorsunuz ki dayıbaşı sistemi vs. kendisi cinayet üretir. Bunu ortadan kaldırmadan hem dayıbaşı sistemini kuracağım hem üretim zorlaması yapacağım hem taşeronu kuracağım hem de iş sağlığı güvenliğine uyacağım, ikisi birden işlemez, birisini ortadan kaldıracaksınız.”* şeklinde ifade etmektedir. Bu yönüyle üretim zorlaması rekabet ve kar isteğinin bir sonucu olduğu kadar siyasi ihtiyaçları da karşılayan bir işlev görmüştür/görmektedir (TSBD, 2016:22-23).

İş sağlığı ve güvenliğinden sorumlu kişilerin bağımsız bir yapıya kavuşması gerekliliği araştırma kapsamında elde edilen bir diğer bulgudur. Buna ilişkin olarak Dokuz Eyll Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı ğretim yesi Prof. Dr. Alp Ergr “zel Sağlık Güvenlik Birimi” olarak tanımladığı OSGB’lerin görevlerini yerine getiriş biçimlerini denetleyecek sistem, araç ve mekanizmaların olmadığını, sağlıklı çalışma hakkının gözetiminin yalnızca iş teftiş sistemine kaldığını ifade ederek yoğun işgücü, merkeziyetçi yapı, donanım eksiklikleri, denek sorunları gibi bir çok nedenle mevcut sistemin etkin olamayacağını, çözümün meslek örgütleri, sendikalar ve üniversitelerin yapıyla ilişkilendirilerek, kapsayıcılığın artırılması ve iş teftiş sisteminin desteklenmesi olduğunu belirtmiştir. (Ergr, 2016:11).

Araştırma kapsamında elde edilen görüşme bulgularından birisi de meslek hastalıkları hastanelerinin maden havzalarında yaygınlaştırılmasıdır. Türkiye’de Ankara, İştambul ve Zonguldak olmak üzere üç tane meslek hastalıkları hastanesi bulunmaktadır. Bunlardan Ankara’da bulunan hastaneye 67 il, İştambul’da bulunan hastaneye 12 il ve Zonguldak’ta bulunan hastaneye de Bartın ili bağlı bulunmaktadır. Dolayısıyla her maden havzasında meslek hastalıklarının teşhisi, takibi ve tedavisinin daha etkin olarak yapılabilmesi açısından meslek hastalıkları hastanelerinin sayılarının en azından bölge bazlı olarak artırılmasının önem arz ettiği düşünülmektedir.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada cevabı aranan sorular ve elde edilen cevaplar kısaca aşağıda açıklanmıştır.

• *Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasını hangi siyasi parti, meslek örgütü ve sivil toplum kuruluşları nasıl ve neden desteklemektedir?*

Bu çalışmada kamu bürokrasisinin yürütmenin yaptığı düzenlemeler, yasa ve yönetmeliklerin uygulayıcısı ve denetleyici olması nedeniyle desteklediği, uygulanacak strateji ve senaryolarda da bu destek pozisyonunun değişmeyeceği öngörülmüştür. Dolayısıyla tüm kamu bürokrasisi her hal ve koşulda yürütülmekte olan ve gelecekte de yürütülecek olan maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikalarının güçlü bir destekleyicisi konumunda olacaktır. Kamu bürokrasisi dışında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Ak Parti, Altın Madencileri Derneği, Enerji Bir-Sen, Kömür Üreticileri Derneği, Maden şirketleri, Öz Sağlık-İş, Öz Maden-İş, Sağlık-Sen, Türkiye Madenciler Derneği, Yurt Madenciliğini Geliştirme Vakfı güçlü bir şekilde desteklemektedir. Kamu-İş, Maden-İş, İş Sağlığı ve Güvenliği Profesyonelleri Derneği, Maden Nezaretçileri Derneği, Maden Teknikerleri Derneği ise orta derecede desteklemekte, Genel Maden-İş ise zayıf bir şekilde desteklemektedir.

• *Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasını hangi siyasi parti, meslek örgütü ve sivil toplum kuruluşları nasıl karşı çıkmaktadır?*

Ana muhalefet partisi Cumhuriyet Halk Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi, Halkların Demokratik Partisi, TMMMOB Maden Mühendisleri Odası, TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası, TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası, Türk Tabipleri Birliği, Dev Maden-Sen, Dev Sağlık-İş, Türk Sağlık-Sen, Türk Enerji-Sen, KESK ESM, KESK SES, Enerji-İş, Genel Sağlık-İş, Türk Toraks Derneği, Soma Madenci Evi, Sosyal Haklar Derneği, Fişek Enstitüsü'nün politikaya yüksek derecede muhalefet ettiği tespit edilmiştir. Politikaya orta derecede muhalefet eden Halk Sağlığı Uzmanları Derneği, düşük derecede muhalefet eden ise Maden Mühendisleri Derneği olarak belirlenmiştir.

• *Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasında hangi siyasi parti, meslek örgütü ve sivil toplum kuruluşları tarafsızdır?*

Bu araştırma kapsamında politikaya etki eden uluslararası aktörler olan Avrupa Birliği ve Dünya Çalışma Örgütü'nün yayınladıkları direktifler ve sözleşmelerin hükümetlere karşı bir tavsiye niteliğinde olması ve zorlayıcılığının olmaması nedeniyle tarafsız bir pozisyonda yer aldıkları öngörülmüştür. Basın/Sosyal Medya aktörü ise zaman zaman yoğun dezenformasyon içerebilmesi, manipülasyonlara açık olması ve belirli bir algı oluşturabilmek adına bilinçli olarak yönlendirilebilir özellikte olmasına karşın bunun hem destekleyenler hem de muhalifler adına mümkün olması ve bu durumun olağanüstü durumlar dışında genel olarak bir dengede olacağı öngörüldüğünden tarafsız bir politika aktörü olarak değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında görüşleri alınan İş Müfettişleri Derneği ve İş Sağlığı ve Güvenliği Müfettişleri Derneği ise politikaya karşı her hal ve durumda tarafsız bir tutum izlediklerini ifade etmişlerdir.

• *Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasında rol oynayan aktörlerin ilişki ağı nasıldır?*

Kamu bürokrasi özellikle TKİ, MİGEM, ETKB, ÇSGB İş Teftiş Kurulu başta diğer kamu bürokrasisi, tüm siyasi partiler, meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşları ve sendikalarını yüksek derecede etkilemektedir. Cumhurbaşkanı, Ak Parti, maden şirketleri ve Altın Madencileri Derneği, Kömür Üreticileri Derneği, Türkiye Madenciler Derneği, Yurt Madenciliğini Geliştirme Vakfı, İş Sağlığı ve Güvenliği Profesyonelleri Derneği arasında ve yine Enerji Bir-Sen, Maden-İş, Öz Maden-İş, Öz Sağlık-İş, Sağlık-Sen gibi sendikalar arasında yoğun bir etkileşim olduğu tespit edilmiştir. Kamu-İş sendikasının toplu iş sözleşmeleri müzakerelerinden dolayı işkolunda yetkili tüm sendikalarla yoğun bir etkileşimde olduğu ifade edilebilir. Dünya Çalışma Örgütü çıkardığı sözleşmeler vasıtasıyla tüm politika alanını etkileyebilmekte, maden işyerlerindeki sendikalarla doğrudan görüşmeler ve toplantılar aracılığı ile etkileşime girebilmektedir.

Bununla birlikte yoğun olarak CHP ile SES, ESM, Dev Maden-Sen, Dev Sağlık-İş, Enerji-İş, Genel Sağlık-İş, TTB, TTD, TMMOB MMO, TMMOB EMO, TMMOB JMO, Sosyal Haklar Derneği, Soma Madenci Evi, Halk Sağlığı Uzmanları Derneği, Fişek Enstitüsü'nün hem birbirleriyle hem de her biriyle bilgi paylaşımı, uzmanlık görüşü, politika üretme anlamında süregelen bir etkileşim bulunmaktadır. HDP ile Enerji-İş ve Genel Sağlık-İş dışında diğer aktörler arasında bilgi ve uzmanlık görüşü ve politika üretme anlamında etkileşim yaşanmaktadır. MHP ile yukarıda sayılan meslek örgütleriyle bilgi edinme anlamında bir etkileşim olmakla birlikte Türk Enerji-Sen, Türk Sağlık-Sen sendikaları ile daha yoğun bir ilişki bulunmaktadır.

- *Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasının uygulanabilirliği nasıldır?*

Yürütülmekte olan maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikası kamu bürokrasisinin varlığı, Cumhurbaşkanı'nın çok güçlü desteği, güçlü bir tek parti iktidarı gibi faktörlerden dolayı yüksek düzeyde uygulanabilir bir politika olarak tespit edilmiştir.

- *Maden işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği politikasının değişen durumlarda uygulanabilirliği nasıldır?*

Politikanın etkililiğini artırmak için uygulanacak stratejiler ve gelişebilecek senaryolarda da etki gücü ve düzeyi değişmekle birlikte uygulanabilir bir politika görünümündedir.

Araştırma kapsamında elde edilen bu sonuçlar ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

- Sağlığı etkileme potansiyeli olan her endüstriyel girişimin öncesinde Sağlık Etki Değerlendirmesi (SED) yapılmalıdır.
- Maden Kanunu'ndan bağımsız olarak özel olarak yeraltı ve yerüstü kömür madenciliğini ilgilendiren bir Kömür Kanunu çıkarılmalıdır.
- Özellikle kömür madeni havzalarının olduğu bölgelerde yanık ünitelerinin açılması sağlanmalıdır.
- Maden Bakanlığı kurularak birbirinden çok farklılık gösteren enerji ve maden alanları birbirinden ayrılmalı ve böylelikle her iki alanında daha etkin yönetilmesi sağlanmalıdır.
- Maden havzalarına madencilik meslek liseleri kurularak, eğitim seviyesinin düşük olduğu maden işçilerinin bu liselerden yetişmesi ve dolayısıyla güvenlik kültürünün okul çağından yerleştirilmesi sağlanmalıdır.
- İş müfettişlerinin sayıları artırılmalı, özlük hakları iyileştirilerek iş müfettişliği sektörce cazip bir meslek haline getirilmelidir.
- Madencilik işkolunda üniversitelerden itibaren branşlaşma sağlanmalı, maden mühendisinden işçisine kadar yeraltı-yerüstü ve kömür-cevher madenciliği ayrıştırılarak profesyonelleşme sağlanmalıdır.
- Türkiye'deki kaza istatistikleri de göz önüne alınarak rödövens ve taşeron uygulamaları kaldırılmalıdır. Bu sayede kayıtdışı istihdamın da kolaylıkla önüne geçilebilecektir.
- Denetim konusunda “herkes için herkes tarafından ve her zaman” prensibiyle hareket edilerek meslek odalarının, sendikaların, valiliklerin de denetim yapabilmeleri sağlanmalıdır.

- Vardiya değişimlerinin yerüstünde yapılması bir denetim ve ceza konusu haline getirilmeli ve görülen aykırılıklarda cezai yaptırımlar etkin bir şekilde uygulanmalıdır.

- Maden işyerlerinde yangın, göçük, heyelan gibi olağanüstü durumlar için tahliye tatbikatları zorunlu hale getirilmelidir.

- Yangın, iş kazası ve meslek hastalıkları alanlarında çalışanlara zorunlu sigorta sistemi getirilerek denetimin çeşitliliği ve sürekliliği sağlanmalıdır.

- Maden alanındaki tüm bileşenlerin erişimine açık, şeffaf ve güncel bir veri tabanı oluşturulmalıdır.

- BDDK, EPDK, TAPDK örneklerinde olduğu gibi kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip ve kanun ile kendisine verilen görevleri yerine getirmek üzere ve kurulacak Maden Bakanlığı ile ilişkili bir Madencilik Üst Kurulu kurulmalıdır. MİGEM'in yerini alacak Madencilik Üst Kurulu, TKİ, TTK gibi kuruluşlarda görev yapan tecrübeli personelden oluşturulacak ve maden projelerinin onaylanması ve teknoloji açısından aktif sürekli denetlenmesini sağlayacak modern bir yapıda olmalıdır.

- Maden işçilerinin profili incelendiğinde, düşük eğitim seviyesine sahip çalışanlar oldukları görülmektedir. Dış kaynaktan alınan, alaydan yetişme bir öğretim sistemi yerine, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından maden havzalarında Maden Meslek Liseleri kurulmalı ve maden işçileri genç yaşta bu okullarda yetiştirilmelidir. Özellikle yeraltı kömür madenlerine altı aylık uygulamalı eğitim aldıktan sonra inilebilmesi zorunlu hale getirilmelidir.

- Tüm tarafların temsilcilerinden oluşan, mevcut denetim aktörlerinin yerine değil bağımsız yapıda bir *Ulusal İş Sağliğı ve Güvenliği Kurumu* kurulmalı, işgüvenliği profesyonellerinin ücretleri işverenden değil bu kurum bünyesinde oluşturulacak bir havuzdan karşılanmalı ve kurumun aldığı kararlar yaptırım mekanizmasının içerisine yerleştirilmelidir.

- Anaokul çağından itibaren tüm Türkiye'de Güvenlik Kültürü dersleri zorunlu hale getirilmeli ve bu ders tüm eğitim kademelerinde tekrarlanmalıdır.

- Kurulacak maden meslek liseleri ve üniversitelerin maden teknikerliği ve maden mühendisliği bölümleri için staj imkanları yasal düzenlemeler yapılarak artırılmalıdır.

- Kamu spotları hazırlanarak kamuoyu, madendeki iş sağliğı ve güvenliği ile ilgili olarak bilgilendirilmelidir.

- Enerji verimliliğine ilişkin kampanyalar daha etkili hale getirilmelidir. Tüketilen enerjinin önemli bir bölümünün ölümlü ve yaralanmalı iş kazası ve meslek hasta-

lıklarının diğerk sektörlere oranla çok daha fazla yaşandığı maden sahalarından çıkarılan madenlerle sağlandığı, aşırı tüketimin aynı zamanda yüksek ölüm, yaralanma ve meslek hastalığı olarak topluma geri döneceğı yazılı ve görsel basın/sosyal medya aracılığıyla topluma benimsetilmeli ve davranış değışikliğı sağlanmalıdır.

- Sendikanın aynı zamanda bir dış denetim unsuru olduğu unutulmayarak sendikalaşmanın önündeki ILO standartlarıyla da çelişen engellemeler kaldırılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2014a). *Türkiye’de Madencilik Sektörü, Maden Kazaları ve Soma Maden Kazası*. Ankara, 44.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2014b). *2014-2023 Teknolojik Afetler Yol Haritası Belgesi*. Ankara.
- Akçın, N. A. (2016). *Maden Hukuku Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Ankara:Astana Yayınları, 47.
- Aliyu, Z.Y. (2002). Policy Mapping for Establishing A National Emergency Health Policy for Nigeria, *BMC Int. Health and Human Rights*, 2002, 2:5.
- Alli, B. O. (2008). *Fundamental Principles of Occupational Health and Safety*. International Labour Office, Geneva, vii.
- Anderson, J. E. (2003). *Public Policymaking: An Introduction*. 5th Edition, Boston: Houghton Mifflin Company, 44.
- Arpat, H. (2016). Medya ve Sağlık. *Toplum ve Hekim*, 83,84.
- Avrupa Komisyonu (2014). *Avrupa Komisyonu 2014 Türkiye İlerleme Raporu*, 39, 40, 41.
- Avrupa Komisyonu (2015). *Avrupa Komisyonu 2015 Türkiye İlerleme Raporu*, 55.
- Avrupa Komisyonu (2016). *Avrupa Komisyonu 2016 Türkiye İlerleme Raporu*.
- Aydın, M. A. (2007). Milletvekili Adaylarının Belirlenme Usulü ve Önseçim. *Yasama Dergisi*, 5:82-108.
- Balcı, M. (2008). *İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Tazminat Davaları, Destekten Yoksun Kalma Nedeniyle Tazminat Davaları Uygulaması ve İctihatlar*. Ankara:Yetkin Basım Yayım ve Dağıtım, 61.
- Bayartan, M. (2008). XIX. Yüzyılda Osmanlı Madenlerinin Coğrafi Dağılışı, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 10 (1), 137-155, 137.
- Bilim, N. (2015). Kömür Madenlerinde Meydana Gelen İş Kazalarının İstatistiksel Değerlendirilmesi. *Madencilik Türkiye*, 78-82, 79.
- Bilir, N. ve Yıldız, A. N. (2014). *İş Sağlığı ve Güvenliği*. 3. Baskı. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları. 4, 20, 189, 351.
- Boğaziçi Soma Dayanışması Gözlem ve Aktarım Ön Raporu 2014, 31.
- Buse, K., Mays, N. and Walt, G. (2005). *Making Health Policy*. Open University Press. 5, 9, 144, 176.
- Canbolat, T. (2010). *Yeni Sosyal Güvenlik Sistemi, Değerlendirmeler*, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 24.
- Çankaya, O. G. (2014). Rödövens Alt İşverenlik Sözleşmesi Midir? *Kamu-İş*, 13(3):1-21, 2.
- Çatma, E. (1998). *Asker İşçiler*. İstanbul: Ceylan Yayıncılık, 80, 117, 144.

- Çatma, E. (2006). *Zonguldak Taşkömürü Havzası Tarihi Birinci Kitap (1840-1865)*. Ankara: Sistem Ofset Yayıncılık, 253, 256, 270.
- Çatma, E. (2014). *Kömür Tutuşunca-1965 Madenci Direnişinin Öyküsü*. (2.Baskı). İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 22, 23.
- Çelik, C. (2016). Soma'da İşçileşme Süreçleri. *13 Mayıs 2016 Tarihli Evrensel Gazetesi Özel Eki*, 13-14.
- Çevik, H. H. (2004). *Türkiye'de Kamu Yönetimi Sorunları*. (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, 132,134.
- Çevik, H.H. (2010). *Kamu Yönetimi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 111-113.
- Çevik, H.H. ve Demirci, S. (2008). *Kamu Politikası Kavramlar, Süreç, Modeller, Analiz, Karar Verme*. Ankara:Seçkin Yayıncılık. 9, 33, 57, 77, 127-148.
- Demir, E. (2011). *Metal İş Kolunda Meydana Gelen İş Kazaları ve İş Kazalarının Oluşturduğu Kayıpların Ekonomik Yönden Analizi*. Ankara: İhtiyaç Yayıncılık, 5.
- Devlet Denetleme Kurumu (2011). *Araştırma ve İnceleme Raporu*, 577.
- Dicle Kalkınma Ajansı (2010). *TR3C Bölgesi (Mardin, Batman, Siirt, Şırnak)Yeraltı ve Yerüstü Zenginlikleri Raporu*, 94, 95.
- Dursun, D. (2008). *Siyaset Bilimi*. (4. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları. 289, 290, 291, 293.
- Düzgün H.S.B. and Einstein H. H. (2004). Assessment and Management of Roof Fall Risks in Underground Coal Mines. *Safety Science*, 42(1):23-41.
- Dye, T. R. (2002). *Understanding Public Policy*. 10th Upper Saddle River: Prentice Hall. 335.
- Ergör, A. (2016). İşçi Sağlığı Ancak Güçlü Bir Sendikal Örgütlenme ile Güvenceye Alınabilir. *13 Mayıs 2016 Tarihli Evrensel Gazetesi Özel Eki*,11.
- European Statistics on Accidents at Work (ESAW)–Eurostat/Doc. ESTAT/E3/HSW/2001/1130.
- Fişek, A. G. (2015). Can Kaygısı ile İş Reddetme. *Çalışma Ortamı Dergisi*, 139:13-14.
- Geng, F. and Saleh, J.H., (2015). Challenging the Emerging Narrative: Critical Examination of Coalmining Safety in China, and Recommendations for Tackling Mining Hazards. *Safety Science*, 75:36-48.
- Glassman, A., Reich, M.R., Laserson, K. and Rojas, F. (1999). "Political Analysis of Health Reform in The Dominican Republic", *Health Policy and Planning*, 14 (2), 115-126.
- Glesne, C. (2013). *Nitel Araştırmaya Giriş* (çev. A. Ersoy, P. Yalçınoglu). Ankara: Anı Yayıncılık (Eserin orijinali 2011 yılında yayınlandı), 61.
- Grayson, R.L., Kinilakodi, H. and Kecojevic, V. (2009). Pilot Sample Risk Analysis for Underground Coal Mine Fires and Explosions Using MSHA Citation Data. *Safety Science*; 47(10):1371-8.
- Gülmez M. (1982). Meclis-i Mebusan'da İş Yasası ve İşçi Sorunu Üzerine Görüşmeler ve Tartışmalar, *Amme İdaresi Dergisi*,15(3), 69-97, 80.
- Gülmez, M. (1991). *Türkiye'de Çalışma İlişkileri (1936 Öncesi)*. 2. Bası. Ankara: Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No:236. 208, 281, 278, 284, 288, 293, 296.
- Günay, C. İ. (2010). *İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku*. Ankara: Yetkin Basım Yayım ve Dağıtım, 433.
- Güneren, A. (2010). *İş Kazası veya Meslek Hastalığından Kaynaklanan Maddi ve Manevi Tazminat Davaları*. Ankara: Adalet Yayınevi, 510.

- Gürüz, D. ve Gürel, E. (2006) *Yönetim ve Organizasyon, Bireyden Örgüte, Fikirden Eyleme*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 264.
- Güzel, A., Okur, A.R. ve Caniklioğlu, N. (2008). *Sosyal Güvenlik Hukuku*, Yenilenmiş 4. Baskı. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım. 1,2.
- Güzel, A., Okur, A.R. (1994). *Sosyal Güvenlik Hukuku*. İstanbul: Beta Basım Yayım. 30, 31, 33, 34, 165.
- Hawthorne, M. R. (1993). *The Media, Economic Development and Agenda Setting*. Media and Public Policy. London: Praeger Press. 82,83.
- ILO (1996). "Recording and Notification Occupational Accidents and Disease", An ILO code of practice Geneva, International Labour Office U.S. Department of Labor, Mine Safety and Health Administration Safety Manual No. 10, , Revised 1990.
- ILO (2016). *Türkiye Kömür Madenciliği Sektöründe Sözleşmesel Düzenlemeler: Gerçekleşme Biçimleri, Boyutları, Nedenleri, Yasal Nedenleri ve İSG Üzerindeki Etkisi / Uluslararası Çalışma Örgütü*, ILO Türkiye Ofisi - Ankara: ILO.
- ILO. *Yeraltı Kömür Madenlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği* (çev. Tefik Pınar). Ankara: Akademi Doktorlar Yayınevi (Eserin orijinali 2009'da yayımlandı), 7.
- İnternet: Başaran, E. (2014, 19 Mayıs). *İngiltere'de bir maden işçisi ayda 16 bin lira kazanır*. Radikal Gazetesi. <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/ezgi-basaran/ingilterede-bir-maden-iscisi-ayda-16-bin-lira-kazanir-1192746/> adresinden 20 Aralık 2016'da alınmıştır.
- İnternet: BP Statistical Review of World Energy June 2016 <http://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/energy-economics/statistical-review-2016/bp-statistical-review-of-world-energy-2016-full-report.pdf>. adresinden 20 Aralık 2016'da alınmıştır.
- İnternet: DüNDAR, T. (1980). 2172 Sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun ve Uygulamalar, 406. Zonguldak 2. Kömür Kongresi http://www.maden.org.tr/resimler/ekler/0cf775fa6b5dfe6_ek.pdf. adresinden 20 Aralık 2016'da alınmıştır.
- İnternet: Güranlı, E. (2014). Rödövars Sistemi, Madenler, Enerji, İnşaat... Katliamların Ekonomi Politikası. <http://ilerihaber.org/yazar/rodovans-sistemi-madenler-enerji-insaat-katliamlarin-ekonomi-politigi-30409.html> adresinden 18 Aralık 2016'da alınmıştır.
- İnternet: <http://arlweb.msha.gov/stats/charts/allstates.pdf> adresinden 30 Ekim 2016'da alınmıştır.
- İnternet: <http://arlweb.msha.gov/stats/charts/coalbystates.pdf> adresinden 30 Ekim 2016'da alınmıştır.
- İnternet: <http://arlweb.msha.gov/stats/charts/coaldaily.php> adresinden 30 Ekim 2016'da alınmıştır.
- İnternet: <http://dev1.ed-projects.nyu.edu/policymaker/> adresinden 05 Aralık 2016'da alınmıştır.
- İnternet: <http://madenteknikerleri.20m.com/> adresinden 14 Kasım 2016'da alınmıştır.
- İnternet: <http://polimap.com/> adresinden 05 Aralık 2016'da alınmıştır.
- İnternet: <http://tmder.org.tr/hakkimizda/tmd-hakkinda/> adresinden 14 Kasım 2016'da alınmıştır.
- İnternet: <http://www.eia.gov/beta/international/> adresinden 12 Aralık 2016'da alınmıştır.
- İnternet: <http://www.etimaden.gov.tr/tr/page/kurumsal-tarihcemiz> adresinden 10 Ekim 2016'da alınmıştır.
- İnternet: <http://www.halkevleri.org.tr/guncel/soma-madenci-evi-ne-kavustu> adresinden 07 Aralık 2016'da alınmıştır.

İnternet: http://www.ilo.org/ankara/about-us/WCMS_372879/lang--tr/index.htm adresinden 09 Aralık 2016'da alınmıştır.

İnternet: <http://www.isgum.gov.tr/default.aspx?lnk=98> adresinden 11 Kasım 2016'da alınmıştır.

İnternet: <http://www.madenis.org.tr/kurumsal/tarihce> adresinden 11 Kasım 2016'da alınmıştır.

İnternet: <http://www.migem.gov.tr/kurumsal/tarihce.html> adresinden 11 Kasım 2016'da alınmıştır.

İnternet: <http://www.mta.gov.tr/v3.0/kurumsal/hakkimizda> adresinden 05 Eylül 2016'da alınmıştır.

İnternet: <http://www.mta.gov.tr/v3.0/kurumsal/tarihce> adresinden 10 Ekim 2016'da alınmıştır.

İnternet: <http://www.myk.gov.tr/index.php/tr/kurumsal/tarihce> adresinden 05 Eylül 2016'da alınmıştır.

İnternet: <http://www.sagliksen.org.tr/sayfa/34/sasam> adresinden 11 Ekim 2016'da alınmıştır.

İnternet: <http://www.taskomuru.gov.tr/index.php?page=sayfagoster&id=7> adresinden 06 Eylül 2016'da alınmıştır.

İnternet: <http://www.taskomuru.gov.tr/index.php?page=sayfagoster&id=8> adresinden 11 Ekim 2016'da alınmıştır.

İnternet: <http://www.tki.gov.tr/tr/Kurulus-ve-Tarihce/Kurumsal> adresinden 11 Ekim 2016'da alınmıştır.

İnternet: ILO (1988). 167 No'lu İnşaat İşlerinde Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesi. http://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377308/lang--tr/index.htm adresinden 15 Aralık 2016'da alınmıştır.

İnternet: ILO (2016). 155 No'lu İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin Sözleşme. http://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377299/lang--tr/index.htm adresinden 12 Aralık 2016'da alınmıştır.

İnternet: ILO (2016). 161 No'lu Sağlık Hizmetlerine İlişkin Sözleşme. http://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377304/lang--tr/index.htm adresinden 12 Aralık 2016'da alınmıştır.

İnternet: ILO (2016). 176 No'lu Madenlerde Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesi. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/legaldocument/wcms_450478.pdf adresinden 15 Aralık 2016'da alınmıştır.

İnternet: ILO (2016). 187 No'lu İş Sağlığı ve Güvenliğini Geliştirme Çerçeve Sözleşmesi http://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377312/lang--tr/index.htm adresinden 12 Aralık 2016'da alınmıştır.

İnternet: ILO (2016). Filedelfiya Bildirgesi. http://www.ilo.org/ankara/about-us/WCMS_412361/lang--tr/index.htm adresinden 12 Aralık 2016'da alınmıştır.

İnternet: ILO (2016). Uluslararası Çalışma Örgütü Anayasası. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_412382.pdf adresinden 12 Aralık 2016'da alınmıştır.

İnternet: Kaymaz, T. ve Kızılca, İ. (2014). Kömür Madeni İşletmelerinde Verimlilik ve İş Güvenliği. *TEPAV Değerlendirme Notu N201423 Temmuz 2014*. 10,11. Erişim Adresi: http://www.tepav.org.tr/upload/files/1406213901-9.Komur_Madeni_Isletmelerinde_Verimlilik_ve_Is_Guvenligi.pdf adresinden 30 Kasım 2016'da alınmıştır.

- İnternet: Türk Sosyal Bilimler Derneği (2016). İki Yılın Ardından Soma Maden Faciası Raporu (Nisan 2016), 22, 23. Erişim Adresi: <http://politeknik.org.tr/wp-content/uploads/2016/04/somaraporu-8Nisan2016-en-son.pdf>. adresinden 11 Ekim 2016'da alınmıştır.
- İş Kanunu. (1936). T. C. Resmi Gazete, 3330, 15 Haziran 1936.
- İş Müfettişleri Derneği (2016). *İş Denetiminde Ortaya Çıkabilecek Sorumluluklar Çalıştayı*. Ankara: Bizim Büro Matbaa Dağ. 2, 16, 17.
- İş Teftiş Kurulu Başkanlığı (2013). *Maden İşletmelerinde İş Sağlığı Ve Güvenliği 2012 Programlı Teftişleri Sonuç Raporu*, 39.
- Joy, J. (2004). Occupational safety risk management in Australian mining. *Occupational Medicine*; 54:311-5.
- Kajula, P.W., Kintu, F., Barugahare, J. and Nema S. (2004). Political Analysis of Rapid Change in Uganda's Health Financing Policy and Consequences on Service Delivery for Malaria Control, *International Health Management*, 19:133-153.
- Kalaycıoğlu, E. (1984). *Çağdaş Siyasal Bilim- Teori, Olgu ve Süreçler*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.318, 319,320.
- Kamu Denetçiliği Kurumu (2015). Soma Maden Kazasından Hareketle Kömür Madenciliğinde İş Sağlığı ve Güvenliği Özel Raporu. Kamu Denetçiliği Kurumu Yayınları No:10. 15, 18, 25, 26, 37, 38, 46, 49, 125, 129, 130,
- Kapani, M. (2014). *Politika Bilimine Giriş*. (36. Basım). Ankara: Bilgi Yayınevi. 176, 211, 212.
- Karahasan, Ö. (1978). *Türkiye Sendikacılık Hareketi İçinde Zonguldak Maden İşçileri ve Sendikası*. Zonguldak: Zonguldak Maden İşçileri Sendikası Matbaası. 204, 205, 239, 243.
- Karakaş, İ. (2011). *SGK İş Kazası Uygulamaları ve İş Kazası Davaları*. 3. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi. 12, 23, 24.
- Kartalkanat, A. (1990). Osmanlılarda Madencilikle İlgili Yasal Düzenlemeler ve Madencilik Politikası, *Jeoloji Mühendisliği Dergisi*, 36:65-71, 68.
- Keskin, Ö. (2011). Osmanlı Devleti'nde Maden Hukukunun Tekamülü, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 29/Bahar: 125-148, 128, 129, 131, 136.
- Khanzode, V.V., Maiti, J. and Ray, P.K. (2011). A methodology for Evaluation and Monitoring of Recurring Hazards in Underground Coal Mining. *Safety Science*, 49, 1172-1179.
- Kickbusch, I. (2009). *Policy Innovations for Health*. In: Policy Innovation for Health. Ed.:Ilona Kickbusch. New York: Springer Science Business Media. 1-22, 4.
- Koçak, M. H. (2012). Paşabahçe Şişe-Cam'ın İlk Yılları: Milli Fabrika Rejimi, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 33(2), 27-28.
- Krajewski-Siuda, K., Romaniuk, P. and Gericke, C.A. (2008). "Political Analysis of The Conception of The Polish National Health Fund" *Journal of Public Health*, 16:153-159.
- Kurt, R. (2004). *İş Hukuku ve Sosyal Sigorta Mevzuatında Usul ve Esaslar*. İstanbul: İSMMMO Yayınları. 549, 573.
- Kuş, E. (2012). *Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri- Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri, Nicel mi? Nitel mi?* 4. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık, 87.

- Lama R.D. and Bodziony J. (1998). Management of Outburst in Underground Coal Mines. *International Journal of Coal Geology*;35:83–115.
- Madenlerde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği Masaya Yatırıldı. (2015). *Sektör Maden Dergisi*, 55, 31.
- Mahdevari, S., Shahriar, K. and Esfahanipour, A. (2014). Human health and safety risks management in underground coal mines using fuzzy TOPSIS. *Science of the Total Environment*, 488-489, 85-99.
- Maiti, J. and Khanzode V.V. (2009). Development of a Relative Risk Model for Roof and Side Fall Fatal Accidents in Underground Coal Mines in India. *Safety Science*; 47(8):1068–76.
- Makal, A. (1999). *Türkiye’de Tek Partili Dönemde Çalışma İlişkileri:1920-1946*. Ankara: İmge Kitabevi. 320, 322, 324, 327, 328, 398, 422, 425, 455.
- Makal, A. (2007). *Ameleden İşçiye Erken Cumhuriyet Dönemi Emek Tarihi Çalışmaları*. 1. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları, 331
- Malkoç, C. (2010). *Tunçbilek ve Soma Maden Kömürü Sahalarında Çalışan İşçilerde İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları Görülme Sıklığı Ve İlişkili Etmenler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Neuman, W. L. (2010). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri-Nitel ve Nicel Yaklaşımlar 2*. Cilt. (Çev. Sedef Özge). İstanbul: Yayın Odası, 585.
- Oğan, H. (2014). *Sağlık Çalışanları İçin İşçi Sağlığı ve Güvenliği*. Ankara: Türk Tabipleri Birliği, 7,8,22,25.
- Oğuzman, K. (1967). 931 Sayılı İş Kanununun Özellikleri. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 33(3-4):215-227, 217,218.
- Özgümüş, H. (2013). *İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğine Hatalı Yaklaşımlar*. TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Bülteni, 55, 35.
- Özkılıç, Ö. (2005). *İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri ve Risk Değerlendirme Metodolojileri*. 4. Baskı. Ankara: Ajans-Türk Basın ve Basım A.Ş. 8, 10.
- Özveri, M. (2015). *İşçi Sağlığı, İş Güvenliği ve İş Cinayetleri*. İstanbul: Birleşik Metal-İş Yayınları.
- Pala, K. ve İlhan, B. (2016). Cop21 Paris Toplantısı ve İklim Değişikliğine Karşı TTB Tutumu. *Toplum ve Hekim Dergisi*, 31 (2), 146-149.
- Paton, C. (2008). *Health Policy:Overview*. In: Health Systems Policy, Finance and Organization. Ed.: Guy Carrin, Kent Buse, Harald Kristian Heggenhougen, Stealla Quah.Academic Press. 3-16, 3.
- Patrick, L. D. and Erickson P. (1993). *Health Status and Health Policy Quality of Life in Health Care Evaluation and Resource Allocation*. Oxford University Press. 419.
- Paul P. S. (2009). Predictors of Work Injury in Underground Mines- An Application of a Logistic Regression Model. *International Journal of Mining Science and Technology*, 19(3), 282–9.
- Profesörden Acı Tespit: 3 Bin Liralık Gaz Ölçüm Cihazı Almıyor, 150 Bin Liralık Cipe Biniyor. (8 Haziran 2013). Doğan Haber Ajansı, Zonguldak: Durmuş Sevindik.
- Quataert, D. (2009). *Osmanlı İmparatorluğu’nda Madenciler ve Devlet-Zonguldak Kömür Havzası 1822-1920*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 95.
- Reich, M. R. (1994). *Political Mapping of Health Policy- A Guide for Managing the Political Dimensions of Health Policy*. Data For Decision Making Project, Harvard School of Public Health. i, 1, 5, 24.

- Reich, M. R. (1995). The Politics of Health Sector Reform in Developing Countries: Three Cases of Pharmaceutical Policy. *Health Policy*, 32 (1-3):47-77.
- Sarı M., Düzgün, H.S.B., Karpuz, C. ve Selçuk, A.S. (2004). Accident Analysis of Two Turkish Underground Coal Mines. *Safety Science* ;42(8):675–90.
- Selçuk, B. (2014). *Maden Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği Tedbirlerinin Çalışanlar Üzerine Etkileri: Elazığ Mermer İşletmeleri Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.
- Sengenberger, W. (2016). *Uluslararası Çalışma Örgütü-Amaçları, İşlevleri ve Politik Etkileri*. (Çev. Osman Tezgel). Berlin: Friedrich- Ebert- Stiftung Derneği. (Eserin Orjinali 2013 yılında yayımlandı), 9.
- Seratl, G. B. (2003). “İş Kazasından Doğan Destekten Yoksun Kalma Tazminatı”, Ankara: Yetkin Yayınları, 32.
- SGK (2012). *Sosyal Güvenlik Kurumu 2014 İstatistikleri*.
- SGK (2013). *Sosyal Güvenlik Kurumu 2014 İstatistikleri*.
- SGK (2014). *Sosyal Güvenlik Kurumu 2014 İstatistikleri*.
- SGK (2015). *Sosyal Güvenlik Kurumu 2015 İstatistikleri*.
- Shahriar, K. and Bakhtavar, E. (2009). Geotechnical Risks in Underground Coal Mines. *Journal of Applied Sciences* 1812-5654;9(11):2137–43.
- Shretta, R., Walt, G., Brugha, R. and Snow, R. W. (2001). A Political Analysis of Corporate Drug Donations: The Example of Malarone® in Kenya, *Health Policy and Planning*, 16(2):161-170.
- Süzek, S. (1991). *İş Güvenliği Mevzuatı*. Ankara:Savaş Yayınları, 14.
- Swart, D. and Reddy, P. (1998). *Strengthening Comprehensive TobaccoControl Policy Development in South Africa using Political Mapping*. Medical Research Council, South Africa.
- Şenel-Tekin, P. ve Çelik, Y. (2011). Health Sector Public-Private Partnership Policy in Turkey, *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 10 (1):45-57.
- Tamzok, N. (2010). Şili’de Sevinç Türkiye’de Hüzün. *Cumhuriyet Enerji Dergisi*, 20:13
- TBMM (2014). *Manisa’nın Soma İlçesinde, Başta 13 Mayıs 2014 Tarihinde Olmak Üzere Meydana Gelen Maden Kazalarının Araştırılarak Bu Sektörde Alınması Gereken İş Sağlığı Ve İş Güvenliği Tedbirlerinin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu Cilt 1*.
- TBMM (2014). *Manisa’nın Soma İlçesinde, Başta 13 Mayıs 2014 Tarihinde Olmak Üzere Meydana Gelen Maden Kazalarının Araştırılarak Bu Sektörde Alınması Gereken İş Sağlığı Ve İş Güvenliği Tedbirlerinin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, Cilt 2*.
- TEPAV (2015). *Türkiye Kömür Madenciliği Sektöründe Sözleşmesel Düzenlemeler- Gerçekleşme Biçimleri, Boyutları, Nedenleri, Yasal Nedenleri ve İSG Üzerindeki Etkisi Raporu*, 127, 140, 151.
- Tızlak, F. (1997). *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Yöresinde Madencilik (1775-1850)*. Ankara: türk Tarih Kurumu Basımevi, 6.
- TMD Meslek Standartı Hazırlıyor. (2016 Mart Sayı: 60). *TMD Sektörden Haberler Bülteni*,20-27, 20.
- Topaloğlu, S. ve Çinkı, F. (2014). “İş Kazası ve Meslek Hastalığı-Haklar, Yardımlar, Yükümlülükler, Tazminat ve Ceza Sorumlulukları”, Ankara: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, 41, 121.

- Tozan, C. (2011). “İş Kazaları ve Meslek Hastalığı Uygulamaları”, Ankara:Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu Yayınları, 3, 28.
- Tufan, B. (1994). *Göçmen İşçilerde İş Kazaları-Almanya’da İş Kazası Geçirmiş Türkiye’ye Dönen İşçilerin Sosyal Psikolojik Özellikleri*. Ankara: SSK Yayın No:556, 29, 30, 31.
- Turan, İ. (1986). *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*. (3. Baskı). İstanbul: Der Yayınları, 131, 135, 137.
- Turhan, M. (2014). *Madencilikte Önemli Bazı Ülkelerde Maden Hukuku İle İlgili Mevzuat*. İstanbul: Şan Ofset Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti., 7, 8, 9, 30, 31, 37, 100, 101, 170.
- TÜİK (2008). Haber Bülteni, 50. Sayı.
- TÜİK (2014). İş Kazaları ve İşe Bağlı Sağlık Problemleri Araştırma Sonuçları 2013. TÜİK İşgücü ve Yaşam Koşulları Daire Başkanlığı İşgücü İstatistikleri Grubu, 4, 5, 6, 7, 8.
- Türkiye Barolar Birliği (2014). Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezi Soma Maden Faciası Raporu. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 27, 146.
- Türkiye Taş Kömürü (2015). İstatistik Yıllıkları. Erişim Tarihi:01.02.2016.
- Varvasovszky, Z. and McKee, M. (1998). “An Analysis of Alcohol Policy in Hungary: Who Is in Change?”, *Addiction*, 93:12, 1815-1827.
- World Health Organization. *Health 21: The Health for All Policy Framework for the WHO European Region*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 1999. 2-3.
- Yaşar, S., İnal, S. Yaşar, Ö. ve Kaya, S. (2015). Türkiye’de Meydana Gelen Maden Kazalarının İstatistiksel Olarak İncelenmesi. Maden İşletmelerinde İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Sempozyumu2015, 21-22 Aralık, Adana, ss:25-37, 35.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. 9. Genişletilmiş Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık San. Ve Tic. A.Ş, 136, 148, 217.
- Yıldız, M. ve Sobacı, Z. M. (2013). *Kamu Politikası ve Kamu Politikası Analizi*. İçinde: Kamu Politikası Kuram ve Uygulama. Der: Mete Yıldız ve Mehmet Zahid Sobacı. Ankara Adres Yayınları. 14-42. 19, 20, 21, 23.
- Yılmaz, G. (2009). İş Kazalarının Nedenleri ve Maliyeti. *Mühendis ve Makina Dergisi*, 50 (592):27-31.
- Yiğit, O. (2014). Taksirli Bir Suç Türü Olarak Maden Kazaları. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 4:350-410.
- Yiğiter, Y. (2015). Torba Yasaların Madencilik Sektörüne Getirdiği Yeni Yükümlülükler. *SektörMaden Dergisi*, 55:54-55.
- Yücesan-Özdemir, G. ve Kaderoğlu-Bulut, Ç. (2016). Medyanın Sınıfsal Temelleri: Emegin Gerçekleri ve Sermayenin İllüzyonları, *Toplum ve Hekim*, 31(2):85-95.
- Yücesoy, Y ve Demir, M. (2011). *Çalışma Yaşamında Haklar El Kitabı*. Ankara: Uluslar arası Çalışma Ofisi, 6.
- Zhu, J. And Xiao-Ping M. (2009). Safety evaluation of human accidents in coal mine based on ant colony optimization and SVM. *Procedia Earth Planetary Science*; 1:1418-24.

Ek-1. Taraflar

SENDİKALAR
İşçi Sendikaları:
<u>Maden İşkolu:</u>
1. Öz Maden-İş (Hak-İş) (Soma)
2. Türk Maden-İş (Türk-İş)
3. Genel Maden-İş (Türk-İş)
4. Dev Maden-Sen (DİSK)
<u>Sağlık İşkolu:</u>
5. Dev Sağlık-İş (DİSK)
6. Öz Sağlık-İş (Hak-İş)
Memur Sendikaları:
<u>Maden İşkolu:</u>
7. Enerji Bir-Sen (Memur-Sen)
8. Enerji-İş (Birleşik Kamu-İş)
9. Türk Enerji-Sen (Türkiye Kamu-Sen)
10. Enerji Sanayi ve Maden Kamu Emekçileri Sendikası (KESK)
<u>Sağlık İşkolu:</u>
11. Sağlık-Sen (Memur-Sen)
12. Türk Sağlık-Sen (Türkiye Kamu-Sen)
13. Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (KESK)
14. Genel Sağlık-İş (Birleşik Kamu-İş)
İşveren Sendikaları:
15. Kamu-İş (TİSK)
BÜROKRASİ
16. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
17. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden İşleri Genel Müdürlüğü
18. Sağlık Bakanlığı

19. MTA Genel Müdürlüğü
20. Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu
21. Türkiye Taşkömürü Kurumu
22. Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü
23. ÇSGB Mesleki Yeterlilik Kurumu
24. ÇSGB İş Sağlığı ve Güvenliği Enstitüsü Müdürlüğü
25. Sosyal Güvenlik Kurumu
26. Türkiye Akreditasyon Kurumu
MESLEK ÖRGÜTLERİ
27. Türk Tabipleri Birliği
28. TMMOB Maden Mühendisleri Odası
29. TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası
30. TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası
SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ
31. İş Müfettişleri Derneği
32. Türkiye Madenciler Derneği
33. Yurt Madenciliğini Geliştirme Vakfı
34. İş Sağlığı ve Güvenliği Müfettişleri Derneği
35. Halk Sağlığı Uzmanları Derneği
36. Kömür Üreticileri Derneği
37. Maden Mühendisleri Derneği
38. Altın Madencileri Derneği
39. Sosyal Haklar Derneği
40. İş Sağlığı ve Güvenliği Profesyonelleri Derneği
41. Maden Teknikerleri Derneği
42. Maden Nezaretçileri Derneği
43. Fişek Enstitüsü
44. Soma Madenci Evi

45. Türk Toraks Derneği
SİYASİ PARTİLER
46. Adalet ve Kalkınma Partisi
47. Cumhuriyet Halk Partisi
48. Halkların Demokratik Partisi
49. Milliyetçi Hareket Partisi
ULUSLARARASI AKTÖRLER
50. Uluslararası Çalışma Örgütü
51. Dünya Sağlık Örgütü
52. Avrupa Birliği
53. BASIN/SOSYAL MEDYA
54. MADEN ŞİRKETLERİ

Ek-2. Görüşme Formu

Görüşme No:

Görüşme Tarihi:

Yer:

Kayıt Yöntemi:

TÜRKİYE DEKİ MADEN İŞYERLERİNDE İŞ SAĞLIĞI ve İŞ GÜVENLİĞİ POLİ- TİKASININ POLİTİKA HARİTALAMA YÖNTEMİYLE ANALİZ EDİLMESİ

Görüşme Yapılan Kişinin:

Adı-Soyadı:

Kurumu:

Görevi:

“Türkiye’deki Maden İşyerlerinde İş Sağlığı ve İş Güvenliği Politikası” ile ilgili olarak yapılan bu görüşme ile elde edilecek bilgiler sadece bu tez kapsamında kullanılacak, görüşmecinin kimliği gizli tutulacaktır.”

1.POLİTİKANIN SONUÇLARI

1a. Bu politika finansal açıdan kurumunuzu ne şekilde etkilemektedir/etkileyebilir?

1b. Bu politika yönetsel açıdan sizin kurumunuzu nasıl etkilemektedir/etkileyebilir?

1c. Bu politikanın muhtemel faydalanıcıları kimlerdir?

1d. Bu politikadan kimler zarar görebilir?

1e. Bu politikadan dolayı olarak etkilenebilecek üçüncü şahıslar kimlerdir?

1f. Bu politikanın olası coğrafi sonuçları neler olabilir?

1g. Bu politikanın olası sembolik sonuçları neler olabilir?

2.POZİSYON HARİTALAMA

2a. Bu politikada kurumunuzun pozisyonu nedir? (yanında ya da karşısında veya henüz bu politika ile ilgili bir taraf değil)

2b. Bu politikada sizin kurumunuzun pozisyonu ne kadar güçlü? (çok, orta, az)

2c. Bu politikayı hangi kurumlar desteklemektedir? (çok, orta, az destek)

2d. Bu politikaya hangi kurumlar karşı çıkmaktadır? (çok, orta, az karşıtlık)

2e. Bu politikaya yönelik olarak hangi önemli kurumlar henüz bir pozisyon almadı? (faal değil)

3.PAYDAŞ ANALİZİ

3a. Bu politikada kurumunuzun temel amaçları ve çıkarları nelerdir?

3b. Bu politika açısından bu amaçlar kurum için ne derece önemlidir? (yüksek, orta, düşük öncelik)

3c. Bu politikadan kurumun asgari beklentisi nedir?

3d. Bu politikaya ilişkin diğer kurumların temel amaçları nelerdir?

3e. Bu politika açısından bu amaçlar diğer kurumlar için ne derece önemlidir? (yüksek, orta, düşük öncelik)

4.POLİTİKA AĞ HARİTASI

4.a Bu politika açısından kurumunuzu etkileyen diğer kişi/kurumlar nelerdir?

Bu etkinin gücü ne düzeydedir? (yüksek/orta/düşük)

Bu etkinin biçimi nasıldır? (finansal/insan/bilgi/diğer)

4.b Bu politika açısından kurumunuzun etkilediği diğer kişi/kurumlar nelerdir?

Bu etkinin gücü ne düzeydedir? (yüksek/orta/düşük)

Bu etkinin biçimi nasıldır? (finansal/insan/bilgi/diğer)

5. GEÇİŞ SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

5a. Politikanın uygulanmasından sorumlu kurumda meydana gelen mevcut değişimler nelerdir?

5b. Politikadan etkilenmesi muhtemel başlıca kurumlardaki mevcut değişimler nelerdir?

5c. Politikadan etkilenebilecek daha geniş politik ve ekonomik çevrede mevcut değişimler nelerdir?

6. DEĞİŞİM STRATEJİLERİ TEKLİF ETME

6a. Bu politikada önemli role sahip kurumların (önemli aktörler) amaçlarını yeniden tanımlamak için nasıl harekete geçilmelidir? (faaliyet/hedef/problemler/faydalar)

6b. Bu politikanın insanlar tarafından anlaşılma yolunu yeniden tanımlamak için nasıl harekete geçilmelidir? (faaliyet/hedef/problemler/faydalar)

6c. Bu politika kapsamında yeni bir kurum oluşturmak için nasıl harekete geçilmelidir? (faaliyet/hedef/problemler/faydalar)

6d. Bu politika açısından mevcut kurumu aktif hale getirmek ve gücünü geliştirmek için nasıl harekete geçilmelidir? (faaliyet/hedef/problemler/faydalar)

6e. Bu politika uygulanırken kurumlar arasındaki ortaklıkları güçlendirmek için nasıl harekete geçilmelidir? (faaliyet/hedef/problemler/faydalar)

6f. Politikaya karşıt olan kurumların gücünü engellemek için nasıl harekete geçilmelidir? (faaliyet/hedef/problemler/faydalar)

Ek-3. TTD ÇMAH Çalışma Grubu Görüşü

“Madenlerde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği” ve bu yönetmelikte 2015 yılında yapılan değişikliklerle ilgili öngörüler

Madenlerde İş Sağlığı ve Güvenliği politikalarının irdelenmesi amaçlı çalışmanızda ilgili yönetmelik üstünden görüşlerimizi sunarken mevzuatın amacı, kapsamı, içeriği, uygulanması ve denetlenmesi, güncellenmesi boyutlarında özellikle işçi sağlığı yönünden görüşlerimiz aşağıdadır.

Görüşlerimizin sorularınızın karşılığı olmasını ve genel yönleri ile ülkemizdeki iş kazaları ve meslek hastalıklarının önlenmesi yönündeki çalışmalara destek olmasını dileriz.

Türk Toraks Derneği Çevresel ve Mesleki Akciğer Hastalıkları Çalışma Grubu

Yanıt 1

Bu konu tabii ki teknik bir konudur; İş Güvenliği eğitimi almış mühendislik disiplinin temel ilgi alanıdır. Ancak TTD’de kuruluş amacında akciğer sağlığını korumak ve geliştirmek olduğundan genelde insan sağlığını, özelde solunum sağlığını ilgilendiren her politikada, uygulamada, konuda taraftır.

Yönetmeliğin değişen maddeleri daha çok Amerikan MSHA kaynaklı olup, sağlıklı çalışmayı sağlamaktan ziyade kaza ve kaza sonrası süreçte toplu ölümleri önlemeye yönelik ve ekonomik unsurları önde olan maddelerdir. Daha önceki sürümünden farklı olarak sınırların netleştirilmesi, işin durdurulması yönündeki iyileştirmeler iyi yönde olmakla birlikte çalışan uyumunun sağlanmasının ülkemizdeki 2. yanıtta sıralanan İSG gerçekleri doğrultusunda uygulanabilir olmadığı kanaatindeyiz.

Henüz ilkyardımcı ekibi bile oluşturmamış, ilkyardım çantası bile olmayan, sedyesi olmayan, hasta nakil aracı olmayan, yer altı ilkyardım odası / istasyonu bile kurmamış işveren ve bu yönde bir beklenti olgunlaştırmamış işçi varlığında 10 metrede bir basınçlı hava teneffüs istasyonu kurmak, kaç işçinin çalıştığı bilinmeyen ocaklarda % 10 fazla sayıda donanım vb. kurgulamak bugünkü İSG kültüründe sahadan uzak, çok iyi niyetli bir bakıştır. Bu sebeple iyi yönde düzenlenmiş bir kural olarak görülmüş olmakla birlikte uygulanabilirliği yönünden eksik olarak değerlendirilmiştir.

Madenlerde işçinin kaza durumunda ve istirahat aldığında yövmiyesinin 2 gün sıfırlandığı, bu yüzden basit kazaların bile kayıt altına alınmadığı / bildirilmediği, olası bir ihtiyaçta OFK’larını kullanamadığı Soma kazası sonrası işçi ifadeleri ile kayıt altındadır. Bu hali ile üretim baskısı altında, ceza yeme korkusunda, metre/ton vb.

ölçekler üstünden performansa dayalı para kazanan maden işçisinin olay anında doğru davranış modellemesinin önü özgürleştirilmedikçe bu ölümlerin önüne geçmek mümkün değildir. OFK'lar, istasyonlar, ölçümler tabi ki verilmeli / kurulmalı / yapılmalıdır. Ancak bu hali ile işçinin davranış odaklı eğitimi sağlanmadan, yeraltında sık aralıklarla yapılan tatbikatlarla eğitiminin niteliği kağıt üstünden uygulamaya çevrilmeden bu tür yönetmeliklerin varlığı yaşama aktarılamayacaktır.

Gaz değerlerinin önceki yönetmeliğe göre sınırlarının çalışmayı durdurma yönünde net bağlayıcı bir şekilde sonuçlandırması yönetmeliğin iyi yönde değişimi olarak kabul edilmiştir. Ancak nerede, ne kadar sürede olacağı ve tekar çalışma kararı verme yönünden geliştirilmelidir. Ölçüm değerlerinin sınırları aştığı durumlardaki karar vericiler, sorumlu ve yetkililer, bildirilmesi gerken üst kişi, kurumlar, bu sürecin zaman sınırlamaları, yapılmadığında uygulanacak cezai müeyyideler yazılı net kurallara bağlanmadan diğer bir çok yönetmelik gibi sembolik kalacaktır.

Ayrıca işçilerin gaz etkilenimlerinin monitörizasyonu yönünden sağlık gözetiminin yapılandırılması da bu alanda olgunlaştırılabilir.

Bu sebeplerle bu 3 madde ile ilgili esasen TTD olarak bu son düzenlemelerin de yeterli olmadığı kanaatindeyiz.

Yanıt 2

TTD'nin temel amacı solunum sağlığı/insan sağlığını en üst düzeyde alabilecek çalışma ortamlarının teknik anlamlarda İG uzmanlarınca alınmış olmasının sağlanmasıdır. Çalışma ortamlarında oksijen konsantrasyonu ne kadar %21'e yaklaştırılabiliriyorsa; CO başta olmak üzere solunumsal zararlı ve toksikanlar ne kadar minimize-sıfıra yakın- yapılabiliriyorsa sağlık o kadar az etkilenecek; akciğer sağlığı o kadar hasarlı zararlara uğramayacaktır. Bunların sağlanması teknik elemanların, mühendislik biliminin İG uzmanlığı eğitimi almış elemanlarının görev ve sorumluluğudur.

Öncelikle anılan yönetmeliğin 19.09.2013 tarihli RG'de yayımlanan ana metni üstündeki genel görüşlerimizi açıklamak gerekir:

1.Kapsama:

2.Yönetmelik 6331 sayılı yasa kapsamında bulunan, sondajla maden çıkarılan işyerleri, yeraltı yerüstü maden işyerlerini kapsamaktadır.

a.Asgari şartları belirlerken genel kuralları koyması mevzuat yapımı yönünden doğru olmakla birlikte (yeraltı X yer üstü X Lavuar), (beden gücü X mekanizasyon), (kömür X metal ve diğerleri), (havza X yaygınlık) vb. yönlerden madenciliğin alt özelliklerine göre yönetmelik geliştirilmelidir.

b.İşçi sağlığı ve güvenliğinde özellikle madencilikte “asgari şartlar” kavramı ve bu yönde planlama ve koşullama yapmak kaza ve hastalıkları baştan kabul etmek algısı oluşturmaktadır. Bu kavram değiştirilmeli, “sağlanması zorunlu olan şartlar” vurgulanmalıdır. Bunların yokluğunda işin duracağı algısı birinci cümleden taraflara vurgulanmalıdır. Ayrıca özellikle İSG alanında bugün için önemsiz olan bir konu, bir işletme, bir ayak vb. değersiz olasn bir özellik bir diğeri için ya da bir başka zamanda çok önemli hal alabilmektedir. Bu sebeple jargonda asgari şart kavramı olmamalı, isg bir bütün olarak kurgulanmalıdır.

c. ILO rehberlerinde maden arama, maden çıkartma ve yıkama vb. zenginleştirme süreçleri bir dokümanda ama, ayrı ayrı başlıklar altında sınıflanarak iş sağlığı ve güvenliği önlemleri aktarılmaktadır. Hatta kömür ve diğerleri şeklinde de ayrılmaktadır. Anılan yönetmelikte ise bu yönde bir sınıflama olmadığı gibi, cevher zenginleştirme gibi riskin yüksek olduğu tehlikelerle dolu bir süreçle ilgili düzenleyici maddeler de yok ya da eksiktir.

3.İçerik:

a.Yönetmelik içeriği neredeyse tamamen iş kazalarını önleme amaçlı teknik uygulama önerilerinden oluşmaktadır. Daha çok çoklu ölümleri önleme yönündeki bu kurallar doğru olmakla birlikte maden / madencilik yöntemi / çalışan sayısı / havza vb. yönü ile uygulamada çelişki yaratmaktadır.

b.İçeriğin sağlık gözetimi boyutu neredeyse yoktur. Oysa ülkemizde göz ardı edilmiş hali ile meslek hastalıkları ve işe bağlı gelişen diğer sağlık sorunları (pnömokonyoz, işitme kaybı, KOAH, astım, kas iskelet sistemi hastalıkları, koroner arter hastalığı, hipertansiyon, diyabet gibi sistemik sağlık sorunları, psikososyal etkilimler, mobbing, erken yaşlanma, erken ölüm vb.) madencilikte iş kazalarından çok daha fazla ölüm, sakat kalma, işgücü kaybı yaratmaktadır. Bunlara yönelik bir kural ya da yönlendirme olmaması işveren, işçi ve kamuoyunda sanki alanda bu sorunlar yokmuş algısını oluşturmaktadır. Politik yansıması da bu şekilde devam etmekte ve bürokratik üst seviyedeki beceriksizlik kısır döngüye dönmektedir.

4.Uygulanabilirlik:

a.Yönetmelik bu hali ile eksik uygulamaya davet etmektedir. Sınıflama hataları ve kuralların bütüncül olmaması ile sahada kargaşa yaratmaktadır.

b.Yeni eklenen maddeler daha çok batıdan alınan kes- kopyala-yapıştır görünümündedir. Ülkemiz çalışma yaşamı, madenleri, çalışanları, işverenleri ve satın alma gücü ile değişmektedir.

c. Yazılı kuralların bu hali ile uygulanmasını beklemek aşırı iyimserliktir. Bunun en net kanıtı Soma Maden kazası sonrası getirilen ekonomik modelleme ile Zonguldak'taki işverenlerin işçiyi çıkartıp, işi durdurma ya da yavaşlatmalarıdır. Bu uygu-

lamalarla işçi – işveren ilişkisi normların tersinde gelişmiş, işçi işvereni için yürümüşür. Sadece bu durum bile işçinin madenlerde hertürlü işçi sağlığı güvenliği şartlarında çalışmaya hazır olduğunu göstermiştir ki, bu alanda en büyük sorun da budur.

d. Bu şartlarda oluşturulacak madencilik mevzuatı ile buralarda sağlık güvenlik algısı oluşturmak için yönetmelikler yeterli değildir.

5.Genel politikalara uygunluk:

a.Özelleştirme sürecinde devletin çalışanı koruyucu kuralları daha da geliştirmesi ve denetlemesi gereklidir.

b.Oysa bu yönde ulusal mevzuatın gelişmemesi, konulan kuralların zaman içinde esnetilmesi ya da ertelenmesinden dolayı anılan yönetmeliğin ülkemizdeki işçi sağlığı güvenliği politikaları ile maalesef uyumlu olduğu söylenebilir. Oysa eğer özelleştirme yapılacak ise işçi haklarının her boyutta korunması, geliştirilmesi sosyal devletin en temel görevi olmalıdır.

6.Strateji yokluğu:

a.Her ne kadar ÇSGB nin iş sağlığı güvenliği politika belgesi olsa da özellikle madenleri kapsayan, sorunların açılımı ve çözümü yönünden kapsamlı uygulanan / uygulanabilir / denetlenebilir / geliştirilebilir / sürdürülebilir bir kamu stratejisi yoktur.

b.Ortaya çıkarılan bu tür yönetmelikler de bu yüzden proaktif olmaktan ziyade yaşanan olaylara / kazalara karşı geliştirilen popülist yayımlar niteliğinde kalmaktadır.

c.Kültür değişimi başlığı ile reklamlar yapılmakta ama hala insanlar ölmekte, hastalanmakta, sakat kalmaktadır. 2012’den bugüne sayıların arttığı yönündeki yayınlar, peşpeşe yaşanan büyük kazalar, kliniklerimize hergün başvuran yeni meslek hastalarının varlığı uygulanan bir iş sağlığı güvenliği politikasının varlığından ziyade yazılı belgelerin oluşturulduğunu, kuralların insan hayatına yansıyacak stratejilerin geliştirilmediğini göstermektedir.

d. Bu yönde sürecin kontrol noktalarının oluşturulmadığı ya da nitelikli olgunlaştırılmadığı düşünülmektedir.

7.Aktörler:

a.Her ne kadar isg alanında süreç devlet, işveren işçi üçgeninde yürüse de son dönemde içi boşaltılan sendikalar, meslek örgütleri, üniversitelerin geri plana itilmeleri, siyasi otoritenin “ben yaptım oldu”, “bekle gör”, “kervan yolda dizilir” tarzı yaşama, yürütmeyi tercihi ile alandaki aktörlerin uyumsuzluğu, bilim ve yaşam gerçekleri üstünde uzlaşamaması sonucu yap-boz yönetmelikler oluşmuştur.

b. Anılan yönetmelik 1970 li yılların artığı şeklindedir. Günümüze entegrasyonu için alandaki tüm aktörlerin görüşünün alınması yerine Amerika odaklı, AB odaklı kaynak ve odaklardan alınmış olması hali ile ülkemizin günlük madencilik yaşamına aktarımı henüz olgunlaşmıştır. Bu hali ile de çıkarılan yönetmeliklerin neredeyse tamamına kaçınılmaz bir şekilde alanda emek ve söz sahibi güçlü meslek örgütleri ile akademisyenler muhalif kalmaktadır.

c. Piyasalaştırma sonucu oluşan bir İSG sektörü de siyasi otorite üstünde etkinlik kurarak kaynakları kendi yönlerine aktarırken sahada oluşan çıkar çatışmasını rantta çevirmektedir.

d. Liyakat konusunda yeterliliği tartışılan bürokratların koltuk koruma amaçlı olarak içi boş, uygulanamaz olarak çıkartılan yönetmeliklerin tarafında olmaları da siyasi derinliği arttırmakta, yukarıda bahsedilen, politika, strateji, uygulama başlıklarının içini boşaltmaktadır.

e. Mevzuat kapsamında işverene yüklenen yüklerin “işveren temsilcisi” kavramı ile paylaştırılması, 6331 sayılı kanun ile “işçinin de kanun önünde sorumluluklarla işverenle eşit hale getirilmesi” alanda daha derin ayrılıklar oluşturmuştur. İşçinin işveren karşısındaki güçsüzlüğü her yoldan İSG alanında işveren lehine yürümektedir.

8.Etkilenen gruplar:

a. Yönetmelik kapsamında etkilenen başlıca grup maden işçisidir. Ancak her şartta çalışmayı kabul etmiş, hatta kömür madenlerinde asgari ücretin en az 2 katı ücreti görmüş olması ile ölümü bile göze almış durumdadır.

b. Bu hali ile yönetmelik bir madencinin yeraltında tuvalet, yemek gibi en temel fizyolojik ihtiyaçlarına yönelik bir hak bile tanımazken işçi, işçi örgütlerinin sadece para odaklı bakışı önemli bir handikaptır.

c. Yönetmelik ve değişikliklerinde 10 metre ara ile ofk istasyonları önerilirken tuvalet, yemek alanı vb. temel ihtiyaçlara yönelik düzenlemenin yokluğu işçinin sistematik olarak yoksunluk algısını körüklemekte, bu yönü ile yönetmelik adeta her şartta çalışmayı kabule güdülemektedir.

d. Son mevzuat değişiklikleri ile Zonguldak'ta işveren “maaşınız 2 katına çıktı” diyerek işçinin yemeğini kaldırmış, yatakhaneleri kapatmış, servis parasını kesmiştir.

e. İSG mevzuatını geliştirme başlığı altında çıkan her türlü ek masraf işverence işçiye dolaylı yollardan yansıtılmıştır.

f. Öte yandan işveren sorumluluklarının kanun ve eklentileri ile temsilcilerine devri söz konusudur. Sadece kar odaklı bakış sunan işverenlere maske, istasyon, ölçüm merkezleri, personel görevlendirme yolu ile mali unsurları öne çıkan, uygulamada ve denetlemede soru işaretleri taşıyan yönetmelik kuralları sermayeyi de kural dışılığa itmektedir. Kayıt dışı istihdam, kayıt dışı madencilik artmaktadır.

9. Genel sağlık politikalarına uygunluk:

a. Yönetmelik içeriği daha çok teknik önlemler üstünden kazalara yönelik düzenlemeler içerdiğinden ülkenin genel sağlık politikaları yönünden bir fikir oluşturmamaktadır. Ancak bu “yokluk” durumu özellikle Sağlık Bakanlığının meslek hastalıklarının yönetimi konusundaki geri duruşunun bir kanıtı olarak da kabul edilebilir.

b. Bu hali ile ülkenin özelleştirmeci, piyasalaştırmacı, tedavi edici ağırlıkta ilerleyen sağlık politikaları ile maalesef uyumlu olduğunu söylemek mümkündür.

10. ILO’ya uygunluk:

a. Yönetmelik bu hali ile meslek hastalıkları yönünden hiçbir etkin kural içermemesi sebebi ile ILO sözleşme ve rehberleri ile çelişmektedir.

b. Özellikle meslek hastalıkları yönünden uzun erimli hedefler ve bu hedeflere ulaşmak için stratejiler kurgulanmalı, bu yönde işçi-işveren-devlet işbirliği ile meslek örgütlerinin de desteği ile ülkemizdeki gizli meslek hastalığı salgını önce tüm boyutları ile ortaya çıkarılmalı ve kontrol altına alınmalıdır.

c. Kaza odaklı bakışlarla bürokrasi kendisinin ve sektörün önünü kapatmamalı, meslek hastalığı vurgusunu öne çıkartmalıdır.

11. Yerel etki:

a. Yönetmelik kapsamında yerelde özellikle havza madenciliği üstünden bölgesel düzenlemeler kurgulanmalı, kanun dayanaklı düzenlemelerle madenciliğin sürdürülebilirliği sağlanmalıdır.

b. Kanun ve yönetmelikler üstünden Zonguldak, Soma, Kütahya, Elbistan vb. havzaların kendi özelliklerine yönelik İSG, ekonomik ve sosyo kültürel gerçekler üstünden alt mevzuat oluşturulmalıdır.

12. İdari etki:

a. Mevcut hali ile yönetmelik madenlerde iş sağlığı güvenliği yönünden yeni bir kurgu sunmamaktadır. Bu hali ile eksiktir.

b. Hızla ülkede politik, bürokratik, meslek örgütü ve akademik destekli bir kurum kurulmalı, madenlerde iş sağlığı ve güvenliği bu kurumun otoritesinde gerekirse yerel temsilcileri ile uygulama, denetim ve sürdürülebilirliğe katkı sunmalıdır. 6 ayda bir, yılda bir toplanan komisyonlarla politik karar verme kurumlarından bağımsız direk sahada olan bir kurum kurgulanmalıdır. Bunun için bu yönetmelik içinde ek bir bölüm kurgulanabileceği gibi sadece madencilik sektöründe iş sağlığı güvenliğini koordine eden, uygulayan, ölçen, denetleyen bir kurum mevzuatı kurgulanmalıdır.

c. Kısacası genel değil kömür / metal / yerüstü / yeraltı vb. sınıflamalarla üniterleştirilmiş yapılar kurgulanmalı, o alanda uzmanlık yönü ile yetkin karar veri-

ci, uygulayıcı ve denetmenlerle idari alt yapı oluşturulmalıdır. Bu ekip alandaki diğer aktörlerle (CSGB-İTKB, CSGB-İSGGM, Sağlık Bak., Hazine, Enerji Bakanlığı, MİGEM, Meslek örgütleri, Sendikalar, Üniversiteler vb.) temasta olmalı, kurulacak olan T-NIOSH-Maden, T-OSHA-Maden gibi kurumlarla sahaya müdahil olmalıdır.

13. Sembolik etki:

a.Madencilikte İSG ile ilgili zaten az, sınırlı, güncelliği yetersiz olan mevzuat bu hali ile sadece sembolik etki yaratmaktadır.

b.Denetimlerde gösterilecek belgelerin düzenlenmesi ve denetlenmesi yolunu açmakta, işçinin yaşamına yansıyacak iyi uygulamaların yolunu bizzat kendisi kapatmaktadır.

14. Finansman:

a.Madencilik “süreklilik arz eden yatırım” gerektiren yönü ile diğer bir çok endüstriden farklı değerlendirilmelidir.

b.İSG yönünden sadece ceza değil, ödül-teşvik yöntemleri ile işverenlerin İSG alanına yatırımlarının önünü açacak ek düzenlemeler de madenlerde isg mevzuatı kapsamında kurgulanmalıdır.

c.Bu teşviklerin, ödüllerin işçiye yansımalarının sağlandığının kontrol mekanizması da net parametreleri ile kurgulanmalıdır. Yoksa şu anda Zonguldak'ta olduğu gibi madencilğin bitmesi kaçınılmazdır. İSG alanındaki düzenlemelerle sektörün çöktüğüne Zonguldak şu an için iyi bir örnektir. Bu sebeple mali unsurlarla desteklenmemiş bir madencilik ve isg mevzuat düzenlemesi eksik kalacaktır.

d. Oluşturulacak kısa ve uzun vadeli finansman projeksiyonları ile SGK tazminat havuzu sürece entegre edilmeli iş kazları ve meslek hastalıklarının önlenmesi için ödemeci değil, önleyici bütçe öne çıkarılmalıdır.

Yanıt 3

TTD insan sağlığını riske atmayacak her türlü iyi çalışma ortamları oluşturulması politikalarını destekler; solunum sağlığı-insan sağlığını etkileyen olumsuzluklar karşısında tarafsız değildir, böyle bir risk gördüğünde muhaliftir. Yukarıda ifade edilenleri tekraren: Çünkü TTD'nin temel amacı solunum sağlığı/insan sağlığını en üst düzeyde alabilecek çalışma ortamlarının teknik anlamlarda İG uzmanlarınca alınmış olmasının sağlanmasıdır. Çalışma ortamlarında oksijen konsantrasyonu ne kadar %21'e yaklaştırılabilirse; CO başta olmak üzere solunumsal zararlı ve toksikanlar ne kadar minimize-sıfıra yakın- yapılabilirse sağlık o kadar az etkilenecek; akciğer sağlığı o kadar hasarlı zararlara uğramayacaktır. Bunların sağlanması teknik elemanların, mühendislik biliminin İG uzmanlığı eğitimi almış elemanlarının görev ve sorumluluğudur.

Eklenebilecek diğerk birçok madde ile birlikte ÷lkemizde madencilikte İSG mevzuatının neredeyse yok denebilecek düzeyde olduğu, g÷ncel olmadığı, spesifik olmadığı, uygulanabilirliğinin yeteriz olduğu, işçinin yaşamına yansıtılmadığı, kuraların denetlenmediği, denetlenebilirliğinin sınırlı olduğu, finansman sorunu öne atılarak işveren baskısı ile sürekli ötelendiği ve içinin boşaltıldığı, daha çok teknik niteliklerinin önde olduğu bu yüzden de alanda büyük bir sorun olarak kenarda bekleyen meslek hastalıklarını göz ardı ettiği, idari yapılanmayı merkezi siyasi otoritenin güdümünde tutarak liyakat unsurunu eksilttiği ve sahadan uzaklaştırdığı, ILO ve diğerk uluslararası yasal ve bilimsel kural ve gerçeklerle çeliştiği, ulusal politikaların alt mevzuatla esnetildiği, proaktif olmadığı vb. söylenebilir.

Tüm bu sebeplerle bug÷nkü hali ile madenlerde işçi sağlığı ve güvenliği mevzuatının KARşISINDA OLDUğUMUZU, yukarıda sıraladığımız gerçekler dahilinde geliştirilmesi için üst÷m÷ze düşen görevi yerine getirmeye hazır olduğumuzu bildiririz.

Saygılarımızla...